

T.C.
FATİH ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ABDÜLMECİD B. ŞEYH NASÛH B. ALİ ET-TOSYEVİ
VE PEND-İ ATTAR TERCÜMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Prof. Dr. Cihan OKUYUCU
Tez Danışmanı

Hazırlayan
Turgut TORUK

İstanbul – 2010

ONAYLAMA SAYFASI

Öğrenci : Turgut TORUK
Enstitüsü : Sosyal Bilimler
Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Tez Konusu : Abdülmecîd b. Şeyh Nasûh b. Ali et-Tosyevi ve Pend-i Attar Tercümesi
Tez Tarihi : 19.10.2010

Bu tezin şekil ve içerik açısından Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Yazım Klavuzunda belirtilen kurallara uygun formatta yazıldığını onaylıyorum.

Doç. Dr. Mehmet GÜMÜŞKILIÇ
Anabilim Dalı Başkanı

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı 51070822 numaralı öğrencisi Turgut TORUK tarafından hazırlanan bu tezin Yüksek Lisans Tezinde bulunması gereken yeterliliğe, kapsama ve niteliğe sahip olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. Cihan OKUYUCU
Tez Danışmanı

Tez Sınavı Jüri Üyeleri

Prof. Dr. Cihan OKUYUCU

Prof. İlhan ÖZKEÇECİ

Yrd. Doç. Dr. Sezayi ÇOŞKUN

Bu tezin Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Yazım Klavuzunda belirtilen kurallara uygun formatta yazıldığını onaylıyorum.

Doç. Dr. Mehmet KARAKUYU
Müdür

ÖZET

İranlı ünlü şair ve mutasavvıf Ferîdüddin Attar (ölm.1221) XIII. yüzyılda yetişen ve birçok şairi etkileyen şahsiyetlerden biridir. Bu şairlerden birisi de Abdülmecîd b. Şeyh Nasûh b. Ali et-Tosyevi'dir. Attar, şair olarak daha çok mesnevî ve tasavvufî gazel türünde başarılı olmuştur. Horasan üslubuyla Farsça kaleme aldığı eserlerinde rahat, sade ve akıcı bir dil kullanır. İslâmî ve tasavvufî bir görüşe dayanan pratik ahlâk kurallarını, insanlık duygularını beşerî faziletlerle muâşeret usullerini, hatta en basit yaşayış tarzlarını kuvvetli ve ahenkli bir mesnevî kalıbı içinde vecizelendiren bu küçük eser, kendi nevinde en mükemmel bir örnektir. Çok itinalı bir şekil ve üslûp nizamı altında yazılmış olan pendname bize sekiz asır önce şark-İslâm klasiklerinin şekil ve öz bakımından eriştiği merhaleyi de aydınlatmaktadır.

Asıl çalışmamız ise, Ferîdüddin Attar'ın yukarıda zikredilen pendnâmesinin "Abdülmecîd b. Şeyh Nasûh b. Ali et-Tosyevi" tarafından "Şerh-i Pendnâme li-l Attar" adıyla Türklerinde bu kıymetli eserden istifadesini sağlamak amacıyla yazılmış olan kitabı üzerinde olmuştur.

"Abdülmecîd b. Şeyh Nasûh" Pendname tercümesi, genel bir bakışla İslâmî bir temele dayanan ahlâk ve âdâb kaidelerini kısa formüller halinde gençliğe telkin amacıyla halka tasavvuf fikirlerini aşlamak maksadıyla yazılmış didaktik bir eserdir. Ayrıca içinde her seviyeye hitap eden müspet ve kuvvetli fikirlerin de serpilmiş olduğu uzun bir tecrübenin, derin ve faydalı bir bilginin rehberliğiyle pratik hayatta bahtiyar geçinmenin sırlarını da öğretmektedir. Eserle ilgili kaynak taraması yapıldıktan sonra eserin ulaşabildiğimiz tek nüshası olan Şerh-i Pendnâme li-l Attar: İstanbul Üniversitesi Merkez Ktp., nr. 4009.da bulunduğu tespit edilmiştir.

Bu tercüme eserdeki çalışmamız, Giriş, 1. Bölüm, 2. Bölüm ve 3. Bölüm kısımlarından oluşmaktadır. Girişte nasihatnâme konusu üzerinde durulmuş, birinci bölümde, Türk edebiyatında yazılmış bu tür eserler ve Attar'ın pendnâmesi ile ilgili bilgi verilmiştir. İkinci bölümde, Abdülmecîd Bin Nasûh Ve Şerh-i Pendnâme li-l Attar ve eserin incelenmesiyle alakalı bilgiler verilmiştir. Üçüncü bölümde ise eserin orijinal metni ve transkripsiyonlu metni birlikte verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Pendnâme, Attar, Abdülmecîd b. Şeyh Nasûh, öğüt.

ABSTRACT

The famous Persian poet and mutasavvif (person who strictly conforms to the law or principles of his religion) Ferîdüddin Attar (death:1221), who lived in 13th century, is one of the persons who was able to affect many poets and Abdülmecîd b. Şeyh Nasûh b. Ali et-Tosyevi is one of those persons. Attar, as a poet, was especially successful in the genres of matnawî and sophistic ghazal (lyric poem focusing on love and beauty). He used a simple, smooth and flowing Khorassan style in the works he wrote in Farsi (language). This pithy work, written in a powerful and harmonious Mesnevi genre, is the epitome of its kind, concisely expressing practical ethics based on an Islamic and tasavvufi perspective, incorporating virtues into human emotions, and even into the most ordinary life styles.

We focused on the afore-mentioned literary work ‘‘Pendname’’, which was translated by ‘‘Abdülmecîd b. Şeyh Nasûh b. Ali et-Tosyevi’’ under the title ‘‘The translation of Pend-i Attar’’ in order to enable the Turks to benefit from it.

‘‘The translation of Pend-i Attar’’ is a didactic creation, made to inspire the youth and incorporate mysticism into the lives of common folks, which draws on the origins of Islam, morals and etiquette through simple solutions. Besides positive and powerful thoughts inside the work suiting readers of all levels, it teaches the secrets of how to live a happy and real life through the guidance of a profound and wrong experience. After a thorough search for the product on our part, ‘The translation of Pend-i Attar’ (Şerh-i Pendnâme li-l-Attâr) proved to be the only available copy at Istanbul University Central Library number 4009th.

Our work on this translated creation consists of introduction, 1st section, 2nd section and 3rd section. In the introduction, we have focused on the issue of

'nasihatnâme' and we have provided some information about the literary works of this kind and Attar's "pendname". In the 2nd section, we have provided some information related to the analysis of Abdülmecîd Bin Nasûh and Şerh-i Pendnâme li-l Attar and the literary work. In the 3rd section, we have provided both the original text and the text with the transcript.

Key Words: Pendnâme, Attar, Abdülmecîd b. Şeyh Nasûh, advice.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	vii
ÖNSÖZ.....	viii
GİRİŞ	1
NASİHATNÂMELER.....	1
1. BÖLÜM.....	5
1.1.KLASİK TÜRK EDEBİYATINDA NASİHATNÂME	5
1.2.ANADOLU SAHASINDA NASİHATNÂME	9
1.3.ATTAR'IN PENDNÂMESİ VE TÜRKÇE PENDNÂMELER.....	12
2. BÖLÜM.....	15
2.1.ABDÜLMECÎD BİN NASÛH VE ŞERH-İ PENDNÂME Lİ-L ATTAR.....	15
2.1.1. ABDÜLMECÎD B. ŞEYH NASÛH 'UN HAYATI VE İLMİ ŞAHSİYETİ.....	15
2.1.2. ABDÜLMECÎD B. ŞEYH NASÛH 'UN TERCÜME-İ PENDNÂME-İ ATTÂR' I.....	16
2.2.ŞERH-İ PENDNÂME Lİ-L ATTAR'IN TELİF SEBEBİ, HATİME BAHSİ, NÜSHASI	30
2.2.1. TELİF SEBEBİ	30
2.2.2. ESERİN HATİME BAHSİ.....	31
2.2.3. ESERİN NÜSHASI.....	32
2.3.PEND-İ ABDÜLMECÎD BİN ŞEYH NASÛH'UN ŞEKİL ÖZELLİKLERİ .	33
2.3.1. NAZIM BİÇİMİ	33
2.3.2. AHENK UNSURLARI	34
2.3.2.1. VEZİN	34
2.3.2.2. KAFİYE.....	36
2.3.3. DİL VE ANLATIM.....	37
2.3.3.1. DİL ÖZELLİKLERİ	37
2.3.3.2. İMLA ÖZELLİKLERİ VE METNİN KURULUŞUNDA DİKKATE ALINAN HUSUSLAR.....	38
2.3.3.3. EDEBÎ SANATLAR	41
2.3.3.4. ESERDE KULLANILAN ATASÖZLERİ VE DEYİMLER.....	44
2.3.3.5. ESERDE GEÇEN AYET VE HADİSLER	47
2.3.3.6. ANLATIM TÜRLERİ	50

3. BÖLÜM.....	51
3.1.METİN.....	52
SONUÇ	281
KAYNAKÇA.....	283

KISALTMALAR

a.g.e	: Adı geçen eser
bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
ev.	: Çeviren
F.	: Fakülte
haz.	: Hazırlayan
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
N.	: Numara
s.	: Sayfa
Ün.	: Üniversite
TDK	: Türk Dil Kurumu
Yay.	: Yayınlayan

ÖNSÖZ

Ünlü şair ve mutasavvıflardan Feridüddin-i Attârın (ö.618/1221[?]) olduğu bilinen Pendnâme'nin XVI. yüzyılda Osmanlı ulemâsından Abdülmecîd b. Şeyh Nasûh et-Tosyevi tarafından yazılan Şerh-i Pendnâme li-l Attar adlı eser kendi türünde Anadolu sahasında Türkçeye çevrilen "Pendnâme" çevirilerinden biri olup didaktik mahiyette yazılmış 1234 beyitlik bir mesnevîdir.

Bu eser islâmî ve tasavvufî bir temele dayanan ahlâk ve edeb kurallarını kısa ve özlü olarak halka telkin etme amacını taşımaktadır. Tecrübeli, bilge ve bilgin bir kimsenin ağzından söylenmiş olduğu anlaşılan bu eserde, ferdî ve sosyal hayatta insan mutluluğu için gerekli olan pratik ahlâk kuralları, beşerî faziletlerle muâşeret usulleri anlatılmakta ve her iki hayatta da bahtiyar olmanın sırlarını öğretilmektedir.

Yayıma hazırladığımız bu eser Giriş, 1. Bölüm, 2. Bölüm ve 3. Bölümden oluşmaktadır. Girişte nasihatnâme konusu üzerinde durulmuş, birinci bölümde, Türk edebiyatında yazılmış bu tür eserler ve Attar'ın pendnâmesi ile ilgili bilgi verilmiştir. İkinci bölümde, Abdülmecîd Bin Nasûh Ve Şerh-i Pendnâme li-l Attar ve eserin incelenmesiyle alakalı bilgiler verilmiştir. Üçüncü bölümde ise eserin orijinal metni ve transkripsiyonlu metni birlikte verilmiştir.

Bu çalışma sayesinde bilim âleminde daha önce tanınmamış ve gün yüzüne çıkmamış bir edebî eseri ortaya çıkarmaktan dolayı kendimizi bahtiyar addediyor, bundan sonra da yapacağımız bilimsel çalışmalarla edebiyat sahasına daha fazla katkıda bulunacağımıza inanıyoruz.

Çalışmalarımız sırasında yakın ilgi ve yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. Cihan Okuyucu'ya minnet ve şükranlarımı arz ediyorum, teşekkür ediyorum.

GİRİŞ

NASİHATNÂMELER

Arapça "nasaha" kökünden türeyen nasihat kelimesinin Arap dilinde çok çeşitli anlamları vardır. "Hâlis, samimi, katıksız olmak; kin, hile ve aldatmanın zıddı olarak iyilik yapmak, dürüst davranmak, doğrulamak" gibi kök anlamlarının yanında kelime hadis dilinde "kendisine nasihatte bulunulan kişiye hayır dilemek" anlamındadır. (İbn Manzûr:615-617).

Öğüt verme, başkalarına nasihat etmek amacıyla söz söyleme geleneği insanlık tarihi kadar eski olsa gerektir. Türkçenin ilk yazılı metinleri olan Köktürk yazıtlarında (VIII. yüzyıl) yalnız tarihî olaylar canlı bir biçimde anlatılmakla yetinilmemiş, gelecek için öğütler de verilmiştir. Kötülüklerin ortadan kaldırılabilmesi için, halkın gönenmesi boyların birliğinin sağlanması gerekli görülmüştür. (Tezcan 1978:279).

Köprülü Eski Türkçe devresinde yazılan metinleri değerlendirirken; eski Türk şiiirleri arasında öğretici eserlerin oldukça geniş bir yer tuttuğundan ve bunlar içinde hayatta rehber olabilecek düsturlar ile ahlâkî parçaların çokluğundan bahseder. Hatta bunları darb-ı mesel mahiyetini taşıyanlar ile kavmi Türk ahlâkının dayandığı esasları göstermek bakımından dikkate değer bulur. Ayrıca bugün bile yaşayan ahlâkî telâkkilerin çok sade ve veciz bir ifade ile bu şiiirlerde anlatıldığını belirtir. (Köprülü 1981:77).

Doğu dünyasında *Kelile ve Dimne*, Batı'da ise *Aisopos* öyküleri fabl tarzında yazılmış aynı konuları ortak olarak işleyen eserlerdir. Sanskrit dilindeki *Karataka Damanaka* hikâyesi ilk olarak Pehlevîce'ye *Pançatantra* adıyla tercüme edilmiş, daha

sonra Süryanîce ve Arapçaya çevrilmiştir. İbnü'l-Mukaffa'nın (ö. 142/759 [?]) *Kelile ve Dimne* adını verdiği bu tercümeyle ilgili olarak çok eski bir tarihten itibaren bütün dillere çevrilen bu eser, Doğu ve Batı edebiyatlarında büyük tesirler bırakmış ve benzerleri kaleme alınmıştır. (Çetin 1991:293).

Eserde öğütleri doğrudan değil mecazi hikâye ve olaylarla verme yolu tutulmuştur. Bir ahlâk ve siyâsetnâme olarak kabul edilen bu eser *Kabusnâme*, *Kutadgu Bilig* ve *Mesnevi* gibi kendinden sonraki eserlere muhteva açısından etkili olduğu gibi, Türkçe'ye de tercüme edilmiştir. (Toska 1989:85-92). Yine İbn Mukaffa, *el-Edebü 'l-kebîr* ve *el-Edebü 'ş-şagîr* adlı eserlerinde de insanların başarılı ve mutlu olabilmesi için öğütler verir. Bunlar da ahlâkî öğütlerin yer aldığı ilk eserlerdendir.

Hikmet ve. Pend. IV. (X) yüzyılda başlayan, VI. (XII) ve sonraki yüzyıllarda Fars şiirinde üstadlık alâmeti sayılan konulardan biri de hikmet ve penddir. Bu tarzda ilk şiir söyleyen şâir Rûdekî'dir. Rûdekî'nin bize intikal etmiş kıtalarında vaaz ve hikmet mevcuttur. Yine bu şairin nazmettiği *Kelile ve Dimne* gerçekte hikemî ve ahlâkî manzumeden başka bir şey değildir. Bu asırda Şehîd-i Belhî, Ebû Tayyib Mas'abî, Ebû Tâhir Husrevânî, Dakîkî gibi şairlerin kıtalarında vaaz ve hikmet terennüm edilmektedir. Hamâsî bir eser özelliği taşıyan Firdevsî'nin *Şâhnâme*'si de nasihat ve mevzelerle doludur. Bozorgmihr ve Nûşirevân'ın onunla olan meclisleri *Şâhnâme*'nin hikemî bölümlerindedir. Bu kısımlarda şairin Pehlevîce yazılmış *Pendnâme-i Bozorgmihr-i Buhtegân* adlı risâlenin tesirinde olduğu açıktır.

Firdevsî'nin *Şâhnâme*'yi nazmetmek için hikmetâmiz nasihatlerden istifade ettiği dönemde, Merv'de medih ve övgüler söylemekten yorulan Kisâî de vaaz ve nasihat konulu kasideler söylemeye yönelmişti. Kisâî şiirde mevize ve hikmeti ileri bir merhaleye taşıdığı gibi V. (XI) yüzyılda şiirlerinin çoğunu bu konuya hasreden büyük bir şairin ortaya çıkmasına zemin hazırladı. Bu şair de Nâsır-ı Hüsrev-i Kubâdiyânî'dir. Bunlardan başka hakîmâne düşüncelerini rubâî şeklinde takdim eden

Ömer Hayyam'ı anmak gerekir. VI. (XII) yüzyılın başlarından itibaren Senâî hakîmâne ve ârifâne şiirler söylemede yeni bir kapı aralamıştır. Vaaz ve hikmet VI. (XII) yüzyılda ve VII. (XIII) yüzyılın başlarında sadece kasidelerde değil kıtalarda ve mesnevilerde de görülmektedir. Toplumsal meseleleri ve hikmeti kıtalarında çok güzel işleyen ünlü kaside şairi Evhadüddin-i Enverî'dir.

VII. (XIII) yüzyılda ahlâkî ve içtimâî konulan işleyen en büyük şair Sa'dî'dir. Hakîmâne, vaaz ve öğütlerin işlendiği şiirler VI. (XII) yüzyılda başka bir tarzda işlenmiş, tasavvufî şiir şeklini almıştır. Bu tür şiir söyleyen şairler Ebû Sa'îd Ebü'l-Hayr, Hâce Abdullah-ı Ensârî'dir. Ancak tasavvufî şiir, hikmet ve vaazla dolu coşkulu kaside, latîf gazel ve mesnevî şekliyle Senâî'nin eserlerinde görülür. Bu arada Ahmed-i Câmî'yi de (ö. 532/1137) anmamız yerinde olacaktır. Hicrî VII. (XIII) yüzyılın başlarında coşkulu gazelleri, sade mesnevîleri ve öğretici tasavvufî şiirleri ile Attâr (ö. 618/1221 [?]) bu tarzın öncülerindedir. (Zebîhullah 1339:81-93). Nasihatnâmeler de hikemiyat ve mevaizle ilgili yazılan eserler gibi ahlâkî kitaplar arasında yer alır.

Peygamber veya velî kabul edilen Lokman Hakîm'in tabipliği yanında Kur'ân-ı Kerîm'de oğluna vaaz (nasihat) verdiğine (Lokmân 31/13-19) işaret edilir, vaazın müfessirlerce "korkutmaya yakın bir uyarı", "kalbi inceleyecek şekilde hayrı hatırlatma" gibi çeşitli tanımları yapılır. (Elmalılı:3844). Ebû Ubeyd Kasım b. Sellâm'ın (ö. 224/838) *el-Hutab ve'l-mevâz'i* de başta Hz. Muhammed olmak üzere çeşitli peygamberlerin, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'in nasihatlarını ihtiva eden ilk eserlerdendir.

İslâmiyet'in kabulünden sonra İran edebiyatı Mâverâünnehir ve Horasan'da Arap edebiyatı ile rekabeti başarmıştır. Abbâsîler zamanında bu edebiyat daha da gelişmiş, Gazneliler, Selçuklular, Hârizmliler gibi çeşitli Türk devletlerinin himâyesi altında Farsça büyük önem kazandığı gibi çeşitli türde edebî eserler de yazılmıştır.

Selçuklular devrinde o devrin icaplarına göre, bir taraftan kasidediliğin ve mesnevî tarzında âşıkane hikâyelerin, diğer taraftan da sûfiyâne mahiyette şiirlerin geliştiği bir gerçektir. Büyük sûfi ve şair Ebû Said Ebü'l-Hayr ile başlayan sûfiyâne şiirler Hâkim Senâî ve Feridüddin-i Attar ile az çok öğretici bir mahiyet almakla beraber, bu iki büyük üstat, tasavvuf edebiyatının âdeta kurucuları sayılabilir. (Köprülü 1981:186).

Doğuda eski Hindistan ve İslâmiyet öncesi İran devletlerinden itibaren Osmanlı Devleti'ne kadar Uygur Türk Devleti dâhil ayrı isimler taşımakla beraber "nasihatnâme", "siyâsetnâme", "siyerü'l-mülûk" adları ile anılan pek çok eser yazılmıştır. (Kafesoğlu 1955:231).

1. BÖLÜM

1.1.KLASİK TÜRK EDEBİYATINDA NASİHATNÂME

İslâmiyet sonrası Türk kültür tarihimizde ahlâk kitaplarımız önemli bir yer tutar. İnsan doğumundan ölümüne kadar eğitilerek kendisine ve başkalarına karşı yükümlü olduğu görevleri bilmesi istenir. İnsanın iyi veya kötü olarak nitelendirilmesi ahlâkına göre yapılmaktadır.

İslâm kültür tarihinde her zaman dinî karakteri korumakla birlikte kesin bir tasnife kolaylıkla imkân vermeyecek ölçüde şekil ve muhtevâ çeşitliliği taşıyan Arapça ve Farsça literatürde olduğu gibi Türkçede de bu tür eserler önemli bir yere sahiptir. Bu konuda yapılmış çalışmalardan Bursalı Mehmed Tahir'in *Ahlâk Kitaplarımız* (1315) adlı eserinde 108 kitap ile yazarları hakkında birkaç cümlelik kısa bilgiler bulunmaktadır. Mehmed Ali Aynî, *Türk Ahlâkçıları*'nda (1992) on Türk ahlâkçısını ve eserlerini genişçe tanıtmıştır. On beş Türk ahlâkçısını tanıtacağı eserin ikinci cildi yayımlanmamıştır. Agâh Sırrı Levend ise "Ümmet Çağında Ahlâk Kitaplarımız" adlı makalesinde 238 ahlâk kitabının adını ve müellifini belirterek, bunların tespit ettiği kütüphane numaralarını, baskı yeri ve tarihlerini vermektedir. (Levend 1963:189-215). Bu eserlerin içinde nasihatnâmeler için ayrı bir başlık yapılarak Osmanlı devresinde yazılmış yirmi üç esere yer verilmiştir.

İslâm ahlâkının temeli Kur'ân ve hadislere dayanmaktadır. Manzum ve mensur öğüt verme geleneği eski Türk atasözlerinde Köktürk ve Uygur harfli metinlerde yer aldığı gibi daha sonraki dönemlerde başta *Divân-ü lugâti't-Türk* olmak üzere, çeşitli eserlerde de görülmektedir. (Sertkaya 1983:275-291). Bu atasözleri pratik hayatta geçerli olan ahlâk kurallarını öğütler. Buradan öğüt vermek

amacıyla söz söyleme geleneğinin Türk edebiyatının en eski devrelerine kadar gittiğini görmek mümkündür.

Ahlâk kitapları arasında önemli bir yeri olan nasihat edebî eserlerin başlıca konularından birini oluşturur. Ahlâkî mesnevîler arasında incelediğimiz pendnâmeler ilk dönemlerde Farsçadan tercüme edilmiş veya İran edebiyatındaki bu tür eserler örnek alınarak yazılmıştır. Daha sonraki dönemlerde Türk toplumunun âdet örf ve geleneklerinin daha da yoğun bir şekilde bu tür eserlerde işlendiğini görürüz. Konuları, istenilen uzunluk ve kısalıkta ifade etmeye, diğer edebî şekillerden daha elverişli olması nedeniyle mesnevî, edebiyatımızda her konunun anlatımında kullanılabilen bir nazım şekli haline gelerek ön plana çıkmıştır. Manzum pendnâmeler de edebiyatımızda en çok kullanılan nazım şekillerinden biri olan mesnevî ile yazılmışlardır. Öğretici eserler arasına dahil ettiğimiz bu verimler mensur, manzum-mensur ve manzum olmak üzere bugüne kadar sürüp gelmiştir. Belli bir dünya görüşünün telkini amacıyla kaleme alınan bu tür eserlerde ifade ve üslup farklı da olsa amaç belli bir insan tipinin oluşturulmasıdır. Bu eserlerde hâkim düşünce dünya kaygısından, maddî endişelerden, ihtiras taşkınlığından uzakta kalma, iyilik, cömertlik, sabır, şükür, doğruluk vb. niteliklere sahip olma istenir. İnsanları ahlâkî yönden olgunlaştırmayı, erdemli kılmayı amaçlayan pendnâmelerin başlıca kaynaklarını İslâm, tasavvuf, eski Yunan, İran mitolojisi ve Türk geleneği şeklinde sıralayabiliriz.

İlk Müslüman Türk şairlerinden Balasagunlu Yusufun yazdığı *Kutadgu Bilig*'in başlıca niteliklerinden biri de bir öğüt kitabı oluşudur. Genel amacı ideal bir devlet ve hükümdarının nasıl olması gerektiğini ve diğer idarecilere düşen görevleri, insan ve toplum için ahlâk kurallarını bildirmektir. Eser bu açıdan Müslüman Türker'in ilk öğüt kitabı durumundadır. Manzum öğütler bu eserde bey, ibadet için inzivaya çekilmiş olan Odgurmuş'a gönderdiği mektupta, onun halkla birlikte yaşamasını ve halka yararlı olmasının gerekliliğini belirtir. Ögdülmüş faydalı ve kötü

şeyleri sayar (beyit 1657-1676). Hükümdara devlet yönetiminde nelere dikkat edileceğini, görevlilerde bulunması gereken hasletleri, halkla (kara bodun) nasıl geçinileceği, onların meslek ve sınıflara göre değerlendirilmesi gerektiği konusunda görüşlerini açıklar. Toplumunu on iki çeşit sınıfa ayırarak bunlarla iyi geçinmenin yollarını gösterir, evlilikten çocuk terbiyesine kadar çeşitli tavsiyelerde bulunur (beyit 3896-4526). (Yusuf Has Hâcib, *Kutadgu Bilig II* (çev. Reşid Rahmeti Arat), Ankara 1985).

Bu eseri Yükneklî Edib Ahmed'in yazdığı *Atâbetü'l-hakâyık* takip eder. Türk İslâm muhitinin kültür çevresi içinde, fertlerin terbiyesi için tanzim edilmiş esasları, olduğu gibi Türkçe ve manzum olarak anlatan *Atebetü'l-hakâyık*, bu bakımdan bir ahlâk ve nasihat kitabıdır. (Edib Ahmed b. Mahmud Yükneki, *Atâbetü'l-hakâyık* (haz. Reşid Rahmeti Arat), İstanbul 1951). Eserde dinî ve içtimaî ahlâk esaslarını veren fikirler çok defa âyet ve hadislerle desteklenmiştir.

Bu bakımdan Fuad Köprülü, *Atebetü'l-Hakâyık'ın Attar'ın Penânâme'sini* hatırlattığını, bunda *Pendnâme*'de olduğu kadar bir tasavvufî mana bulunmadığını belirtir. Hatta sabır ve kanaatin iyiliği, dünyanın ahiret için bir ekip biçme yeri olmaktan fazla bir kıymeti bulunmadığı, hasisliğin, gevezeliğin, mizahın, fenalarla dostluğun, hırs ve tamahın birçok korkunç neticeleri, dünyanın fenalar ve fenalıklarla dolduğunun kuru bir ifade ile anlatıldığını söyler. (Köprülü 1981:160).

XI. yüzyılda bütün İslâm merkezlerinde yaygın ve kuvvetli bir medrese öğretimi başlamış, İslâmî ilimlere rağbet artmıştır. Fars edebiyatının etkisi Türk merkezlerinde yazılan eserlerde *Kutadgu Bilig* ve *Atebetü'l-hakâyık* gibi eserlerden itibaren açıkça görülür. Özellikle tasavvufun Türk dünyasında yayılmasından sonra bir tasavvufî ferdî ahlâk mecmuası diyebileceğimiz Ahmed Yesevî'nin *Divân-ı Hikmet* adlı eseriyle hikmet tarzı ortaya çıkmıştır. Bir müşid olan Yesevî sanat endişesinden uzak, inandıklarını öğretmeye ve telkine çalışmıştır. Öğretici bir özellik

taşıyan hikmetlerle İslâm ahlâkı anlatılır. (Ahmed-i Yesevî, *Dîvân-ı Hikmet'ten Seçmeler* (haz. Kemal Eraslan), Ankara 1983). Yesevî Orta Asya, Hârizm ve Anadolu'da yazılan tekke edebiyatının ilk çığır açıcılarından olmuştur. Bunda dinî-tasavvufî unsurların yanı sıra Türklerin eski halk edebiyatından millî unsurların da kullanılması etkili olmuştur.

1.2.ANADOLU SAHASINDA NASİHATNÂME

Bu sahada sayılamayacak kadar çok eser kaleme alındığından biz belli başlılarını saydıktan sonra Attar'ın *Pendnâme*'si ve tercümeleri üzerinde kısaca bilgi vereceğiz.

Mevlânâ (ö. 672/1273) vermek istediği fikir ve nasihati *Mesnevisinde* Senâî ve Attar'da olduğu gibi uygun hikâyelerle okuyucuya sunmayı yeğler, bazen bu hikâyeler iç içe girse de sonuçta her hikâyenin sonu gelir. *Mesnevi*'de Arap ve Fars hikâye ve menkıbelerinden bolca yararlanılır.

Yunus Emre'nin 707'de (1307) öğretici nitelikte yazdığı, bizzat adından da nasihatnâme olduğu anlaşılan, *Risâletü'n-nushiyye*'si (*Yunus Emre Dîvanı/III: Risâletü'n-nushiyye* (haz. Mustafa Tatçı), Ankara 1991) ruh ve akıl, buhl ve gazap, sabır, buhl ve hased, gıybet ve bühtan gibi altı temel konuyu manzum olarak ele alır. Eserin özü diyebileceğimiz bir de mensur giriş kısmı bulunmaktadır. Yunus bu nasihatleri daha çok okuma yazması olmayan, dinî bilgileri taklidi olarak öğrenen Anadolu halkı için yazdığından basit ve kolay anlaşılır bir şekilde ve araya çeşitli kıssalar da katarak vermeyi tercih etmiştir. Hoca Mes'ud'un *Bostan'ı* ilk Türkçe tercümesi olan *Ferhengnâme-i Sa'dî*'si (*Ferhengnâme-i Sa 'dî* (nşr. Veled Çelebi-Kilisli Muallim Rifat), İstanbul 1340 r./1342) XIV, yüzyılda yazılmış içerisinde nasihatların yer aldığı eserlerdir.

Dinî tasavvufî bir eser olan Âşık Paşa'nın (ö. 733/1332) *Garibnâme*'si yine öğretici nitelikte ve halkı eğitmek maksadıyla yazılmış olup ahlâkî ve tasavvufî öğütlere yer vermektedir.

Ahmed-i Dâî'nin (ö. 824/1421'den sonra) *Vasiyyet-i Nûşirevân-ı Âdil be-Pusereş Hürmüz-i Tâcdâr* adlı küçük mesnevisi için İ. Hikmet Ertaylan, Osmanlı

edebiyatında rastladığımız vasiyet ve nasihat yollu yazılmış eserlerin bir nevi prototipini teşkil ettiğini söyler. (Ertaylan 1952:129). Eserde âyet, hadis ve atasözlerine telmihler yapılmıştır. Dâî, Nûşirevan'ın ağzından oğlu Hürmüz'e hitaben nasihatte bulunur. XI. yüzyılın ikinci yarısında Farsça olarak kaleme alınan *Kâbûsnâme* bu nevin çok daha etraflı geniş bir örneği olarak görülebilir. Emir Keykâvus oğlu Geylân Şâh'ı ahlâkî, siyâsî, sosyal ve ilmî alanlarda yetiştirmek için bu eseri kaleme almıştır. Eserin asıl adı da *Nasihât-nâme*'dir. (*Kâbûsnâme* (haz. Said Nefîsî), Tahran 1342 hş./1963:3). Bu eserin Eski Anadolu Türkçesi'yle birkaç çevirisi vardır. (Buluç 1969:195-200). Asırlarca terbiye kitabı olarak etkili olmuştur. İlk örneklerine Farsça rastlanan ve Türkçede manzum ve mensur birkaç tercümesi bulunup bunlardan ilkinin Dâî'ye ait olduğu bilinen Câmasbnâme'de Dânyâl peygamber kâinatın bütün sırlarını bilen, her derde çare bulan hikmet sahibi bir kimsedir. Öleceğine yakın hikmet dolu kitabını doğacak çocuğuna büyüdükten sonra verilmesi için hanımına teslim eder. Ahlâkî mesneviler içinde çocuklara öğüt vermek amacıyla yazılmış mesnevilere dâhil edilen bu eserlere daha sonraki yüzyıllarda Nâbî'nin (ö. 1712) *Hayriyye'si* ve Sümbülzâde Vehbî'nin (ö. 1809; *Lutfiyye'si* en güzel örneklerdendir. Yine Tevfik Fikret'in *Haluk'un Defteri* bu düşünce ile yazılan eserler arasındadır. Türk toplumunda zevkle okunup dinlenen Nasreddin Hoca fıkralarının amacı da insanlara ibret ve öğüt vermektir.

Bâlî'nin 8.71'de (1466-67) *Bahr-ı Nesâiyih*, Eşrefoğlu Rûmî'nin (ö 874/1469-70) *Nasihât-nâme*, Sinan Paşa'nın (ö. 891/1486) *Maârifnâme (Nasihât-nâme)* Saruhanlı Gülşenî'nin (ö. 888/1483'ten sonra) *Esrarnâme (Râznâme, Pendnâme veya Dil-güşâ)*, Dede Ömer Rûşenî'nin (ö. 892/1487), *Pendnâme*, Karamanlı Habîb'in (ö. 902/1496) *Kitâbü'n-Nesâih* ve Yetîmî'nin *İbretnâme* adlı eserleri Osmanlı dönemi ilk nasihatnâmeleri arasında anmak gerekmektedir.

Attar'ın *Pendnâme*'sine geçmeden Eski Anadolu Türkçesi ile Akşemseddinzâde Hamdullah Çelebi'nin (ö. 909/1503 [?]) 49 beyitlik bir *Pendnâme* 'sinin (Çelebioğlu:172-203) olduğunu belirtmeliyiz.

1.3.ATTAR'IN PENDNÂMESİ VE TÜRKÇE PENDNÂMELER

Anadolu sahasında öğüt verme amacıyla nasihatnâme, pendnâme adıyla yazılan eserlerin sayısı gittikçe artarken yazarlar tarafından özel bir ad verilmiş nasihatnâmeler de düşünüldüğünde bu sayı daha da çoğalacaktır.

Son araştırmalar Doğu-İslâm ülkelerinde her sınıf halk kesiminde geniş ve derin bir etki oluşturan, ruh ve ahlâk eğitimi bakımından değerli bir vasıta olan *Pendnâme'nin Haydarnâme, Uştarnâme, Cevherü'z-zât, Nüzhetü'l-elbâb* adlı eserler gibi Attar'a isnadının, çok şüpheli olduğunu ortaya koymuştur. Firûzanfer ve Zerrînkûb gibi araştırmacılar ise *Pendnâme*'nin dışında kalan diğer dört eserin kesinlikle Attar'a ait olmadığını söylemişlerdir. (Şahinoğlu 1991:98). Biz burada eseri ele alacağımız için bu konudaki tartışmaları bir tarafa bırakıyor, eskiden beri bu şekilde tercüme ve şerhleri yapıldığı için eserin müellifini Attar olarak kabulleniyoruz.

İslâmî bir temele dayanan (özellikle hadislerle) ahlâk ve adap kurallarını kısa formüller halinde tasavvufî fikirlerle halka sunmak için yazılan eser aynı zamanda halk kültürüne de dayanmaktadır. Attar eserlerinde hiçbir zaman Unsurî, Firdevsî, Enverî, Hâkânî, Sa'dî ve Câmî gibi edebî sanatlarla yüklü, anlaşılması güç bir dil kullanmamıştır. *Pendnâme*'sinde de öğütlerini halkın daha rahat anlaması ve inancını halka yaymak istediği için kolay ve anlaşılır bir dil kullanmıştır.

İslâm dünyasında yüzyıllar boyu büyük alâka gören bu eser, Türk kültürünü de derinden etkilemiş edebiyatımız üzerinde tesirleri görülmüştür. Eser Osmanlı medreselerinde ders kitabı olarak da okutulmuştur.

Pendnâme ufak çaplı, öğüt verici bir ahlâk kitabı olup, çok tutulmuş ve birçok kimse tarafından Türkçeye tercüme edilmiştir. Ayrıca pek çok Türkçe el yazma nüshası bulunan eserin çeşitli baskı ve şerhleri de yapılmıştır.

Türkçeden başka Fransızca, Almanca, İngilizce, İsveççe, Latince ve Hintçeye de tercüme edilmiş, (Ritter 1942:10-12). Arapça neşri de yapılmıştır

Mesnevî terimi ve nazım şekli Türk edebiyatına İran edebiyatından geçmiş XI-XIX. yüzyıllar arasında bu türde sayısız eserler yazılmıştır. (Ünver 1986:430). Türk şairlerini etkileyen İran şairlerinden biri de Feridüddin-i Attar olup onun bilhassa *pendnâme*'si halk arasında önemli bir yer tutmuştur. (bkz: TDV İslam Ansiklopedisi cilt:4 s.95)

XIII. ve XIV. yüzyıllarda yazılan eserler arasında mesneviler oldukça geniş yer kaplar. Klâsik edebiyatımızın her devrinde şair ve yazarlarımız dinî ve ahlâkî konulan işlemişlerdir. İslâm dininin toplum hayatında etkili olması için her sınıfta bu tür konular ele alınmıştır. Harun Tolasa didaktik ve lirik iki ayrı koldan gelişen dinî-ahlâkî ve tasavvufî mesnevîlerimizin en olgun devrelerinden birinin ve ilkinin XV. yüzyıl olduğunu söyler. (Tolasa 1982:4). Ahlâk ve adabla ilgili eserlerin diğer İslâmî ilimlerin çeşitli dallarına ait ilimlerde yazılanlar gibi sade bir dille Türkçeye tercüme edildiğini görüyoruz.

XVI. yüzyılda nasihatnâme türünden eserler, genel anlamda ahlâk kitapları, daha çok tercüme edilmiştir. Bunu sadece klasik edebiyatımızın tabii gelişmesi olarak görmemek gerekir. Bunun sosyal sebepleri de olmalıdır. Öğütlerin bir kısmı doğrudan Kur'ân ve hadisten kaynaklanırken iyi ahlâk, sağlık, gelenek, inanç ve telakkilerle alâkalı olanlar da mevcuttur. Tercüme veya telif nasihatnâmelerde aynı zamanda devirlerinin ortak kültür ve telakkileri de yer almaktadır. Bazı hadisler kurt, öküz, akrep, karınca, tavşan, tilki, koyun vb. hayvanlar arasında geçen olaylar olarak canlandırılır, amaç okuyucuyu sıkmadan öğüt vermektedir. Atasözlerinden sonra

"hikâyet" başlığı altında nakledilen olaylarda rol alan kimseler birbirlerine yine çeşitli konularda tavsiyelerde bulunurlar. Attar'ın *Pendnâme*'sinde bunlara benzer hikâye, fıkra biçiminde anlatımlar yer almaz. Öğütler doğrudan doğruya konuyla ilgili başlıklar altında verilmiştir. Attar'ın üslûbunda ağırbaşlılık, olgunluk gibi ahlâkın gerektirdiği kurallara uyulurken Güvâhî halk arasında kullanılan birçok müstehcen söz ve deyimleri bol bol kullanılır.

XVI. yüzyılda Attar'ın *Pendnâme* çevirilerinden birisi de Edirneli Nazmî'ye (ö. 967/1559'dan sonra) aittir. Yine XVI. yüzyılda Emre isimli bir şair tarafından terceme-i Pendnâme-i Attâr isimli eserin de birçok kütüphanede yazma nüshasının bulunması onun pendnâme çevirileri arasında önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir. (bkz: Bilgin 1998)

2. BÖLÜM

2.1. ABDÜLMECİD BİN NASÛH VE ŞERH-İ PENDNÂME Lİ-L ATTAR

2.1.1. ABDÜLMECİD B. ŞEYH NASÛH 'UN HAYATI VE İLMİ

ŞAHSİYETİ

XVI. yüzyıl Osmanlı ulemâsından olan Abdülmecîd b. Şeyh Nasûh et-Tosyevî, başta tefsir olmak üzere çeşitli ilim dallarında çok sayıda eser veren çok yönlü bir şahsiyettir. Tasavvufî bir çevrede yetişen müellif, insanların Kur'ân'ın rehberliğinde dünya ve âhiret saadetini hedeflemiş ve bu amaçla Kur'ân tefsirine yönelik bazı eserler kaleme almıştır. Bu eserler toplumun en çok okuduğu sûre tefsirleri ve bazı konulu tefsirlerinden oluşmaktadır.

Kısaca Abdülmecîd Efendi olarak anılan müellifimiz hakkındaki en geniş isim, şecere, nisbe ve künye kaydı şu şekilde verilmektedir: Abdülmecîd b. eş-Şeyh Nasûh b. İsrail et-Tosyavî el-Amasyavî er-Rumî el-Hanefî es-Sûfî. Müellifin hayatı hakkında kaynaklarda yok denecek kadar az bilgi olduğundan, hayatı hakkındaki bilgiler kendi eserlerinden edinildiği kadardır.

2.1.2. ABDÜLMECÎD B. ŞEYH NASÛH 'UN TERCÜME-İ PENDNÂME-

İ ATTÂR' I

Abdülmecîd b. eş-Şeyh Nasûh'un *Pendnâme-i Attâr* çevirisinden çok iyi Farsça bildiği anlaşılmaktadır. Devrine göre açık ve anlaşılır bir dili vardır.

XVI. yüzyılda manzum *Pendnâme-i Attâr* çevirileri içerisinde Abdülmecîd b. eş-Şeyh Nasûh'un çevirisinin ayrı bir önemi vardır. Müellif eserlerinde açıkladığı konunun daha iyi anlaşılması için sık sık şiirlere yer verir. Ancak bunlar klasik anlamda Arap şiiriyle istihsad kabilinden olmayıp, genelde konunun hafızada tutulmasına yardımcı olmak gayesiyle nazmedilen şiirlerdir. Mesela; De ki: "Ey kendilerine kötülük edip aşırı giden kullarım! Allah'ın rahmetinden umudunuzu kesmeyin. Doğrusu Allah günahların hepsini bağışlar. Çünkü O, bağışlayandır, merhametlidir" mealindeki âyetin tefsirini yapan müellif, daha sonra bu âyeti şu şekilde nazmetmiştir:

Çün ihsân eyledi buyurdu Allah,
Dedi lâ taknetû min rahmetillâh
Ümîdin kesme kim bârân-ı gufrân,
İder bir katresi bin zenbi vîrân (Cevâhiru'l-Kur'ân, vr. 14b).

Bu çalışmada Abdülmecîd b. eş-Şeyh Nasûh'un *Terceme-i Pendnâme-i Attâr*'ının İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, nr. 4009'da bulunan ve eşine rastlayamadığımız nüshasını esas alınmıştır. Nesihle yazılmış olan nüsha 1234 beyit ve 49 yaprak olup mukavva ciltlidir. Bu nüsha eserin tespit edebildiğimiz tek nüshasıdır. Nüsha oldukça iyi korunmuştur. Eserde yer yer hareke konmuştur.

Abdülmeçîd b. eş-Şeyh Nasûh'un *Terceme-i Pendnâme-i Attâr*'ının başında 42 beyitlik bir giriş vardır. Bu beyitlerde Allah ve Peygamber övüldükten sonra Feridüddin-i Attar'ın pendnâmesinden de övgüyle söz eder.

Müellif, Allah'ın lutfu ile Attar'dan esinlenerek bu eserle etrafa güzel şeyler saçtığını söyleyerek kendisini de övmektedir. Eserin tercüme işini Türkî lisan bilip Farsça bilmeyenlerinde bu güzel kaynaktan faydalanmasını istemesine bağlar.

Eserde geçen başlıklar ve bahisde bulunulan konular dikkate alındığında, müellifin dinî noktadaki vasfı ve hassasiyeti görülebilmektedir. Konu olarak daha çok müslümanların gündelik hayatın içinde karşılaşabileceği ve uyulduğunda saadeti ebediyenin kazanılıp, uyulmadığında ise hem bu dünyada hem diğer dünyada zarar ve hüsrana uğranılacağı kabul edilen genel ahlak kuralları ve dinî bligilere yer verilmiştir. Diğer İslami dönem eserlerinde görüldüğü gibi bu eserde besmele, münâcât peygambere övgü, hulefâ-i Râşidîn, eimme-i din'e övgü ve dualarla başlar. Akabinde sebab-i telif izah edilmiştir. Bundan sonra Attar'ın eserinin tercümesi başlar.

Attar'ın eserine kadar olan kısımda şu başlıklar vardır: Der-Na't-ı Seyyid'il Mürselin, Fî Na't'ül Hulefâ-i Râşidin, Na't-ı Osman (R.A), Na't-ı Ali (R.A), Münâcât, Der-Na't'ül Hasan ü Hüseyin (R.A), Der Na't Hamza vü 'Abbas ü Gayrihüma, Der Na't-ı Eimme-i Din (R.A), Münâcât-ı Kağı'yül Hâcât, Sebeb-i Te'lif in Pend-Nâme-i 'Attar, Münâcât, Münâcât.

Bölümler halinde anlatılmış olan konular 37 başlıkta verilmiştir ve bu kısımlarda incelenen konular şunlardır:

DÜNKÜVEŞ NEFS-İ EMÂRE GÜYED:

Akıllı insan, nefsinin kötülüğünün farkında olur, eblehler ise hep nefsin istekleri yolunda ömür geçirirler. Tövbe etmeden Allaha ulaşılacağını sanmak batıl

bir fikirdir. Kuru yerde gemileri yüzdürmek nasilki mümkün değilse bu da öyle bir şeydir. Nefsin isteklerine perhiz uygulaki seni vebale sokmasınlar. Birisi seni incitse, sen onu affet; allahta seni affeder. Kimseyi üzme, azarlama, gıybet etme. Bunlar seni huzura, saadete ve Allaha yaklaştırır.

DER BEYAN-I FEVĀİD-İ HĀMŪŞĪ:

Gerektiğinde sus, gereksiz konuşma, kötüsüz söyleme.

DER-BEYĀN-I ‘AMEL-İ ŞĀLĪH:

Salih amel, kalbini hasedden temizlemekle, yalan ve gıybetten uzak durmakla ve haramdan sakınmakla mümkün olacaktır.

MÜNĀCĀT:

Kalbleriniz riyadan uzak tutulursa, ihlâsla hidayete erilir ve imanla ölmüş olursunuz. Bu güzelliklere ancak Allaha dua edenler ulaşır.

DER SĪRET-İ SELĀTİN:

Padişahlarda olan, olması ve olmaması gereken özellikler.

DER SĪRET-İ HŪSN-İ HŪLĀ:

Güzel ahlakın temelinde özellikle insanlara ve ilim ehline hizmet etmek vardır. Dost ve düşmanını fark et ve günahlardan uzak dur.

DER-BEYĀN-I TERK-İ DŪNYA GİRİFTEN:

Dünya bivefa ve gaddardır, dünyaya meyl edip ona gönül verenler zarar edecektir

DER -‘ALĀMET-İ NĪK-BAHT:

Şeytana uyma, dünya lezzetlerini terk et. Güzel sonuçlarla ancak bu şekilde karşılaşırın.

DER BEYĀN-I ŞIFAT-I ‘ĀFİYET:

Sağlık ve şükür, dünyada gam çekmemek huzuru artırır; az uyuyup çok ibadet et, bu hayatın her aşamasında huzur getirecektir.

DER-BEYĀN-I ŞIFĀT-I TEVĀZU‘ :

Gafillerden uzak dur, sıkıntı gelse sabret ve tevazu ehli ol. Bu durumun meyvelerinden, güzelliklerinden faydalanırsın.

DER-‘ALĀMET-İ BED-BAHTĪ:

Hevâ-yı nefse uyma, Allahın emir ve nehiyelerine uy. Aksi takdirde bedbaht olursun.

DER-BEYĀN-İ ŞIFĀT-I RĪY-SIFAT:

Allaha ulaşmanın onun yanında rahat etmenin yolu bu dünyada rahat kapısını kapatmaktır.

DER-BEYĀN-I MŪRDEN-İ NEFS-İ EMMĀRE:

Şeytandan korunmanın yolu nefsi öldürmekten geçer.

DER-BEYĀN-I FAQR GŪYED:

Allahın zikriyle meşgul ol; sabır ve tevekkülle yaşa, halklardan fakrını gizlemek ne güzeldir.

MŪNĀCĀT

Allah’a yakarıp sadece ondan isteklerini isteyenler muradına erer. O tek yakarışı hak edendir.

DER-BEYĀN-I TERK-İ TEKELLŪF:

Tekellüfün Allaha ulaşmaya engel olur, Allah katında: kendini büyük görenler küçülür ve küçük görenlerde büyür.

DER-‘ALĀMET-İ EBLEHĀN:

Kişinin kendi kusurunu görmesinin bir erdem olduğu, kendi kusurunu görmeyip başkalarının kusuruyla meşgul olmanın eblehlik olduğunu bil.

DER-BEYĀN-I ‘ĀFİYET:

Hırs ve nefsin isteklerinden uzak duranlar afiyete ererler.

DER-‘ALĀMET-İ EHL-İ ‘AQL:

Ehl-i aklın özellikleri.

DER-‘ALĀMET-İ RASTKĀRĪ:

Doğruluk ehl-i dünyaya baş eğmeyip, Allahtan korkarak olur.

DER-BEYÂN-I FAZÎLET-İ ZİKR-İ HUDÂ :

Allahı zikir etmek ruha gıdadır, gafletten alıkoyar, ihlâsa sebep olur ve ebedi saadete vesile olur.

DER-TA‘LİM-İ ZİNDEGÂNÎ BÂ-ĤULK:

Gaflette olmamak ve zaiflere yardım etmek insan için çok lüzumludur.

DER-BEYÂN ‘ALÂMET-İ MÜDEBBİRÂN:

Dostun tavsiyesine uy, eblehlerle meşveret etme, sır tut.

DER-ĠÂNİMET DAŞTEN-İ ‘ÖMR:

Ömrü bir ganimet olarak kabul et ve hakkın yolunda harcamak lazım olduğunu unutma.

DER-BEYAN-I ĤÂMŪŞÎ Ü SEĤA:

Sakinlik, efendilik ve cömertlik insanı Allaha ulaştırır; cimrilik ise tam tersi bir duruma sebep olur.

DER-ÂNÇE MURÂDÎ DAREND:

Uzak durulması gereken şeyler; sultanlara karşı pehlivanlık yapılmaması, büyük sözü dinlemek, kimseyle dalga geçilmemesidir. Bunlara dikkat edip, uzak durulmazsa rüsvay olunacağını bilmek gerekir.

DER-İHTİYÂT-I DÜŞMEN.

İnsanın düşmanını ve borcunu çok etmemesi gerekir, buna dikkat edenler hesap günü rahat edecektir.

DER-BEYÂN-I ĤATÂST:

İnsanoğlunun yapabileceği hatalar vardır. Bunların öncelikle bayanlarda vefa beklemek, çocuklarla sohbet etmek ve ehl-i gafletten uzak durmamak olduğunu bilmek gerekir.

ŞART -I VÂCİB-İ MÜSLŪMÂNAST:

İnsanın farzlarını eda ettikten sonra anne babasına hizmet etmesi, şeytanla cihad etmesi onu Allah a ulaştırır.

DER-ŞİFAT İN NAŞİĤAT:

Uzun ömür, güzel sesler dinlemekle mal ve makam bakımından güzel yerlerde bulunmakla, bu dünyada muradına ermekle mümkün olmaktadır.

DER-BEYÂN-I KÂHID-I ‘ÖMR-İ MERDÜM:

İnsan ömrüne sınır koyan, noksanlık veren şeyler: gurbet, ölüye bakmak, düşman korkusu gibi şeylerdir. Ancak asıl korkulacak olanın Allah olduğu unutulmamalıdır.

DER-BEYÂN-ĀB-RŪY KEM MİKŪNED:

Yüzsuyu dökmek için uzak durulması gereken şeyler vardır. Bunlar kısaca, az konuşmak, doğru söylemek, hıyanet etmemek, bugz etmemek ve kin tutmamaktır. Gerçek huzura ancak bu şekilde erişilir

DER-BEYÂN-ĀB-İ RŪY ZİYĀDE ŞŪD:

Muhtaçlara yardım etmek, cimrilik etmemek Allah yanında insanın kıymetini artırır.

DER-BEYÂN-I KETM-İ SIR EZ DOST U DÜŞMENĀN:

Sırrını kime söyleyip, kime söylememen gerektiğini bilmelisin. İyilik eden iyilik bulur. İyilik edenlerden olmalısın.

DER-BEYÂN-I TEVĀZU‘ U HİLM:

Sabır ve alçak gönüllük cana gıdadır buna karşılık; hırs bugz etme ve kin kötülöklere sebep olur.

DER-BEYAN-I ZINDEGĀN U MŪRDEMĪDANEŞ:

Şehvet elinde esir olanların ahrette ecri çok olur, meşvereti terk edenler zarardadır, kadınlara rağbet etmek zarar verir, kötülerden bir şey istenmez, alınmaz,

DER-ŞIFĀT-I DŪ KES-İ NĀDĀN:

Yalandan uzak dur, hep doğru söyleyici ol. İyilik sahibi ol, gadabını yen o zaman Allahla birlikte olursun.

DER-BEYÂN-I ‘İZZET DĀTEN-İ HOD:

Çağrıldığıın yere git ar etme; çağrılmadığıın yere gidip yerini dar etme. Kötülerden bir şey istemek insanı zillete sürükler dikkat et.

DER-CİHÂN ŞEŞ ÇİZ:

Haram yeme, doğru söyle, ahiret için dünyayı terk et, Allah düşmanlarıyla dost olma, kimsenin ayıbını bulup söyleme, Allahın kahrından kork ve Allahtan başka kimseden bir şey isteme.

DER-BEYÂN-I PENÇ ÇİZ:

Yalancından vefasız olurlar, dolayısıyla ondan vefa bekleyen yanılır. Vefa olmayan adamla yola çıkma.

DER-BEYÂN-I HÛY-İ BED-GÛYED:

Hayır edip minnet etmeyen, birisinin ayıbını görüp onu gizleyen, Allah tarafından sevilirveödüllendirilir.

DER-BEYÂN-I RASTKÂRÎ:

Allah yolunda ol, kazaya rıza göster, belalara sabret, amelinde niyetin temiz olsun, nefsin arzularına uyma o zaman doğrulardan olursun. Allah doğrularla beraber olacaktır.

DER-KERÂMETHÂ-YI HÂK:

Emaneti koru, sırrını söyleme, zekâtını ver, namazını kıl, Allahtan kork, ancak bu şekilde Allahın azabından gadabından korunursun. Allahtan ne gelirse şükret.

DER-ŞEÂMET-İ NEFRET EZ-KAZÂ Ü KADER:

Cehennemde yanmamak için kaderine razı ol, arkadaşınla hem dil ol, Allahın yasaklarına uy, yapma dediklerinden sakın. İyi gün dostlarına dikkat et; onlar kötü günde yanında olmazlar, dostlarına ihsanda bulun Allah tarafında başına nurdan taç konur.

DER-MA'RİFET-I KURB-İ HÂK:

Nefsinin aczini itiraf edenler bilgi ve ilim dünyasına dalarlar, günahını Allaha itiraf edenin günahını Allah örter, bu dünyada özünü fani edenler dar-ı bakide sarayını yapmış olurlar.

DER-BEYÂN VERA' GÛYED:

Takvada ileri gidenler Allah katında muhterem olurlar, takvada Allah korkusu oluşur. Allahı ancak takvada ileri gidenler görür. Takvaya dikkat etmeyenler şahda olsa geda da olsa Allah yanında zarardadırlar.

DER BEYÂN-I TAKVA:

Takva yemeği içmeyi ve şehveti terk etmekle olur. İlim ve amelle takvaya ulaşılır. Hayrı erteleme, tevbede acele et. Kurtuluş yoluna ancak bu şekilde varılabilecektir.

DER-BEYÂN-I ĀFĀT-I DÜNYĀ:

Cennetin yolu âlimlere hürmet ve hizmetten geçer. Bu hizmeti görenler hesaptan ikaptan ve azabdan azad olurlar. Hem hizmet et ki, hizmet göresin.

DER -FEZĀYİL-İ MİHMĀN:

Misafirini memnun edeni Alahda memnun eder, misafirden şikâyetçi olanın Allah ve peygamber düşmanıdır. Misafire ekmek verene Allah cennet bağını verir. Fakirlere bağışta bulunana Allah rahmette bulunur. Muhtaçların hacetini karşılayan çıplakları giydiren Allah tarafından ödüllendirilir.

DER-ŞİFĀT-I BAĞİL:

Cimri ekmeğini yeme ve hasislerden ümit bekleme, onlardan beklenti içerisinde olmak viran eve direk tutmak gibidir. Yaptığın iyiliği kendinden değil Allaktan bil.

DER-BEYÂN-I AĖMAĖ:

İlim öğrenmekten ve Allahı yad etmekten gafil olan adamlar maksadına ulaşamazlar. Batıla boğun eğmek, nefesine köle olmak na-mahreme el uzatmak, yetim malı yemek derde ve gama düşürür insanı. Bunlardan uzak dur.

DER ‘ALĀMET-İ FĀSIĖĀN:

Fasıklar doğruluktan nefret edip, gönüllerinde hep fesad olanlardır.

DER ‘ALĀMET-İ EŞĖİYĀ:

Eşkiyalar daima haram yer, taharetsiz gezer ve ilim ehlerinden nefret ederler. Kimseyi ayıplama ayıpsız ancak Allah'tır.

DER-‘ALĀMET-İ BAĤĪL:

Cimriler sinek kadar çalışmayı sevmez, dilenciden yardımı esirgerler ve kimse cimrinin malından bir şey alamaz, kimse onun sofrasını göremez.

DER-ĤĀCET-I ĤĀSTEN:

Bir mümin durumunu sana arz ederse derhal onun ihtiyacını karşıla. Vefa ehli istekleri geri çevirmeyeceği gibi cefa ehli de istekleri yerine getirmez. Düşmanın ölümünden mutlu olma, ölüm birgün sana da gelir.

DER-BEYĀN-I KĀNA‘ĀT:

Kanaat gibi zenginlik yoktur. Seher vakti kalk ve istiğfar et, bu fırsatı değerlendir. Allahtan korkmayan her şeyden korkar. Misikinlerin ihtiyacını karşılayandan Allah razı olur. Fakirlere kimsesizlere yardımcı olandan Allah razı olur.

DER-FAZĪLET-İ FAQR U FENĀ:

Arif olan fani şeylere boyun eğmez, bütün güzellikleri ahretten bekler. Allahı unutup dünya kavgasına dalanları da Allah unuttur.

DER-BENDEGĀN-I ĤUDĀ:

Allah dostları, dünya malına bakmayıp sürekli allahı zikir ile meşgul olurlar. Fenaya bakmak kör eder, sonu hüsrandır.

DER-BEYĀN-I SEĤA GŪYED:

Cömert olanlar ahrette rahata erer, Hz. Muhammede komşu olur. Cömertin yeri cennet olduğu gibi cimrilerin ve kibirlililerin arkadaşıda iblis olur.

DER FĪ‘L-İ ŐEYĤĀNĪ:

Esnemek ve kusmak şeytanî fiillerdendir. Onlar ehli nifakla birlikte olurlar. Münafıkların mekânı cehennem olur. Onlar fakirlere hakaret eder, kahr ehline dostluk kurar ve kötülükleriyle gururlanırlar. Ey Allahım bizi bunlardan uzak tut, bizde sana gelecek yüz yok, çok hatamız var; ama sen bizi affet, bize valsini nasib et.

DER-BEYĀN-I EHL-İ NĪFĀK:

Nifak ehlinin işleri sözleri hep yalan yanlış olur. Onlar emeneti korumaz, müslümana iyi davranmaz. Münafıkta din aranmaz, münafıklardan kaç onlarla birlikte olan ahrette gam içinde kalır.

DER-BEYĀN-I MUTTAĀĪ GŪYED:

Müttakiler eşkiyaların yolundan gitmez. Onların dilinde yalan az olur, onlar şehvetten haramdan kaçarlar. Yiyip içmek eğlenmek onlara göre değişlidir. Ey allahım sen bizleri takva ehlinden kıl.

DER-ALĀMET-İ EHL-İ BEHİŞT:

Nefsi hevadan men edip nimete şükredenler ve belaya sabredenler cennet ehli olanlardır. Günahlarından af dileyen cehennemden kurtulur. Hatasını kabul edenler Allah'tan af dilerler ve kurtulurlar.

DER-EF'ĀL-I PESENDĪDE:

İyiliği işlemekte geri durma, ne verirsen elinle o gelir seninle. Mihnet ve gama sabredenler Allah katında mutlu olurlar.

DER-BEYĀN-I NEŞĀYĪH:

Canın gıdası din ile gamlanmaktır. Nasıl ki Allah seni yoktan var etti ise sende şimdi ona yalvar ve yakar, ne muradın varsa ondan iste.

DER-ĀFĀT-I HĀB Ū ĞAYRĪHĪ:

Kıyamette kar etmek için az uyumak, özellikle seher vaktinde az uyumak lazım. Burada çok uyuyanlar ahrette muradlarına eremezler. Rahmet-i rahmanın ve kısmet-i erzakın dağıtıldığı seher vaktinde özellikle uyanık olmak, abadette, duada geçirmek lazım o vakti.

DER-ĀFĀT-I BEDĀYET:

Güneş batarken, uyumak haramdır. Daima ilimle meşgul ol, ne için yaratıldığını düşün ve endişelen. İlm öğrenen mevlaya kolayca erişir. Sayı fıskı isyan olanın rızkı kıt olur. Çok uyuma, çıplak uyuma, çıplak bevl etmek fakirlik verir. Cenabetken yemek yeme, Allah bu durumlardan razı değildir. Ayakaltına ekmek atma, evini gece süpürme. Elini çamurla yıkama, eşik üstüne oturma, elbiseni

üzerinde dikme, elbisenle yüzünü silme, pazara geç gidip tez ayrıl, ehli takva pazarda az durur. Takva ehlinin evine şeytan az gider. Evde kuş besleme; kuş bereketi bitirir. Anne babanı ismiyle çağırma, kapının kenarına dayanıp durma, helâda abdest alma.

DER-BEYÂN-I ŞABR-I CEMÎL:

Sabırlı olmak isteyenler beladan yüz çevirmesin. Belaya sabredemeyenler ehli sıdk katında şükredenlerden sayılmazlar. Kendini övme, kendini övenler zarar ettiler. Sabır bütün güzelliklerin başında gelir. Sabır acıdır ama meyvesi tatlıdır.

DER-BEYÂN-I TECRÎD-Ü TEFRÎD-GÜYED:

Şehvetden ırak olanlar hakkı bulurlar; çünkü şehvet ehli hakdan uzak olur. Halıka tam itimad et, rızıkına tam tevekkül et. Ahretteki rahat ve huzurun için dünyada günaha bakmaktan gözünü koru. Gösteriş ve kibirden uzakdur, zalimlerden uzakdur; zulmün yanında olan ateşin yanında olmuş olur. Salihlerle oturup kalkan salih olur, yaramazlarla oturup kalkan yaramaz olur. Dalalet yoludakiler cehenneme düşer, hakkı batıldan ayırmayı bil, şeytan yolunda gidenlerin sonu cehennemdir. Ey Allahım bizi nefis ve şeytandan koru.

DER-KERÂMETHÂ-YI HAK:

Doğru söz ve cömertlik, emaneti korumak Allahın kullarına kıymet vermesi için birer sebebedir.

DER-ŞİFAT-I ZİYÂNKÂRÂN:

Kim senin ayıbını başkalarına açıklarsa, söyleser, onu kendine dost sayma. Kalbi Allahtan hoşnut olmayanlarla da dost olma. Zekât vermeyip namaz kılmayanlarla ve yetim malı yiyenlerle alış veriş yapma. Kıyamette hazin duruma düşmemek için faiz yiyenlerle ve rüşvet yiyenlerle merhabalaşma. Bunlar Allahın ihsanına nail olamazlar.

DER-KÂR-I NĪK-BÂŞED:

Hastaları ziyaret etmek makbul bir sünnettir. Bir yetim zulümle ağlasa zemin lerzeye gelir, çünkü birisi yetimi überse cehennem sahibi onu ateşe büryan eder.

Dolayısıyla yetimi mutlu edenlere Allah atasıyla muamele eder ve onları saadete kavuşturur.

DER-KĀR-I BED BĀŞED:

Tok iken yemek yeme, bu durum kalbinin düşmanıdır. Hased olanlar dünyada rahat etmediler. Yalan söyleyenler bedbaht olanlardır. Münafıklardan uzak dur ki ahrette yerin cehennem olmasın. Helal yiyenlerin içi dışı temiz olur. Haram yiyenler ahrette Allah'a yakın olamazlar. Ey Allahım bizi affet ve Hz Muhammedin (sav) şefatine nail olanlardan eyle. Bizi onun al ve ashabıyla birlikte cennete koy.

DER-ŞILA-YI RAĦM GŪYED:

Akrabalarının hatırını soranın ömrü uzun olur; onlardan yüz çevirmek ömrü noksanlaştırır. Kim akrabalarından uzak durursa cismini akreplere yiyecek eder. Sılayı rahm etmeyenlerin hem ömrü hem rızkı kıt olur. Merd olanlar kimseden insaf istemez, zulüm ve cefa görsede şikâyet eylemez. Allah yolunda olanlar muradına erişenlerdir.

DER-EYĀN-I FAĦR MĪ-GŪYED:

Fakir olduğu halde kendilerini halka zengin gösterenler, aç olup tokluktan dem vuranlar, fakiri muhtaç görünce ne parasını ne kuvvetini izhar ederler. Böyleler kötü insanlardır. İyi insan, dervişlerle sohbet eden, kendini onlara teslim eden, fakirlere yardım edendir.

PEND GŪYED:

Allah konusunda gaflet etme, bu dünya ağlama ve gam yeridir; burası gülme yeri değildir. Burada ibret gözünü aç ve ağzını kötü söz konuşma konusunda tut. Çocuk değilsin oynama ve bu şekilde kârını şeytanla paylaşma. Fısk ve heva peşinden koşanlar kendini şeytana maskara ederler. Allahın azabından ve kahrından korunmak için dikkat et. Allahın emrini gözetenler, onun emirlerine muhalefet etmeyenler saadete erişirler. İnsanlara daima şefkat gösterenler, fakirlere yiyecek verenler, dâr-üs selama ulaşacak olanlardır.

Bu nasihatlerle amel edenler Allahın rahmetine ulaşacakları gibi, bunlarla amel etmeyenler Allahtan uzak kalırlar.

İHTİTÂM-I PEND NÂME:

Allahın yardımıyla bu pend son buldu. Bu pend şeytandan uzaklaştırıp, Allaha ulaştırır. Bu nasihatnâme'yi kabul edenler akıllı olanlardır. Onlar cahil değillerdir. Bu nush ile amel olanlar, Allahın lutfuna erişirler ve Allah onları cennetine koyar. Ve Şerh-i pendnâme li'l Attar "Elhamdülillah bu kitap bitti." şeklinde bitirilmiştir

Pendnâme ile ilgili yaptığımız çalışmamızda birde Abdülmecîd bin Nasuh efendinin pend-i attardan yaptığı şerhini 17. asrın ikinci yarısı ile 18. asrın ilk yarısı arasında yaşamış olan Mustafa Safî efendinin 1708'de kaleme aldığı Gülşen-i Pend adlı nasihat-nâmesi ile konu bakımından karşılaştırma ve Abdülmecîd bin Nasuh efendinin pend-i attarının yazılmış olan diğer pendnâmeler arasındaki yerini tayin etme hususunda uygun bir örnektir.

Abdülmecîd bin Nasuh'un Şerh-i pendnâme li'l Attar'ının konu olarak Gülşen-i pendden çok uzak olduğu görülmektedir. Abdülmecid bin Nasuh daha çok ahiret, ahiretteki gerçek saadete kavuşma, Allahın rızasını kazanma, cennete girip, cehennemden kurtulma yollarını anlatmıştır. Bu durumda Abdülmecid bin Nasuhun kuran ve hadis tefsircisi olması belirleyici etken olmuştur.

Bir çok meslek erbâbına yapılan nasihatleri içeren Gülşen-i Pend ise, besmele, tevhîd ve na't, medh-i çeharyâr, vâsf-ı şehîdân-ı Huneyn, beyân-ı hâl-i dünya ve sebep-i teliften sonra gönlü masivadan arındırmak, nefis tezkiyesi, dünyaya bağlanmamak gerektiği, doğru yolu bulma, şeyhe bağlanma gereği, padişahlara, vezirlere, kadılara, öğrencilere, sahhaflara, kâtiplere, hattâtlara, şairlere, hanendelere, aşıklara, vaizlere, şeyhlere, sûfilere, hekimlere, sürmecilere, cerrahlara, müneccimlere, cifircilere, veffâklara, kimyâgerlere, sarraflara, tüccarlara, yetim vasilerine, vakıf mütevellilerine, hatiplere, imamlara, müezzinlere,

zeamet sahiplerine, köylülere, attarlara ve zenaat erbâbına yönelik nasihatlere yer vermiştir. (bkz: Çalka 2007)

Üzerinde çalıştığımız bu eserimiz, edebi eserlerin genel hususiyetlerinden olan yazarının ve yazıldığı dönemin sosyal siyasi, askeri ve dini özelliklerini taşıma, bulundurma; yani dönemin ve yazarın zihniyetini taşıma geleneğine uygun olduğunu görmekteyiz.

Abdülmeçîd b. eş-Şeyh Nasûh'un tercümesinde zorlama hissedilmez. Attar'ın beyitlerini kolaylıkla çevirdiğini ifadenin çok rahat ve akıcı olmasından anlıyoruz.

Tercümenin düzeni, Farsça nüshanın tertibine uymamaktadır. Mütercimim hangi nüshayı esas alarak bu çeviriyi yaptığını tespit mümkün olmamaktadır. Farsça metne sadece anlam bakımından değil yer yer ifade olarak da bağlı kalır. Birçok Farsça, Arapça kelime ve tamlamaları aynen aktarır.

Abdülmeçîd b. eş-Şeyh Nasûh, çevirisinde birçok klasik eserlerde rastladığımız bu eseri okumanın faydalarını dile getirir. Bundan ilim ve edep öğrenerek herkesin yanında sevgili bir kişi, Allah'ın katında da makbul bir kul olunacağını belirtir. Son beyitlerde Allah'a yakarıшта bulunarak bağışlanmasını diler.

Müellif, bu didaktik eserini İslâmî bir temele dayanan ahlâk ve edep kurallarını kısa ve özlü olarak halka, özellikle gençlere telkin etmek için kaleme almıştır. Klasik edebiyatımızın mahsullerinde bulunan âyet ve hadislere telmihler bolca yer almıştır.

Eserde Türkçe asıllı kelimeler hâkim olmakla beraber Arapça, Farsça kelime ve tamlamalar da fazlasıyla yer almıştır. Türkçe tamlamalardan çok Farsça isim ve sıfat tamlaması kullanılmıştır.

Eserde pratik ahlâk kuralları, insanlık duyguları, beşerî faziletlerle muâşeret usulleri ve en basit hayat tarzları anlatılmıştır.

Abdülmeçîd b. Şeyh Nasûh eserinde *Pendnâme*hin vezni olan "fâ i lâ tün / fâ i lâ tün / fâ i lün" kalıbını kullanmıştır. Ancak vezinde yer yer aksaklıklar görülmektedir. Vezni uygulayabilmek ve teknik zorunlulukları yumuşatmak için "püser, iy azîz, ey civân, hergiz, eger, civân, merd-i kâr, ey feta" gibi zaman zaman doldurma kelimelere başvurmuştur.

2.2.ŞERH-İ PENDNÂME Lİ-L ATTAR'IN TELİF SEBEBİ, HATİME BAHSİ,

NÜSHASI

2.2.1. TELİF SEBEBİ

Abdülmeçîd Bin Şeyh Nasûh, bu eserinde âhrette kendisini ve okuyup istifade edenleri kurtaracağına inanmakta ve bu yüzden böyle yararlı bir eseri kaleme aldığını ifade etmektedir. Eserinde Türkî lisani kullananlarında bu kıymettar eserden yararlanmasını istediği için yazdığını aşağıdaki beyitlerle ifade etmiştir.

Pes anı gördükde bu oldu fütûh

Ya'nî kim 'Abdü'l Mecîd bin Naşûh (6a)

Geldi ānuñ nefsüne bu hâtıra

'İtr-ı 'Atţâr ile ola 'âtıra (6a)

Ya'nî anı tercüme idüp hemân

Döndüre Türkî lisāna ey civân(6a)

Tā ki nef'inde olalar bā-naşîb

Şevk ile meyl eyley`aña her lebîb(6a)

Cān ile bunı da idüp i'tibār
 Hāḡ ṭarīḡında olalar nāmdār (6a)

Türkî dil bilenler olup şāduman
 Ola ṭālib buña her pīr ü civān (6a)

Cān u dilden buña idüp raġbeti
 'Avn-ı ḡaḡ birle bulalar 'izzeti (6a)

Müellifin eserini yazmadaki maksatlarından bir tanesi de, eserinde de sıklıkla bahsettiği gibi dünyada hayırla yād olunmaktır. İnsanların bu eserden yararlanıp, eserin müellifine dua etmesidir.

2.2.2. ESERİN HATİME BAHSİ

Çok farklı zümrelere yapılan nasihatleri içeren Şerh-i Pendnâme li-l Attar'da çok farklı konularda nasihatlere yer verilmiştir. Metnin sonlarında, Şerh-i Pendnâme li-l Attar'a teveccüh eden, Şerh-i Pendnâme li-l Attar'ı okuyan ve ondan istifade eden kişinin iki dünyada da mesut ve bahtiyar olacağını hatırlatan müellif, Allah'a da dua ve şükrederek, eserini tamamlamıştır. Bu kısmı müellif şu beyitlerle ifade etmiştir:

Rāh-ı şeyṭāndan idüp anı ba'īd
 Ḥayr iḡsānıyla hem eyler sa'īd (46b)

Bu naşihatnâme-yi iden ḡabūl
 Ol dūrūr 'āḡıl deġildür ol cehūl (46b)

Her ki bu nuşḡ ile ol 'āmil ola
 İrişüp luṭf-i Ḥudā kāmīl ola (46b)

Cānumı nūr-i Hūdā pür-nūr ider
Cennete koyup anı mesrūr ider (46b)

Ḳomıya gitmiye şeytān rāhına
Cezb ide anı āḫir dergāhına (46b)

Yā İlahi dergchüni kııl naşīb
Budurur senden temennā yā Mucīb (46b)

Dergāhuñdan luḫf it itme dūr
Budurur senden ricāmuz yā Şekūr (46b)

Ḥamdulillah aḫir oldı bu kitāb
Ḥaḫ budur Vallahu a'lem bış- şavāb (46b)

Eserin hatime bölümünün peşine müstensih, yazılış tarihi hakkında bilgi vermektedir. Temmetü'l-kitab bi'avni'l-lahi'l-meliki'l-Vehhāb. Sene 1170/ 1757.

2.2.3. ESERİN NÜSHASI

XVIII. asır Klasik Türk edebiyatında kullanılan Mesnevi nazım şeklinin Nasihat/Pend-nâme türünde yazılmış olan Abdülmecîd Bin Şeyh Nasûh'un pend namesinin ulaşabildiğimiz tek nüshası vardır. Bu da Şerh-i Pendnâme li-l Attar, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi nr. 4009. da bulunmaktadır.

2.3. PEND-İ ABDÜLMECİD BİN ŞEYH NASÛH'UN ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

2.3.1. NAZIM BİÇİMİ

Pend-i Abdülmecîd Bin Şeyh Nasûh mesnevi nazım biçimiyle yazılmış, nasihatname türünde bir eserdir. Bilindiği gibi mesnevilerde aşk, kahramanlık, tasavvuf, ahlak, hiciv ve bir şehrin tasviri... gibi konular işlenmektedir. Ancak nasihatın ön planda olduğu mesneviler, aşk ve kahramanlık mesnevilerine göre farklı özellikler gösterir.

Aşk ve kahramanlık konularının anlatıldığı mesnevilerde olay örgüsüyle kişiler önemliken, ahlaki mesnevilerde şairin bilgi birikimi ve tecrübeleri doğrultusunda okuyucuya sunduğu öğütler önem arz etmektedir. Abdülmecîd Bin Şeyh Nasûh da, eserinde dinî ve toplumsal pek çok konuyu ele almış; hadis, ayet ve özlü sözlerle desteklediği tavsiyeleriyle insanları aydınlatmayı amaçlamıştır.

Mesnevi beyit esasına dayalı bir nazım şeklidir. İster aşk ve kahramanlık konuları işlensin, isterse de nasihat verme amacı güdülsün mesnevilerde her beytin kendi içinde kafiyeli oluşu şaire büyük yazma kolaylığı sağlamakta, binlerce beyitlik mesnevilerin oluşmasına yardımcı olmaktadır

Şerh-i Pendnâme li-l Attar'ın tamamında nazım birimi olarak beyit kullanılmıştır. Eserde bu şekilde toplam 1234 birim bulunmaktadır.

2.3.2. AHENK UNSURLARI

Edebî metinlerde ahenk unsurları denildiğinde "vezin, kafiye, aliterasyon ve asonans" akla gelmektedir. Didaktik metinlerde amaç sanat yapmak değildir. Ancak, estetiğin ikinci planda olduğu bu tür edebî eserlerde de belirli ölçülerde ahenk unsurlarından yararlanılarak kazandırılmak istenen bilgilerin kalıcı olması arzulanır.

Başta kafiye, redif ve vezin olmak üzere ahenk unsurlarını kullanmadaki başarı, eserin sağlam bir temel üzerine kurulmasını sağlayacaktır. Bir araç olarak kabul edilen yapı ve ahenk mükemmelliği eserin sanat değerini artıracak, verilmek istenen mesajın anlaşılmasına olumlu manada hizmet edecektir.

2.3.2.1. VEZİN

Eserde tek vezin kullanılmıştır. Bu vezin de fâilâtün / fâilâtün / fâilün kalıbıyla vücûda getirilmiştir.

Eserin geneline baktığımızda, bir kısım beyitlerde hatalar olmasına rağmen müellifin vezni başarılı bir şekilde kullandığını görmekteyiz. Bazı beyitlerde ise vezne uydurmak için bazı kelimeler farklı bir şekilde okunabilmiştir. Örneğin aşağıdaki beytin iki mısraına da baktığımızda veznin aksadığını görebilmekteyiz.

Virdi tūfāndan Nūḥ'a necāt

Cümle ğarḳ oldı ol buldı ḥayāt (1b)

Vezin sıkıntısı bulunan beyitlere birkaç örnekte şunlardır:

Her ki bu naşîḥatlerle 'amel eyliye

Ḥaḡ aña iki 'ālemde raḡmet eyliye (46a)

Ol fūḡarā iḡtiyācı varken ġinā-yı ḡalb tutar
Ne azuda semizlik ne ḡudret iḡhār ider (45a)

Dört ḡaḡletden geḡ zinhār
Tā ki seni ḡok yaḡmaya nār (29b)

Gerḡi faḡr u fāḡa ḡatıdur ey püser
Olmadı ammā cehilden saḡt ter (7a)

Şerh-i Pendnâme li-l Attar 'da vezin gereġi bazı kelime ve eklerde yapılan deġişiklikler de dikkati ḡekmektedir. Bunlar, klasik şiirde bir kusur deġil bir ustalık olarak görölmektedir. Aşaġıda bunlarla ilgili birkaç örneḡ yer almaktadır.

İltesin dergāhuña yā Müste'an
Budurur senden hemān maḡşūd-ı cān (6b)

Yukarıdaki beyitte "iletessin" kelimesi vezin gereġi "iltessin" biçimlerinde kullanılmıştır.

Āb-ı luḡfin akıdup ol Müste'an
Nārı İbrāḡīm'e etdi ġülsitān (1b)

Yukarıdaki beyitte "gülistan" kelimesi vezin gereġi "gülsitan" biçimlerinde kullanılmıştır.

Derd endektür dime eyle 'ilāc
Ola kim [büzüruk] olup gide mizāc (21a)

Yukarıdaki beyitte "büzürg" kelimesi vezin gereġi "büzüruk" biçimlerinde kullanılmıştır.

Her k'ala 'ilm-i ver'adan bil sebak (31a)

Bu mısada da "ki ala" kelimesinin ünlü aşınmasına uğratılarak "k'ala" biçiminde kullanıldığı dikkati çekmektedir.

Bû Hanîfe [k'oldu] evvel-i imâm

Oldı 'ırfânla ol merd-i temâm (5a)

Bu beyitte de vezin gereği "ki oldu" daki ki, kelimesinin ünlü aşınmasına uğratılarak "k'oldu" biçiminde kullanılmıştır.

2.3.2.2. KAFİYE

Abdülmeçîd Bin Şeyh Nasûh, şiirde başlıca ahenk unsurları olarak kabul edilen kafiye türlerinden zengin ve tam kafiye türünü ve redifi sıkça kullanmıştır.

Zengin kafiye

Nân vire behr-i hudâ bâ merdümân

Tâ aña vire hudâ bâğ-ı cinân (32b)

Kalbini pâk eyle nîkûkâr ol

İstikâmet birle berhürdâr ol (8b)

Tam kafiye

Her ki ol düşe 'irâdet bendine

Bil anı sen düşdi gâret bendine (8a)

Tunç kafiye

Kızb ü bühtândan hamûş oldı farz

İtme gıybet sözden aşla nefse arz (8a)

Aşağıdaki birimde kafıye'nin kusurlu olduğu yerlere örnek olarak verilmiştir

Her ki fuķaraya cāme baħş virür

Haķ Te'āla raħmetinden nāme virür (32b)

Redif

'İlm ile 'aşrında kâzî oldu hoş

'Adline raħmān rāzî oldu hoş (5a)

2.3.3. DİL VE ANLATIM

2.3.3.1. DİL ÖZELLİKLERİ

Mesnevilerde önemli olan şairanelik değil işlenen konu veya verilmek istenen mesajdır. Özellikle, nasihatname türündeki mesnevilerde düşünce daha ziyade öne çıkar. Hâl böyle olunca mesnevilerde kullanılan dilin diğer nazım şekilleriyle yazılan edebî metinlere göre daha sade ve anlaşılır olması gerekir.

Muhatabın seviyesini dikkate almak, öğretici metinlerin hedefine ulaşmasında önemli hususiyetlerden bir diğeridir. Bu da günlük hayattaki kelimelerin, deyimlerin, atasözlerin ve kalam-ı kibarların kullanılmasıyla mümkündür. Şerh-i Pendnâme li-l Attar sade fakat akıcı bir üslupla kaleme alınmış, yaşayan Türkçe kelimeler ve deyimlerle canlı bir hâle getirilmiştir. Eserde atasözleri fazla olmamakla birlikte deyimlerin oldukça sık kullanıldığını söylemek mümkündür.

2.3.3.2. İMLA ÖZELLİKLERİ VE METNİN KURULUŞUNDA

DİKKATE ALINAN HUSUSLAR

Klasik metin incelemelerinde, eserde kullanılan imla özelliklerini belirlemek oldukça önemlidir. Bu, incelenen metnin hem daha sonraki çalışmalara kaynaklık edecek olması hem de doğru okunup okunmadığının belirlenmesi bakımından dikkatle üzerinde durulması gereken bir konudur.

Abdülmeccid Bin şeyh Nasûh'un Şerh-i Pendnâme li-l Attar'ı harekeli nesih ile yazılmıştır.

Ele aldığımız eseri tek yazma nüshadan okumak zorunda kalışımızdan dolayı eseri tenkitli bir şekilde oluşturamamakla birlikte, daha önce ifade ettiğimiz gibi yazma nüshanın ekseriyetle temiz ve okunaklı olması dolayısıyla metni oluşturmada dikkate değer bir zorluk yaşamadık. Ancak metnin bazı yerlerinde metin tamiri yapmak zorunda kaldığımız yerlerin de olduğunu belirtmemiz gerekir. Eksik kelimeler veya müstensihin gözünden kaçan dikkatsizliğine gelen ve düzeltilmesi gereken yerler söz konusu olduğunda, köşeli parantezde [...] vezin ve anlama aykırı olmayacak şekilde uygun bulduğumuz ifadeyi metne dahil ettik. Ayrıca bu müdahaleleri dipnotta da gösterdik.

Şerh-i Pendnâme li-l Attar'ın XVIII. asrın başlarında kaleme alındığını dikkate alarak eserin transkripsiyonlu metninin oluşturulmasında İsmail ÜNVER'in teklif ettiği imla birliği ile ilgili özellikleri göz önünde bulundurduk. Bundan dolayı metinde geçen ve redifin bir parçası olan bildirme eklerinin tümünü dar-yuvarlak olarak okuduk(-dur, -dür). Etmek fiilini ise ince-dar (itmek) olarak okuduk. Müellife has kullanımlar olduğunu düşündüğümüz bazı kelime kullanımlarında da kelimeye müdahale etmeden aynı şekliyle yazıp yanına soru işareti [?] koyduk.

Şerh-i Pendnâme li-l Attar'da dikkati çeken başlıca imla hususlar şu şekilde sıralanabilir:

Nice [dir ise] ider cebbârdur

Ĥükmi nâfiz fâ'il-i muhtârdur (2a)

Yukarıdaki beyitte [dir ise] diye gösterdiğimiz kısım metinde “dirse” şeklindedir.

Hem-nişîniñ ġâyib ehli olmasun

Ģayr-[1] şeytân la'net ehli olmasun (34b)

Üstteki birimde metinde [1] gösterilmiştir.

Dostlar bezminde sen mesrūr [ol]

Düşmenân meclislerinden dūr ol (10a)

Yukarıdaki beyitte [ol] metinde olmamasına rağmen hem vezin hem ölçüye hem de anlama uygunluğu da dikkate alınarak bu kelimeyi metne ekledik.

Cân-ı 'ârif pürdür ez mihr-i fenâ

Olmaz ol [ez] rencide ez-cevr ũ cefâ (30a)

Yine yukarıdaki beyitte [ez] metinde fazladan olduğu için bu kısmı metinden çıkarmayı uygun bulduk.

Şol zemân kim itdi [işġâ] kavmi hep

Cümleden soñ içti Aĥmed bā-edep (32a)

Üstteki beyitte de ġ yerine ķ ile yazılmış bir durum söz konusudur.

Aşağıdaki birkaç beyitte de metindeki kelimelerin yanlış olduğunu düşündüğümüz halleri ve bizim bu kelimeler yerine uygun gördüğümüz kullanımları, yaptığımız düzeltmeleri örnekleyen durum gösterilmektedir.

Ey oğıl dün çok uyuma kalk

Qabrde yarın [uyursuñ] kalk(11b)

Müdbirānuñ çeşmi dünyāya bakar

Maqbil anuñ cānı ‘uqbāya [akar] (14b)

Vāşıl olmaz [dergehe] merdūd olan

Rāh-ı dūr olur maṭrūd olan(16b)

‘Akl umarsañ itme meyl-i kār-ı bed

Qaşduña [dīvār] olur maqşūda sed (18a)

Müellife has kullanımlar olduğunu düşündüğümüz bazı kelime kullanımlarında da kelimeye müdahale etmeden aynı şekliyle yazıp yanına soru işareti [?] koyduğumuzu söylemiştik. Aşağıdaki beyitteki ‘geldürgi [?] bunlardan birisidir..

Ey civān mağfiret dilerseñ küre-i zeminde

Mihmān geldürgi [?] qapusını itme bağlama (33b)

Şerh-i Pendnâme li-l Attar’da Abdülmecîd Bin Şeyh Nasûh Efendi, vücuda getirdiği eserini daha anlamlı kılmak, anlaşılmasını kolaylaştırmak için nasihatlerini sıralarken âyet, hadis, kutsî hadis, atasözü ve deyimlerden çokça yararlanmışır. Müellif, eserinde yararlandığı âyet, hadis, kutsi hadis, atasözü ve deyimleri bazen tam iktibâs, bazen kısmî iktibâs, bazen de mânâ yoluyla kullanmışır. Biz, eserin çeviri yazısını oluştururken bu kullanımların tam iktibas olanlarını *italik* yazıyla yazdık. Aşağıdaki beyit bu duruma bir örnektir:

Her ki anda ola gâlib bi'l-ḥased

Ḥabl olur boynında *ḥablün min-mesed* (24b)

Pend'teki dil ve üslûbuna genel anlamda baktığımızda, XVIII. asır şairlerinin bir kısmının kullandığı ağır ve ağıdalı dilden daha yumuşak ve orta seviye ağırlıkta diyebileceğimiz bir dil kullandığını görmekteyiz. Müellifin böyle bir dil kullanması, eserin eğitime yeni başlayanlara veya hiç eğitim görmemiş câhil halka bir şeyler öğretmek ve dolayısıyla

Eserde Arapça ve Farsça birçok kelimedden oluşan terkipler bulunmasının yanında, üçlü tamlamalara da rastlanması, müellifin her iki dile de vâkıf olduğunun bir göstergesidir. Bununla birlikte bu tamlamaların hepsinin öyle çok da bilinmeyen ve ağıdalı kelimelerden oluştuğunu söylemek de zordur

Abdülmeccîd Bin Şeyh Nasûh'un aynı zamanda ayet ve hadis tefsircisi olmasını da göz önünde bulundurursak, eserde görülen dil zenginliği de müellifin, derin bilgisini gösterdiği söylenebilir.

2.3.3.3. EDEBÎ SANATLAR

Dîvân şâirlerinin az sözle derin düşünce ve duyguları anlatmak maksadıyla kullandıkları edebi sanatlar, belâğat ilminin konusudur. Şiir incelemelerinde ve eski metinlerin şerhinde edebî sanatların önemli bir yeri vardır. Bir şiiri veya bir beyti anlamak için o manzumelerde kullanılan edebî sanatlar yol gösterici işlev üstlenirler.

Klâsik Türkşiiirinde, bir şairin ne söylediği kadar nasıl söylediği de önemlidir ve sanatsız beyit hemen hemen yok gibidir. İşte biz de bu bölümde, Abdülmeccîd bin Şeyh Nasûh'un nasihatnâmesinde kullandığı edebi sanatların bazıları üzerinde durmaya çalışacağız.

Şerh-i Pendnâme li-l Attar'da edebî sanatlara fazla başvurmamıştır. Eserde genellikle "teşbih, teşhis, telmih, iktibas, tezat, tenasüp,.. ."gibi edebî sanatlar kullanılmıştır.

İktibas

Şerh-i Pendnâme li-l Attar'ın bir çok yerinde âyet ve hadislerden iktibâs yoluyla yararlanıldığından daha önce bahsetmiştik. Eserde geçen âyet ve hadisleri ayrı bir bölüm olarak ele alacağımızdan, iktibâs'a örnek teşkil etmesi dolayısıyla aşağıdaki beyti aldık.

Her ki anda ola gâlib bi'l-ḥased

Ḥabl olur boynında *ḥablün min-mesed* (24b)

Yukarıdaki beyitte iktibas edilen ibare " Bükülmüş liften bir ip" anlamındadır. Tebbet Suresi 5. ayette yer almaktadır. Ayet: " Fî cîdihâ hablün min mesed." şeklindedir

Ayetin mealî ise: " Boynun da liften bir ip (olduğu halde beraberinde olacak)."

Teşbih

‘Āḳıbet bir gün ecel irüp göçer

Murğ-ı cān pervāz idüp ol dem uçar (34b)

Bu beyitte yazar canı bir kuşa benzeterek teşbih sanatına başvurmuştur.

Teşhis

Lezzet-i nefsānī ardında olma

Bu fānī ‘ālemi dost ṭutucu olma (10b)

Yukarıdaki beyitte bu fani âlemi dost tutucu olma derken sanki fani alem bir insan bir arkadaş olarak şahıslaştırılmıştır.

Telmih

Hem ‘ibâdet itmede ol pehlivân

Çün belî didüñ ezelde ey civân (15b)

Bu beyitte insanın ezelde, kalu belada söz vermiş olması hatırlatılmaktadır. Bu şekilde telmih sanatına başvurulmuştur.

Anasız oğlanı ol peydâ ider

Țıfl hem mehd içre ol güyâ ider (2b)

Yine yukarıdaki beyitte de Hz. İsa'nın doğumuyla ilgili telmih sanatına başvurulmuştur.

Tezat

Hem daħi olmağdur evvel ber-murâd

Olmamağdur dünyâda hem nâ-murâd (23b)

Ber-murâd ve nâ-murâd kelime grupları arasında tezat sanatı vardır.

Tenasüp

Fısk ü ‘isyân ile olduğ rû-siyâh

Ėaflet ile işledük niçe günâh (5a)

Yukarıdaki beyitte, fisk, isyan, gaflet ve günah kelimeleri arasında tenasüp sanatı vardır.

2.3.3.4. ESERDE KULLANILAN ATASÖZLERİ VE DEYİMLER

Her dilde atasözleri ve deyimler vardır. Toplum bilim, ruh bilim, eğitim bilim, ekonomi, felsefe, tarih, ahlak, folklor... gibi birçok konuları ilgilendiren ve birçok yönlerden inceleme konusu edilmeye değer olan bu ulusal varlıklar, deyiş güzelliği, anlatım gücü, kavram zenginliği bakımından pek önemli dil yapılarıdır. Eskiden Sav, Mesel, Darb-ı Mesel tabirlerle anılmış olan ve eski, yeni konuşma dillerinde manzum, mensur eserlerde kullanılmış ve kullanılmakta bulunan atasözleriyle deyimler, kültürümüzün aynası konumundadır.

Manzum eserde edebi sanat olarak da kabul edilen ve İrsâl-i Mesel olarak adlandırılan atasözü getirme sanatı, güzel söyleyiş amacının yanında, konuyu pekiştirmek amacıyla bir atasözü ya da atasözü değerini taşıyan bir ifade kullanmak olarak tanımlanmaktadır. Biz bu bölümde, Abdülmecîd Bin Şeyh Nasûh Efendi'nin eserinde kullandığı deyim ve atasözlerinden bazılarını vermeye çalışacağız. Atasözleri ve deyimleri sıralarken, eserde kullanıldıkları varak numaralarını ayraç içerisinde vermeye çalışacağız.

Eserde Kullanılan Atasözlerine Örnekler

Adalet ile zulüm bir yerde barınmaz:

Zulm ile mülk-i cihân vîrân olur

‘Adl ile ‘âlemler âbādân olur (9b)

Herkes kendi ayıbını bilmez:

Merre ile ‘aybına kılmaz nazar

Dâimâ gayrilerün ‘aybın görür (17a)

Çağrılan yere git, ar eyleme; çağrılmadığın yere gidip yerini dar eyleme:

Her ki da‘vet olmadan mihmân olur

Aña ol meclis hemān zindān olur (27a)

Dikensiz gül olmaz:

Bī-belā bāya irişilmez ‘ayān

Hiç dikensiz gül biter mi ey civān (28b)

Sırrını açma dostuna, o da söyler dostuna:

İtmemekdür fāş sırrı hemdemī

Fāş idenler çekdiler derd-i gamı (29a)

İyilik eden iyilik bulur:

Hiżmet it kim tā ki maḥdūm olasın

‘Avf [u] iḥsānıyla merḥūm olasın (32a)

Emanete hıyanet olmaz:

Hem emānāta ḥıyānetdür işi

Dāimā cürm-i cināyetdür işi (36b)

Ne verirsen elinle o gider seninle:

Bir direm ki sen elünle viresin

Ücreti ‘uḳbāda efzūn bulasın (37b)

Arkadaşımı söyle, kim olduğunu söyleyeyim:

Şaliḫler ḥuzurunda olan şāliḫ olur

Yaramazlarla oturan ṭāliḫ olur (42a)

Eserde Kullanılan Deyimlere Örnekler

Şeytana uymak:

Olma sālīk rāh-ı şeyṭāniye sen

Rāh-ı raḥmāniye gidüp ol ḥasen(11a)

Baş eğmek:

Ehl-i dünyā olanlara egme başuñ

Yoħsa bī-şek ħusrān ider işün (18b)

Sır vermek:

Sırrı fāş itme şaķın eyle nihān

İtme hiç bir ferde anı sen ‘ayān (21b)

Kadir bilmek:

Budurur senden ricā ey Z’ül-minen

‘Ömrümüz ħadrin bilenlerden eyle sen (22a)

Fark etmek, sağını solunu bilmemek:

Vay şol miskīñe borca ola ğarķ

Ġamdan itmez sağ u şolı fark (23a)

Yüzsuyu dökmek:

İtme hem ötekülük bā-mehterān

Kim yüzüñ şuyun döker bu bī-gümān (24a)

İyi gün dostu olmak:

Rüz-i ni‘metde senüñle olsa yār

Vaķt-i miħnetde ider senden firār (29b)

Boyun eğmek:

Bātıla hiç ey püser egme boyun

Hem daħi nefsiñe olmağıl zebün (33a)

‘Ārif egmez devlet-i fāñiye bāş

Levħ-i dilden anı eylerler tırāş (35a)

Yele vermek:

Dāmen-i şabrı şu kim aldı ele

Ḥaḡ yolunda virmedi ‘ömrü yile (41a)

2.3.3.5. ESERDE GEÇEN AYET VE HADİSLER

Şerh-i Pendnâme li-l Attar’ın başından sonuna kadar bir çok yerde iktibas sanatına başvurulmuştur. Anlatılanları kuvvetlendirmek için ayet ve hadislerden alıntı yapmak olarak tanımlanan bu sanattan üç şekilde yararlanmıştır. Bunlardan birincisi ayet veya hadisin tamamını almaktır. İkincisi, beyitteki mana bütünlüğünü bozmayacak şekilde ayet veya hadisin bir kısmını kullanmaktır. Üçüncüsü ise ayet veya hadislerin mana olarak beyitte yer almasıdır. Bu bölümdeki meallere kaynak olarak, Türkiye Diyanet Vakfı tarafından komisyonca hazırlanmış olan Ankara, 2007’de basımı yapılmış olan Kur’an-ı Kerim Meali kullanılmıştır. Aşağıda bunlara birkaç örnek verilmiştir:

Tamamı iktibas edilen ayet ve hadisler

Güft Peygamber ‘Aleyhi’ş-şalāt

El-cennetū taḥe aḡdāmū’l-ümmehāt (40b)

Bu beyitte iktibas edilen hadis "Cennet anaların ayakları altındadır."1 mealindeki hadistir.

Muâviye İbn Câhime’nin anlattığına göre hadisin tamamı şöyledir:: Câhime radiyallahu anh Peygamber aleyhissalātu vesselâma gelir ve: “Ey Allah’ın Resulü, ben gazveye (cihad) katılmak istiyorum, bu konuda sizinle istişare etmeye geldim” der. Resûlullah aleyhissalātu vesselâm: “Annen var mı?” diye sorar. “Evet” deyince, “Öyleyse ondan ayrılma, zira cennet onun ayağının altındadır” buyurur.

Kısmi olarak iktibas edilen ayet ve hadisler

Kesmeyüz ümidümüz ey yüce Sultān

Çün didüñ *Lā taknaṭu* yā Müste‘ān (5b)

Yukarıdaki beyitte iktibas edilen ibare "ümidinizi kesmeyiniz" anlamındadır. Zümer Suresi 53. ayette yer almaktadır. Ayet: "Kul yâ ibâdiyellezîne esrefû alâ enfusihim lâ taknetû min rahmetillâh(rahmetillâhi), innallâhe yagfiruz zunûbe cemîâ(cemîan), innehu huvel gafûrur rahîm(rahîmu). " şeklindedir

Ayetin meali ise: De ki: "Ey nefsleri üzerine israf yüklemiş (haddi aşmış) kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Muhakkak ki Allah, günahların hepsini mağfiret eder (sevaba çevirir). O, muhakkak ki O; Gafûr'dur (mağfiret eden), Rahîm'dir (rahmet nuru gönderen)."

Oldurur ‘âlemde bil ḥayrû’l-beşer

Müjde böyle idi *māzāğa’l basar* (3b)

Yukarıdaki beyitte iktibas edilen ibare "gözü sağa sola kaymadı" anlamındadır. Necm Suresi 17. ayette yer almaktadır. Ayet: " Mâ zâgal basaru ve mâ tegâ." şeklindedir

Ayetin meali ise: " Bakış kaymadı ve haddi aşmadı." dır.

Müslimîne çün hücum itdi ‘adū

El cebel didi hemān minberden o (4a)

Müslümanlara düşmanın bir savaşta hücum etmesi zamanında Hz. Ömer minberden "El-Cebel" diye bağırmıştır. Abdülmecîd Bin Şeyh Nasûh'un bu beyitte ifade etmiş olduğu olay tam olarak şöyledir: Ebû Nuaym`ın da tahcic ettiği bir rivayette şöyle anlatılmaktadır. `Ömer Ibnu`l-Hattab bir cuma günü minberden hutbe

irad etmekteydi. Bir ara hutbesini keserek iki veya üç defa; `Ya Sâriye, el-Cebel` diye bağırdı. Camidekiler; `Herhalde cinnet geçirdi` diye söylendiler. Daha sonra Abdurrahman b. Avf ona giderek; `İnsanlar seni tenkid ediyorlar. Sen hutbe arasında; `Ya Sariye, el-Cebel` diye bağırdın`. Bunun anlamı nedir?` diye sordu. Hz. Ömer ona: `Allah`a yemin ederim ki ben, kendime hakim değildim. Onları (Sariye`nin ordusunu) bir dağın yanında savaşırken gördüm. Onları, önlerinden ve arkalarından düşman kuşatmıştı. Ben de elimde olmayarak; `Ya Sariye el-Cebel` diye bağırdım da onlar sırtlarını dağa verip savaşsınlar`. Bir zaman sonra Sariye`nin habercisi Medine`ye geldi. O şöyle diyordu; `Ey müminlerin emiri! Biz mağlub olmak üzereydik. Bu esnada; `Ya Sariye, el-Cebel` diye bir nida işittik. Bunun üzerine arkamızı dağa verdik ve Allah düşmanlarımızı mağlup etti`. Hz. Ömer`in hutbeden bağırması esnasında insanlar tuhaf tuhaf birbirlerine bakarken, Hz. Ali; `Onun söylediği şey çıkacaktır` demişti

Nehy-i *Lā tefrah* çün Allah emridür
İtmek anı nisye gaflet hamrıdur (38a)

Yukarıdaki beyitte iktibas edilen ibare "gururlanma" anlamındadır. Kasas Suresi 76. ayette yer almaktadır. Ayet: " İinne kârûne kâne min kavmi mûsâ, fe begâ aleyhim ve âteynâhu minel kunûzi mâ inne mefâtihahu le tenûu bil usbeti ulil kuvveh(kuvveti), iz kâle lehu kavmuhu lâ tefrah innallâhe lâ yuhıbbul ferihîn(ferihîne)." şeklindedir

Ayetin meali ise: " Karun, Musa (A.S)'ın kavmindendi. Sonra onlara karşı azdı. Ona hazineler verdik. Öyle ki gerçekten onun anahtarlarını mutlaka kuvvetli bir topluluk zor taşıyordu. Kavmi ona "Sevinme (gururlanma), muhakkak ki Allah şımaranları (gururlananları) sevmez." dir.

Merre ile `aybına kılmaz nazar
Dâimâ gayrilerün `aybın görür (17a)

Bu beyitte: "Sizden biriniz, kardeşinin gözündeki çöpü görür de, kendi gözündeki merteği unuttur, (görmez)" hadis-i şerifinden anlam olarak iktibas edilmiş bir beyittir.

2.3.3.6. ANLATIM TÜRLERİ

Şerh-i Pendnâme li-l Attar'da iki anlatım türünün öne çıktığı görülmektedir. Bunlar "öyküleyici anlatım (tahkiye)" ile "açıklayıcı anlatım" türleridir. Abdülmecîd Bin Şeyh Nasûh, eserini tek düzelikten kurtarmak ve söylediklerini ispatlamak maksadıyla bu türlerden mümkün mertebe yararlanmaya çalışmıştır. Özellikle doğrudan dinî bilgilerin sunulduğu kısımlarda şair, konuyu en ince ayrıntısına kadar açıklama gayretine girmiştir.

3. BÖLÜM

ÇEVİRİYAZI CETVELİ

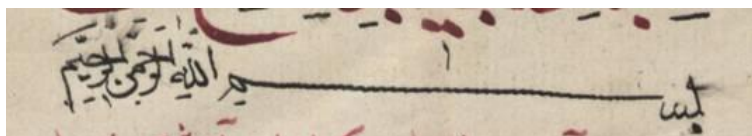
		ش	ş
ا، آ	a, ā, e	ص	ş
ب	b	ض	d, z
پ	p	ط	t
ت	t	ظ	z
ث	s	ع	'
ج	c	غ	g
چ	ç	ف	f
ح	h	ق	k
خ	h	ك	g, k, ñ
د	d	گی	g
ذ	z	ل	l
ر	r	م	m
ز	z	ن	n
ژ	j	و	v, o, ö, u, ü
س	s	ه	h, e
		ي	y, ı, i

3.1. METİN

1b

*Hāzā tercüme-i Pend-i Şeyh Aṭṭār li-Abdi'l-mecīd bin Şeyh Naşūh
rahmetullahi aley-him*

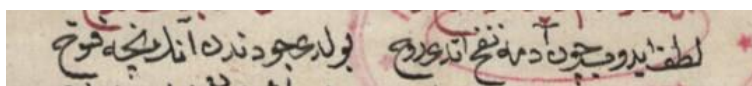

Bi'smi'llāhi'r-rahmāni'r-rahīm

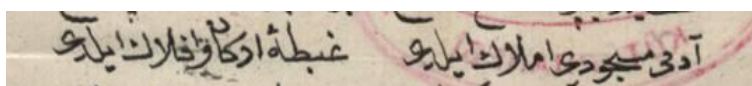
1 Ḥamdü bī-ḥadd aña kim ol Müste'ān

Virdi īmān bir avuç hāke hemān

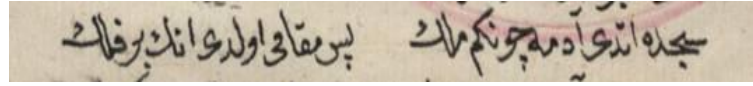
Luṭf-idüp çün Ādem'e nefḥ-itdi rūḥ

Buldı cūdından ānuñ nice fütūḥ

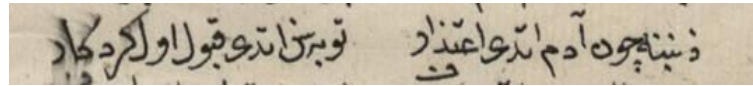
Ādem'i [mescūd-ı] emlāk eyledi¹

Ġıbta-i erkān ve eflāk eyledi

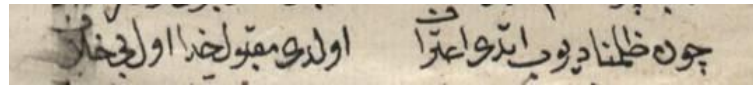
Secde etdi Ādem'e çün kim melek

Pes maqāmı oldı anuñ ber felek

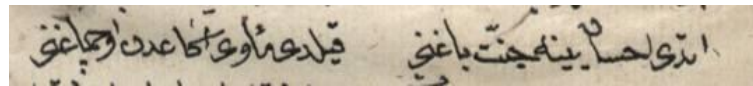
5 Zənbine çün Ādem etdi i'tizār

Tevbesin itdi qabūl ol Kirdgār

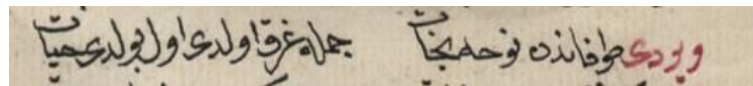
Çün *zalem-nā* diyüp itdi i'tirāf

Oldı maqbūl Hudā ol bī-ḫilāf

İtdi iḥsān yine cennet bāgını

Qıldı me'vā aña 'Adn uçmağını

Viridi tūfāndan Nūḥ'a necāt²

Cümle ġarq oldı ol buldı ḥayāt³

¹ Metin: mescud

² Vezin kusurlu

³ Vezin kusurlu

اوغلی کینغا ایله چون نفرتی سمعنه کیرمدی یونخا دعوتی

Oğlı Ken‘ān eyledi çūn nefreti
Sem‘ine girmedi Nūh’un da‘veti

پس خدا خشم یله یوب ایله لاری نوره اولمادی اند تاینک

10 Pes Ḥudā ḥıṣm-eyleyüp oldı helāk
Nūr-ı ḥaḳ olmadı anda tāb-nāk

باد قهری عاد و پروان ایله ایشلر آه ایله افغان ایله

Bād-ı ḳahrı ‘Ād’ı vīrān eyledi
İşlerin āh ile efgān eyledi

آب لطفن ایدوب اولمستغان ناری ابراهیمه اند عوگستان

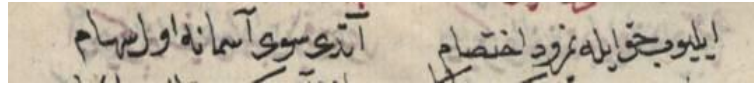
Āb-ı luṭfin akıdup ol Müste‘ān
Nārı İbrāhīm’e etdi gülsitān

اول خدا د کیم به هنگام سحر قوم لوطی ایله زیر و زبر

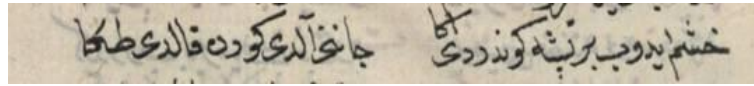
2a Ol Ḥudādur kim be-hengām-ı seḥer
Ḳavm-i Lūṭ’ı eyledi zīr ū zeber

دوجه یولوط چون لاری ناز خشم ایدوب یوغ اند و لوط خدا

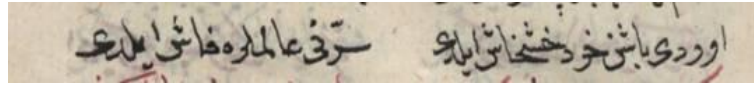
Zevcesi Lūṭ’uñ çün itdi nā-sezā
Ḥıṣm idüp yoğ itdi anı Ḥudā

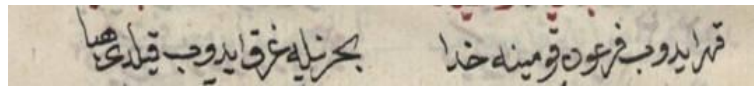
- 15 Eyleyüp Hāk ile Nemrūd iḥtişām
İtdi sūy-i āsumāna ol sihām

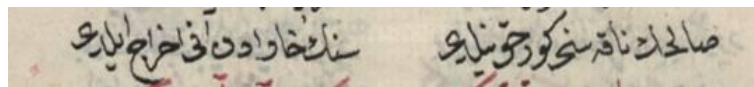
- Hışm idüp bir peşşe gönderdi āña
Cānını aldı gören ҡaldı țaña

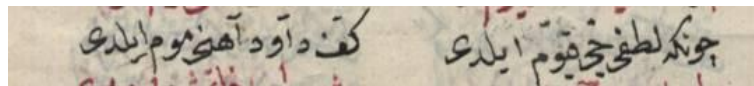
- Urdı başın ḥod ḥaşḥaş eyledi
Sırrını ‘ālemlere fāş eyledi

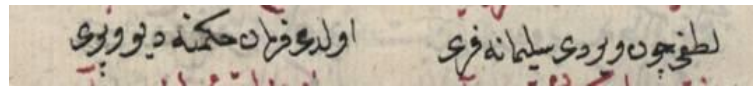
- Ḳahr idüp fir‘avn ḳavmine ḥudā
Baḥr-ı Nîl’e ğarḳ idüp ҡıldı hebā

- Şālihüñ Nāḳasını gör ḥaḳ neyledi
Seng-i ḥārādan anı ıḥrāc eyledi

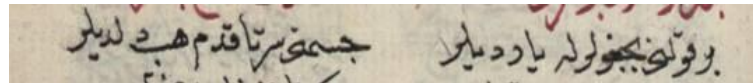
- 20 Çünki luḫfi ḥayy-ı ḳayyüm eyledi
Keff-i Dāvūd āheni mūm eyledi

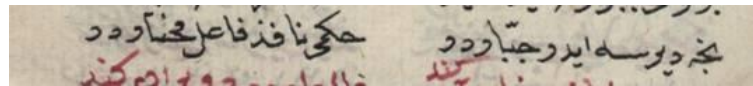
Luṭfī çün virdi Süleymān'a ferī
Oldı fermān ḥükmine dīv ū perī

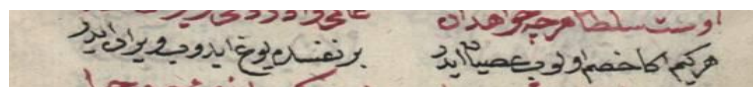
Eyyüb'un cisminden irdi dūde kūt
[Himmet-i] Yūnus'dan aldı loḳma ḥūt⁴

Bir ḳolını bıçğularla yarıdılar
Cismini ser-tā-ḳadem hep deldiler

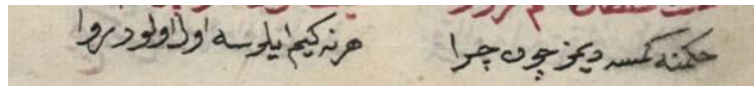
Nice [dir ise] ider cebbārdur⁵
Ḥükmi nāfız fā'il-i muḥtārdur

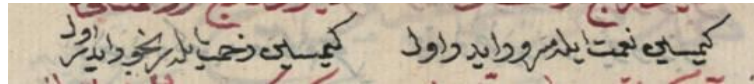
25 Her kim aña ḥaşm olup işyān ider
Bir nefesde yoğ idüp vīrān ider

⁴ Metin: himmetini

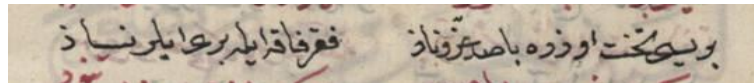
⁵ Metin: dirse

Hükmine kimse dimez çün çirā
Her ne kim eylerse ol olur revā

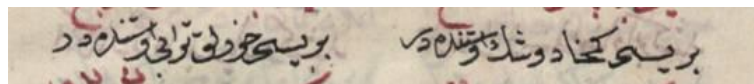
2b Kimisin [ni‘metle] mesrūr ider ol ⁶
Kimisin zaḥmet ile rencūr ider ol

Birisi taht üzre bā-şad ‘izz u nāz
Faqr fāqayla biri eyler niyāz ⁷

Geydürüp birisine sincāb semūr
Birisi ḥufte bürehne der- tenūr

30 Birisi kemhā döşek üstindedür
Birisi ḥorlık türāb üstindedür ⁸

⁶ Metin: nimet ile

⁷ Vezin kusurlu

⁸ Kafiye kusurlu

بريسنه چنه بيك هميان ويرد بريسان حستندن جا ويرد

Birisine niçe biñ hemyān virür

Birisi nān ḥasretinden cān virür

طرفه العين بجزه جمله عالمي كود يارسه بوغ ايدر چكوز غي

Ṭarfet'ül 'ayn içre cümle 'ālemi

Ger dilerse yoğ ider çekmez gamı

قوت ايدن مرغ هو اير ماهي بني سینه ويرسه طائي شاهي

Ḳūt iden murğ-ı hevāya māhiyi

Bendesine virse ṭaīn mı ṣāhiyi

اتاسز اوغلا نوز اول پيدا ايدر طفل هم مهدي بجزه او كوز با ايدر

Anasız oğlanı ol peydā ider

Ṭıfl hem mehd içre ol gūyā ider

يوز يالوق مرده بير حيا ويرد اني حصدن غلوي كم ايدر سبور

35 Yüz yıllık mürdeye ḥayāt virür⁹

Anı ḥaḳ'tan gayrı kim idebilür¹⁰

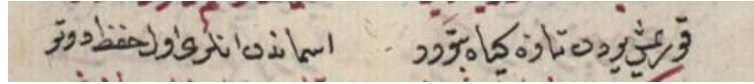
⁹ Vezin kusurlu

¹⁰ Vezin kusurlu

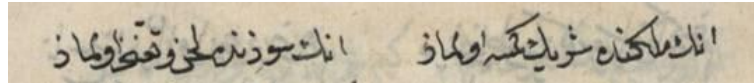
Ol Şāni‘ balçıktan sulţan ider

Necm-i āsmānı recm-i şeyţān eder ¹¹

Çurımış yirden taze giyāh biter

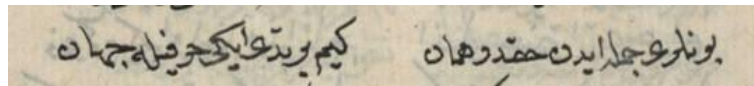
Āsumāndan anları ol hıfz dutar ¹²

3a

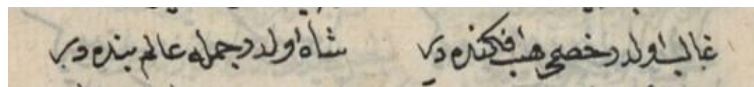
Ānūñ mülkinde şerik kimse olmaz ¹³

Ānūñ sözinde lahn u teğanni olmaz ¹⁴

Bunları cümle iden hağdur hemān

Kim yaratdı iki harfıyle cihān

40 Ġālib oldur haşmı hep efkendedür

Şāh oldur cümle ‘ālem bendedür

¹¹ Vezin kusurlu

¹² Kafiye kusurlu

¹³ Viazin kusurlu

¹⁴ Vezin kusurlu

اون سوزيان عالمي اول قلدی وار اولدغادض ایلد سما لیل و نه بار

On sekiz biñ ‘ālemi ol kıldı var
Oldı arç ile semā leyl ü nehār

اقدغانه اولد د ریا لور و ان قدر تندن اولدی و الله انس و مجا

Aqđı enhār ile deryālar revān
Ḳudretinden oldı vālih ins ü cān

مناجات

MÜNACĀT

اعباد شاهانیمز مغفور قیل فضلك ایلد كو كلمز پر نوز قیل

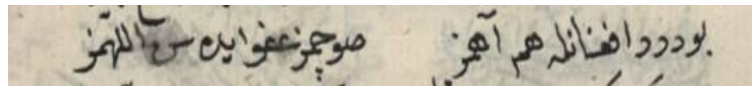
Ey Pādišāhā zenbimüz mağfūr kıł
Fazluñ ile göñlümüz pür-nūr kıł

قله قاسی قلبم عصیا ایلد قیل منور جانم احسا ایلد

Ḳılma kāsī ḳalbümüz ‘iṣyān ile
Ḳıl münevver cānumuz iḥsān ile

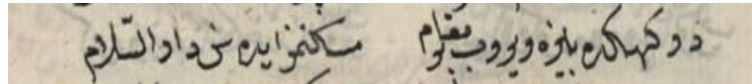
جانم عصیا الله قله خواب ایلد معور انی ایدوب فتح یاب

45 Cānumuz ‘iṣyānla kıłma ḥarāb
Eyle ma‘mūr anı idüp fetḥ-yāb

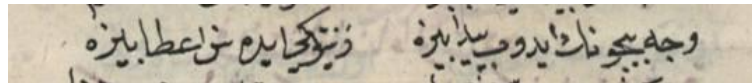
Budurur efgānla hem āhumuz

Suçumuz ‘avf idesin Allah’umuz

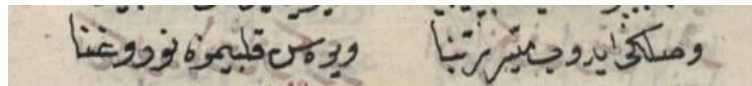
Dergāhuñda bize virüp bir maqām

Meskenümüz idesin Dār’üs-selām

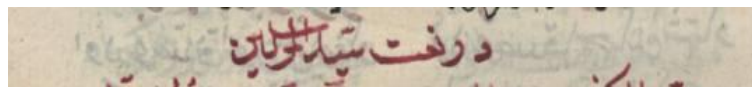
Vech-i bî-cūnuñ idüp peydā bize

Ziyetüni idesiz i’tā bize

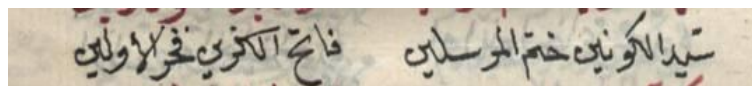

Vaşluñı idüp müyyeser Rabbenā

Viresin qalbümüze nūr ü ğına

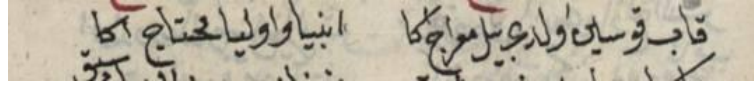

DER-NA‘T-I SEYYİDİ‘L-MÜRSELÎN

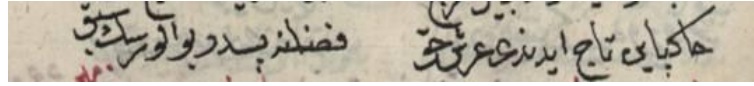
50 Seyyid’il-kevneyn hatm-ı mürselîn

Fātiḥü’l-kenzeyn Faḥrū’l-evvelîn

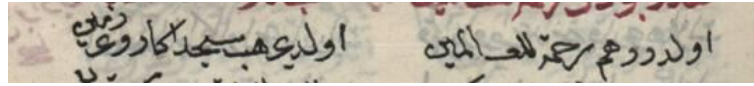
Ḳāb Ḳavseyñ oldı bil mi‘rac añā

Enbiyā vü evliyā muḥtāc añā

Ḥāk-ı pāyın tāj idindi ‘arş-ı Ḥāk

Faḍlına besdür bu alursıñ sebaḳ

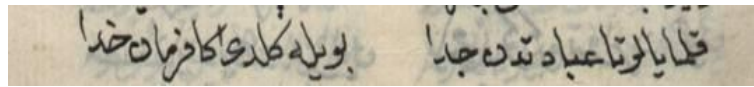
Oldurur hem raḥmeten li‘l-‘alemīn

Oldı hep mescid añā rüy-i zemīn

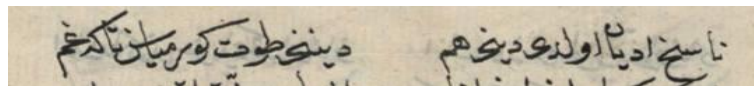
Eyleyüp iḥsan añā ḥaḳ bī-kerān

Ḥāk-i pāk itdi ḥudā-yı Müste‘ān

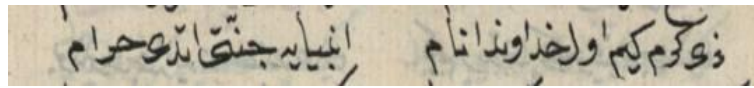
55 Ḳalmayalar tā ‘ibādetden cüdā

Böyle geldi añā fermān-ı Ḥudā

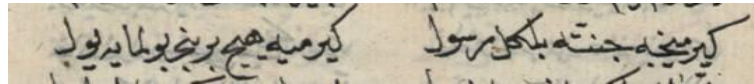
3b Nāsiḥ-i edyān oldı dīni hem

Dinini tüt görmiyessin tā ki ḡam

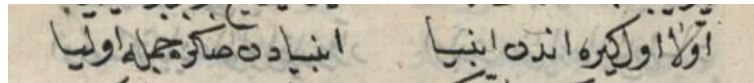
Zī-kerem kim ol ḥudāvend-i enām

Enbiyāya cenneti itdi ḥarām

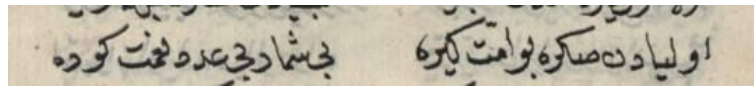
Girmeyince cennete bilgil Resūl

Girmeye hiç birini bulmaya yol

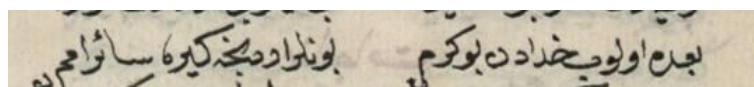
Evvelā ol gire andan enbiyā

Enbiyādan şoñra cümle evliyā

60 Evliyādan şoñra bu ümmet gire

Bī şimār bī ‘aded ni‘met göre

Ba‘dehu olup Ḥudādan bu kerem

Bunlar ardınca gire sâ’ir ümem

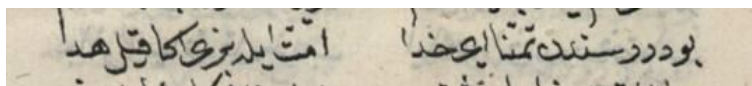
[ZĪ]-fazīlet kim Ḥudāvend-i cihān ¹⁵

Muştafā’ya virdi fikr it ey cüvān

¹⁵ Metin: zi

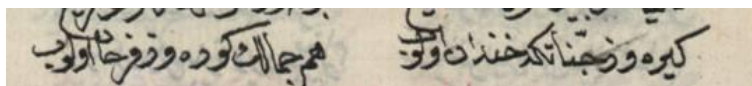
Ümmetini hem idüp hayrû'l ümem
Virdi anlara cenâbından harem

Budurur senden temenna ey Hudâ
Ümmet eyle bizi aña kıl hûda

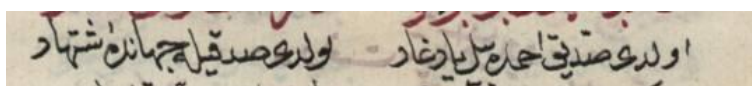
65 Tâ kıyâmetde bize ola şefî'
Bulavuz anuñla me'vâ-yı refî'

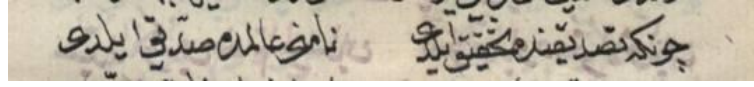
Girevüz cennâtuña hândân olup
Hem cemâlün görevüz ferhân olup

FĪ NA 'TÜ'L HULEFĀ-İ RĀŞĪDĪN

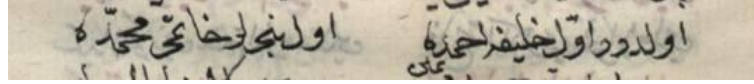

Oldı Şıddık Aḥmede bil yār-ı gār
Buldı Şıdkıyla cihānda iştiḥār

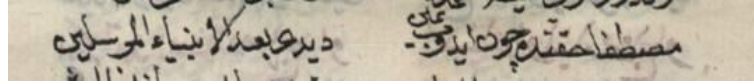
Çünki taşdıķında taḥķik eyledi

Nāmını ‘ālemde şıddik eyledi

Oldurur evvel ḥalife Aḥmede

Ol nebiler ḥātemi Muḥammede

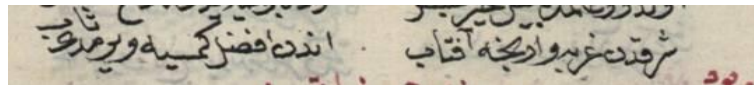
70 Muştafā ḥaḳķında çün idüp yemin

Didi ba‘de‘l-enbiyā-i mürselīn

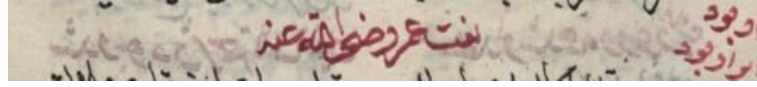
Oldurur ‘ālemde bil ḥayrū‘l-beşer

Müjde böyle idi *māzāga ‘l basar*

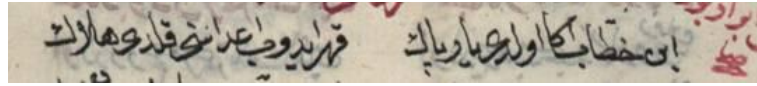

Şarḳdan ğarba varınca āfitāb

Andan efḳal kimseye virmedi tāb

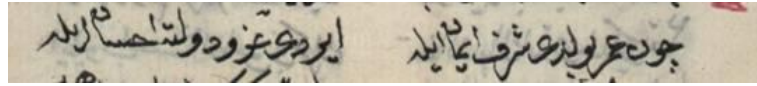

NA‘T-I ÖMER RAZĪYALLAHÜ ‘ANH

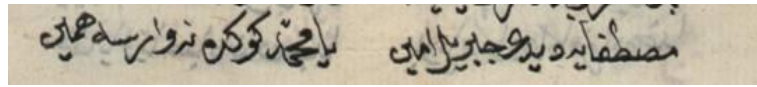
İbn-i ḥaṭṭāb aña oldı yār-ı pāk

Ḳahr idüp a‘dāsını ḳıldı helāk

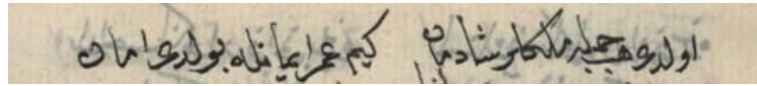
Çün ‘Ömer buldı şeref-i imān ile

İrdi ‘izz ü devlete iḥsān ile

75 Muştafā’ya didi Cibrīl-i emīn

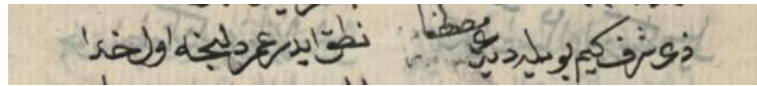
Yā Muḥammed gökde ne varsa hemin

4a

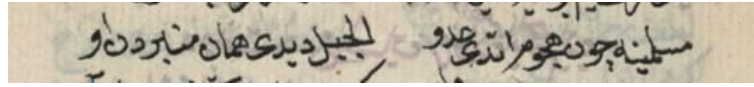
Oldı hep cümle melekler şādumān

Kim ‘Ömer imān ile buldı emān

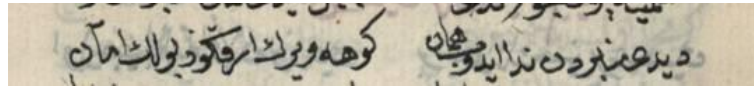
Zī-şeref kim böyle didi Muştafā

Nuṭḳ ider ‘Ömer dilince ol Ḥudā

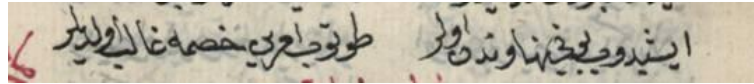
Müslimîne çün hücūm itdi ‘adū

El cebel didi hemān minberden o ¹⁶

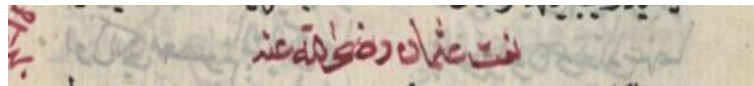
Didi minberden nidā idüp hemān

Kūha virün arkañuz buluñ emān

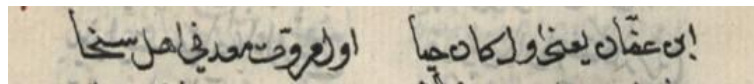

80 İşidüp bunı nihāvend-den olar

Tutup emrün ḥaşma ġālib oldılar

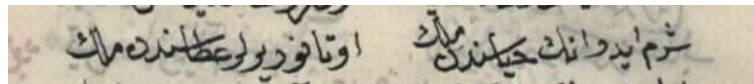

NA‘T-I ‘OSMĀN RAŽİYALLAHŪ ‘ANH

İbn-i ‘Affān y‘ani ol kân-ı ḥayā

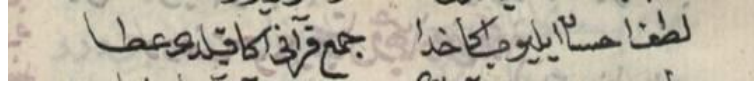
Ol mürüvvet ma‘deni ehl-i seḥā

Şerm ider anuñ ḥayāsından melek

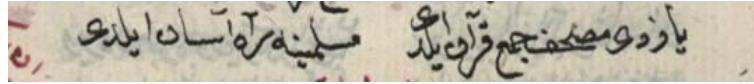
Utanur yerler ‘aṭāsından melek

¹⁶ Kafiye kusurlu

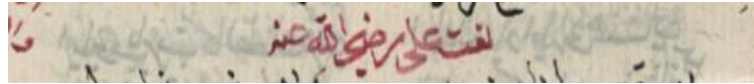
Luṭf-u ihsān eyleyüp aña Hudā

Cem‘-i Qur‘ānı aña kıldı ‘aṭā

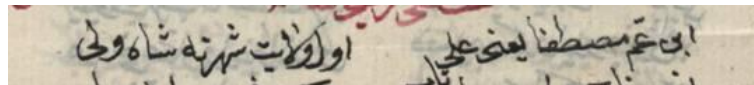

Yazdı muşhaf cem‘-i Qur‘ān eyledi

Müslimîne rāh āsān eyledi

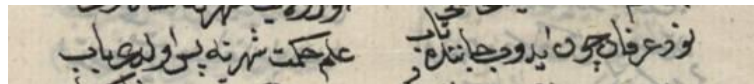

NA‘T-I ‘ALĪ RAZĪYALLAHÜ ANH

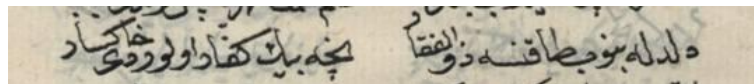
85 İbn-i ‘amm-ı Muşafā yani ‘Alī

Ol velāyet şehrine şāh-ı velī

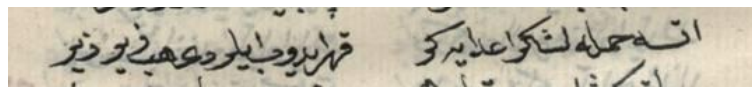
Nūr-i ‘irfān çün idüp cānunda tāb

‘İlm-i hikmet şehrine pes oldu bāb

Düldüle binüp taḫınsa zülfiḳār

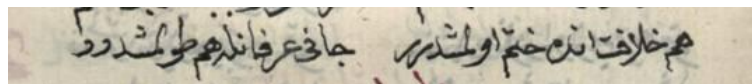
Nice biñ küffār olurdu ḫaksār

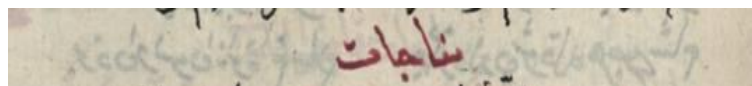
İtse hamle leşker-i a‘dāya ger
 Ƙahr idüp eylerdi hep zîr ü zeber

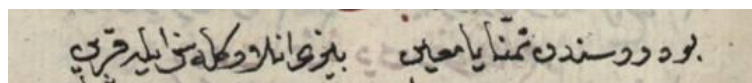
Sāḳî-i Kevser odur ‘uḳbāda hem
 Murtaẓā ü müctebādur ibn-i ‘am

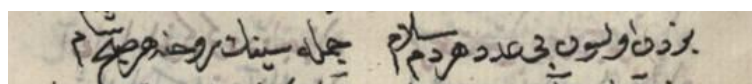
90 Hem hilāfet anda ḥatm olmuşdurur
 Cānı ‘irfānla hem ṭolmuşdurur

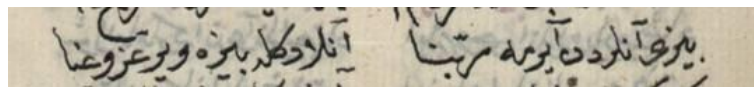
MÜNACĀT

Budur senden temennā yā Mu‘īn
 Bizi añlaruñla sen eyle ƙarīn

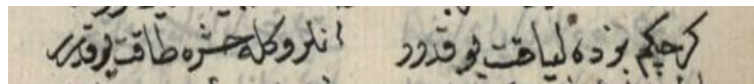

Bizden olsun bî -‘aded her dem selām
 Cümlesinüñ ruḥına her şubḥ-u şām

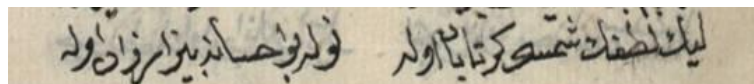
Bizi onlardan ayırma Rabbenā

Anlaruñla bize vir 'izz u 'anā

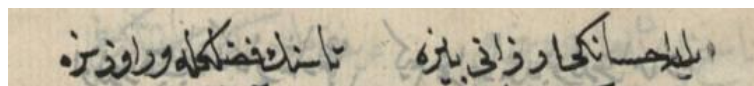
Gerçi kim bizde liyākat yokdurur

Anlaruñla ḥaşre ṭākat yokdurur

95 Līk luṭfuñ ṣemsi ger tābān ola

Nola bu iḥsāna biz erzān ola

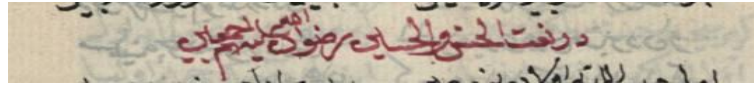
4b Eyle iḥsānuñi erzānī bize

Tā senüñ faẓluñla varavüz size

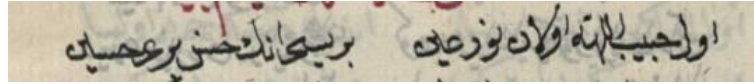

Cūd-ı luṭfiñ ger bize ola delīl

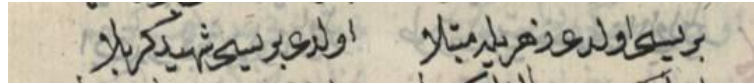
Bī-gümān āsān olur saña sebil

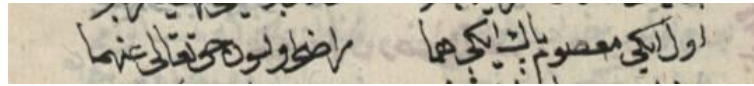
DER-NA‘TÜ’LĤ ASAN VEL ĤÜSEYİN
RAZĪYALLAHÜ ‘ANHÜM

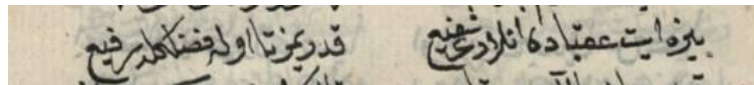
Ol ĥabību’llaha olan nūr-ı ‘ayn
Birisi anuñ Ĥasan biri Ĥüseyn

Birisi oldı zehriyle mübtelâ ¹⁷
Oldu birisi şehid-ü Kerbelâ

100 Ol iki ma‘şüm-ı pāk iki hümā
Rāzı olsun ĥak te‘ālā ‘anhümā

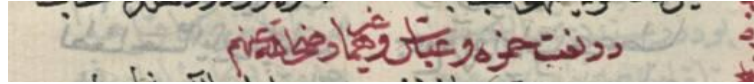
Bize it ‘uqbāda anları şefi‘
Ĥadrümüz tā ola fazluñla refi‘

¹⁷ Vezin kusurlu

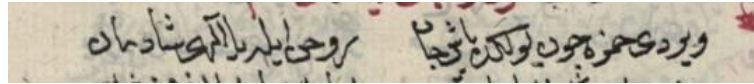

Qıl du‘āmuz yā ilahī müstecāb

Tā olavüz [dergehüñde] müsteṭāb¹⁸

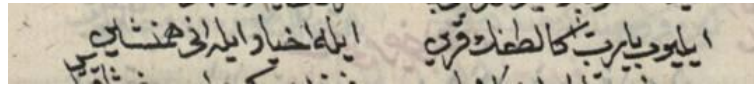

DER-NA‘T-I ḤAMZA Ü ‘ABBĀS Ü ĞAYRİHÜMA
RAZİYALLAHÜ ‘ANHÜM

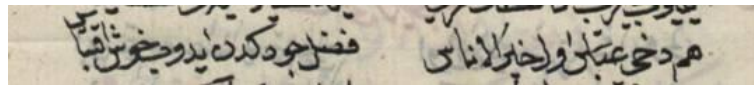
Viridi ḥamza çün yoluñda baş cān

Ruḥİn eyle yā ilahī ṣādumān

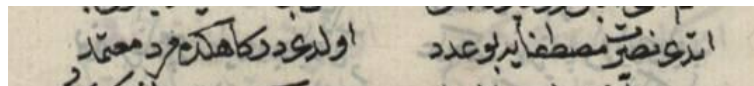
Eyleyüp yā Rab aña luṭfuñ ḳarīn

Eyle aḫyār ile anı hem-nişīn

105 Hem daḫi ‘Abbās ol ḫayrū‘l-inās

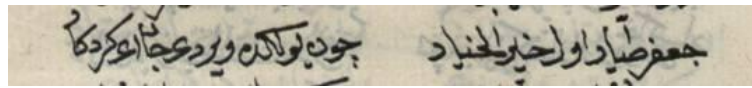
Faẓl-ı cūduñdan idüp ḫoş iḳtibās

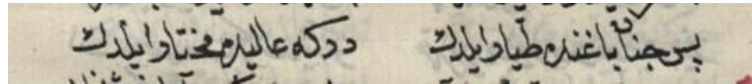
İtdi nuṣret Muṣṭafāya bu‘aded

Oldı dergāhunda merd-i mu‘temed

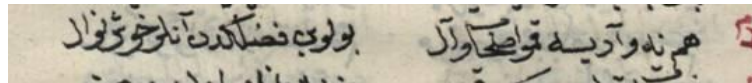
¹⁸ Metin: der deñde

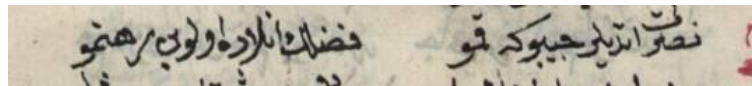
Ca'fer-i ʔayyār ol ʔayrū'l-ʔıyār
Çün yoluñda viridi cān ey Kirdgār

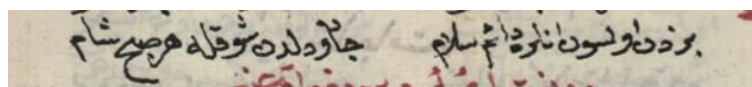
Pes cinān bāğında ʔayyār eyledüñ
Dergeh- 'ālīde muḥtār eyledüñ

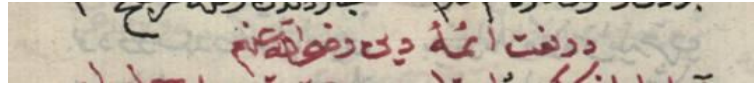
Hem ne varise ʔamu aşḥāb ü āl
Buluben faẓluñdan anlar ḥoş nevāl

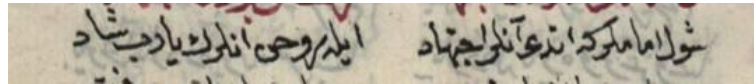
110 Nuşret itdiler ḥabībūñe ʔamu
Faẓluñ anlara oluben reh-nümû

Bizden olsun anlara dā`im selām
Cān ü dilden şevk ile her şubḥ-u şām

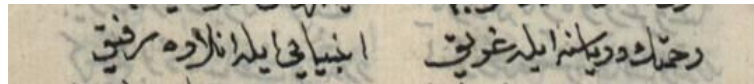

DER-NA‘T-I EİMME-İ DİN RAZİYALLAHÜ ‘ANHÜM

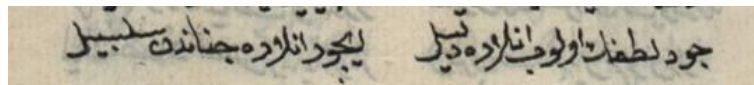
Şol imamlar [k`itdi] anlar ictihād

Eyle rūḥiñ anlaruñ yā Rabbi şād

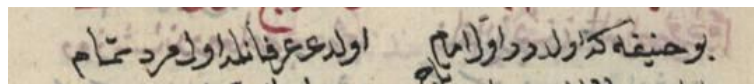
Raḥmetüñ deryāsına eyle ğarīḳ

Enbiyāyı eyle anlara refīḳ

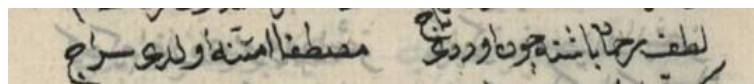
Cūd-u luṭfuñ olup anlara delīl

İçür anlara cināndan selsebīl

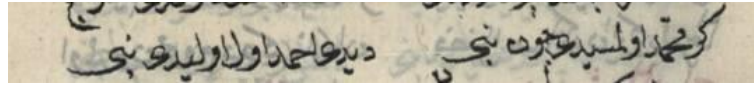
5a 115 Bû Ḥanīfe [k`oldu] evvel-i imām

Oldı ‘ırfānla ol merd-i temām

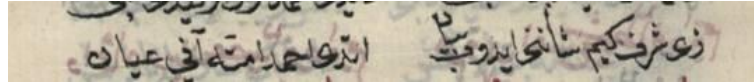
Luṭf-i raḥmān başına çün urdı tāj

Muştafā ümmetine oldı sirāc

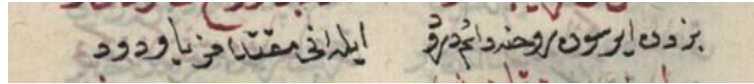
Ger Muḥammed olmasaydı çün nebi

Didi Aḥmed ol olayidi nebi

Zī-şeref kim şānını idüp beyān

İtdi Aḥmed ümmete anı ‘ayān

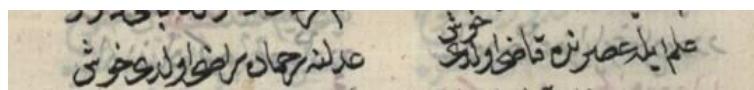
Bizden irsün ruḥına dāim dūrūd

Eyle anı muḳtedāmuz yā Vedūd

120 Hem Ebū Yūsuf aña sānî dūrür

‘İlm-ü ‘irfān dārına bānî dūrür

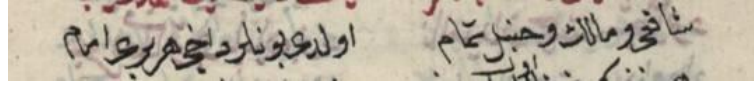
‘İlm ile ‘aşrında kâzî oldı hoş

‘Adline raḥmān rāzî oldı hoş

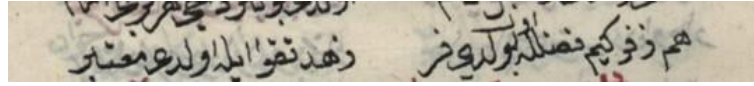
Hem Ḥasan oğlu Muḥammed ol imām

Oldı fiḳh-ı fazlı ile merd-i hümām

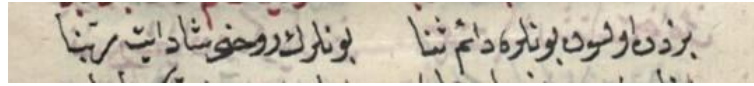
Şāfi'ī ü Mālik ü Ḥanbel temām

Oldı bunlar daḥi her biri imām

Hem züfer kim faẓl ile ol buldı fer

Zühd-ü ıtaqva ile oldı mu'teber

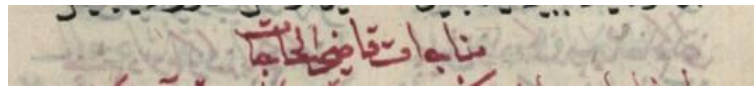
125 Bizden olsun bunlara dāim şenā

Bunlaruñ ruḥını şād it Rabbenā

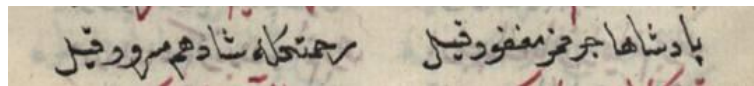

Bunları idüp bize yā Rab delīl

Eyle vāşıl ḥazretüñe yā Celil

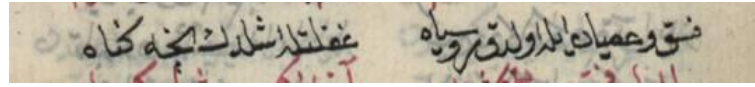

MÜNĀCĀT-I KĀDİYE'L ḤĀCĀT

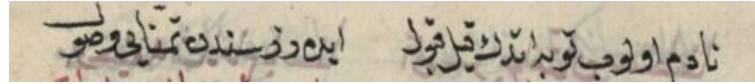

Pādişāhā cürmümüz mağfūr kıl

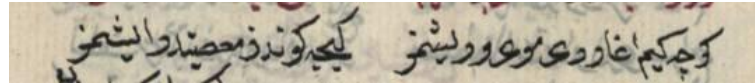
Raḥmetüñle şād hem mesrūr kıl

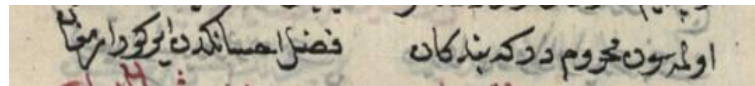
Fısk ü 'isyān ile olduk rū-siyāh
Ġaflet ile işledük niçe günāh

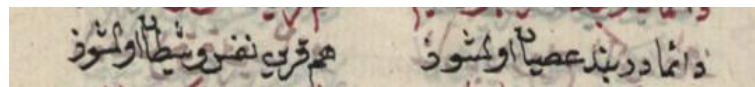
5b Nādīm olup tevbe itdük kııl kabūl
İderüz senden temennā-yı vüṣūl

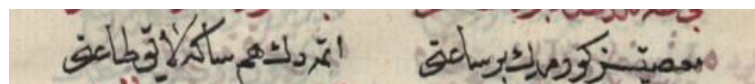
130 Gerçi kim ağardı mūy-i rişümüz
Gice gündüz ma' şiyetdür işümüz

Olmasun maḥrūm-ı dergeh bendegān
Fazl-i iḥsanuñdan irgür armağān

Dāimā derbend-i 'iṣyān olmuşuz
Hem qarīn-i nefis ü şeytān olmuşuz

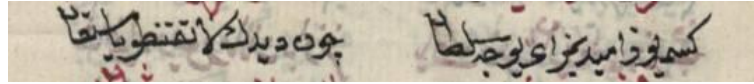

Ma'şiyetsüz görmedük bir sā'ati
İtmedük hem saña layık ṭa'āti

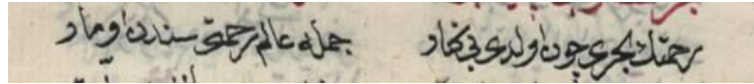
Şān-ı insān gerçi ‘iṣyān dūrür

Şān-ı raḥmān ‘afv ile ğufrān dūrür

135 Kesmeyüz ümidümüz ey yüce Sulṭān¹⁹

Çün didüñ *Lā taḳnuṭu* yā Müste‘ān

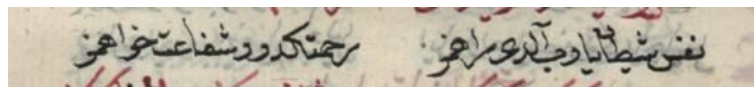
Raḥmetün baḥri çün oldı bī-kenār

Cümle ‘ālem raḥmeti senden umar

Biz de senden umaruz bil raḥmeti

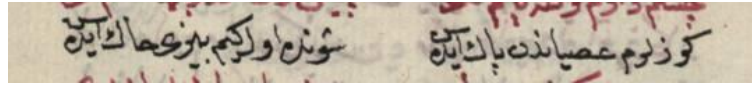
‘Afv idüp ‘iṣyānumuz vir cenneti

Nefs şeyṭān ya Rab aldı rāhumuz

Raḥmetüñdürür şefa‘āt ḥ`āhumuz

¹⁹ Vezin kusurlu

Gözlerüm 'iṣyāndan pāk idesin

Şunda ol kim bizi [ḥāk] idesin ²⁰

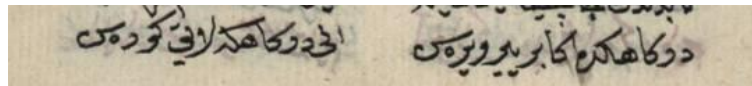
140 Yā Rab ol dem kim bedenden cānumuz

Alasın ḥıfz eyle sen imānumuz

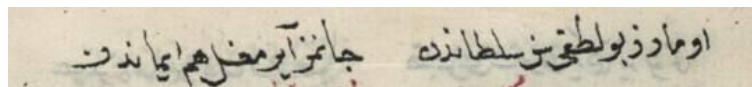
Tā bedenden cān çıka imān ile

Gide dergāhuña hem Qur'ān ile

Dergāhunda aña bir yir viresin

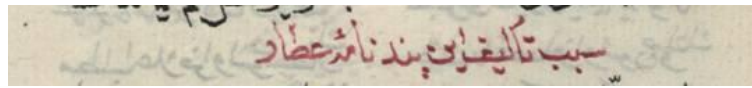
Anı dergāhuña lāyık göresin

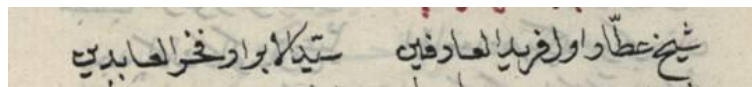
6a Umarız bu luṭfi sen sulṭāndan

Cānumuz ayırmağıl imāndan

²⁰ Metin: ḥak

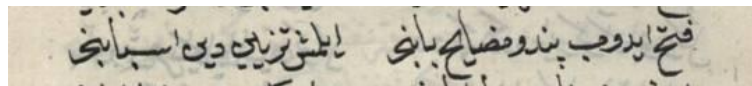

SEBEB-İ TE'LİF-İ İN PEND-NĀME-İ 'AṬṬĀR

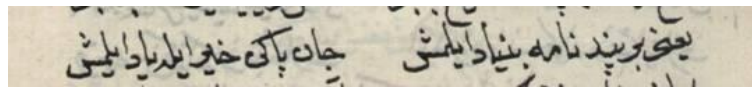
Şeyḫ 'Aṭṭār ol ferīdū'l-'ārifīn

Seyyidū'l ebrār faḫrū'l-'ābidīn

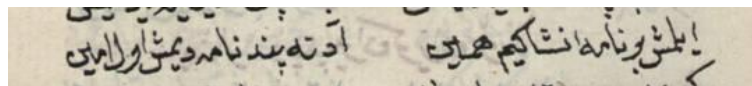
145 Fetḥ idüp pend ü mezāyih bābunı

Eylemiş tezyīn dīn esbābunı

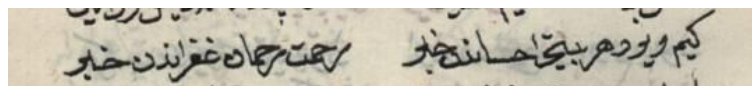
Ya'nī bir Pend-nāme bünyād eylemiş

Cān-ı pāki ḫayr ile yād eylemiş

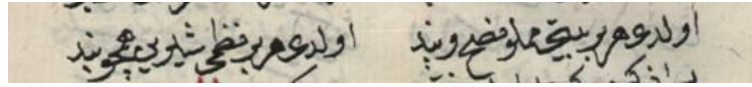
Eylemiş bir nāme inşā kim hemīn

Adna Pend-nāme dimiş ol emīn

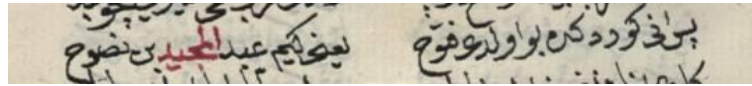

Kim virür her beyti iḫsandan ḫaber

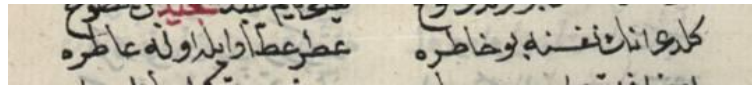
Raḫmet-i raḫmān-ı gufrāndan ḫaber

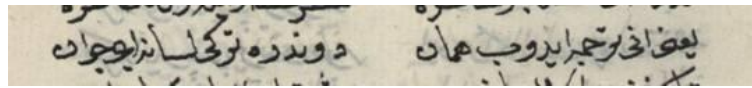
Oldı her bir beyti memlū nush u pend
Oldı her bir nazmı şırīn hem-çū yend

150 Pes anı gördükde bu oldı fütūh
Ya'nī kim 'Abdü'l Mecīd bin Naşūh

Geldi ānuñ nefsüne bu hāṭıra
'İtr-ı 'Atṭār ile ola 'āṭıra

Ya'nī anı tercüme idüp hemān
Döndüre Türkî lisāna ey civān

Tā ki nef'inde olalar bā-naşīb
Şevk ile meyl eyley`aña her lebīb

Cān ile bunı da idüp i'tibār
Ḥaḳ ṭarīḳında olalar nāmdār

ترک دلی بیلنلر اولوب شادما اوله طالب بوکا هر بیر حیران

- 155 Türkî dil bilenler olup şāduman
Ola t̄alib buña her p̄ir ü civān

جان وده لدن بوکا ایدو رغبتی عود حیرانه بولا لر عزتی

- Cān u dilden buña idüp raḡbeti
'Avn-ı haḡ birle bulalar 'izzeti

مناجات

MÜNĀCĀT

بیر غویند ایلد یارب جامل ایت زهد تقوایله مرد کامل ایت

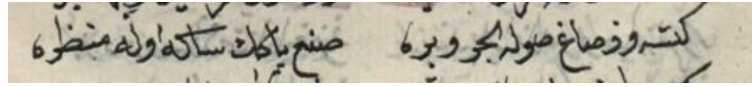
- Bizi bu pend ile yā Rab 'āmil it
Zühd-ü taḡvā ile merd-i kāmil it

تا که لطف کله اولوب اهل نوال ایدر وزیر و بی تا شای جمال

- Tā ki luṭfuñla olup ehl-i nevāl
İderüz yā Rab temāṣā-yı cemāl

وجر مطلق اولر هر سودن عیان کوره وزهر شیده و جهلک بیگما

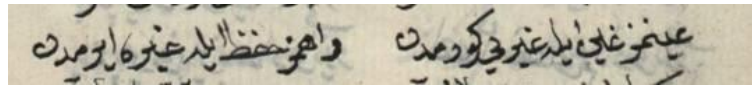
- Vech-i muṭlaḡ ola her sūdan 'ayān
Görevüz her şeyde vechin bī-gümān

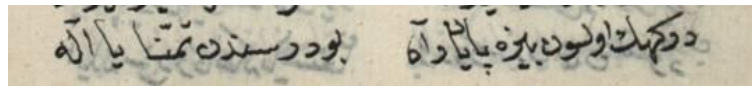
- 160 Gitsevüz sağ sola baħr u bere
Şun‘-i pākuñ saña ola manzara

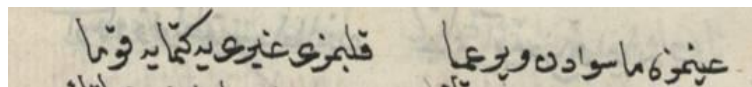
- Görmeyevüz cümle ‘ālemden kamu
Māsivā illasen olasin hemū

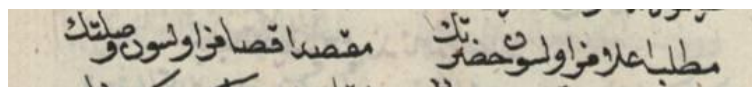
- ‘Aynumuz ğayr eyle ğayrı görmeden
Rāhumuz hıfz eyle ğayre irmeden

- Dergehūñ olsun bize pāyān-ı rāh
Budurur senden temennā yā İlāh

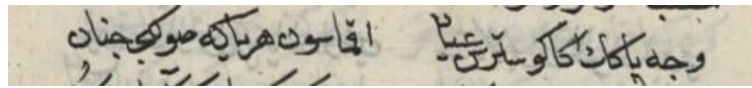

- 6b ‘Aynumuza māsivādan vir ‘amā
[Ķalbümüz] ğayrıya gitmeye Ķoma ²¹

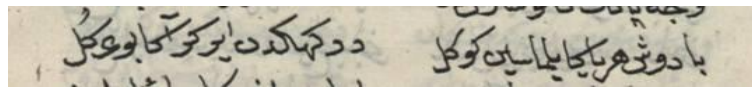

- 165 Maṭlab-ı a‘lāmuz olsun ḫazretūñ
Maḳşad-ı aḳşāmuz olsun vuşlatūñ

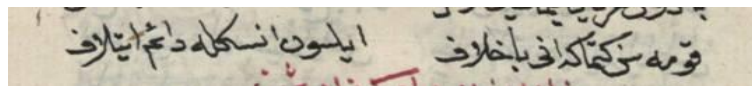
²¹Metin: ḳalbümüz

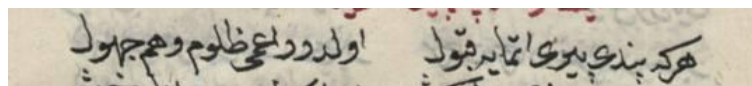
Vech-i pākūn āna göster sen ‘ayān
Akmasun her yañe şu gibi cenān

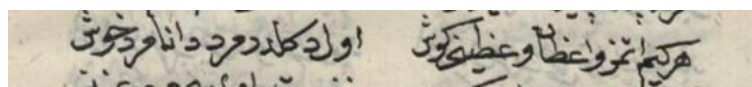
Bād-veş her yaña yelmesün gönül
Dergehünden irgür āna bÿy-ı gül

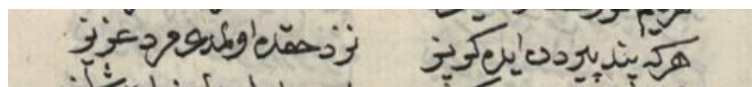
Ḳoma sen gitmege anı bā-ḫilāf
Eylesün anuñla dāim îtilāf

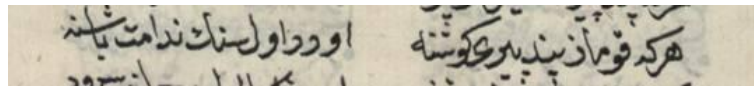
Her ki pend-i pīrī itmeye ḳabÿl
Oldurur ‘umy-ı zalÿm u hem cehÿl

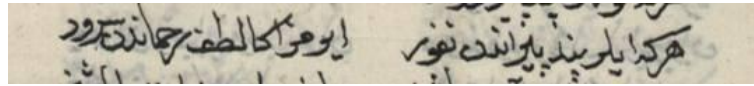
170 Her kim itmez va i‘zān va‘zımı gÿş
Ol deęÿldÿr merd-i dānā merd-i ḫÿş

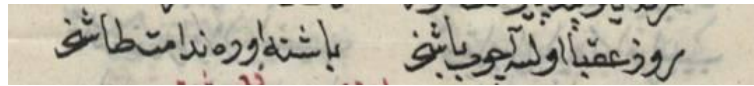
Her ki pend-i pīrden ide gÿrız
Nezd-i ḫaḳda olmadı merd-i ‘azı

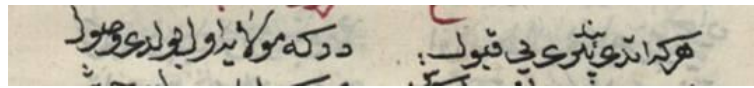
Her ki omaz pend-i pīri gūına
Urur ol seng-i nedāmet başına

Her ki eyler pend-i pīrāndan nūfūr
İrmez aña luf-ı ramāndan sūrūr

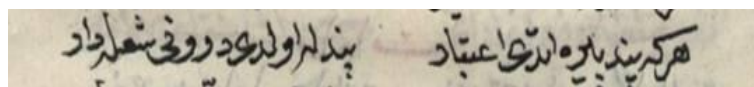
Rūz-ı ‘ubā olsa aup başını
Baına ura nedāmet aşını

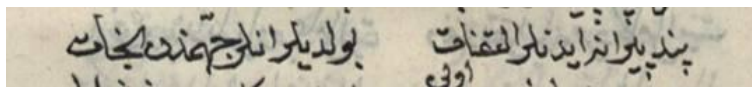
175 Her ki itdi pend-i pīrīyi abūl
Dergeh-i Mevlāya ol buldı vūūl

Her ki itdi va‘izān va‘zını gū
Bar-i ikmet eyledi cānında cū

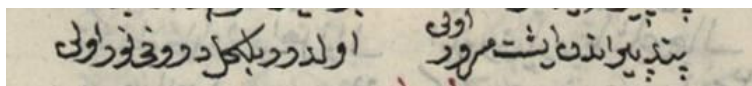

Her ki pend-i pīre itdi i‘tibār
Pend ile oldı derūnı u‘ledār

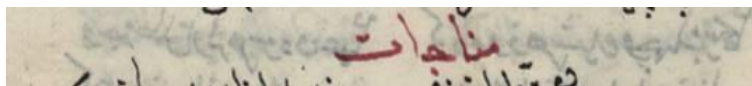
Pend-i pīrāna idenler iltifāt

Buldılar anlar cehennemden necāt

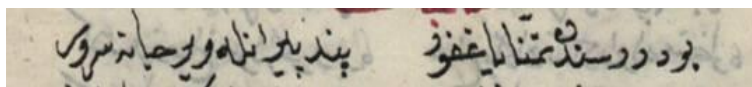

Pend-i pīrāndan işt mesrūr olan

Oldurur bi`l-kül derūnı nūr olan

MÜNĀCĀT

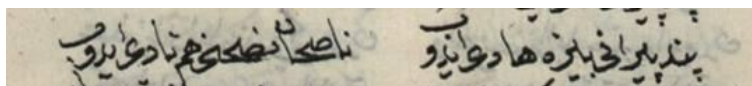
180 Budurur senden temennā yā Ğafūr

Pend-i pīrānla vir cāna sūrūr

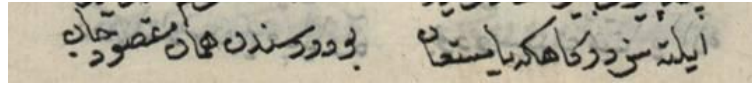
Pend-i pīrānı tıtuḫ ṣād olavüz

Nārdan luṭfiñla azād olavüz

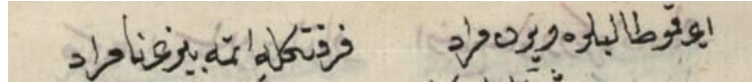
Pend-i pīrānı bize hādī idüp

Nāṣihān nuṣhınu hem tādi idüp

İltesin dergāhuña yā Müste‘an

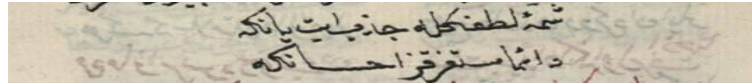
Budurur senden hemān maqşūd-ı cān

7a

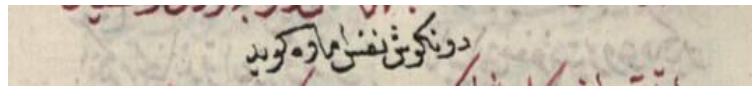
Ey kamu t̄aliblere viren murād

Fırqatũnle itme bizi nā-murād

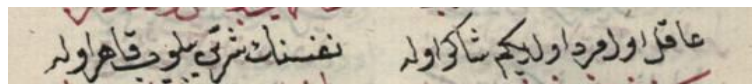

185 Şemme-i luţfuñla cezb it yanuña

Dā`imā mustagraķuz ihsānuña

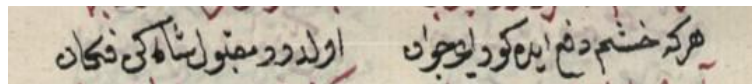

DÜN-KÜŞ NEFS-İ EMĀRE GÜYED

‘Āķıl ol merd oldı kim şākır ola

Nefsinũñ şerrin bilüp ķahir ola

Her ki hışm def` ide gör ey civān

Oldurur maķbũl-i şāh-ı kũn-fe-kān

اولدوروا بلبه توي مردمان راه نفه دا نما اوله روان

Oldurur eblehterīn-i merdümān

Rāh-ı nefse daīmā ola revān

ينه پنداره انك غفران اوله توبه سزا صر اوله ايل ايل اوله

Yine pendārı añun ğufrān ola

Tevbesin ısrār ile ihsān ola

فكر باطلدور تويي محقق بيل توبه سز حقه بولمز هيچ سبيل

190 Fikr-i bāṭıldur bunı taḥkīk bil

Tevbesiz Ḥaḫḫa bulunmaz hiç sebīl

توبه سز لطف حقد انك رحيل نيه بگورد ديد عيب اهل وفا

Tevbesiz luṭfu ḥaḫun itmek ricā

Neye benzer didi bil ehl-i vefā

هيچ بودور تويي روزي يوزي دين اولدو تخالار كمي

Hiç yürür mi kurı yir üzre gemi

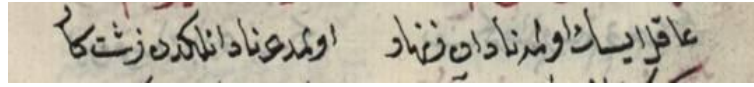
Yöni dīn oldı kimilaruñ kimi

كوج فخر وفا قه قتي دويوسر اولدو اما جهل دن سخت تر

Gerçi faḫr u fāḫa ḫatıdur ey püser²²

Olmadı ammā cehilden saḫt ter

²² Vezin kusurlu

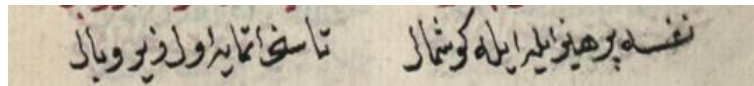
‘Ākıl iseñ olma nādān zinhār

Olmadı nādānlükden zişt kār

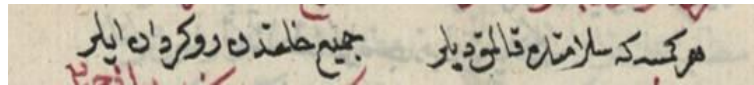
195 Her ki aña nef̄s-i şūmına rāmdur ²³

‘Āqılān qatında nīgū-nāmdır

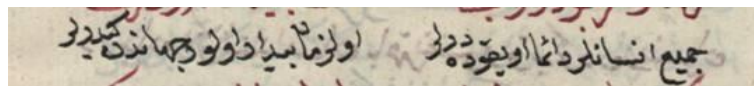
Nefse perhîz ile eyle gūşmāl

Tā seni itmeye ol zîr-i vebāl

7b Her kimse ki selāmetde qālmak diler

Cem‘-i hāḡdan ru-gerdān eyler

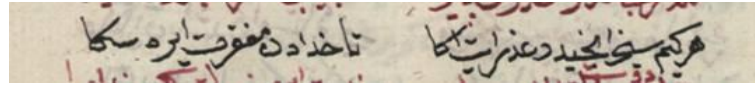
Cemī‘ insānlar dāimā uyḡudadurlar ²⁴

Ol zaman bīdār olur cihāndan giderler ²⁵

²³ Vezin kusurlu

²⁴ Vezin kusurlu

²⁵ Vezin kusurlu

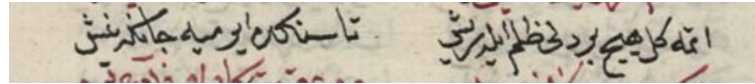
Her [ki] [seni] incidür ‘özü it añâ ²⁶

Tā Hudādan mağfired ire saña

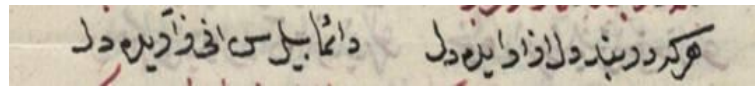
200 Nefs-i bed ile her halk āzār ola

Belki Haḡ ol kişiden bīzār ola

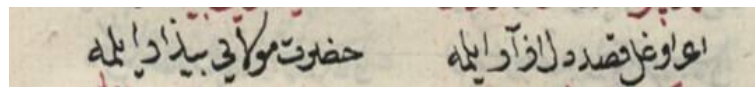
İtmegil hiç bir dili zūlm ile riş

Tā senūñle irmiye cānına niş

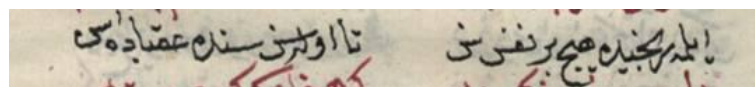
Her ki derbend-i dil-āzār ide dil

Dāimā bil sen anı zārīde dil

Ey oğul ḡaşd-ı dil-āzār eyleme

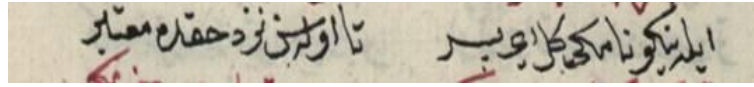
Ḥazret-i Mevlāyı bīzār eyleme

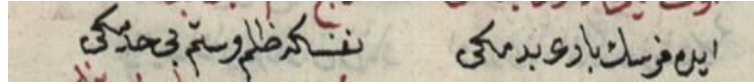
Eyleme rencide hiçbir nefis sen

Tā olasin sen de ‘uḡbāda esen

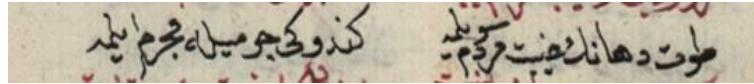
²⁶ Metin: kim, sini. Vezin kusurlu

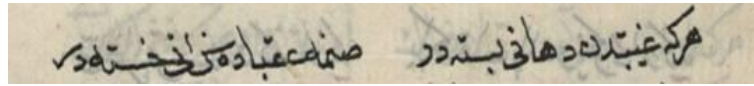
- 205 Eyle nīgū nāmiñi gel ey püser
Tā olasın nezd-i haḡda mu‘teber

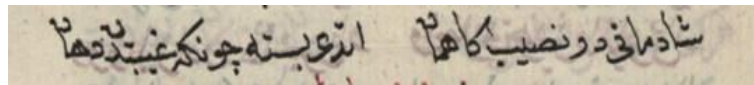
- İdemezseñ bāri bed mikün
Nefsüñe ḡulm u sitem bī-ḡad mikün

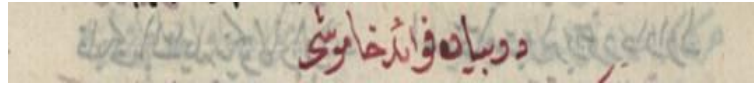
- Ṭut dehānuñ ‘ayb-ı merdüm söyleme
Kendüñi cürm ile mücrüm eyleme

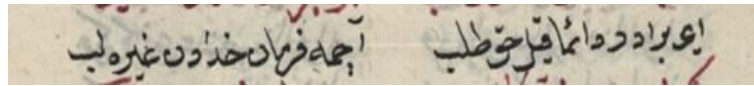
- 8a Her ki ġıybetden dehānı bestedür
Şanma ‘uḡbāda sen anı ḡastadür

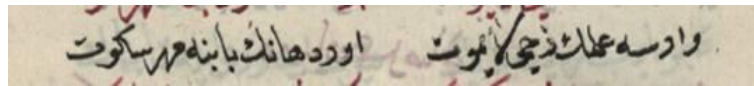
- Şādumānī dūr naşib aña hemān
İtdi beste çünkü ġıybetden dehān

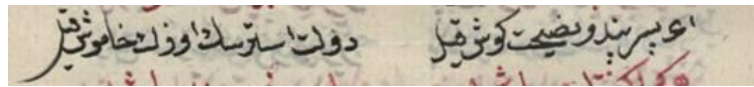
DER-BEYAN-I FEVĀ'ID-İ ḤĀMŪŞĪ

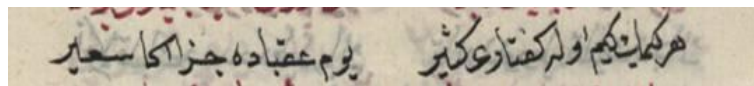
- 210 Ey birāder dāimā ḳıl ḥaḳ-ṭaleb
Aḥma fermān-ı ḥudādan ḡayra leb

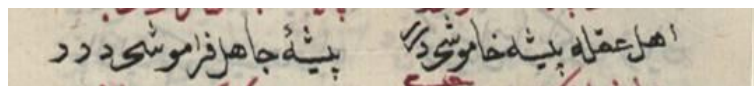
- Varsa 'ilmün zü-ḥayy-ı lā-yemūt
Ur dehānun bābına mühr-ı sükūt

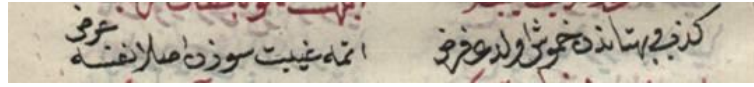
- Ey püser pend ü naṣiḥat ḡuş ḳıl
Devlet isterseñ özüñ ḥāmūş ḳıl

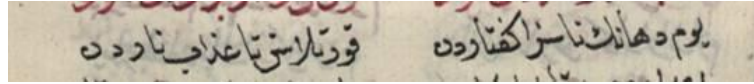
- Her kimün kim ola ḡüftārı keşir
Yevm-i 'uḳbāda cezā aña sa'ir

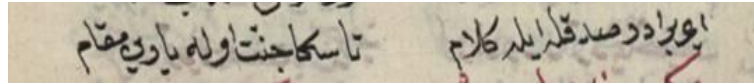
- Ehl-i aḳla pīşe ḥāmūşı dürür
Pīşe-i cāhil ferāmūşı dürür

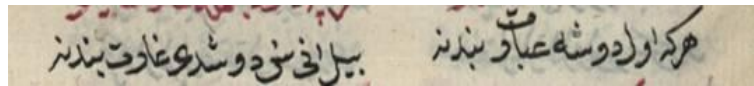
- 215 Kızb ü bühtāndan ḥamūş oldı farz
İtme ğıybet sözden aşla nefse arz

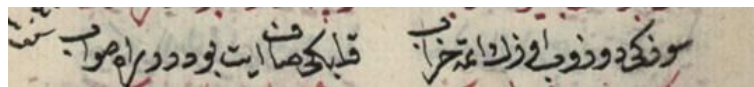
- Yum dehānun nā-sezā güftārdan
Çurtulasın tā ‘azāb-ı nārdan

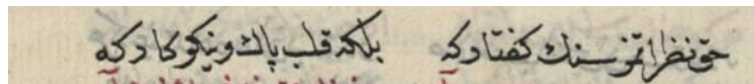
- Ey birāder şıdķ ile eyle kelām
Tā saña cennet ola yarın maķām

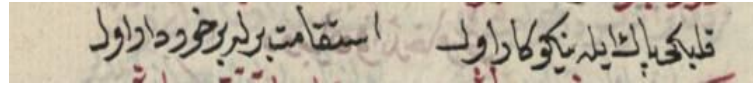
- Her ki ol düşe ‘irādet bendine
Bil anı sen düşdi ğāret bendine

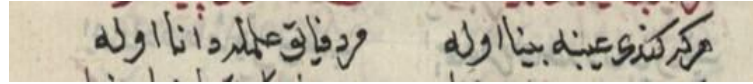
- Sözünü düzüp özünü itme ḥarāb
Çalbini şāf it budur rāh-ı şavāb

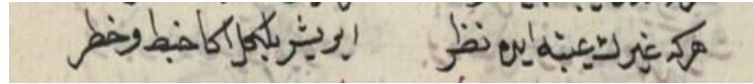
- 8b 220 Ḥaķ nazār itmez senüñ güftāruña
Belki çalb-i pāk u nīkū kāriña

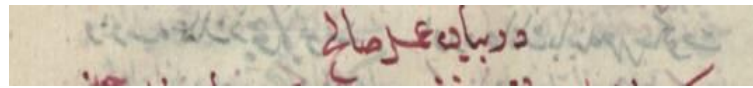
Qalbini pāk eyle nīkūkār ol
İstikāmet birle berhūrdār ol

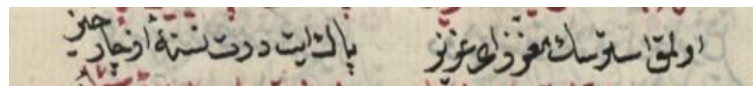
Her ki kendi ‘aybına bīnā ola
Merd-i fāyık ‘ilm ile dānā ola

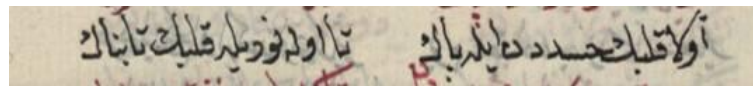
Her ki gayruñ ‘aybına ide nazar
İrişir bilgil aña ḥabṭ ü ḥaṭar

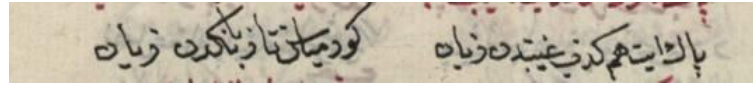
DER-BEYĀN-I ‘AMEL-İ ŞĀLİḤ

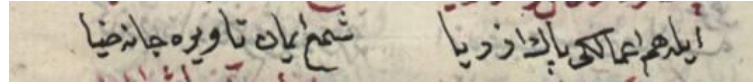
Olmak isterseñ mu‘azzez ey ‘azīz
Pāk it dört nesne ez çār çīz

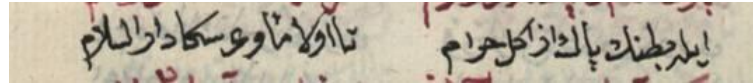
225 Evvelā qalbūñ ḥasedden eyle pāk
Tā ola nūruyla qalbūñ tābnāk

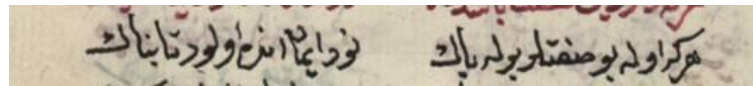
Pāk it hem kizb ğıybetden ziyān
Görmeyesin tā zebānuñdan ziyān

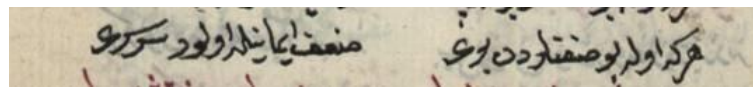
Eyle hem a‘malüñi pāk ez-riyā
Şem‘-i imān tā vire cāna ziyā

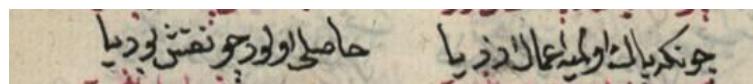
Eyle baṭnın pāk ez-ekl-i ḥarām
Tā ola me‘vā saña Dārü’s-selām

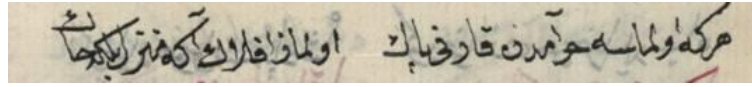
Her ki ola bu şıfatlar birle pāk
Nūr-i imān anda olur tābnāk

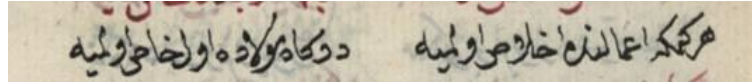
230 Her ki ola bu şıfatlardan berī
Ža‘f-ı imāniyla olur serseri

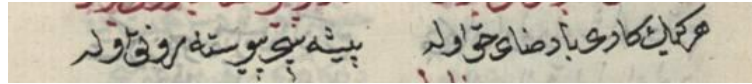
Çünkü pāk olmaya a‘māl ez-riyā
Hāşılı olur çü naqş bu riyā

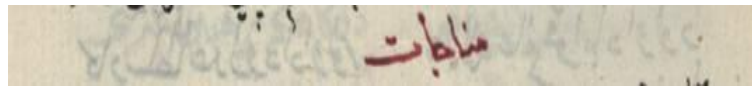
- 9a Her ki olmasa ḥarāmdan ḳarnı pāk
Olmaz eflāk añā menzil belki ḥāk

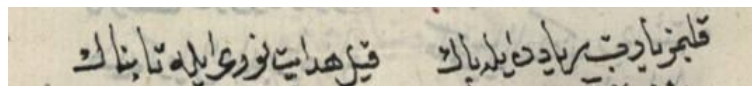
- Her kim ki a‘mālinde iḥlāş olmaya²⁷
Dergāh-ı Mevlāda ol ḥāş olmaya

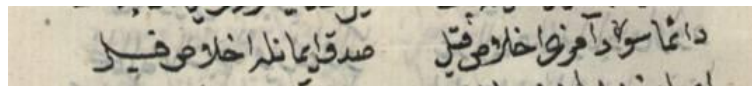
- Her kimüñ kārı bā-rıza-yı ḥaḳ ola²⁸
Pīşesi peyveste-i revnaḳ ola

MÜNĀCĀT

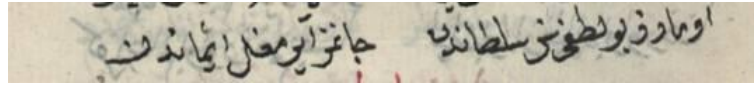
- 235 Ḳalbümüz Yā Rab riyādan eyle pāk
Ḳıl hidāyet nūrı ile tābnāk

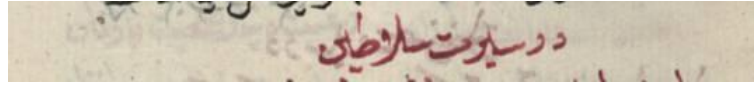
- Dāimā sevdāmuzı iḥlāş ḳıl
Şıdḳ-i ĩmānla iḥlāş ḳıl

²⁷ Vezin kusurlu

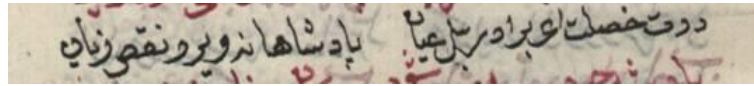
²⁸ Vezin kusurlu

Umaruz bu luṭfi sen sulṭāndan
Cānumuz ayırmağıl imāndan

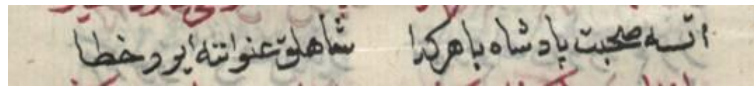
DER SİRET-İ SELĀTİN

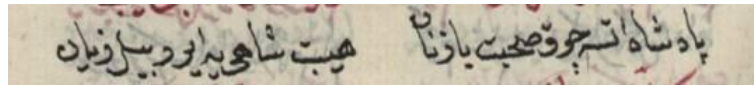
Dört ḥaşlet ey birāder bil ‘ayān
Pādişāhāna virür naqş ziyān

Pādişāh mecliside ger ḥandān ola²⁹
Heybetine bil anuñ noqşān ola

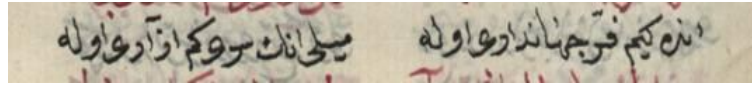

240 İtse şoḥbet pādişāh bā-her gedā
Şāhlık ‘ünvanına ider ḥaṭā

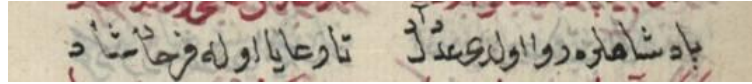

Pādişāh itse çok şoḥbet bā-zenān
Heybet-i şāhīye irer bil ziyān

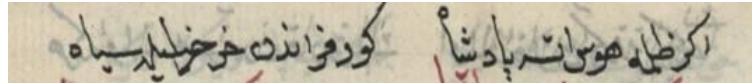
²⁹ Vezin kusurlu

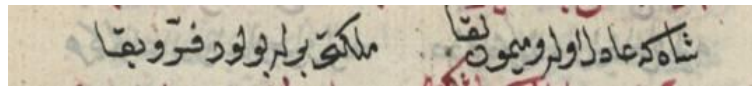
Anda kim ferr-i cihāndarı ola
Meyli anuñ sūy-i kem azārı ola

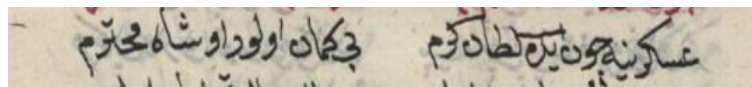
Pādişāhlara revā oldı ‘adl u dād³⁰
Tā re‘āyā ola ferhān-şād

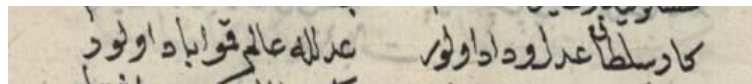
9b Eğer zülme heves itse pādişāh
Görmez andan hırhır leyle-i siyāh

245 Şāh ki ‘ādil ola ü meymūn-likā
Milketi birle bulur ferr ü beķā

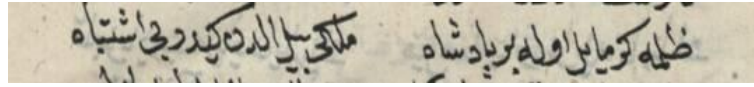

‘Askerine çün ide sultān kerem
Bī-gümān olur o şāh-ı muhterem

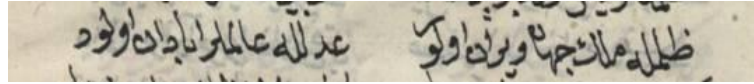
Kār-ı sultānî ‘adl ü dād olur
‘Adl ile ‘ālem ķamu ābād olur

³⁰ Vezin kusurlu

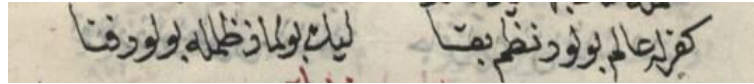
Zulme ger māyil ola bir pādīṣāh

Mülkī bil elden gider bī-iṣtibāh

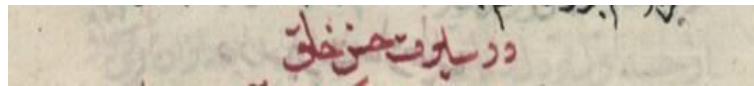
Zulm ile mülk-i cihān vīrān olur

‘Adl ile ‘ālemler ābādān olur

250 Küfr ile ‘ālem bulur nazm-ı bekā

Līk bulmaz zulm ile bulur fenā

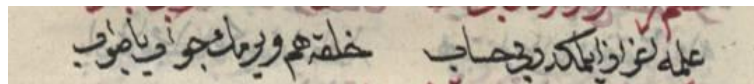

DER-SİRET-İ HÜSN-İ HULK

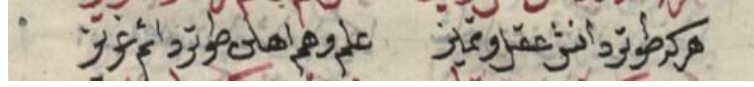
Oldı dört nesne sa‘ādete delīl

Her kider anı olur merd-ı aşıl

‘İlme i‘zāz eylemekden bī- ḥesāb

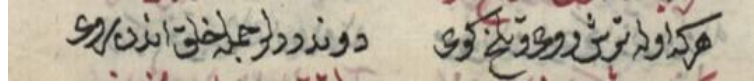
Halka hem virmek cevāb-ı bā- ṣavāb

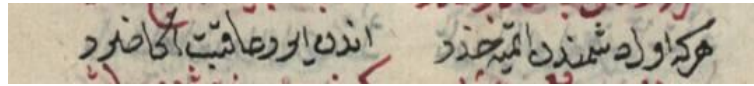
Her ki ʔutar dāniş-i ‘aql ü temiz
‘İlm ü hem ehlin ʔutar dāim ‘azīz

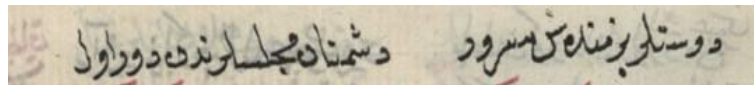
Ey ‘azīz ger sende ola fehm-i tām
Nerm-i şīrīn ol kelāmuñda merām

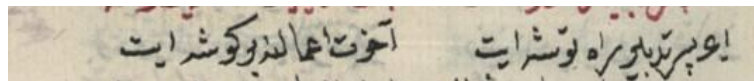
255 Her ki ola türş-rüy u telḡ-güy
Döndürürler cümle ḡalk andan rüy

Her ki ol düşmandan itmeye ḡazer
Andan irer ‘ākıbet aña zarar

10a Dostlar bezminde sen mesrūr [ol]
Düşmenān meclislerinden dūr ol

İy püser tedbīr-i rāh-ı tüşe it
Āḡiret a‘māline ber-güşe it

عزت ایت خلقیها ندن بولوغ اولیای تاخذون سنی اراغ

‘Uzlet it halk-ı cihāndan bul ferāğ
Olmayasın tā Ḥudā’ dan sen irāğ

مکوادن کوزیومی یوزمه همین حقیکله انده ولور بیل هم نیشین

260 Māsivādan göz yuman bunda hemīn
Ḥaqqīle anda olur bil hem-niṣīn

بودد سندن تمنا اوغنی درگاهکر راهبین ایلرین

Bu dūrūr senden temennā ey Ġanī
Dergāhına rāh-bīn eyle beni

دریای ترک دنیا گرفتین

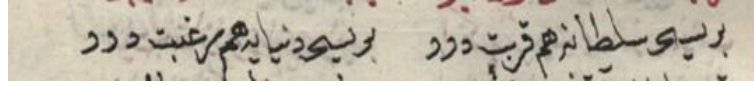
DER-BEYĀN-I TERK-İ DÜNYA GİRİFTEN

واددردر دیر شیده بیل خطر تا کوجک یته قیل انلردی حذر

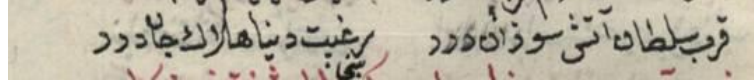
Vardurur dört şeyde bil ḥaṭar
Tā gücüñ yite kıl anlardan ḥazer

بری اولدر انک الوفت بایدان بیرسی هم دلخی صحبت بازنان

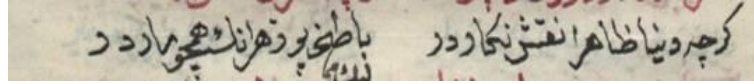
Biri oldır anuñ ülfet bā-bedān
Birisi hem daḥi ṣoḥbet bā-zenān

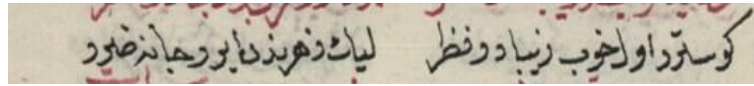
Birisi sultāna hem urbet durur
 Birisi dunyāya hem rabet durur

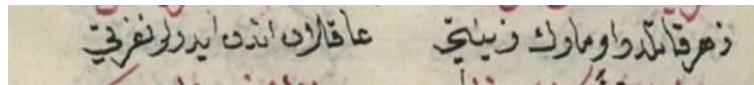
265 urb-i sultān āte-i suzān durur
 Rabet-i dunya helāk-i cān durur

Geri dunyā zāhiren nuak-nigārdur ³¹
 Bāımı pur-zehr aun hemi mārdur ³²

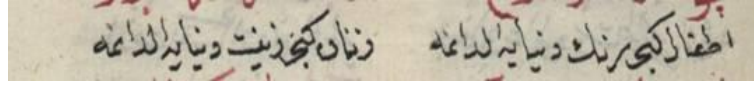
Gosterur ol hb-zibā der-nazar
 Lik zehrinden irer cāna zarar

Zehr-i ātldur o māru ziynei
 ‘Āılān andan iderler nefrete

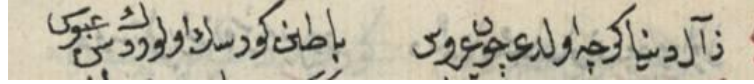
³¹ Vezin kusurlu

³² Vezin kusurlu

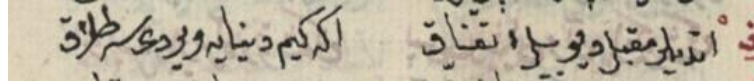
Eṭfāl gibi reng-i dūnyāya aldanma ³³

Zenān gibi ziynet-i dūnyāya aldanma ³⁴

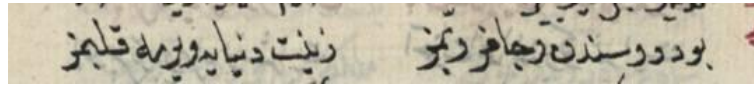
10b 270 Zāl-i dūnyā gerçi oldı çün ‘arūs

Bāṭının görseñ olurduñ sen ‘abūs

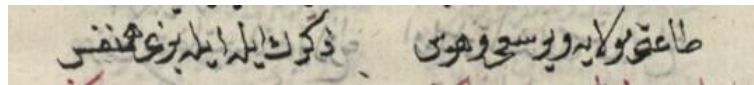
İtdiler maḳbul diyü bil ittifaḳ

Aña kim dūnyāya virdi se ṭalāk

Bu durur senden ricāmuz rabbümüz

Ziynet-i dūnyāya virme ḳalbümüz

Ṭā‘ati Mevlāya vir sa‘y u heves

Zikrūñ ile eyle bizi hem-nefes

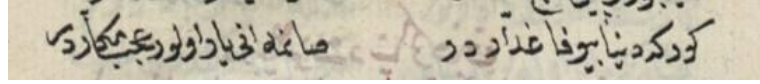
³³ Vezin kusurlu

³⁴ Vezin kusurlu

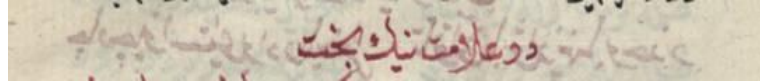
Dünyā ‘acuzı pîş zevc hāndan ider³⁵

Şoñra dişleri zahmından helāk ider³⁶

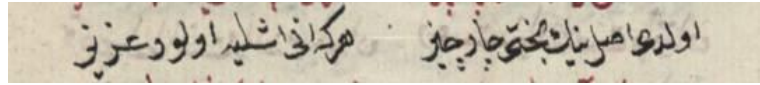

275 Gör ki dünyā bī-vefā ğaddārdur

Şanma anı yār olur ‘āceb mekkārdur

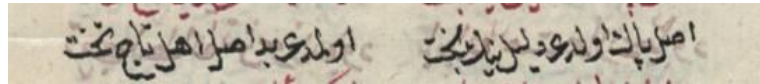

DER-‘ALĀMET-İ NĪK-BAĤT

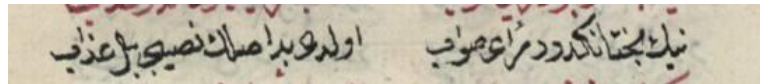
Oldı aşl-ı nık-bahtı çār çiz

Her ki anı işleye olur ‘aziz

Aşl-ı pāk oldı delil-i nık-baht

Olmadı bed-aşl ehl-i tāj-taht

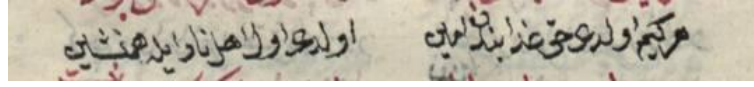

Nık bahtānuñdurur ru`y-ı şavāb

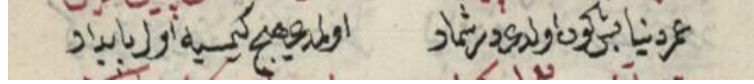
Oldı bed-aşluñ naşibi bil ‘azāb

³⁵ Vezin kusurlu

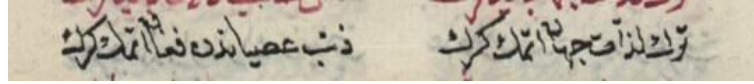
³⁶ Vezin kusurlu

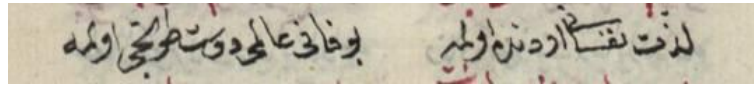
Her kim oldı haq gadābından emīn
Oldı ol ehl-i nār ile hem-niṣhīn

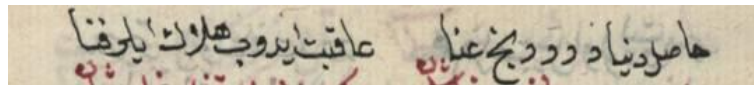
280 ‘Ömr-i dünyā beṣ gün oldı der-ṣūmār
Olmadı hīç kimseye ol pāy-dār

Terk-i lezzāt-ı cihān itmek gerek
Zēnb-i ‘isyāndan fiḡān itmek gerek

Lezzet-i nefsānī ardında olma ³⁷
Bu fāni ‘ālemi dost ṭutucu olma ³⁸

11a Hāsıl-ı dünya dūrür renc [ü] ‘anā
‘Āqıbet idüp helāk eyler fenā

³⁷ Vezin kusurlu

³⁸ Vezin kusurlu

چون تنگدن جا درون اولوق ديلو زيرخاکن سخون اولوق ديلو

Çün tenüнден cān revān olmağ diler

Zīr-i ḥākde üstühān olmağ diler

ساهايج جا ورمکه چاره يوق لياک جانک المغه مکه چوق

285 Saña hiç cān virmege çāre yoğ

Līk cānuñ almağa mekkāre çoğ

عاقل اولدورفا کوايدو اول سونو غفلت يدوجا مئيدضالع في

‘Āqıl oldur fikr idüp ol beş günü

Ġaflet idüp itmeye zāyi‘ anı

زاد عقباً سعيته صر ايديه طاع وحقيل جان طوبيه

Zād-ı ‘uqbā sa‘yine şarf eyleye

Ṭa‘āt-i` Ḥağğile cānın toylaya

نیک باغت اول کيودر بيل سيمجا آخوت و نيز اول اولوروزون

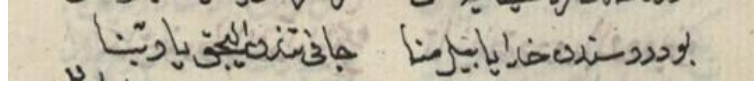
Nīk-bağt ol kişidür bil bī-gümān

Āḫiret emrinde ol olur revān

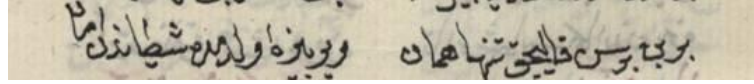
اوله سالک راه شطانيه سن راه حافی يکيدو ميو اوله من

Olma sālīk rāh-ı şeyṭāniye sen

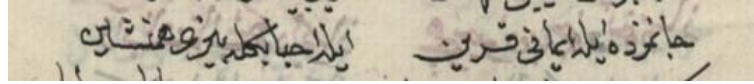
Rāh-ı raḥmāniye gidüp ol ḥasen

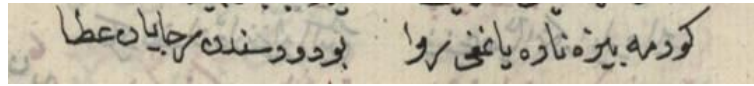
290 Budurur senden Һudāyā bil münā
Cānı tenden alıcağ yā Rabbenā

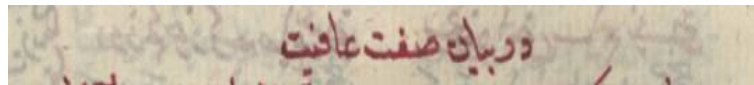
Bir ben bir sen ƣalıcağ tenhā hemān³⁹
Vir bize ol demde şeytāndan emān

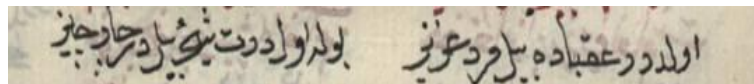
Cānumuzda eyle ĩmānı ƣarīn
Eyle aħbābuñla bizi hem-nişin

Görme bize nāra yanmağı revā
Budurur senden ricāyān-ı ‘aṯā

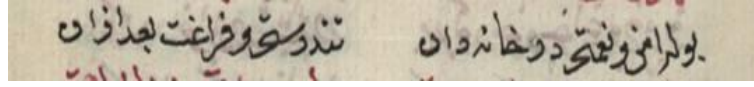

DER-BEYĀN-I ŞIFAT-I ‘ĀFİYET

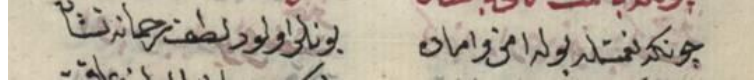

Oldurur ‘uĳbāda bil merd-i ‘azīz
Bula ol dört şeyi bil der-ĉār ĉīz

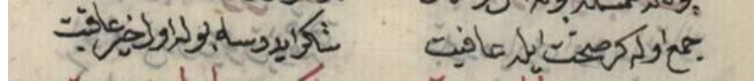
³⁹ Vezin kusurlu

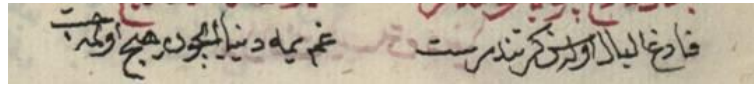
- 295 Bula emn u ni‘meti der ḥānedān
Ten-dürüstī ü ferāgat ba‘d-ezān

- Çünkü ni‘metle bula emn ü emān
Bunlar olur luṭf-i raḥmāna niṣān

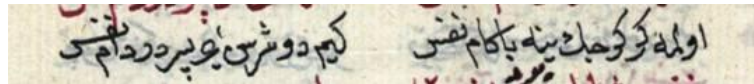
- Cem‘ ola ger şıḥḥat ile ‘āfiyet
Şükr iderse bula ol ḥayr ‘ākıbet

- Fariḡü’l-bāl olasın ger ten-dürüst
Ġam yime dünya için hiç olma cüst

- 11b Ten-dürüstī bil büyük ni‘met dūrür
Hem ferāgat bil ulū devlet dūrür

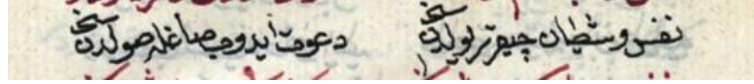

- 300 Olma ger gerçek yine bā gām-ı nefis
Kim düşer sen ey püser der dām-ı nefis

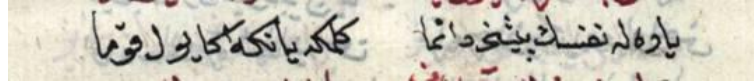
Şāl hevā-yı nefsi zīr-i pāye sen

Olma şeytān-ı ıfla gel dāye sen

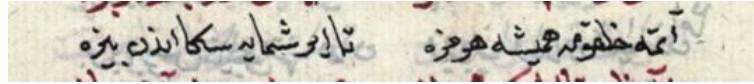
Nefs ü şeytān çıkarır yoldan señi

Da‘vet idüp şāgla şoldan señi

Pāreli nefsiñ peşini dāima

Gelmege yanıña aña yol kıoma

Atma hālkuma hemīşe hūmeze

Tā iriştāya saña andan bize

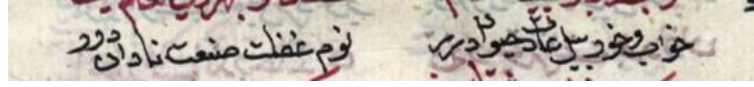
305 Her ki nefsiñ kādını ol ide sīr

Zenb-i ‘iştān etmege eyler delīr

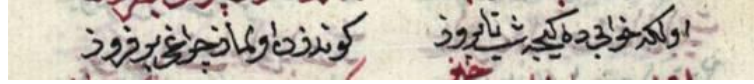
Gündüz āz yi şāim olmazsañ daħi

Gece az yat kāim olmazsan daħi

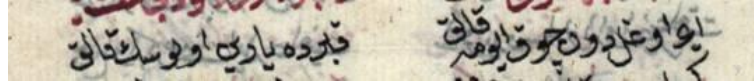
Ḥvāb u hūr bil ‘ādet-i ḥayvan dūrūr ⁴⁰

Nevm-i gāflet san‘at-ı nādan dūrūr

Olki ḥābı da gice ŧeb tā be-rūz

Gündüzin olmaz çerāğı ber fūrūr

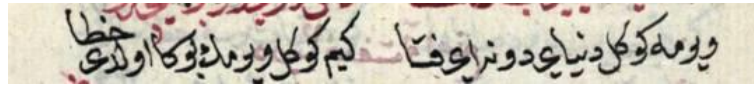
Ey oğıl dūn çok uyuma kalk ⁴¹

Ḳabrde yarın [uyursuñ] kalk ⁴²

310 Gicelerde çok uyumağ zarar dur ⁴³

Seḥer-ḥīz olmağlık ḥayr dur ⁴⁴

12a Virme gönül dünyā-yı dūne iy fetā

Kim gönül virmek buña oldı ḥaṭā

⁴⁰ Vezin kusurlu

⁴¹ Vezin kusurlu

⁴² Vezin kusurlu. Metin: uyusuñ

⁴³ Vezin kusurlu

⁴⁴ Vezin kusurlu

کوکلیچون ویردک بود نیایه همان بوند خود ایچجاد کلسی اودان

Göñül niçün virdüñ bu dünyāya hemān ⁴⁵

Bunda ĥod ey cān degülsin cāvidān

ظاهرکه ائمه فزونی ای فقیر باطنک تا کیم اوله بدر مینیر

Zāhiriñ itme müzeyyen iy faķir

Bāṭınuñ kim tā ola bedr-i münir

اوله طالب ظاهر اهر زینته دوشمیه سین تا که قهر مخته

Olma ṭālib zāhiren her ziynete

Düşmeyesin tā ki qahr-ı miḥnete

کج هودان کج خدایه بند اول قیل عبادت حقته دایم زنده اول

315 Geç hevādan gel Ḥudāya [bende] ol ⁴⁶

Qıl 'ibādet Ḥaqq' a dāim zinde ol

خرقه پشمینه اکوکر آل قولیبی فاخر و که صوفی میثال

Ḥırqa-i peşmine eynüñe āl

Qo libās-ı fāḥiri ki şūf mişāl

⁴⁵ Vezin kusurlu

⁴⁶ Metin: bend

تاکه ایمانک بولوب قوت همان نور اولجانک ضیا و بیره عیا

Tā ki imānuñ bulup kuvvet hemān

Nūr ola cānuñ ziyā vire ‘ayān

کیمک استرسک اکر پشمیندن سینه کی پاک ایله اولکیندن

Kimüñ isterseñ eğer peşmineden

Sīneñi pāk eyle ol kīneden

تک شهرت ایله زینت استمه ترک شهت ایله سلوت استمه

Terk-i şöhet eyle ziynet isteme

Terk-i rāḥat eyle selvet isteme

صوفیان کیمی بولسا ایله لیباس تا اولکیز نزد حقه خایر نال

320 Şūfiyān gibi pelās eyle libās

Tā olasın nezd-i Ḥaḳ’da ḥayr-ı nās

کرد لوسا سن نصیب اخرت فایع اولکیمه لیباس فایهت

Ger dilerseñ naşīb-i āḫiret

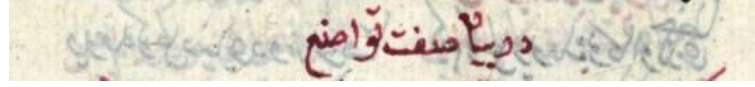
Fāriğ ol kime libās –ı fāḫiret

مرد حقک بود یا قالین اولور سنج خاوا نیشنه بالین اولور

12b

Merd-i Ḥaḳḳ’uñ būriya ḳalın olur

Seng-i ḥārā başma yalın olur

DER-BEYĀN-I ŞIFĀT-I TEVĀZU‘

‘Aql ü dāniş ger saña ola qarın

Dāimā der-nezd-i dervīşān-nişīn

Hemnşünüñ ehl-i faqr olsun hemān

Bu yeter Ḥaḳdtan saña bil armağān

325 Feth-i cennet ḥubb-i dervīşān olur

Terk-i zīynet ‘ādet iṣān olur

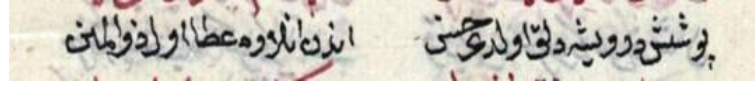
Anları sevmek sebebdür cennete

Düşmen olmak hem sebebdür la‘nete

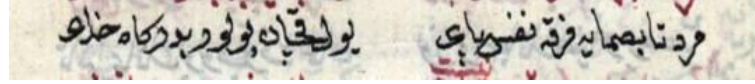

Her ki dervīşāna eyler iḥtirām

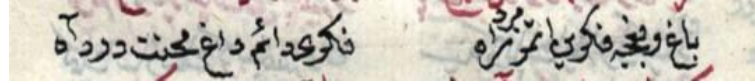
Ḥaḳ aña in‘ām ider dārü’s-selām

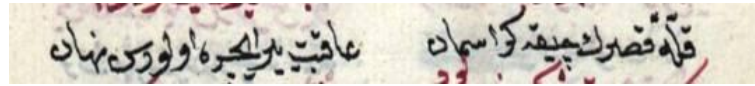
Pūşiş-i dervîşe dılķ oldu ḥasen
Andan anlara ‘aṭā ol zü’l-minen

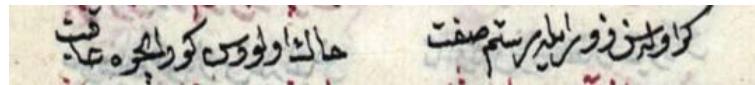
Merd tā başmaya farķa nefs-pāy
Yol kaçan bulur be-dergāh-ı Ḥudāy

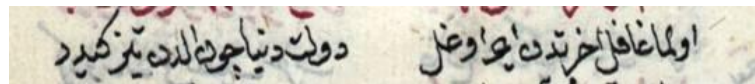
330 Bağ ü bāğçe fikrin itmez merd-i rāh
Fikri dāim dāğ-ı miḥnet derd-i āh

Ḳulle-i kaşruñ çıķa ger āsumān
‘Aķıbet yer iķre olursın nihān

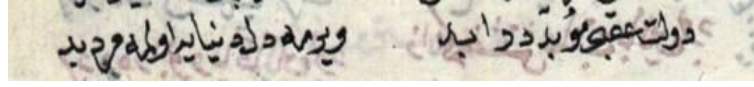

Ger olasın zūr ile Rüstem-şıfat
Ḥāk olursın yūr iķre ‘āķıbet

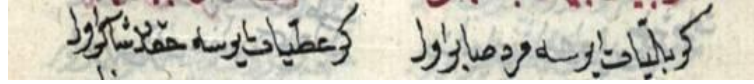

Olma gāfil āhiretden ey oğıl⁴⁷
Devlet-i dūnyā çün elden tiz gider

⁴⁷ Kafiye kusurlu

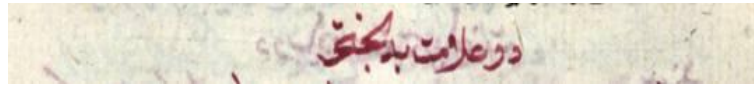
Devlet-i 'uḳbā mü`ebbedür ebed
Virme dil dünyāya olma merd-i bed

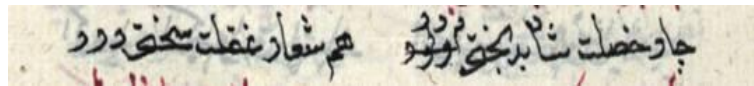
13a 335 Ger beliyāt irse merd-i şābir ol
Ger 'aṭiyyāt irse Ḥaḳdan şākir ol

Şābir-i şākir olan buldı ḥalāş
Nezd-i Ḥaḳda oldı merd-i pāk-i ḥaş

DER-'ALĀMET-İ BED-BAḤTĪ

Çār ḥaşlet şān-ı bedbaḥtī dūrür
Hem şî'ār-ı gāflet-i saḥtī dūrür

Bī-kes ü nākesdür bu dört bedbaḥt ⁴⁸
'Alāmet dūrür bunlar bedbāḥt ⁴⁹

⁴⁸ Vezin kusurlu

⁴⁹ Vezin kusurlu

هر کي اولدوشدو عبادت بندنه بیکان اوردو خستار بندنه

Her ki ol düşdi 'ibādet bendine
Bī-gümān irdi ḥasāret bendine

هم هو و نفسد با صد اولدو ندیم اصحوم و لوجی بودا که ندیم

340 Hem hevā-yı nefse başa ol ḳadem
Ehl-i cürm olup irer añā nidem

هر کي طاماته دوشد اولدو کلام نزد حقه اولدو اولاهل ملام

Her ki ṭāmāte düşe oldur kelām
Nezd-i Ḥaḳda olur ol ehl-i melām

صددم بیکان اولسه ناز هتی بولمازا اولدو کاه حقه رهتی

Şadr çekmek olsa añun himmeti
Bulmaz ol dergāh-ı Ḥaḳda rif'ati

کامرانی چون بنا کامیدو در مهربانی هم نکو نامیدو در

Kāmrānī çün binā-kāmidedür
Mihribānī hem nigū nāmīdedür

نیک ناهیک عبادتو در کامرانی کاه عبادتو در

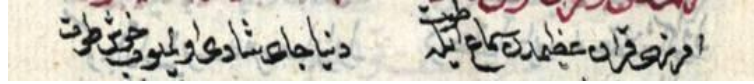
Nīk nāmīlūk 'ibādetde dūrür
Kāmrānīlik sehāvetde dūrür

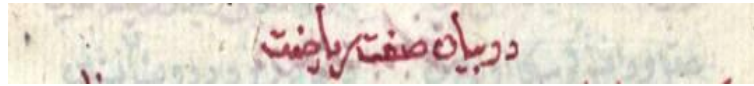
- 345 Emr ü nehyin çün Hūdānın ʔutasın
Urasın devlet o ʔinuñ pütesin

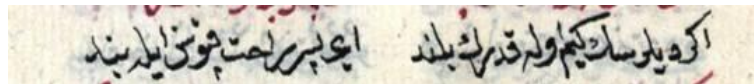
- Eyleyüp iḳbāl saña luṭf-i rab
Nāz ü ni‘metde olasın pür ʔarab

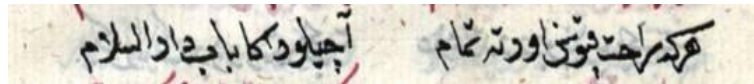
- 13b Emr ü nehy Qur’an ‘A ẓimden semā‘ eyle ʔut⁵⁰
Dünyā cāy-i şādī olmayup hoş ʔut

DER BEYĀN-Ī ŞIFĀT-I RĪYA-SIFAT

- [Ger] dilerseñ kim ola ʔadrüñ bülend⁵¹
Ey püser rāḫat ʔapusın eyle bend

- Her ki rāḫat ʔapusın örte temām
Açılır aña bāb-ı dārü’s-selām

⁵⁰ Vezin kusurlu

⁵¹ Metin. eger

هر کس تو غیر حقّی بپوسد اولدور ایتکه کورد حقّی ضرر

- 350 Her ki ister ğayr-i Hakkı ey püser
Oldurur ebter ki görür Hakk zarar

ای برادر ترک غرور جاه قیل کندوکی شایسته درگاه قیل

- Ey birāder terk-i ‘izz u cāh kıl
Kendüni şāyetse-i dergāh kıl

غرور جاهک بیل سو جاه چکر نازمت عاقبت آهه چکر

- ‘İzz –u cāhuñ bil seni cāha çeker
Nāz-ı ni‘met ‘aķıbet āha çeker

خود اولود هر کیم اوله جاه جوی جاه ترک ایت اولسن درگاه جوی

- Hor olur her kim ola cāh-cūy
Cāh terk it olasin dergāh-cūy

نفس بیل ترک هو مسکین ایدر خدمت خو ایدر صاحب ایدر

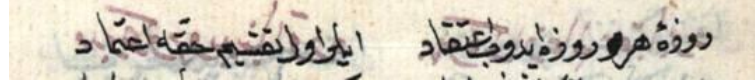
- Nefs-i bil terk-i hevā miskīn ider
Hızmet-i haķ ile şāhib dīn ider

رذوق حقه چون کوکل رضی اوله لطف ایدر و طبعه کما قاله اوله

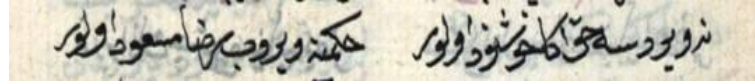
- 355 Rızq-ı Hakkā çün gönül rāzī ola
Luţf idüp Allah aña ķāni‘ ola

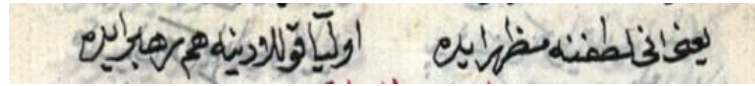
Her ki aña tekye-geh şāni' olur
Dünyāda bir loqmaya k̄āni' olur

14a Rūze-i her rūza idüp i'tikād
Eyler ol taqsīm ḥaḳka i'timād

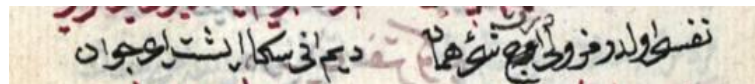
Ne virürse Ḥaḳ aña ḥoşnūd olur
Ḥikmete virüp rızā mes'ūd olur

Ya'ni anı luḫfina mazhar ide
Evliyā ḳullarına hem rehber ide ⁵²

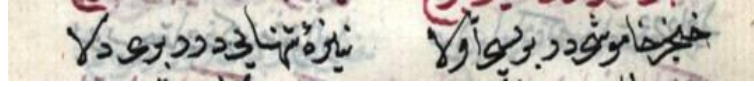

DER BEYĀN-I MÜRDEN-İ NEFS-İ EMMĀRE

360 Nefs öldürmez veli dört şey` hemān
Diyem anı saña iştür ey civān

⁵² Vezin kusurlu

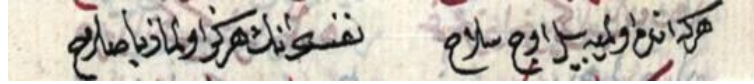
Ḥançer-i ḥāmūṣīdur birisi evvelā⁵³

Nīze-i ŧehnāyī [dür] biri dilā⁵⁴

Oldı ŧālīṣ ey fetā ŧeṣṣīr-i cū‘

Hem daḥi dördincisi terk-i hücū‘

Her ki anda olmaya bil üç silāḥ

Nefsi anuñ hergiz olmaz bā-ṣalāḥ

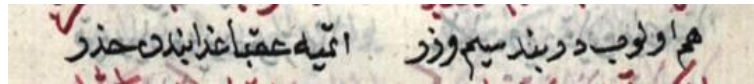
Evvelā yād itmiye Allahını

Dīv-i mel‘ūn eyler ol hem-rāhını

365 Ziyet idüp dārını dīvārını

Ġaflet idüp ide nisyān yārını

Hem olup derbend-i sīm ü zer⁵⁵

İtmiye ‘uqbā ḡadābından ḥazer

⁵³ Vezin kusurlu

⁵⁴ Metin: dūrür

⁵⁵ Vezin kusurlu

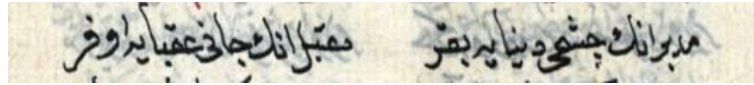
Her ki ‘uqbā kārı aña yār ola
‘Ākıl ü dānā ü ber-ḥurdār ola

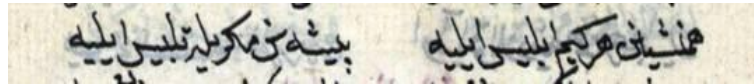
Māl-ı dünya ḥāksārānuñ dūrür
Āḥiret perhîz-kārānuñ dūrür

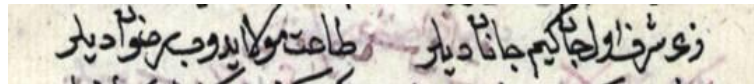
Saña düşmen oldı şeytān kıl ḥazer
Mekr idüp saña şakın eyler zarar

14b 370 Müdbirānuñ çeşmi dünyāya baqar
Maḳbil anuñ cānı ‘uqbāya [akar] ⁵⁶

Hem-nişīn her kim iblis eyleye
Pīşesin mekriyle telbīs eyleye

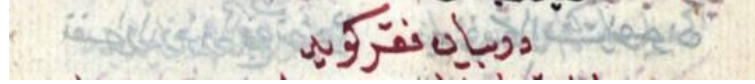
Zī-şeref ol cān kim cānān diler
Ṭā‘at-i Mevla idüp rıdvān diler

⁵⁶ Metin: avfer

Māsivādan göz yumup ister Hūdā

Gice gündüz zikr olur aña nidā

DER -BEYĀN-I FAḲR GŪYED

Ey püser Hāḳḳuñ zikrine meşgŭl ol ⁵⁷

Gŭl-beyāyān gibi ḥāḳḳdan dŭr ol

375 Faḳrını hiç kimseye itme ‘ayān

Hāḳ bilŭr sırr u ‘ayānuñ ey civān

Ol ki saña yoğ iken viridi cān

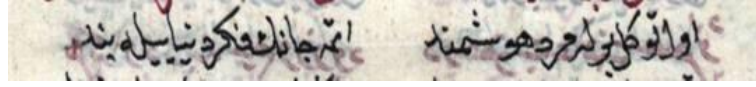
Ġam yime virŭr yine hem laḥm ũ nān

Mŭr gibi olma şaḳım dāne-keş

Merd iseñ sen fāḳayı merdāne keş

⁵⁷ Vezin kusurlu

Ol tevekkül birle merd-ı hûşmend
İtme cānuñ fikr-i dünyā ile bend

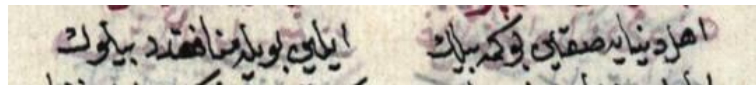
Ka‘r-ı deryāda viren hūta ğıdā
Saña da virür qayırma ey fetā

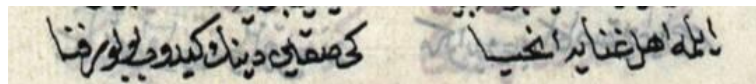
380 Hâq ne virse qâil olur etkiyâ
Râzı olur bûriyâya bî-riyâ

Aţlas-ı zer-bâf u dîbâ istemez
Terk idüp dünyâyı zîba istemez

Ehl-i dünyâya şaķın bükme bilüñ
Eyleyen böyle münâfiķdur bilüñ

Eyleme ehl-i ğınâya inhiyâ
Key şaķın dinüñ gidüp bulur fenâ

- 15a Ağniyāya ger ğināsi çün fetā
İtse hürmet didi Faḥr-i Enbiyā

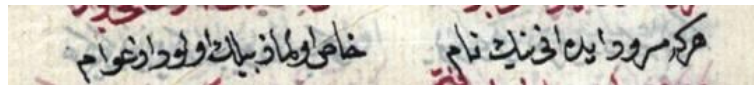
- 385 Dinünün gider ikisi bī-ğümān
İrişür aña zarar eyler ziyān

- Eğer gönlün zīb-i ziynetden fāriğ ola ⁵⁸
Saña kaçan merkeb-i zeya-i hevā ekşer ola ⁵⁹

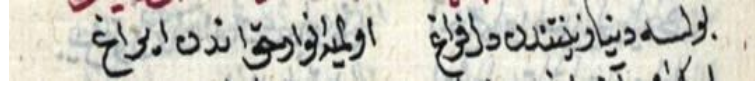
- Merd-i rāha ḥalkdan yoğ nām-ı nīk
'Āqıl itmez cāhil ile hiç-cenk

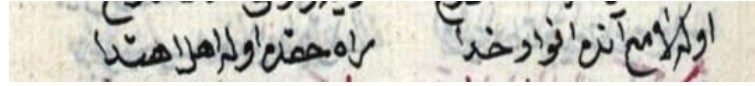
- Her ki mesrūr ide anı nīk-nām
Ḥaş olmaz bilün olur ez-'avām

⁵⁸ Vezin kusurlu

⁵⁹ Vezin kusurlu

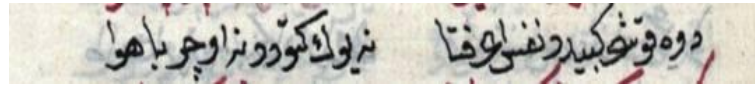
Bulsa dünyā ziyetinden dil ferāğ
Olmıya envār-ı haqandan ırağ

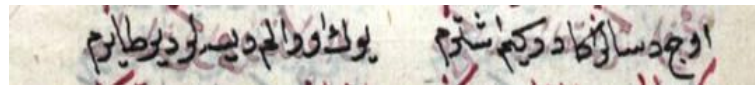
390 Ola lāmi‘ anda envār-ı Hudā
Rāh-ı haq da ola ehl-i ihtidā

Her ki anda hırş-ı dünyā var ola
Bī-gümān andan hudā bīzār ol

Deve kuşu gibidür nefş ey fetā
Ne yük getürür ne uçar bā-hevā⁶⁰

Uç diseler aña dir kim eşterem
Yük uralım diseler dir tayram

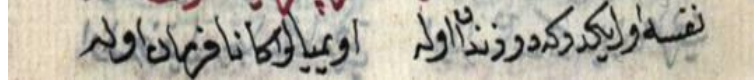

Her ki tã‘at itmede keslān ola
Hāşılı gümrāhī ü husrān ola

⁶⁰ Vezin kusurlu

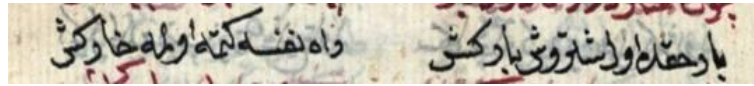
- 395 Zehr otinuñ levni oldı ħub-ı pāk
Ṭa‘m-ı būyından olur bil cān helāk

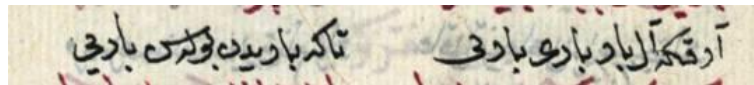
- Nefse ol yigdür ki der zindān ola
Uymıyalar aña nā-fermān ola

- 15b Buña dermān cū‘-i ‘aṭṣān olmadur
Zēnb-i ‘iṣyāna peşimān olmadur

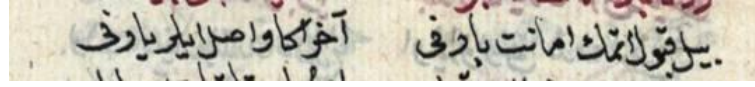
- Bār-ı ħaḫda ol şütür-veş bār-keş
Rāh-ı nefse gitme olma ħār-keş

- Arқаña al bād-ı Bārī bārını
Tā ki Bārī‘den bulasın bārīyi

- 400 Her kim ki ol yükden boyun çeke
Yüri ol nefrīnden nice elem çeke

Bil q̄abul itmek emānet bārını

Āhīr āña vāşıl eyler yārını

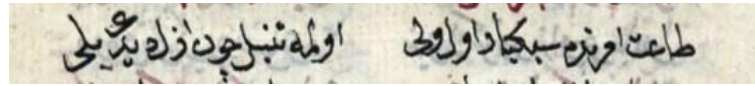
Ne buyurdise Ĥudā eyle q̄abūl

Olmyasın tā kıyāmetde melūl

Rūz-i ezelde füzūlī eyledūñ

Nefse z̄ulm idüp cehūli eyledūñ

Ṭa‘at emrinde sebük-bār ol velī

Olma tenbel çün ezel didi belī

405 Hem ‘ibādet itmede ol pehlivān

Çün belī didūñ ezelde ey civān

Her ki ṭa‘at itmede keslān ola

Ĥāşılı gümrāhī ü ĥusrān ola

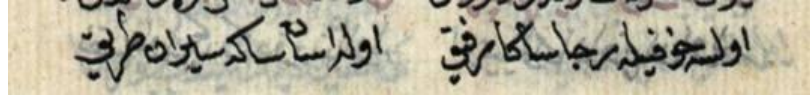
Tīz-rev ol ṭā‘at emrinde çü-bād

Tā olasın rüz-i ‘uqbā olsa şād

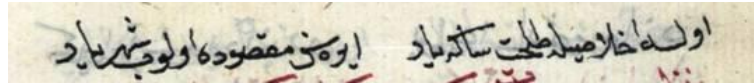
Yol ḥaṭarnāk oldı düzdandır kemīn

Olmaz ehl-i ‘āql olan andan emīn

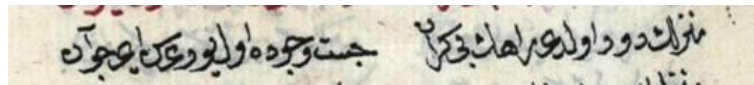
Olsa ḥavf ile recā saña refīk

Ola āsān saña seyrān-ı ṭarīk

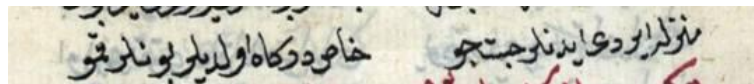
16a 410 Olsa iḥlāṣ ile ṭalḥet[?] saña yār

İresin maqşūda olup şehriyār

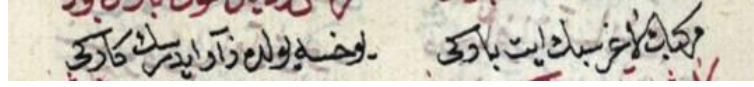
Menzilūñ dūr oldı rāhuñ bī-kerān

Cüst ü cūda ol yürü sen ey civān

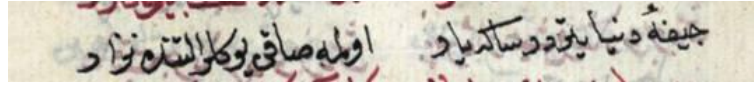
Menzile irdi idenler cüst-cū

Ḥāṣ-ı dergah oldılar bunlar ḳamū

Merkebün lāgar sebük it bārını

Yoḥsa yolda zār idersün kārını

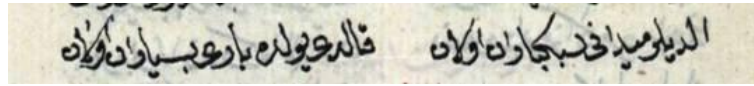
Cīfe-i dünyā yeterdür saña yār

Olma şaḡın yükler altında nezār

415 Nedür yükün cīfe-i dünya devān

Anuñ ardından ḥōr olursın devān

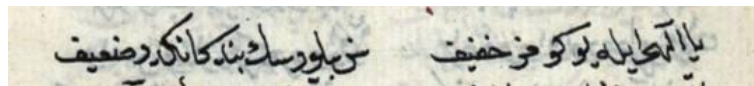

Aldılar meydānı sebük-bāran olan ⁶¹

Ḳaldı yolda bārı bisyārān olan

MÜNACĀT

Yā İlahī eyle yükümüz ḥafif

Sen bilürsiñ bendegānuñdur za‘īf

⁶¹ Vezin kusurlu

اگرسون ظلمت درونم خراب قلعنای و برضای چون آفتاب

İtmesün z̤ulmet derūnumuz ḥarāb

Ḳıl ‘ināyet vir ziyā çün āfītāb

اگرسون مفتون برودنی او دون نفس و شیطان این هم زبون

İtmesün meftūn bizi dūnyā-yı dūn

Nefs-ü şeytān eylesün hem zebūn

صالح درونم را وینه بر تو صفتی از اخلاصه ایله قوی

420 Zā‘fumuz ıhlāş ile eyle ḳavī

Şal derūnumuz evine pertevī

مستجاب ایله دعا من با اویم سنس اول الطفا علی رحما رحیم

Müstecāb eyle du‘āmuz yā Kerīm

Sensin ol luṭf ehli Raḥmānirrahīm

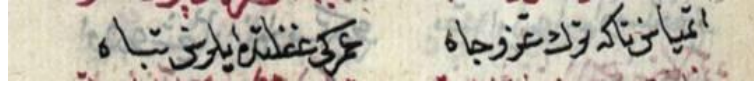
دوبیان ترک تکلف

DER BEYĀN-I TERK-İ TEKELLŪF

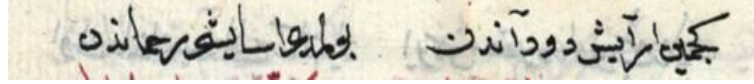
دوزمه باشکی بیستار ایویس مردایک کل دل بیستار ایویس

Dūzme başuñı be-destār ey püser

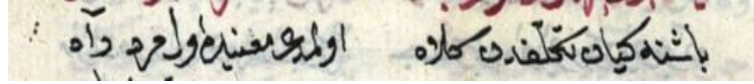
Merd işüñ gel dil bedestār ey püser

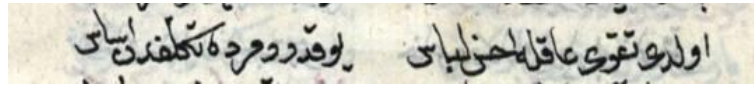
İtmeysin tā ki terk-i ‘izz ü cāh
‘Ömrüni gafletde eylersen tebāh

16b Geçmeyen ārāyīş-i devrāndan
Bulmadı asāyişi Raḥmāndan

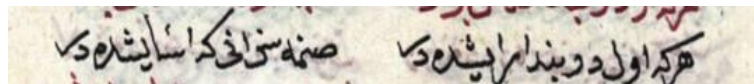
425 Başına giyen tekellüfden külah
Olmadı ma‘nide ol merd-i rāh

Oldı taḳva ‘āqıla aḥsen libās
Yoḳdurur merde tekellüfden esās

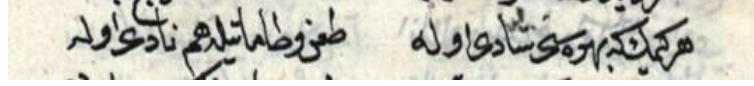
Başına alan tekellüf tācını
Pest itdi ḥazrete mi‘rācını

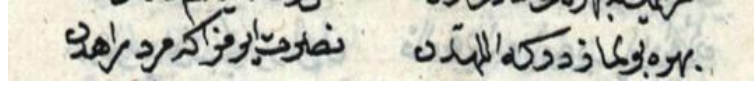
Her ki ol derbend-i ārāyişdedür
Şanma sen anı ki asāyişdedür

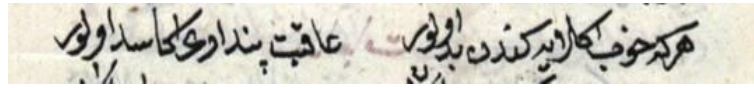
Nā-murādīdür aña āḥir naṣṭb
Derdine itmez devā hiç bir ṭabṭb

430 Her kimüñ ki behresi şādī ola
Ṭa'n ü ṭāmāti ile hem nādī ola

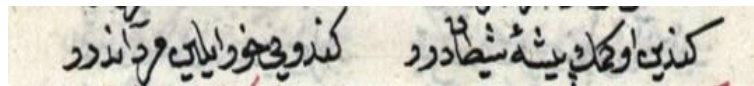
Behre bulmāz dergeh-i Allah'dan
Nuşret irmez aña merd-i rāhdan

Her ki ḥub añlaya kendin bed olur
'Āḳıbet pendāri aña sed olur

Vāşıl olmaz [dergehe] merdūd olan⁶²
Rāh-ı dūr olur maṭrūd olan

Kendin ögmek pişe-i şeyṭān dūrür
Kendüyi ḥor eyliyen merdān dūrür

⁶² Metin: dergeh

- 435 *Ene hayrun didi şeytān-ı racīm*
İtdi red dergāhdan anı Raḥīm

- Ḥodbīn pīše-i şeytān dūrer
Kendüyi ḥor eyleyen merdān dūrür

- Tevāzu‘dan ḥāk ādem olur
Nār nūr kibirden zāyi‘ olur

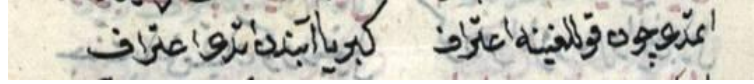
- Oldı şeytān rānde o müstekberī
Muḳbil oldı ādem ez müstağferī

- 17a Buldı ‘izzet Ādem istigfār ile
Oldı şeytān ḥor istikbār ile

- 440 İtmedi secde didi ben bihterem
İrdi Ḥaḳdan cānına zaḥm-ı verem

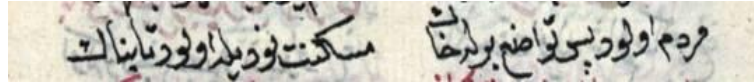
Çünki ben Ādemden a‘lāyum didi
Dergehinden anı Ḥak tard eyledi

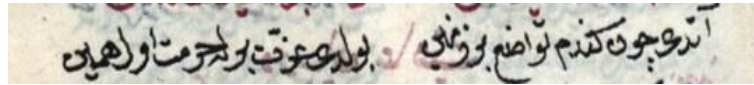
İtmedi çün kulluğına i‘tirāf
Kibriyā ābundan itdi i‘tirāf

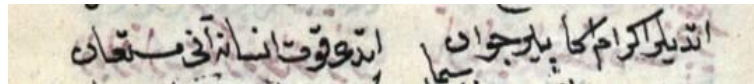
Oldı merdūd-ı ebed dergāhdan
Ḥıṣm irüp aña yüce Allah’dan

Merdüm olur pes tevažu‘ birle ḥāk
Meskenet nūriyle olur tābnāk

445 İtdi çün gendüm tevažu‘ ber-zemīn
Buldı ‘izzet birle ḥürmet ol hemīn

İtdiler ikrām aña pīr [ü] civān
İtdi kūt insāna anı Müste‘ān

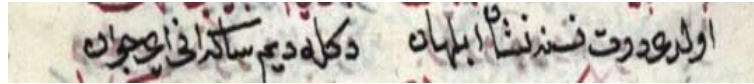

Hūşe çün kaldırdı başı semāyā

Kesdiler başunı itdiler hebā

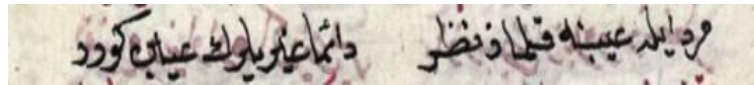

DER-‘ALĀMET-İ EBLEHĀN

Oldı dört nesne nişān-ı eblehān

Diñle diyem saña anı ey civān

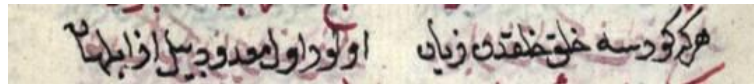
Merre ile ‘aybına kılmaz nazar

Dāimā ğayrilerüñ ‘aybın görür

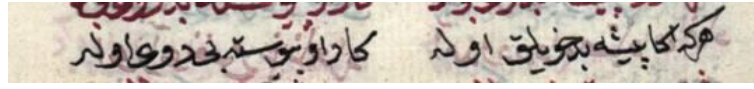
450 Buñl toñmını ekerken cāna ol

Nice deĝşüre seħādan dāne ol

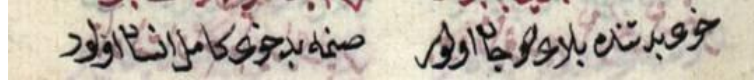
Her ki görse hūlķ-ı hāñdan ziyān

Olur ol ma‘dūd bil ez eblehān

Her ki aña pîşe bed hūyluḡ ola

Kār-ı o peyveste bī-devā ola

Ḥuy-i bed tende belā-yı cān olur

Şanma bed-ḥūy kāmīl insān olur

17b

Şāh-ı buḡluñ oldı aşlı ға‘r-ı nār

Şāḡ-ı cūduñ aşlı cennetden î yār

455 Cennet bāḡın kaçan görür baḡīl ⁶³

Görmez anlara revā anı celīl

Ola gör buḡl-ı baḡīlāndan ırāḡ

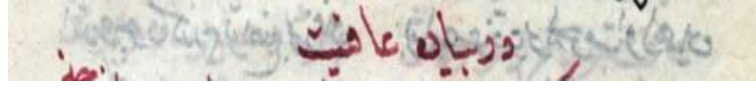
Tā ki cennet ola şāhum saña bāḡ

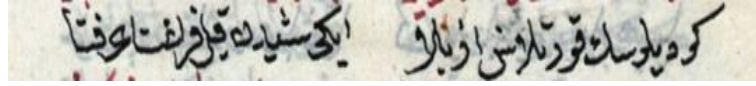
Zāhirān görseñ anı nāsdur

Ma‘nīde ammā ki ol nīsnādur

⁶³ Vezin kusurlu

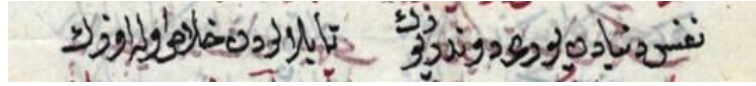

DER-BEYĀN-I 'ĀFĪYET

Ger dilersen urtılasın ez-belā

İki şeyden ıl ferāgat ey fetā

Nefs-ü dünyādan yüri döndür yüzün

Tā belālardan alāş ola özün

460 Ger olasın ırş-ı nefse mübtelā

Saņa her yerden iriše şad belā

Nefs ü dünyādan alāş ol ey püser

Tā belālar saņa bulmaya zafer

Olmya nadi işinün dermiyān

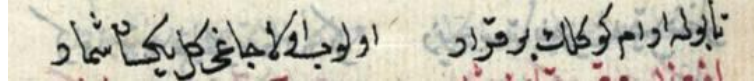
Her ne yirde olsa olmaz şādumān

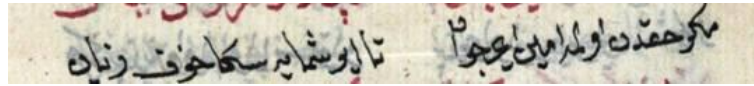
‘Aķıbet olur giriftār-ı ķafes
Mübtelā olur belāya her nefes

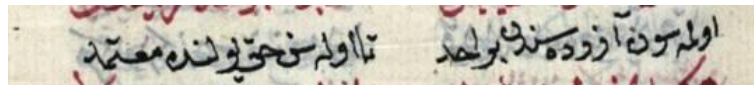
Mürğ uçarken hevāda ey püser
Dāne görüp hırşla dāma düşer

18a 465 Tā bula ārām-ı gönülün bir-ķarār
Olup olacağı gel yeksān şümār

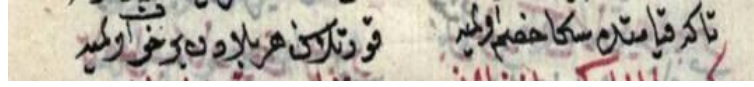
Mekr-i Hāķdan olma emīn ey civān
Tā irişmeye saña hāvı-ı ziyān

Olmasun āzürdesinden ibir aħad
Tā olasın hāķ yolında mu‘temed

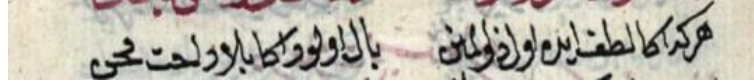

Her ki senden rencide olmuş ola
Sen andan ‘özr dile ki ol ola

Tā ki kıyāmetde saña ھاşm olmiya ⁶⁴

Қurtulasın her belādan bir ھاvf olmiya ⁶⁵

470 Her ki aña luţf ide ol zü'l-minen

Bāl olur aña belā rāḫat mihen

Umma yardım kimseden sen der-belā

Saña bil nāşır yeter ‘avn-ı Һudā

Ḥaқdan iste her ne var ise murād

Tā olasın ber-murād şūḫ-şād

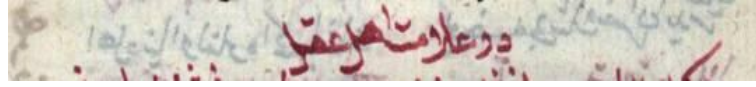

Her ki saña zaḫm ide şabret aña

Tā ki dermān irişe ھاқdan saña

⁶⁴ Vezin kusurlu

⁶⁵ Vezin kusurlu

DER-‘ALĀMET-Ī EHL-Ī ‘AQL

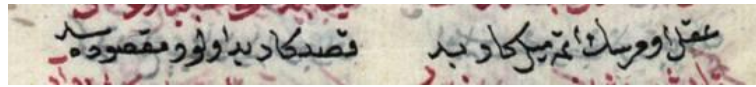
‘Aql-ı kāmīl andadur bil ey ‘azīz

Ola ol perhīzkār ez çār çīz

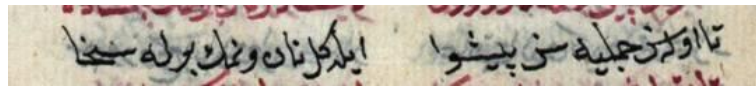
475 Nā sezā kār itmeden bīzār ola

Rāh-ı şerden çaça perhīzkār ola

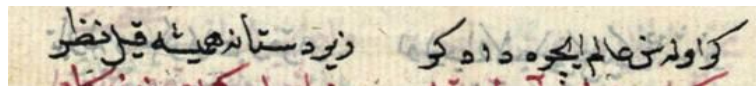
‘Akl umarsañ itme meyl-i kār-ı bed

Kaşduña [dīvār] olur maqşūda sed⁶⁶

Tā olasın cümle ye sen pīşvā

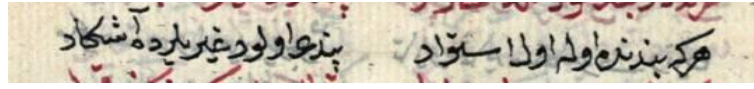
Eyle gel nān u nemek birle seḫā

18b Ger olasın ‘ālem içre dād-ger

Zīr destāna hemīşe kıl nazār

⁶⁶ Metin: dīvā

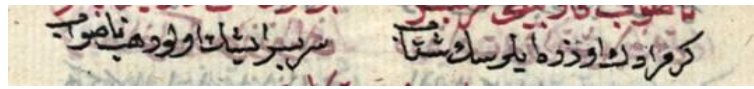
Her ki bendinde ola ol üstüvār
Bendi olur ğayrilerda āşikār

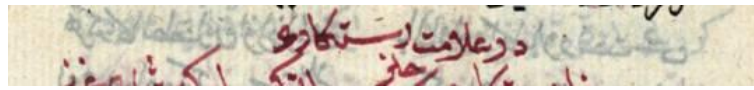
480 Her ki ola kendi sözünden melül
Qavli anuñ idemez iller qabul

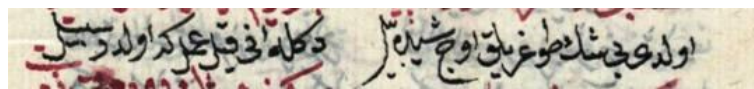
Olmasa bir şey şeri‘atda revā
Dūr ol andan hemīşe ey fetā

Ger murāduñ üzre eylerseñ şitāb
Ser-be-ser işüñ olur hep nā-şavāb

DER-‘ALĀMET-I RASTKĀRĪ

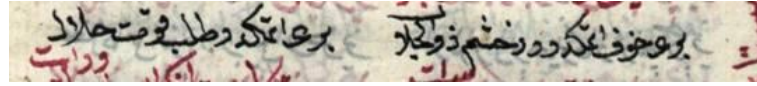

Oldı bī-şek toĝruluk üç şeyde bil
Diñle anı kıl ‘amel k’oldur sebīl

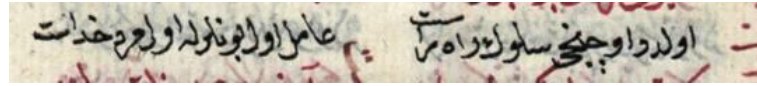
Ehl-i dünyā olanlara egme başuñ

Yohsa bī-şek husrān ider işün

485 Biri havf itmekdürür hışm-ı Zülcelāl ⁶⁷

Biri etmekdür taleb küt-ı helāl

Oldur üçinci sülük-ı rāh-ı rāst

‘Āmil ol bunlarla ol merd-i hudāst

Ger tevāzu‘ bīşeñ ola ey civān

Olasın maḥbūb-ı maḥlūḳ-ı cihān

Sīm u zer cem‘ eyledüñ tūt bī-şümār

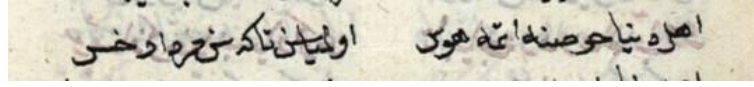
‘Ākıbet elden gider itmez qarār

19a Mürdegāndur aḡniyā-yı rūzgār

Mürdegānla itme şoḥbet zīnhār

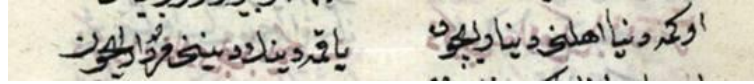
⁶⁷ Vezin kusurlu

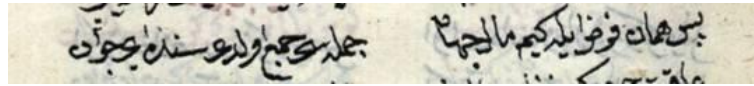
- 490 Ehl-i dünyā hırşına itme heves
Olmayasın tā ki sen merd-i erḥas

- Ehl-i dünyā hırş idenden Ḥudā
Şüphesiz bīzār olur bil ey fetā

- Ögme dünyā ehlini dinār için
Yağma dinüñ deynini murdār için

- Pes-hemān farz eyle kim māl-ı cihān
Cümlesi cem' oldı sende ey civān

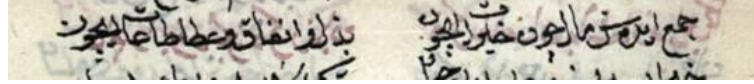
- ‘Āqıbet çün kim fenādur māl-u zer
Terk idendür bil anı merd-i hüner

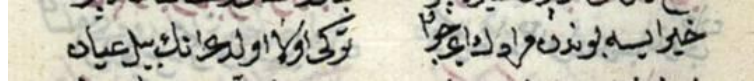
- 495 Yapmağ isterseñ anuñ birle ribāt
Çurmağ isterseñ şular üzre şırāt

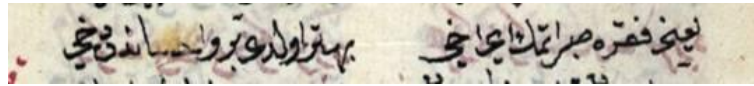
Yapmaq isterseñ cevāmi‘ mal ile
Hem mesācid hem şavāmi‘ mal ile

Cem‘ idesin māl için hayrat için
Bezl u infāk u ‘atā t̄ā‘at için

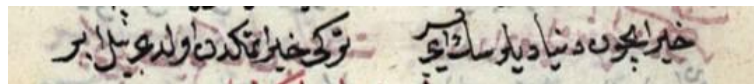
Hayr ise bundan murāduñ ey civān
Terki ola oldı anuñ bil ‘ayān

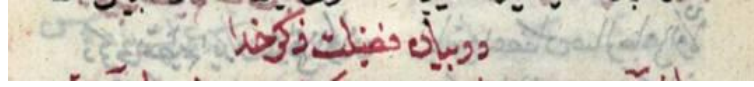
Ya‘ni faqra şabr itmek ey ahi
Bihter oldı berr u ihsāndan dahi

500 Berr u ihsān terk-i dūnyādur hemān
Ne didi ‘İsâ işit ol pehlivān

Hayr için dūnyā dilerseñ ey püser
Terki hayr itmekden oldı bil eber

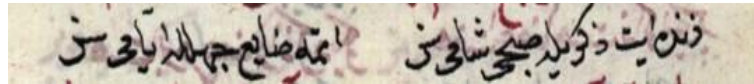

DER BEYĀN-I FAZĪLET-İ ZĪKR-İ ẖUDĀ

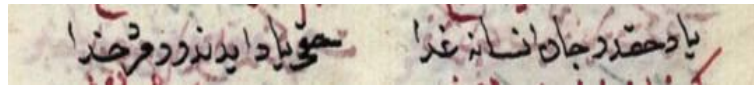
Ey püser gel dāim ol ba-yād-ı ẖaḡ

Varsa ‘ilmüñ zi-‘adl-ı dād-ı ẖaḡ

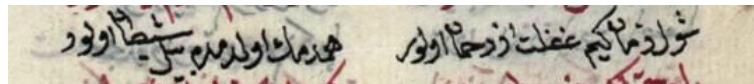
Zinde it zikriyle şubḡı şāmı sen

İtme zāyi‘ cehl ile eyyāmı sen

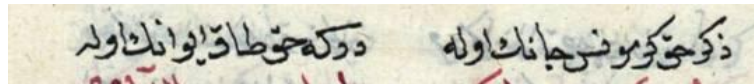
Yād-ı ẖaḡdur cān-ı insāna gıdā

ẖaḡkı yād idendürür merd-i ẖudā

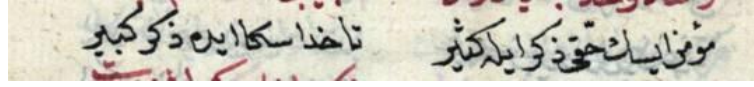
505 Şol zemān kim gaḡlet ez-raḡmān olur

Hemdemüñ ol demde bil şeyṡān olur

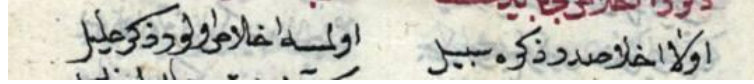
19b Zıkr-i ẖaḡ ger mūnis-i cānuñ ola

Dergeh-i ẖaḡ ṡāk-ı eyvānuñ ola

Mü'min isen Ĥak'ı zıkr eyle keşir

Tā Ĥudā sañā ide zıkr-i kebīr

Evvelā ihlāşdur zıkre sebīl

Olmasa ihlāş olur zıkr 'alīl

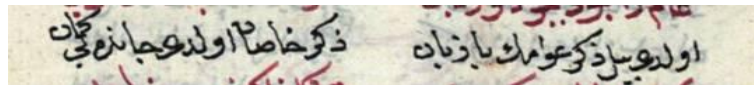
Hem rızadur rāh-ı ihlāşa delīl

Her ki anda yok rızā olur zelīl

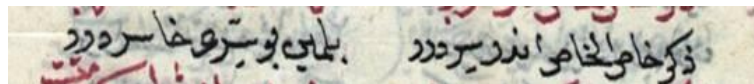
510 Zıkr-i ĥaĥ üç gūne oldı bī- ĥilāf

Diñle anı diyım saña bī-güzāf

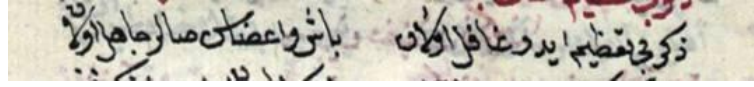
Oldı bil zıkr-i 'avāmuñ bā-zebān

Zıkr-i ĥāşān oldı cānda bī-gümān

Zıkr-i ĥaş'ül ĥaş ender sır dūrūr

Bilmeyen bu sırı ĥāsır dūrūr

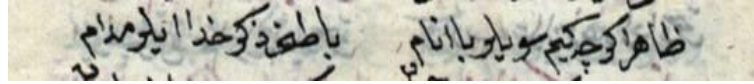
Zıkr-i bī-ta‘zīm ider gāfil olan

Baş ü a‘zasun şalar cāhil olan

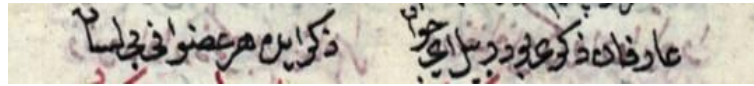
Muttaḳī zıkrinde olur muḥtefī

Zıkr-i ḥāṣān oldı bil zıkr-i ḥafī

515 Zāhirā egerçi [ki] söyler bā-enām⁶⁸

Bāṭını zıkr-i Ḥudā eyler müdām

‘Ārifān zıkrī budur bil ey civān

Zıkr ide her ‘uzv anı bī-lisān

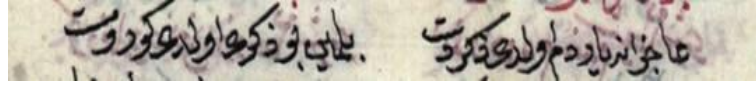

Oldı her bir ‘uzvunda bir zıkr diğēr⁶⁹

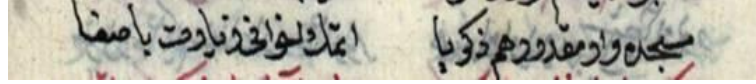
Fehm iderseñ mu‘tebersın ey püser

⁶⁸ Metin: kim

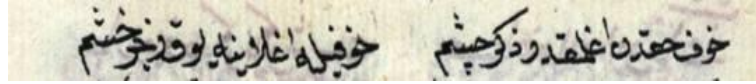
⁶⁹ Vezin kusurlu

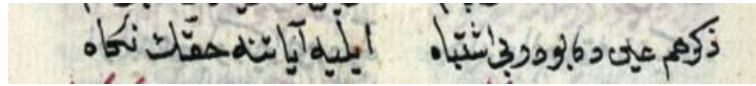
‘Āciz ana yardım oldı zıkr-i dest
Bilmeyen bu zıkr-i oldı kûr ü mest

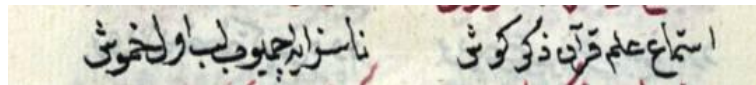
Mescide varmak dūrür hem zıkr-i pā
İtmek ihvānı ziyāret bā-şafā

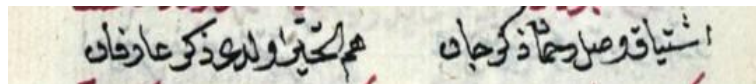
20a 520 Hıvaf-ı hāqdan ağlamakdur zıkr-i çeşm
Hıvaf ile ağlıyana yok zecr-i hışm

Zıkr hem ‘aynda budur bī-iştibāh
Eyleye āyātına hāqkun nigāh

İstimā‘-i ‘ilm-i Qur’ān zıkr-i gūş
Nā-sezāya açmayup leb ol hāmūş

İştıyāk-ı vaşl-ı raḥmān zıkr-i cān
Hem taḥḥayyür oldı zıkr-i ‘ārifān

اولکه غفلت الیوم دایم گناه ویره مجلذت کما ذکر الہ

Ol ki [ğafletle] ide dāim günāh ⁷⁰

Vire mī lezzet aña zıkr-i ilah

قرآن او قفد رو ذکر لسان اولمه صافی ترک ایدر و بی نفع لسان

525 Qur'ān oqumak dūrūr zıkr-i lisān

Olma şağın terk idüp ez-müflisān

شاکی اولحقک نغمته مدم تا ویره حق ساکه نعت با تمام

Şākir ol ḥaqqūñ ni'metine müdām

Tā vire ḥağ saña ni'met bā-temām

حمد حقیله اولکه کور ساد سن ویرمیین تا که عمرک با ده سن

Ḥamd-i ḥağ ile ola gör sāde sen

Virmiyesin tā ki 'ömrüñ bāde sen

ذکر حقیله اولکه کور مرد پاک حوی پاکان ولد در کیم اوله خاک

Zıkr-i ḥağ ile ola gör merd-i pāk

Ḥuy-i pākān oldürür kim ola ḥāk

⁷⁰ Metin: gaflet ile

در تقایم زندگانی با خلق

DER TA'LİM-İ ZİNDEGĀNĪ BĀ-ḤULK

اولدو عزیز یا هر که بیل جاو چیز ساکه دریم یاد طوت او عزیز

Oldı zībā herkese bil çarçız

Saňa dīyem yād tūt ey 'azīz

اول اولدو کیم اولتن اهل دآد غفلتله اولمیتن در فساد

530 Evvel oldur kim olasın ehl-i dād

Ġaflet ile olmayasın der-fesād

هم ضعیفانه موذمت ایدسن هم درخی پیرانه حرمت ایدسن

Hem za'ifāne meveddet idesin

Hem daḡi pīrāna ḡürmet idesin

اولدو هم چارو بیکو و درآه جمله عالم خلقتنه ذنب نامه

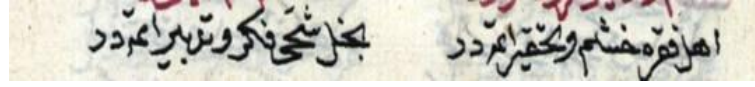
20b Oldı hem çār-ı diger ey merd-i rāh

Cümle 'ālem ḡalkına zenb-i günāh

برواند خصلت کیندی درو بریسی عجب پیر خود بینی درو

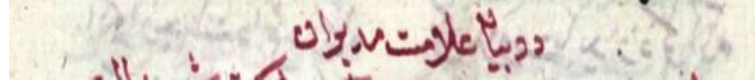
Biri anuñ ḡaşleti kīnī dūrür

Birisi 'ucbiler ḡodbīnī dūrür

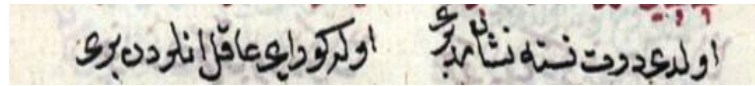

Ehl-i fakra hışm u taḥkīr etmedür

Bu ḥl şeḥa fikir ü tedbir itmedür

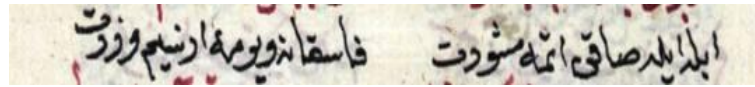

DER-BEYĀN ‘ALĀMET-İ MÜDEBBİRĀ

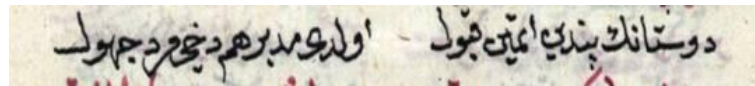
535 Oldı dört nesne nişān-ı müdbiri

Olagör ey ‘āqıl anlardan biri

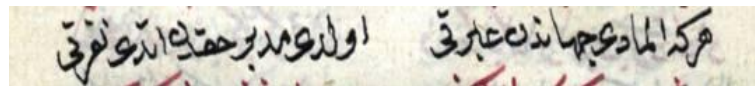
Ebleh ile şaḳın itme meşveret

Fāsıqāna virme *ez sīm u zeret*

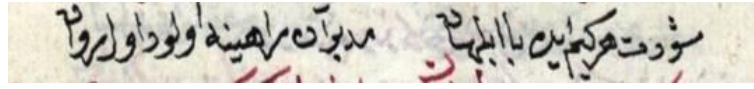
Dostānuñ pendin itmeyen ḳabūl

Oldı müdbir hem daḫi merd-i cehūl

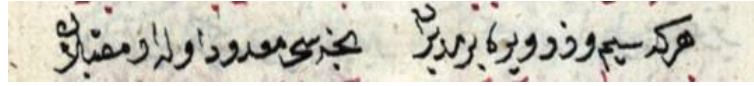
Her ki almadı cihāndan ‘ibreti

Oldı müdbir ḥaḳdan itdi nefreti

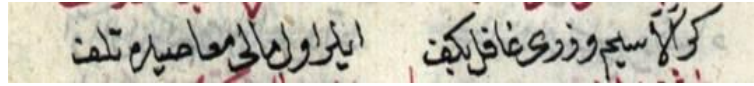
Meşveret her kim ide bā-eblehān

Müdbīrān rāhına olur ol revān

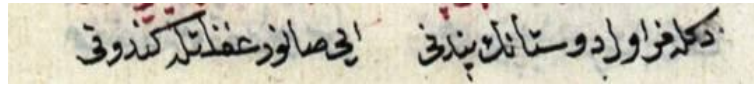
540 Her ki sīm u zer vire bir müdbirān

Niçesi ma‘dūd ola o muqbilān

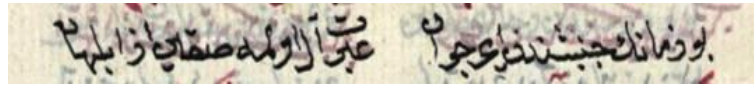
Ger ala sīm u zeri gāfil be-kef

Eyler ol mālī ma‘āsīde telef

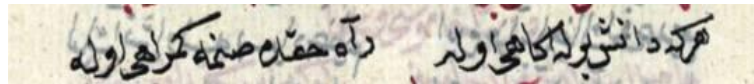
Diñlemez ol dostānuñ pendini

İyi şanur gāflet ile kendüni

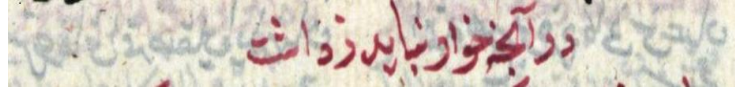
21a Bu zemānuñ cümbişinden ey civān

‘İbret al olma şaқın ez-eblehān

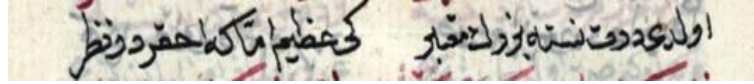

Her ki dāniş bula āgāhū ola

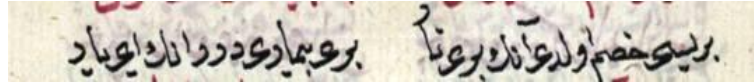
Rāh-i haқda şanma gümrāhī ola

DER ANÇE H-ÂR NBÂYED ZÎ-DAŞT

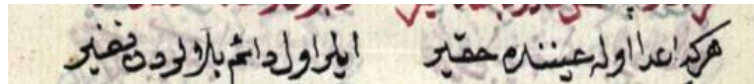
- 545 Oldı dört nesne-i büzürg mu‘teber
Ki ‘azîm ammâ ki aḥḳardur nazâr

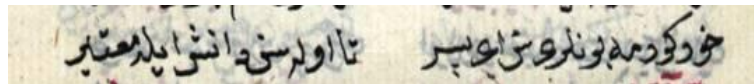
- Birisi ḥıṣm oldı anuñ biri nâr
Biri bîmârî dūrür anuñ i yâr

- Oldı dördincisü dâniş ey fetâ
Virdi ziyet saña bā-fazl-ı Ḥüdâ

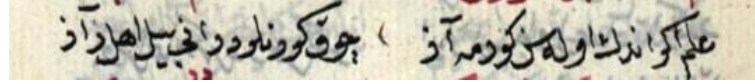
- Her ki a‘dâ ola ‘aynunda ḥaḳîr
Eyler ol dâim belâlardan nefîr

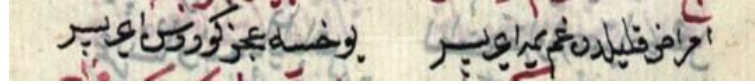
- Ḥor görme bunları sen ey püser
Tâ olasın dâniş ile mu‘teber

550 Zerre âteş ki ola efrūhte
‘Ālemi bir demde eyler sūhte

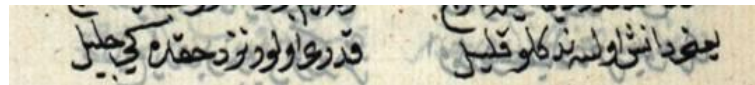
‘İlm eğer endek ola sen görme az
Çok görenlerdür anı bil ehl-i rāz

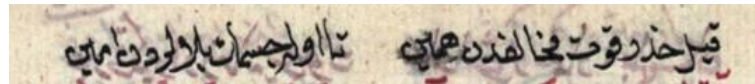
Emrāz-ı ƣalīden ƣam yime ey püser ⁷¹
Yohsa ‘ac görürsin ey püser

Derd endektür dime eyle ‘ilāc
Ola kim [büzrük] olup gide mizāc

Ya‘ni dāniş olsa ne deñlü ƣalīl
Ƙadri olur nezd-i haƣda key celīl

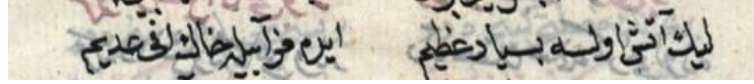
21b 555 Ƙıl hazer ƣūt-ı meħāliƣden hemīn
Tā ola cismüñ belālardan emīn

⁷¹ Vezin kusurlu

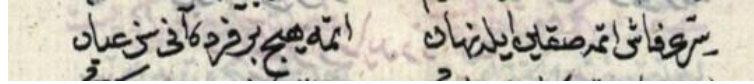
Āteş endek olsa bilgil ey civān

Āb-ı endek anı eyler bil nihān

Līk āteş olsa bisyār ‘aẓīm

İdemez āb ile ḥāk anı ‘adīm

Sırrı fāş itme şaķın eyle nihān

İtme hiç bir ferde anı sen ‘ayān

Sen nihān etmedüğüñ ğayrı ide mi ⁷²

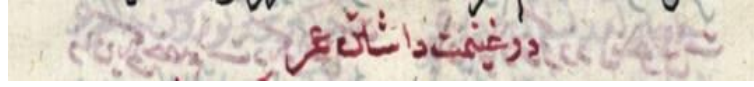
‘Āķlı olan hiç bu yola ğide mi

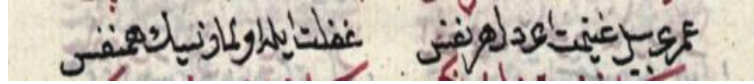
560 Her ki ister ola dāim der-emān

Şamt-ı mühr itsün dehānına hemān

⁷² Vezin kusurlu

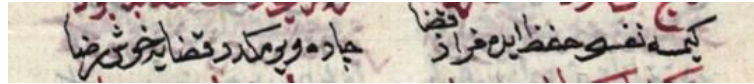

DER-ĠANĪMET DAŞTEN-Ī 'ÖMR

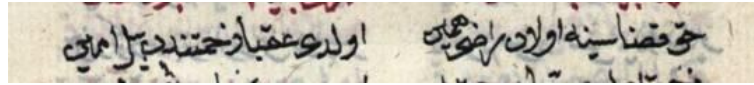
'Ömri bil ġanġmet ey dil her nefes

Ġaflet ile olmaz iseñ hem nefes

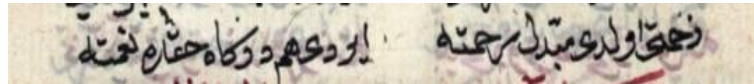
Kimse nefsi hıfz idemez ez- każā

Çare virmekdür każāya hoş rızā

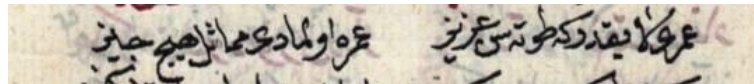
Hağ każāsına olan rāzġ hemġn

Oldġ 'uğbā zaħmetinden bil emġn

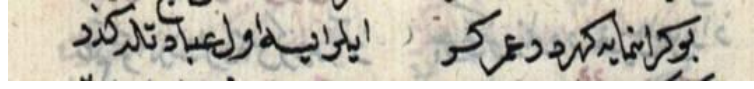
Zaħmeti oldġ mübeddel raħmete

İrdi hem dergāh-ı hağda ni'mete

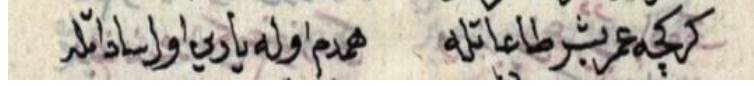

565 'Ömri lāyġdur ki tutasġn 'azġz

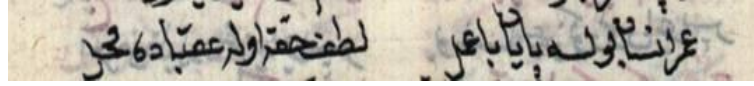
'Ömre olmadġ mümaşil hiç çġz

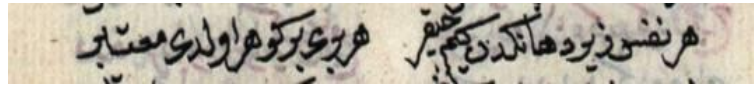
Bu girān-maye güherdür ‘ömr ger
Eyler ise ol ‘ibādetle güzer

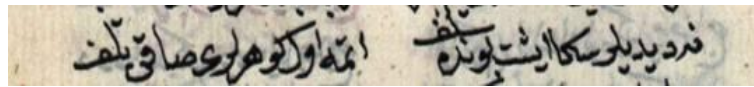
Ger geçe ‘ömr-i beşer t̄ā‘at ile
Hem-dem ola yarın ol sādāt ile

‘Ömr-i insān bulsa pāyān bā-‘amel
Luṭf-i ḥaḳḳa ola ‘uḳbāda maḥal

Her nefes zīr-i dehānuñdan kim çıkar ⁷³
Her biri bir gevher oldı mu‘teber

570 Ne didiler saña işit bunda selef ⁷⁴
İtme ol gevherleri şaḳın telef

⁷³ Vezin kusurlu

⁷⁴ Vezin kusurlu

صناع ایدن بوندن بیل اولور
اولدو عیباده مرد جوهری

Zāyi' iden bunda bil ol gevheri
Olmadı 'uqbāda merd-i cevheri

مصرفیه صرف ایدن امانی
مالک جوهر اولوب اولدوغنی

22a Muşrifine şarf iden ammā anı
Mālik-i cevher olup oldı ğanī

بود در سندن رجالی ذولمان
عمری قیرین بلسنورد ایله سن

Budurur senden ricā ey Z'ül-minen
'Ömrümüz kıdrin bilenlerden eyle sen

ایتمیز تاهاورد هه
عمری یارب بزه ایله هدا

İtmiyevüz tā hevālarda hebā
'Ömrümüz Ya Rab bize eyle hüdā

در بیان خوشی و سنج

DER-BEYAN-I HĀMŪŞĪ Ü SEĤA

دوشیدد دوت شیخه اصل اولور
حضرت قولا نکلله واصل اولور

575 Dört şeyden dört şey` hāşıl olur
Hāzrete kıul anuñla vāşıl olur

هر کیم صمت اوله بیل پشه بی غدن اولماز امن ایله ندیشه

Her kimüñ kim şamt ola bil pīşesi
Ġamdan olmaz emn ile endīşesi

کرسلا سزیک خاموش اول صمت خاموشیله مرد هوش اول

Ger selāmet ister iseñ hāmūş ol
Şamt-ı hāmūşiyle merd-i hūş ol

ایته انسان کرسلا سرور اولور ره حصه مرشد و رهبر اولور

İtse insān ger seḫā server olur
Rāh-ı ḫaḫda mürşid ü rehber olur

کرد یارسان کیم اولور د امان کور مسون هیچ بر احد سندی زیان

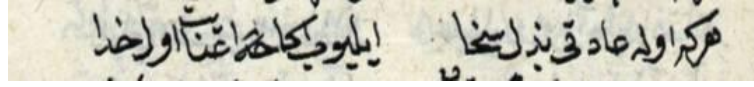
Ger dilerseñ kim olasın der-emān
Görmesün hiç bir aḫad senden ziyān

هر که عادت اوله جود و کرم خلوق قاتنه اوله محترم

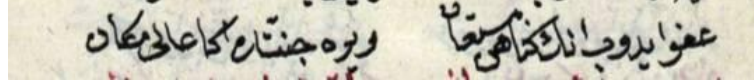
580 Her ki ‘ādet ola cūd u kerem
Ḥalk ḫaḫ ḫātında ola muḫterem

هر که اوله ندیله جود اوله راضی اندن اول شاه و دود

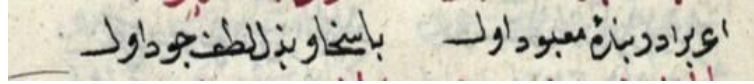
Her ki ola pīşesi bezl ile cūd
Ola rāzı andan ol şāh-ı Vedūd

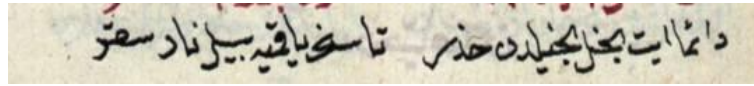
Her ki ola ‘ādeti bezl-i seḥā
Eyleyüp aña ‘itāb ol ḥudā

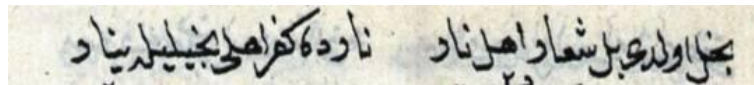
‘Avf idüp anuñ günāhī Müste‘ān
Vire cennetde aña ‘ālī mekān

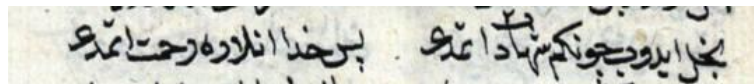
Ey birāder bende-i ma‘būd ol
Bā-seḥā vü bezl-i luṭf [u] cūd ol

585 Dāimā it buḥl-i baḥilden ḥazer
Tā seni yaqmıya bil nār-ı saḡar

22b Buḥl oldı bil şī‘ār-ı ehl-i nār
Nārdā küfr ehli buḥliyle yanār

Buḥl idüp çünkim şehādet itmedi
Pes Ḥudā anlara raḥmet itmedi

تغزادوا نلوه يدوب مقام قالديلر طاموده انلر بر دوام

Ka‘r-ı nārı anlara idüp maqām

Qaldılar tamuda anlar ber-devām

دوآنچه مراد چه آرند

DER-ĀNÇE MURĀDÎ DAREND

دورت شیددورت نسنه پید اولور قاچماسه اندن کشتی بر اولور

Dört şeyden dört nesne peydā olur ⁷⁵

Qaçmasa andan kişi rüsvāy olur

هر که اندن اوله صادربو جهاد کور اولو چاره بکونی خنیا د

590 Her ki andan ola şādır bu çihār

Görür ol çārı diğēr bî-ihtiyār

صحت هنگامنده هر که ایده سوال بو سوالدن اکارا بریشور ملال

Şihhat hengāmında her ki ide suāl ⁷⁶

Bu suālden aña irişür melāl

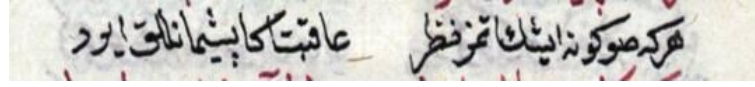
دکله فرکیه اولور اولو شمسار هم ملامت بیره اولور دلفکاد

Diñlemez kimse olur ol şermsār

Hem melāmet birle olur dil-fikār

⁷⁵ Vezin kusurlu

⁷⁶ Vezin kusurlu

Her ki şoñuna işüñ itmez nazar
'Ākıbet aña pişmānlık irer

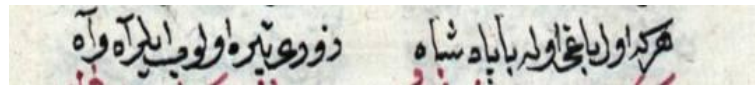
Her kim ki qaça ihtiyāṭ-kārdan⁷⁷
'Ākıbet bulmāz ḥalāş ol zārdan

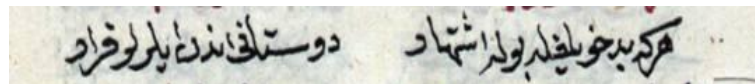
595 Pehlivānlık eyliyen sulṭān ile
Māl- u mülkin virür āhır cān ile

Eyliyen istizalık sulṭān ile
'Aşş ider ol āh ile efgān ile

Her ki ol yağı ola bā-pādişāh
Rūzı tīre olup eyler āh u vāh

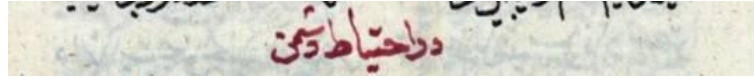
Her ki bedḥūyluqla bula iştiḥār
Dōstānı andan eyler firār

⁷⁷ Vezin kusurlu

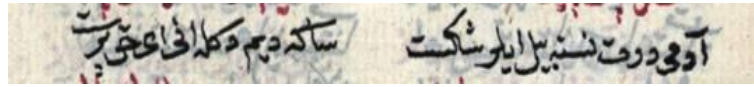

Kimde kim raḥm olmiya bil ey habīb

Raḥmet-i ḥaḳdan olur ol bī-naşīb

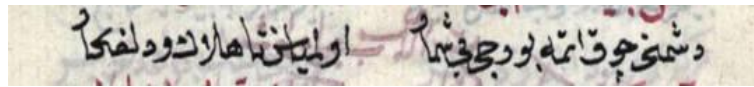

DER-İHTİYĀT-I DÜŞMEN

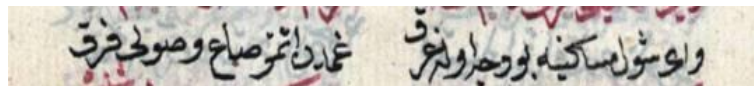
23a 600 Ādemi dōrt nesne bil eyler şikest

Saṅa dīyem diñl'anı ey ḥaḳperest

Düşmeni çoḳ itme borci bī-şümār

Olmayasın tā helāk u dil-fikār

Vay şol miskīne borca ola ğarḳ

Ġamdan itmez sağ u şolı farḳ

Her kimüñ kim çoḳ ola bil düşmeni

Şanma anı kim ide 'ayş-ı henī

Her kimüñ kim ola şuglı bî-şümār

Her zemān ğam ħōrluqtur ana kār

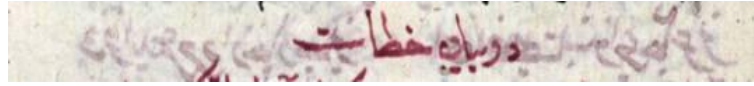
605 Şuglını taḥfif idendür baḥtiyār

Cehd idüp taqlīlin ile iḥtiyār

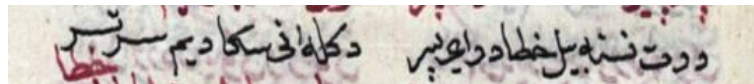

Tā peşimān olmayasın ey civān

Bulasın yevm'ül-ḥisāb olsa emān

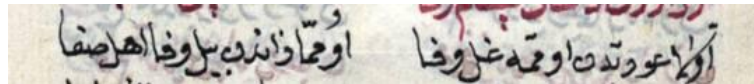

DER-BEYĀN-I ḤAṬĀST

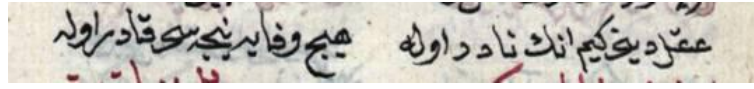
Dört nesne bil ḥaṭādur ey püser

Diñle anı saña dīyem ser-te-ser

Evvelā 'avretten ummağill vefā

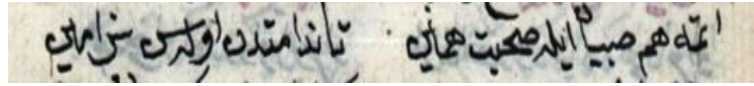
Ummaz andan bil vefā ehl-i şafā

‘Aql [u] dini kim anuñ nādir ola
Hiç vefāya nicesi kādīr ola

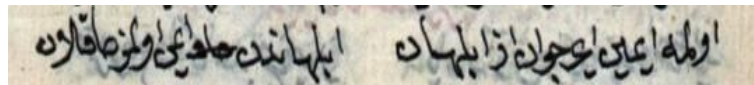
610 Merd-i şūhi-kārdan kaç ey püser
Kim anuñla şoḥbet olur bā-ḥaṭar

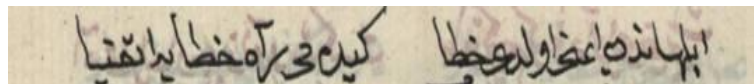
İtme hem şıbyān ile şoḥbet hemīn
Tā nedāmetden olasın sen emīn

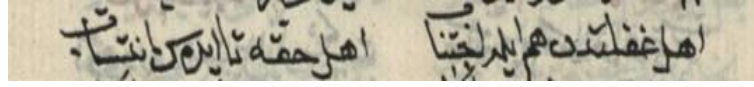
Hemnişīn olma şaḥın nişvān ile
Kim olursın mürtekib-ḥayān ile

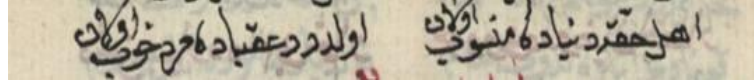
Olma emīn ey civān ez-eblehān
Eblehāndan emīn olmaz ‘āqılān

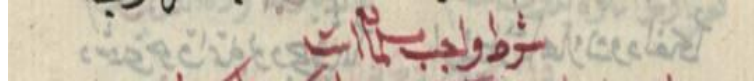
23b Eblehāndan eymeni oldı ḥaṭā
Gide mi rāh-ı ḥaṭāya etḳıyā

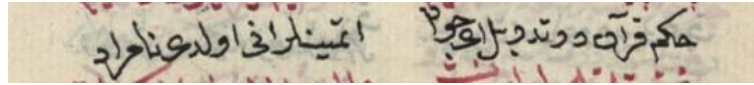
- 615 Ehl-i ğafletden hem eyle ictināb
Ehl-i ḥaḳḳa tā idesin intisāb

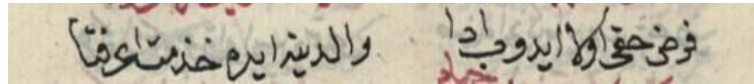
- Ehl-i ḥaḳḳa dūnyāda mensūb olan
Oldurur ‘uḳbāda merd-i ḥūb olan

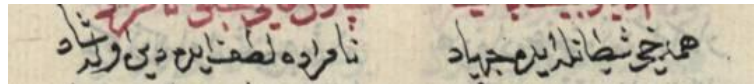
ŞART -I VĀCIB-İ MÜSLŪMĀNAST

- Hükm-i Qur’ān dōrttür bil ey civān⁷⁸
İtmeyenler anı oldı nā-murād

- Farz-ı ḥaḳḳı evvelā idüp edā
Vālideyne ide ḥizmet ey fetā

- Hem daḥi şeyṭān ile ide cihād
Nā-murāda luṭf ide din ola şād

⁷⁸ Kafiye kusurlu

بومراد اتمک ذوق الحجابیل در کمرخانه خوش اولدی سبیل

- 620 Ber murād itmek zevil-ḥacatı bil
Dergeh-i raḥmāna hoş oldı sebīl

در صفت این نصیحت

DER-ŞİFAT-İN NAŞİHAT

عمر دم طول اولور دؤنسنه سانه دیم دکله نازدورن

- ‘Ömr-i merdüm tül olur dört nesneden
Saña diyem diñle anları *zi-men*

استماع اتمک در بوی آواز خوش هم نazardur بر جمال ماه و ش

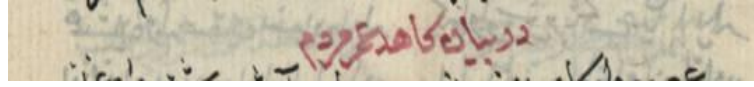
- İstimā‘ itmekdür biri āvāz hoş
Hem nazardur bir cemāl-i māh-veş

مال وجاه اوزده هم اولمقدور عمری بونار آرتور بیکر اهای

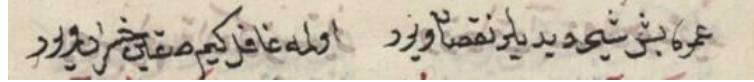
- Māl ü cāh üzre hem olmağdur emīn
‘Ömri bunlar arturur bilgil hemīn

هم دخی اولمقدور اول بر مراد اولما مقدر دنیا ده هم ناعراد

- Hem daḥi olmağdur evvel ber-murād
Olmamağdur dünyāda hem nā-murād

DER BEYĀN-I KĀHID-I 'ÖMR-İ MERDÜM

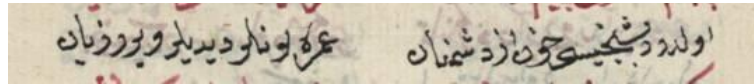
- 24a 625 'Ömre beş şey didiler noqşān virür
Olma ġāfil kim şakin ħusrān virür

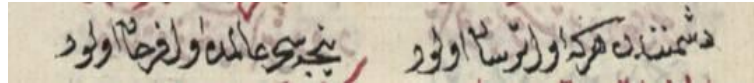
- Birisi oldur qocalıqda niyāz
Biri ġurbet birisi renc-i dırāz

- Mürdeye her kim ki ide nazar
Didiler kim 'ömrine noqşān irer

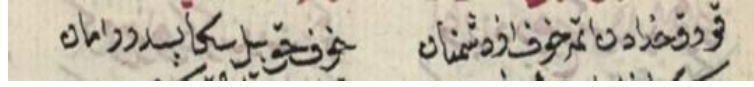

- Oldurur beşincisi ħavf ez-düşmenān ⁷⁹
'Ömre bunlar didiler virür ziyān

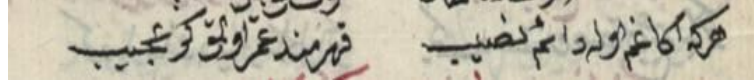

- Düşmeninden her ki ol tersān olur
Nicesi 'ālemde ol ferġān olur

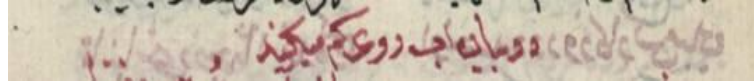
⁷⁹ Vezin kusurlu

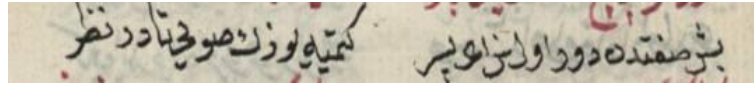
630 Kork hüdādan itme havf ez-düşmenān
Havf-ı haḫ bil saña besdür emān

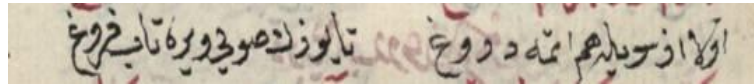
Her ki aña ḡam ola dāim naṣīb
Ḳahr-mend-i ‘ömr olmak ger ‘acīb

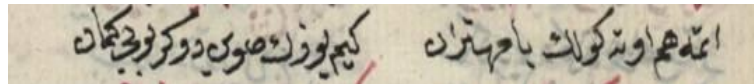
DER BEYĀN ĀB-RŪY KEM MİKÜNEĐ

Beş şıfatdan dūr ol sen ey püser
Gitmeye yüzüñ şuyı tā der-naẓar

Evvelā az söyle hem itme dūrūḡ
Tā yüzüñ şuyı vire tāb-ı fūrūḡ

İtme hem ötekülük bā-mehterān
Kim yüzüñ şuyun döker bu bī-gümān

اولسه هر کیم کیم شاهم ادب ابرو ز کینه کرا و کماز عجب

- 635 Olmasa her kimde kim şāhim edeb
Āb-ı rūyı gitse ger olmaz ‘aceb

اولمه همد هم سبکباران ايله اولماييز تا که سز خسران ايله

- Olma hemdem hem sebük bārān ile
Olmayasın tā ki sen ḥusrān ile

مهترانه از ايت اي جو استيز تا اولسن مرد عاقل اي عزيز

- 24b Mehterānla az it ey civān sitīz
Tā olasın merd-i ‘ākıl ey ‘azīz

کرد ديلوسك ابرو رود درجه خلق کي نيك ايت ادب بر ايمان

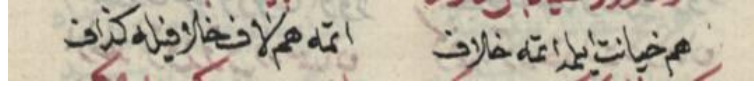
- Ger dilerseñ āb-ı rūy der-cihān
Ḥulkuñı nīk it edeb birle hemān

هر که آهنگ سبکباري ايدن بود و صوبي د و کلوب ز ايدن

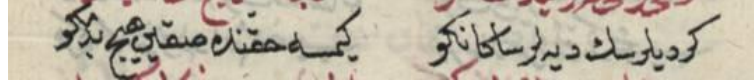
- Her ki āheng-i sebūkyāri ide
Yūzi şūyı dökülüp zārī gide

راستدن غير و صفای سوز ايله استقامت اولسون ايشك باهي

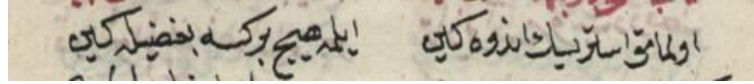
- 640 Rāstdan gayri şaḫın söz söyleme
İstikāmet olsun işüñ bā-heme

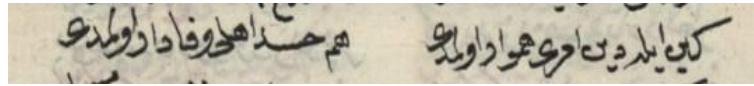
Hem hıyānet ile itme hılāf
İtme hem lāf-ı hılāf ile güzāf

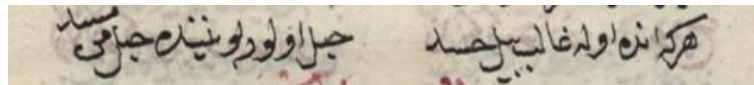
Ger dilerseñ diyeler saña nigū
Kimse hāḡḡında şaḡın hıç bed megū

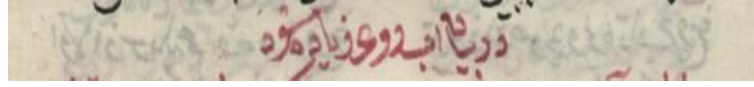
Olmamaḡ ister iseñ endūh-gīn
Eyleme hıç bir kese bu'zıyla kīn

Kīn ile dīn emri hem-var olmadı
Hem ḡased ehli vefādār olmadı

645 Her ki anda ola ḡālib bi'l-ḡased
ḡabl olur boynında ḡablūn min-mesed

DER-BEYĀN-I ĀB-RŪY ZIYĀDE ŞŪD

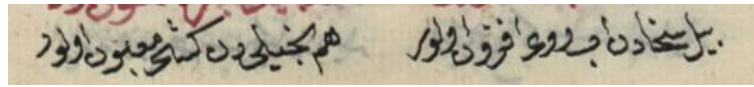
Āb-rūy arturur bil penc çiz

Saña diyem diñle ey ehl-i temîz

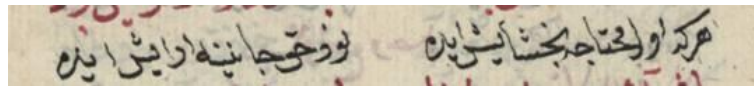
Her ki kârında çurub hâzır ola

Cünbüşî ahvâline nâzır ola

Bil şehâdan âb-ı rûy eفزün olur

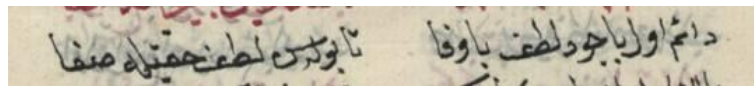
Hem buhîlîden kişi ma'bûn olur

25a

Her ki ol muhtâca bahşâyîş ide

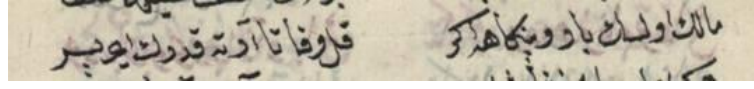
Nûr-i hağ cânına ârâyîş ide

650

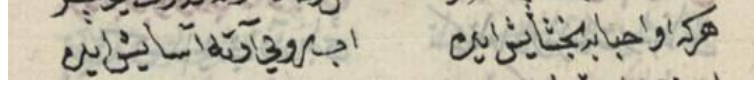
Dâ'im ol bā-cūd-[u] luţf bā-vefā

Tā bulasın luţf-ı hağğ ile şafā

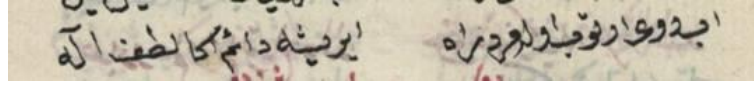
Mālik olsañ bār u bengāha eger

Ḳıl vefā tā arta ḳadūñ ey püser

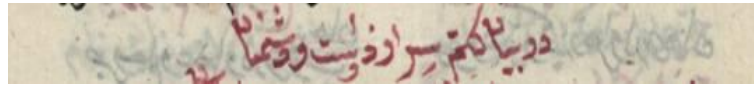
Her ki o aḥbāba baḥşāyiş ide

Āb-ı rūyı arta āsāyiş ide

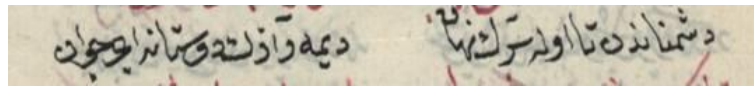

Āb-ı rūy artup ola merd-i rāh

İrişe dāim aña luḫf-ı ilah

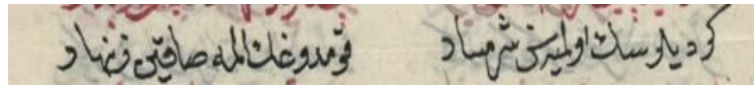

DER-BEYĀN-I KETM-İ SIR EZ DOST U DÜŞMENĀN

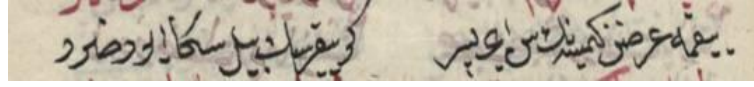
Düşmenāndan tā ola sırruñ nihān

Dime rāzuñ dostāna ey civān

655 Ger dilerseñ olmayasın şerm-sār

Ḳomaduguñ alma şaḳın zinhār

Yıkma 'ırzın kimsenüñ sen ey püser

Ger yıķarsañ bil saña irer zarar

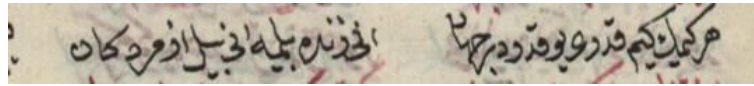
Dil hevāsına uyuben itme kār

Tā peşimānī saña olmaya yār

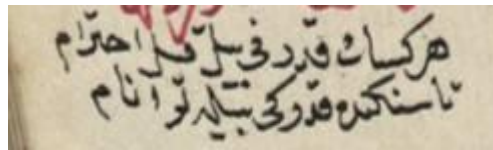
Tā zebānuñ ola ey ḥāce dirāz

Kūteh it destüñ her cānib metāz

Her kimüñ kim ḳadri yoḳdur der-cihān

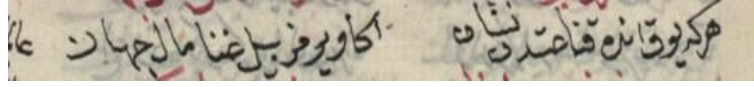
Anı zinde bilme [anı] bil ez-mürdegān⁸⁰

660 Herkesün ḳadrini bil ḳıl iḥtirām

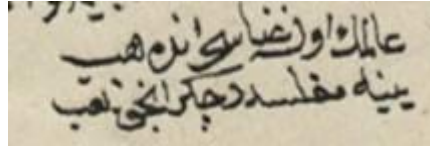
Tā senüñ de ḳadrini bileler enām

⁸⁰ Metinde fazladan var

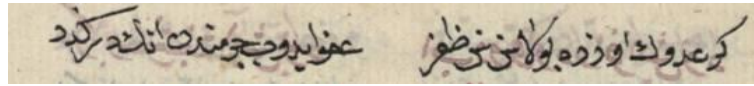
Her ki yoq anda kanā‘atdan nişān

Aña virmez bil ġinā māl-i cihān

‘Ālemūn olsa ġināsı anda hep⁸¹

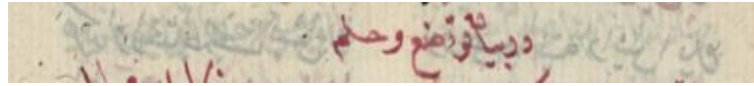
Yine müflisdür çeker ancak ta‘ab

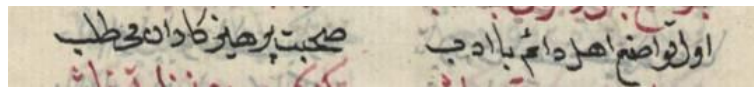
25b

Ger ‘aduñ üzre bulasın sen zafer

‘Avf idüp cürminden añun der-güzer

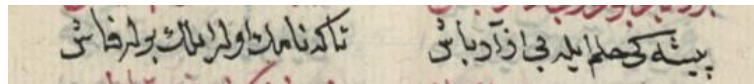

DER-BEYĀN-I TEVĀZU‘ HİLM

Ol tevāzu‘ ehl-[i] dāim bā-edebe

Şohbet-i perhīzkārān mi taleb

665 Pīşeñi hilm ile bī-azār bāş

Tā ki nāmuñ ola eylük birle fāş

⁸¹ Kafiye sorunu

صبر و حلم و علم اولدو قوت جان
حس و بغض و کینه زهر اولدو جهان

Şabr ü hilm ü 'ilm oldı küt-ı cān
Hırş ü buğz u kīne zehr oldı hemān

جمله برك اصلى نان و بركه در
خوبى لى جان و بيان و بركه در

Cümle birrūn aṣlī nān virmek dūrūr
Ḥaḡ yolında cān ü baṣ virmek dūrūr

گود لوسان مردد انا باهنر
کندوی کمت زهر ناه ان شمور

Ger dilerseñ merd-i dānā bā-hüner
Kendüñi kemter zehr nādān şümür

در بیان زیندگان و مرد میدان

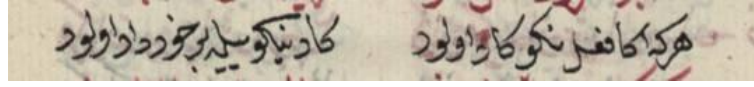
DER-BEYAN-I ZİNDEGĀN U MÜRDEMİDĀNEŞ

ابلهانه ایکی خصلتدیر جهانه
صحبت صیا و رغبت بازانان

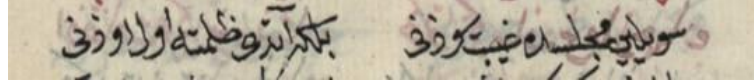
Eblehāna iki ḥaşletdür cihān
Şoḥbet-i şıbyān ü rağbet bā-zenān

ناخوش و نیکو زیندگان ایچغلام
مرك بدخوایلر اولماز نیک نام

670 Nā-ḥoş olmak zindegānī ey gulām
Merg-i bed-ḥāylar olmaz nīk-nām

Her ki añā fi'1 nigū kār olur
Kār-ı nīgūyile berhudār olur

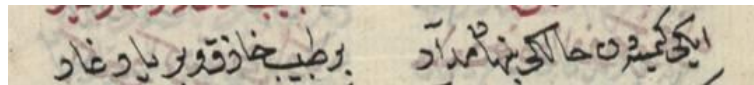
Söyliyen meclisde ğıybet sözünü
Bil ki atdı zılmete ol özünü

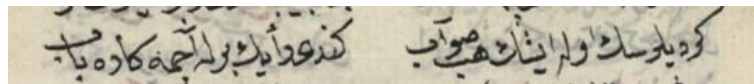
Bāġ –1 nūre girmeye bulmadı rāh
Oldı lābūd hāşılı feryād u āh

Ol ħıredmendāna yār ü āşinā
Merd-i rāh olup bulasın rūşenā

26a 675 İki kimseden ħālūñi pinhān medār⁸²
Bir řabīb-i ħāzık ü bir yār-ı ġār

Ger dilerseñ ola işüñ hep řavāb
Kendi re'yüñ birle açma käre-bāb

⁸² Vezin kusurlu

شورفت ترک اینیله یو کمان اولدیله آخرب ایمان ایوجون

Meşveret terk eyliyenler bi-gümān

Oldılar āhir peşimān ey civān

ایله صحبت زنان یله صقین اجهه راز انلاره اولغدن امین

Eyleme şohbet zenān iyle şaqın

Açma rāz anlara ol ğamdan emīn

جو حرام بدو کجی سدی بو حرام ایله نفرت تا اولاسن نایک نام

Haq ḥarām itdügi işden ey ğulām

Eyle nefret tā olasin nīk-nām

چون غنایان چاسا که خدا دلکشاده اولوب ایله خوش عطا

680 Çün ğinā bābun açā saña Ḥudā

Dil-kuşāde olup eyle hoş ‘aṭā

تازه رو خوش لقا اولوب ایله بی بد علمیت تا اولوب نامک سنجی

Tāze-rūy hoş-likā ol ey aḥī

Bezl-i ‘ilm it tā ola nāmuñ saḥī

ایتمه رزق اندوهقا اولوب ایله لطف حق تا سکا اولاهم نفس

İtme rızq endūhunı ey bü’l heves

Luṭf-i ḥaḳ tā saña ola hem-nefes

غل غشدين جا پاكه يله پاك
نور حق تا جانم اوله تابناك

Ġıl u ġıŝdan cān-ı pākiñ eyle pāk

Nūr-i ḥaḡ tā cānda ola tābnāk

ايمه تكيه خواجه بر كود ادر خوش
ساك بدير رحمت غفار خوش

İtme tekiye ḥ̣āce ber girdār ḥ̣îŝ

Saña besdür raḥmet-ı ġaffār ḥ̣āŝ

نیک خود بهتری چیزها
خیال لطیف اتمه دستگردن ها

685 Nîk-ḥüdur bihterîn-i çîzhā

Ḥabl-i luṭfi itme destinden rehā

كل فروق اول قاييرمه يوخالف
كيم بود وار ايش اهل شرف

Gul-fürüş ol kayırma ey ḥalef

Kim budur ārāyîŝ-i ehl-i şeref

هر کوا له شهوت النده بل اسير
يوم عضاده اولور خوشي کثير

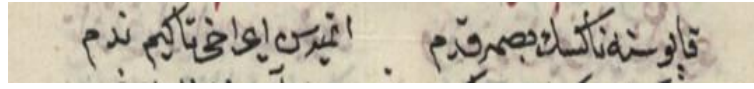
26b Her ki ol şehvet elinde bil eŝir

Yevm-i ‘uḡbāda olur ḥüzni keşir

ناکه ویرسه خدا کرد ولوق
ايمه غرض اکه صفای ز حاجق

Nā-kese virse ḥudā ger devleti

İtme ‘arz aña ŝaḡın sen ḥāceti

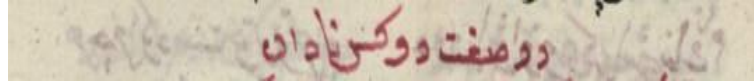
Çapusına nā-kesiñ başma adem

İtmeysin ey ai t kim nedem

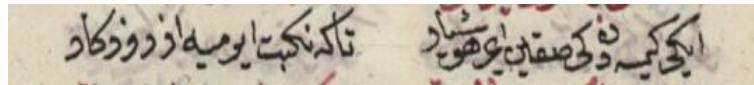

690 Kr-ı n-kes unki oldı nkesi

Şanma dem sen anı oldur as

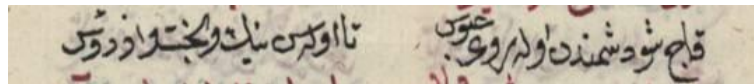

DER ŞIFT-I D KES-İ NDN

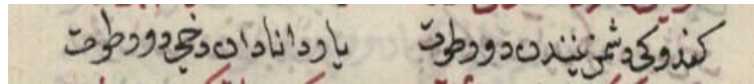
İki kimseden key şaın ey hşyr⁸³

T ki nekbet irmeye ez-rzgr

Ça şu dşmenden ola ry-ı ‘abs

T olasın nk’[u] bat  ez-ds

Kendni dşmen yanından dr tt

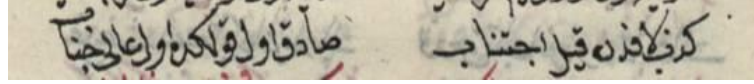
Yr-ı dndn dai dr tt

⁸³ Vezin kusurlu

Söyleme şol sözi kim nefret vire

Söyle şol sözi ki ol raġbet vire

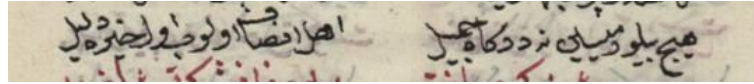
695 Kizb lâfdan kıl ictinâb⁸⁴

Şâdıķ ol kullukda ol âli-cenâb

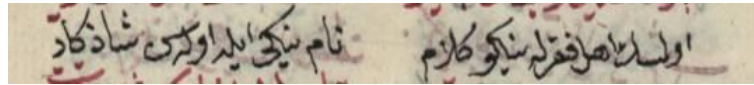
Rastdur çün bihterîn ĥaşlet şehâ

Rastîdur pes hemân merde [reha]⁸⁵

Hiç bilür misin ne dergâh-ı cemîl

Ehl-i inşâf olup ol ĥayra delîl

Olsañ ehl-i faķr ile nîġû-kelâm

Nâm-ı nîkî ile olasın şâz-[kârm]⁸⁶

⁸⁴ Vezin kusurlu

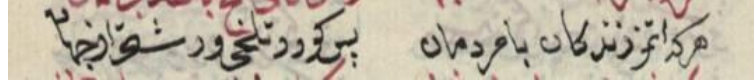
⁸⁵ Metin: rû

⁸⁶ Metin: kâr

Hışm teskîn ‘âdetidür serverüñ

Hilm ü temkîn şıfatıdur mehterüñ

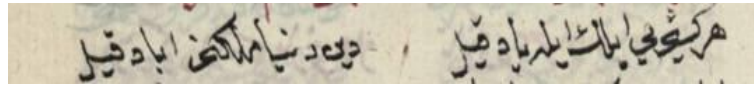
27a 700 Her ki itmez zindegân bā-merdümān

Pes görür telhî ü riřti ez-cihān

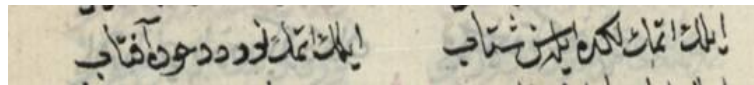
Her ki şerm itmeyüp olsa řuĥ-ı merd

Dāimā olmaya ĥālî ol zi-derd

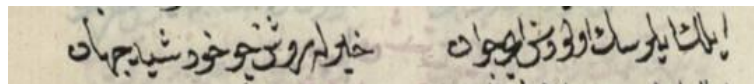
Her kiřiyi eylük ile yād kıł

Dīn [ü] dünyā mülküni ābād kıł

Eylik itmeklikde eylesen řitāb

Eylik itmek nürdur [çün] āfitāb⁸⁷

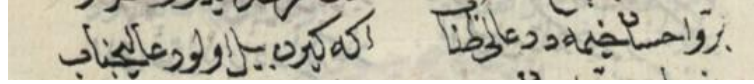
Eylik eylersen olursın ey civān

Ĥayrla rüşen çü ĥurşid-i cihān

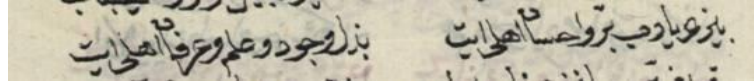
⁸⁷ Metin: hün

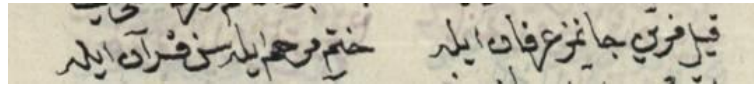
- 705 Eylik oldı bir çerāğ-ı şu‘ledār
Anuñ eṭrafında iderler qarār

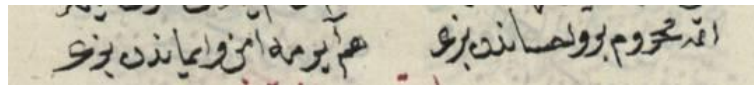
- Birr u iḥsān ḥaymedür ‘āl-i ṭınāb
Aña giren bil olur ‘ālī-cenāb

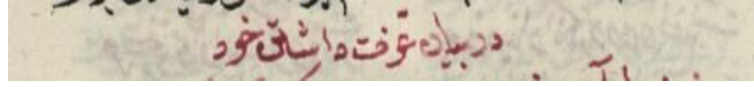
- Bizi yā rab birr u iḥsān ehli it
Bez l u cūd ü ‘ilm u irfān ehli it

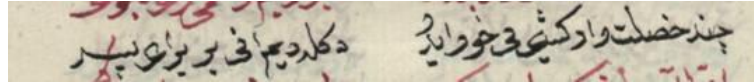
- Qıl müzeyyen cānumuz ‘irfān ile
Ḥatm-ı merhem eyle sen Qur’ān ile

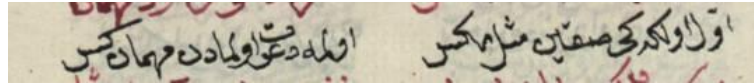
- İtme maḥrūm birr u iḥsāndan bizi
Hem ayırma emn u imāndan bizi

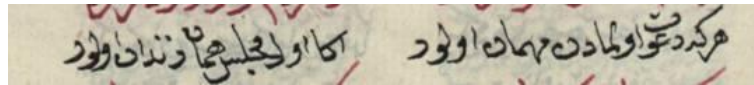
DER-BEYĀN-I 'İZZET DĀŞTEN-İ ẖOD

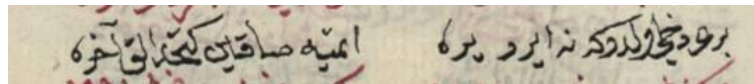
- 710 Çend ẖaşlet var kişiyi ẖor ider
Diñle diyem anı bir bir ey püser

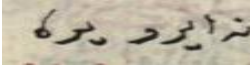

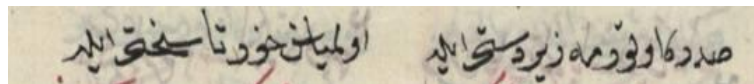
- Evvela ol ki key şakın mişl-i meges
Olma da'vet olmadan mihmān-ı kes

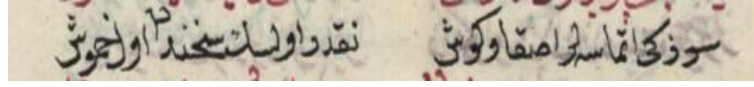
- Her ki da'vet olmadan mihmān olur
Aña ol meclis hemān zindān olur

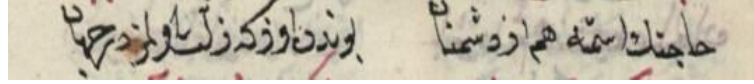
- Biri daḫi oldur ki
İtmeye şākın kethüdālık āḫere

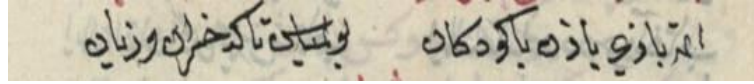
- 27b Şadra oturma zīr-i desti ile
Olmayasın ẖor tā saḫtî ile

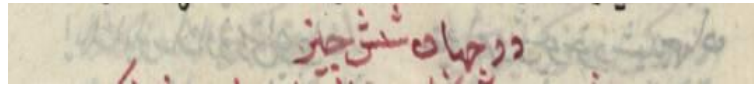
- 715 Söziñi itmeseler işgā vü gūş
Ne kadar olsañ sühāndān ol ḥamūş

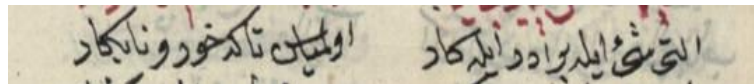
- Ḥācetüñ isteme hem ez-düşmenān
Bundan özge zillet olmaz der-cihān

- İtme bāzī bā-zen bā-kūdegān
Bulmayasın tā ki ḥusrān ü ziyān

DER-CĪHĀN ŞEŞ ÇİZ

- Altı şey ile birāder eyle kār
Olmayasın tā ki ḥor ü nā-bekār

- Evvela yimek ta‘āmı ḥūş-güvār
Hem daḥi yār-ı muvāfiq der-kenār

خدمت مخدوم که اوله مهربان
مردم انوکه اولور بیل سادمان

720 Hizmet maḥdūm ki ola mihribān
Merdūm anuñla olur bil şādumān

هر سخی که اوله صوغو و درست
سویلانی اولمه صقیل نزم سست

Her sūḥan ki ola ṭoğri i dürüst
Şöyle anı olma şakın anda süst

اوله علمه نصیبک ایوقتا
عقل کامل بیل اگا اولماز بها

Olsa ‘ālemde naşībūñ ey feṭā
‘Aql-ı kāmīl bil aña olmāz behā

عقل کامل اولدورور اوللگون
توکه اینم دنیا ای او اعصابی لگون

‘Aql-ı kāmīl oldurur Mevlā için
Terk ide dūnyāyı ol ‘uqbā için

کر سکا ورسه سکا کارین جدا
بیل که قیلدی و سخی سخی مرد جدا

Ger saña virse seḥā kārīn Ḥudā
Bil ki kıldı ḥaḫ seni merd-i hüdā

هر نه ایسترسک خدادن ای پوسر
دست خالایقه یوقدور نفع ضر

725 Her ne isterseñ Ḥudādan ey püser
Dest-i ḥalāyıqda yoḫdur nef-[ü] zar

دشمنی اولانلرکه اولدورنگوست دشمنی اولانلرکه اولدورنگوست

Düşmen-ı haq ile şağın olma dost

Düşmen ol anlar ki oldur nigust[?]

کیمه ننگ عینه دیوتمه دهان تاسنک عیبک دخی اولدورنیهان

28a

Kimsenüñ ‘aybına depretme dehān

Tā senüñ ‘aybuñ daği ola nihān

بندگانه ناصی الله در همان نصرتی کل اندر سنه یوجوان

Bendegāna nāsır Allah’dur hemān

Nuşreti gel andan iste ey civān

غیر حقدن اوومه صقیان نصرتی خوشکامانیدر ایرور لغوی

Ğayr-ı haqdan umma şağın nuşreti

Haq saña kāfidür irer ni‘meti

قورقندن هر که قورقار اولسی قورقارندن شهباز اولدی

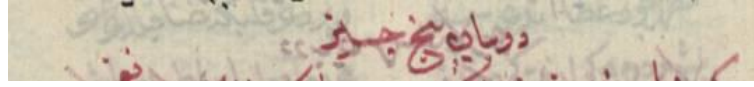
730 Qağr-ı haqdan her ki qorğar ol besī

Qorğar andan şüphesiz bil her kişi

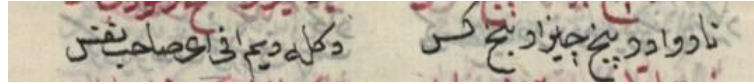
یوم دهانک ناسرا کضاردن تا اولدی درجهان اخیاردن

Yum-i dehānuñ nā-sezā güftārdan

Tā olasın der-cihān ahyārdan

DER-BEYÂN-I PENÇ ÇİZ

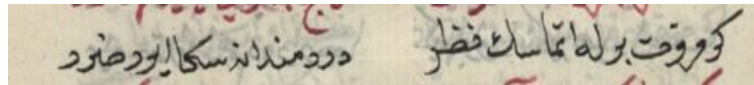
Nā-revādur penç çîz-ü penç kes

Diñle diyem anı ey şāhib-nefes

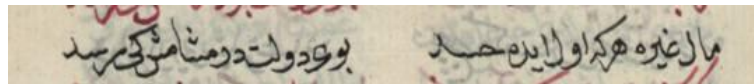
Yokdur vefā evvel ender-mülük⁸⁸

Eyleme şakın bu rāha sen sülük

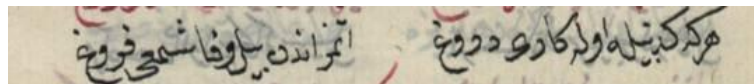
Ger mürüvvet birle itmeseñ nazār

Derd-mendāne saña irer zarar

735 Mā-ıl ğayra her ki ol ide ḥased

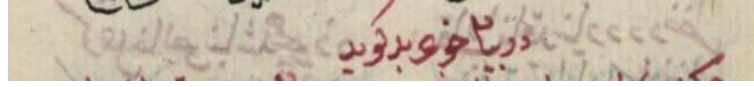
Buy-ı devlet der-meşāmeş key resed

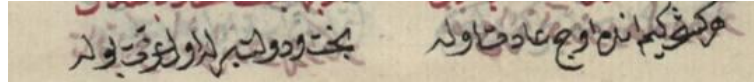
Her ki kızbiyle ola kārı dürüĝ

İtmez andan bil vefā şem'î fūrūĝ

⁸⁸ Vezin kusurlu

DER-BEYĀN-I HŪY-Ī BED-GŪYED

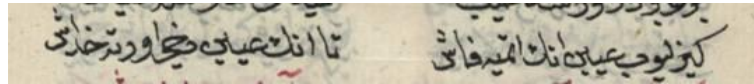
Her kişi kim anda üç ‘ādet ola
Baht u devlet birle ol ‘izzet bula

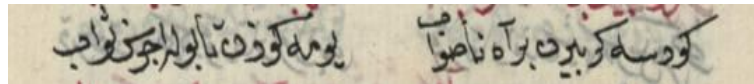
28b Hıyr iderse anı bī-minnet ide
Tā vüçüdün lāyık-ı raḥmet ide

Biri budur görse ‘ayb-ı merdümān
İtmeye anı selāmetle ‘ayān

740 Gizleyüp ‘aybın anuñ itmeye fāş
Tā anuñ ‘aybın daḥi örte ḥudāş

Görse ger birin be-rāh-ı nā-şavāb
Yuma gözün tā bula [ecr ü] sevāb⁸⁹

⁸⁹ Metin: ecir sen

زحمتکدن مردمانی ایلدورد رحمتدن تاویر مسکا غفور

Zahmetünden merdümānı eyle dūr

Raḥmetinden tā vire saña ğafūr

دربیان رستکاری

DERBEYĀN-I RASTKĀRĪ

کوردیلر سگ اولونری زست کار کوصقاین دوندورمه یوزن از کار

Ger dilerseñ olasın sen rastkār

Key şaķın döndürme yüz sen ez-se-kār

اولا حکم قضایه ویرضا تا اولری راه حقه و رضا

Evvelā ḥükm-i każāya vir rızā

Tā olasın rāh-ı ḥaḳda mürtezā

راه حقه اولم هم دور اوجفا کیم بولود انکه اهل دل صفا

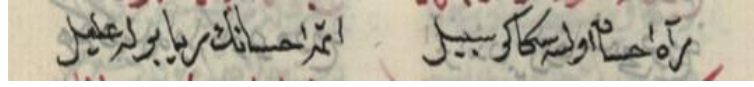
745 Rāh-ı ḥaḳda olma hem dūr ez-cefā

Kim bulur anuñ ile ehl-i şafā

هیچ دکنسز گل بتر می ایوجوان بیله بایه اوشلمز عیان

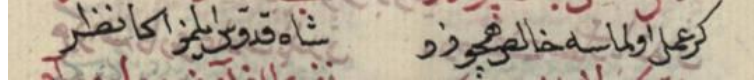
Bī-belā bāya irişilmez ‘ayān

Hiç dikensiz gül biter mi ey civān

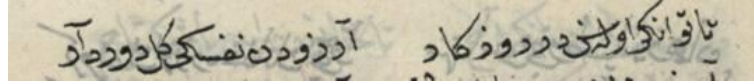
Rāh-ı ihsān olsa saña ger sebil

İtme ihsānuñ riyā birle ‘alīl

Ger ‘amel olmasa ḥāliş hemçü zer

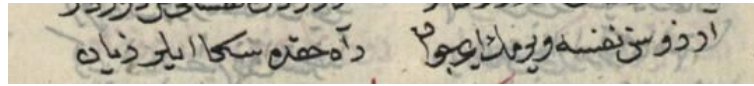
Şāh-ı küddūs eylemez aña nazār

29a

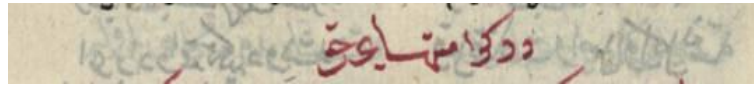
Tā tūvān-ger olasın der-rūzgār

Arzudan nefsüñi gel dūr dār

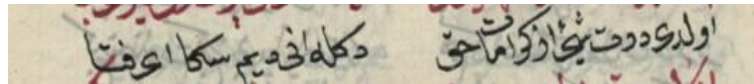

750 Arzusın nefse virmek ey civān

Rāh-ı ḥaḡda saña eyler ziyān

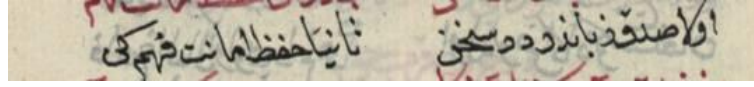
DER KERĀMETHĀ-YI ḤAḤ

Oldı dōrt şey ez kerāmāt-ı ḥaḤ⁹⁰

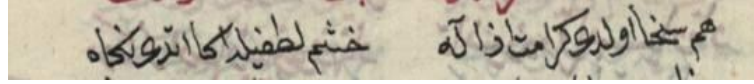
Diñle anı diyem saña ey fetā

⁹⁰ Kafiye kusurlu

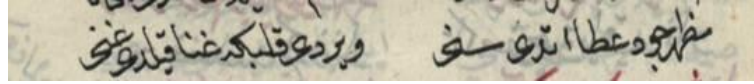
Evvela, şıdķ-ı zebāndur der sühan

Şāniyā hıfz-ı emānet feh̄m kün

Hem seḫā oldı kerāmet ez-ilāh

[Çeşm-i] luṭfiyle aña itdi nigāh⁹¹

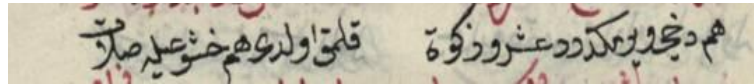
Mazhar-ı cūd-ı ‘aṭā itdi seni

Virdi ḳalbine ğinā ḳıldı Ğanī

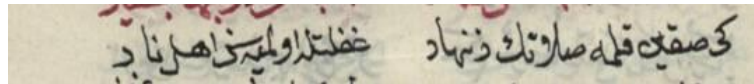
755 İtmemekdür fāş sırrı hemdemī

Fāş idenler çekdiler derd-i ğamı

Hem daḫi virmekdürür ‘öşr-i zekāt

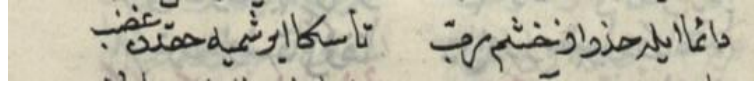
Ḳılmaḳ oldı hem ḫüşū‘ ile şalāt

Key şaḳın ḳılma şalātuñ zinhār

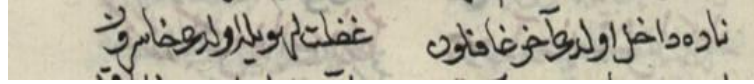
Ğaflet ile olmayasın ehl-i nār

⁹¹ Metin: hışm-1

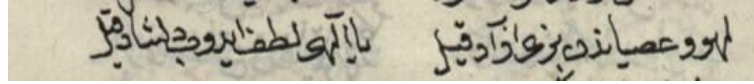
Dāimā eyle ḥazer ez-ḥı̄şm-ı Rab

Tā saña irişmeye ḥakdan gaḍab

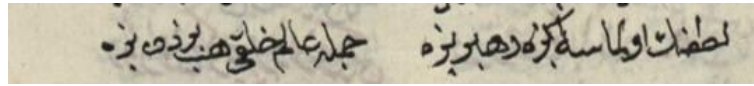
Nāre dāḥil oldı āḥır gāfilūn

Ġaflet-i lehviyle oldı ḥāsirūn

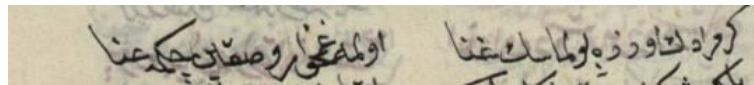
760 Lehv u ‘iṣyāndan bizi āzad kı̄l

Yā İlahî luṭf idüp dil-şād kı̄l

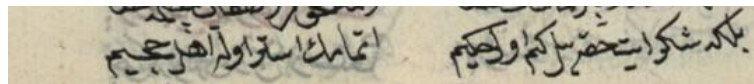
Luṭfuñ olmasa eğer rehber bize

Cümle ‘ālem ḥalkı hep bizden beze

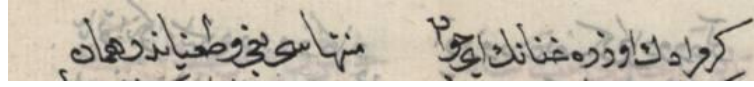
Ger murāduñ üzre bulmāsañ ğınā

Olma ğam-ḥ̄āru şaḳın çekme ‘ana

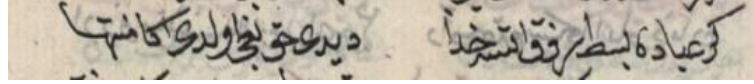

Belki şükr it ḥaḳka bil kim ol ḥakīm

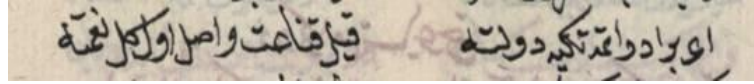
İtmemek ister ola ehl-i caḥim

- 29b Ger murāduñ üzre [ġinañ] ey civān ⁹²
Müntehāsı baġy ü tuġyāndur hemān

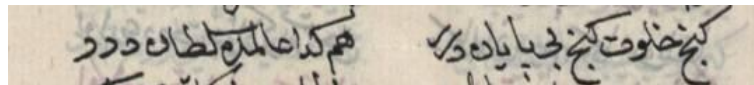
- 765 Ger ‘ibāda başt-ı rıfķ itse Ĥudā
Didi ĥaķ baġy oldı aña müntehā

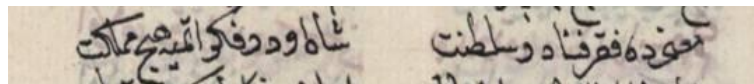
- Ey birāder itme tekye devlete
Kıl ķanā‘at vāşıl ol gel ni‘mete

- Kim ķanā‘at *kenz-i lāyefnā* dūrür
Pādişāh-ı şabr ü istignā dūrür

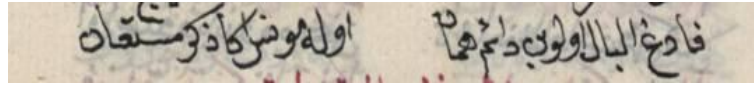

- Kunc-i ĥalvet genc-i bī-pāyān dūrür
Hem gedā ‘ālemde sulţān dūrür

- Ma‘nide faķr u fenādur salţanat
Şāh odur fikr itmeye ĥiĉ memleket

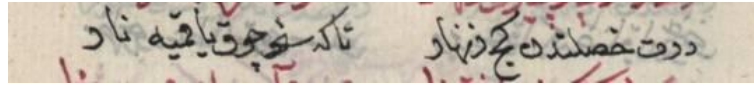
⁹² Metin: ġinaniñ. Vezin kusurlu

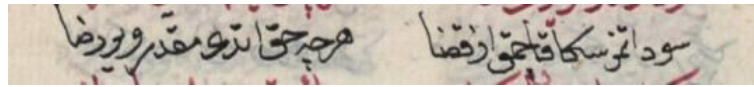
- 770 Fāriḡü'l bāl olu ben dāim hemān
Ola mūnis aña zıkr-i Müste'ān

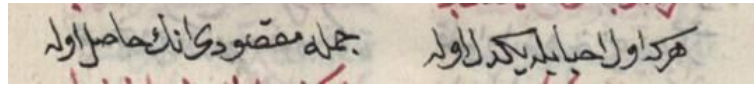
DER-ŞEĀMET-İ NEFRET EZ KAŻĀ VÜ ƘADER

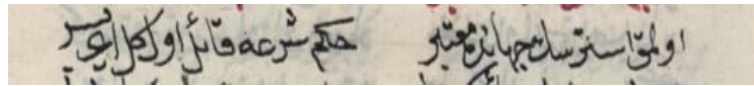
- Dört haşletden geç zinhār⁹³
Tā ki seni çok yaqmaya nār⁹⁴

- Sūd itmez saña kaçmağ ez-każā
Her çi hağ itdi mu ƙadder vir rızā

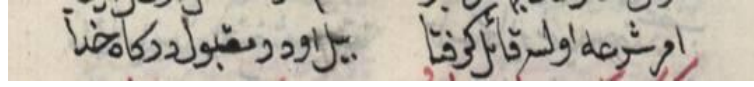

- Her ki ol aħbāb ile yek-dil ola
Cümle mağşūdı anuñ ħāşıl ola

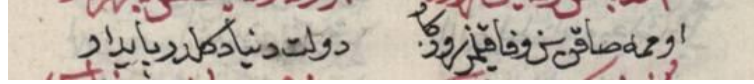

- Olmak isterseñ cihānda mu'teber
Hük-m-ı şer'e kâil ol gel ey püser

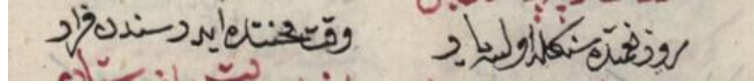
⁹³ Vezin kusurlu

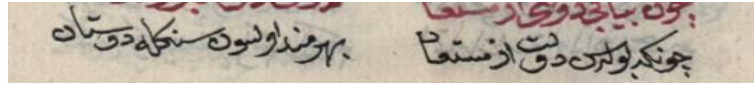
- 775 Emr u şer‘e olsa ail ger fetā
Bil odur mabūl-i dergāh-ı udā

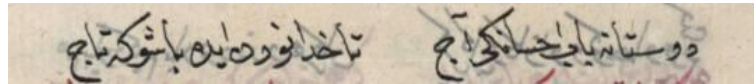
- Umma şaın sen vefā kılmaz rūzgār ⁹⁵
Devlet-i dūnya deildūr pāyidār

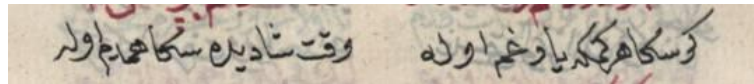
- Rūz-i ni‘metde senūñle olsa yār
Vaqt-i minetde ider senden firār

- Çünki bulasın devlet ez Müste‘ān ⁹⁶
Behremend olsun seniñle dostān

- 30a Dostāna bāb-ı isānuñı a
Tā udā nūrdān ide başuñā tāc

- 780 Ger saña her kim ki yār-ı am ola
Vaqt-ı şādīde saña hem-dem ola

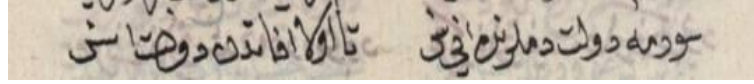
⁹⁴ Vezin kusurlu

⁹⁵ Vezin kusurlu

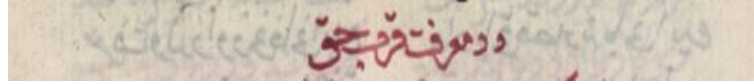
⁹⁶ Vezin kusurlu

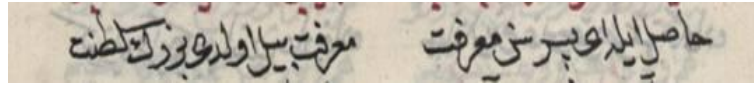
Olsa hem vaqt-ı belāda hemnişin
Hem reḥāda ol anuñ birle qarın

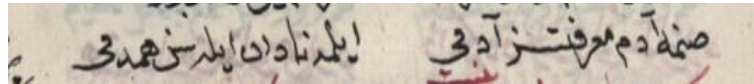
Sürme devlet demlerinde anı sen
Tā ola āfātdan devlet esen

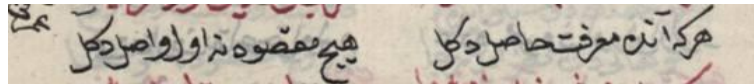
DER-MA'RİFET-I ҚURB-İ HAK

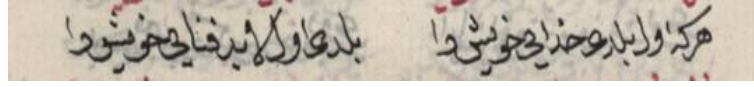
Hāşıl eyle ey püser sen ma'rifet
Ma'rifet bil oldı büzürg salṭanāt

Şanma ādem ma'rifetsiz ādemi
Eyleme nādān ile en hem-demi

785 Her ki anda ma'rifet ḥāşıl degül
Hiç maqşudına ol vāsıl degül

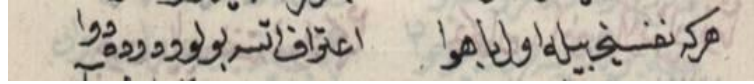
Her ki ol bildi ħudāyı ħ̣-işrā

Bildi ol lābūd fenāyı ħ̣-işrā

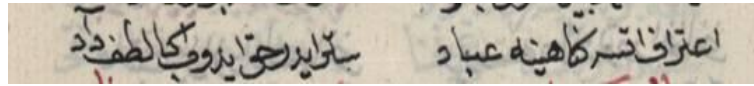
‘Acz-i nefsi idenler i‘tirāf

Baħr-i irfāna iderler iğtirāf

Her ki nefsi bile ol bā-hevā

İ‘tirāf itse bulur derde devā

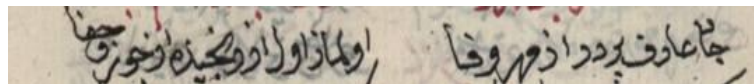
İ‘tirāf itse günāhına ‘ibād

Setr ider ħaḡ idüp aña luṭf-dād

790 ‘Ārif oldur kim ola ol ħaḡ-şinās

Olmıyan ‘arif degildür cins-i nās

Cān-ı ‘ārif pürdür ez mihr-i fenā

Olmaz ol [ez] rencide ez-cevr ü cefā⁹⁷

⁹⁷ Metin: fazladan var

بکد اولور جورجه ایله شادمان کم بارده بار اولمیش نیهان

Belki olur cev̄r cefāya şādumān
Kim belādan bāl olmuşdur nihān

هم بیلور کیم باره دندره گلن کر گل و گلزار و کر خار و دکن

30b Hem bilür kim Bāridendür her gelen
Ger gül ü gülzār ü ger hār ü diken

هر کد کا معرفت ویره خدای غیر حق طومر اندک کوطنده جای

Her ki añā ma‘rifet vire ħudāy
Ġayr-ı ħaḡ tıtmaz anuñ göñlünden cāy

عارف تمزهیح دنیا بیه نظر کیم بیلور کیم اولدور دنیا بیه نظر

795 ‘Ārif itmez hiç dūnyāya nazar
Kim bilür kim oldı dūnyā ber-ḥaṭar

معرفت اولدور اور فانی بیه دار باقی قصه نه باقی اید

Ma‘rifet oldur özini fāni ide⁹⁸
Dār-ı Bāḡi ḡaşrına bānī ide

کوز یوز ایکی جه باندن عارفان جانلورنه غیر حق طومر مکان

Göz yumar iki cihāndan ‘ārifān
Canlarında ġayr-i ħaḡ tutmaz mekān

⁹⁸ Vezin kusurlu

ياد وصلی درها سودا لری ماسوادن دینا لری اولری بو

Yār vaşlıdur hemān sevdāları
Māsivādan dilleri oldı berī

هم عارف بقا و حق اولود عارف محو و فنا و حق اولود

Himmet-ı ‘ārif beḳā-yı ḥaḳ olur
‘Ārife maḥv u fenā revnaḳ olur

بوجهما بوزن کبودر خوب بو ایلمیشی غزین و رنگ بو

800 Bu cihān bir zen gibidür ḥüb-rūy
Eylemiş anı müzeyyen renk būy

مرد بسلا ایروم ایچدر کما ناز شیوه کوسه تدا اولیجه شمد

Merd besler idüp anı der-kenār
Nāz-şive gösterür ol bî-şümār

حاقبت ییل الوردانک جاننی ویردسه دل ادر تودر افغاننی

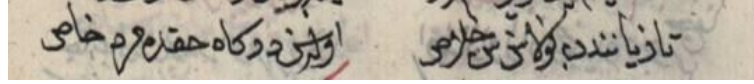
‘Āḳıbet bil alur anuñ cānunu
Vir dise dil unudur eḡānunu

کل انکاد لیرمه دینه غم اولور اولد کاه حقد مجتم

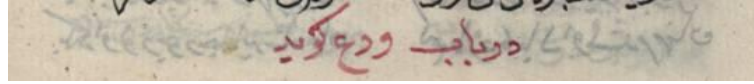
Gel aña dil virme diyise ne ḡam
Olur ol dergāh-ı ḥaḳda miḥterem

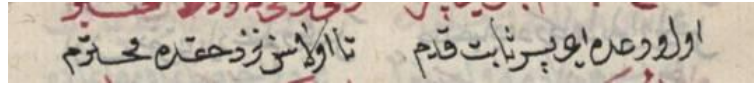
Saňa didim ey ‘azīz-i nām-ver
Eyle bu mekkāreden havf ü hāzer

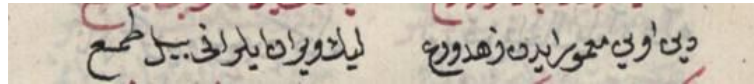
805 Tā ziyānından bulasın sen hālāş
Olasın dergāh-ı hāḡda merd-i hāş

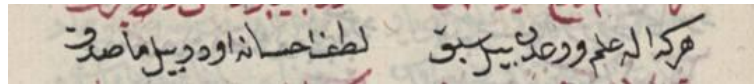
DER-BEYĀN VERA‘ GÜYED

31a Ol vera‘da ey püser şābit-ḡadem
Tā olasın nezd-i hāḡda muḡterem

Din evin ma‘mür iden zühd-ü vera‘
Līk virān eyler anı bil ḡama‘

Her k’ala ‘ilm-i ver‘adan bil sebaḡ
Luḡf-[u] iḡsāna odur bil mā-şadaḡ

بیل و دعدن خوف خو بیدارو کو هر کدنه یوق و روح بر و او و لور

Bil vera‘dan ھاḫf-ı ھاḫ bidār olur

Her ki anda yok vera‘ rusvāy olur

هم او و او اهل و روح بیل سقیم هم او و او اهل جمع بیکل سقیم

810 Hem olur ehl-i vera‘ bil müstakīm

Hem olur ehl-i ھاḫama‘ bilgil saqīm

هر که حدن دی سناق بیلج کاد خیا و لور اتمسه زهد و روح

Her ki ھاḫdan dostluḫ ide ھاḫama‘

Kāzib olur itmese zühd-[ü] vera‘

خو تقالی و دن نظر ایدن جیا بو و روح مقصوده اتمو البجا

Ḥaḫ Te‘āladan nazar iden ricā

Bu vera‘ maḫşūda itmez ilticā

مطلبه ایرن و روح بولدا بر و خو جمالین بو و روح عیبه کورد

Maḫlaba iren vera‘ birle irür

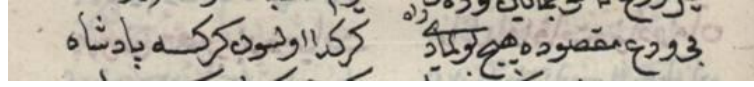
Ḥaḫ cemālin [bî] vera‘ nece görür⁹⁹

قیل و روح تا خو جمالین کوردن ره یوم عقبا ده وصاله بیره س

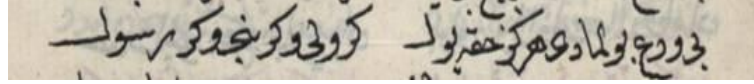
Ḷıl vera‘ tā ھاḫ cemālin göresin

Yevm-i ‘uḫbāda viḫāle iresin

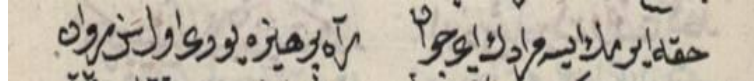
⁹⁹ Metin: bu

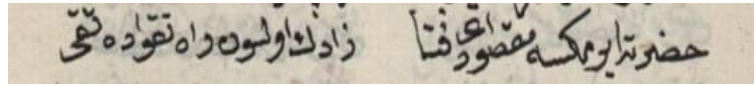
- 815 Bī-vera‘ maḵṣūda hiç bulmadı rāh
Ger gedā olsun gerekse pādişāh

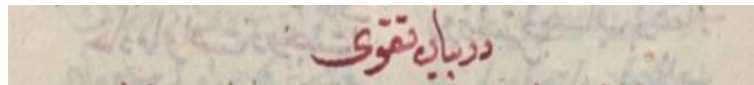
- Bī-vera‘ bulmadı hergiz ḥaḳḳa yol
Ger veli vü ger nebī vü ger resūl

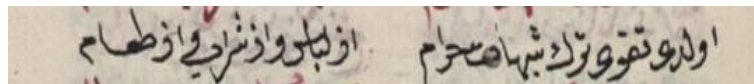
- Ḥaḳḳa irmekse murāduñ ey civān
Rāh-ı perhīze yūri ol sen revān

- Ḥazrete irmekse maḵṣūd ey fetā
Zāduñ olsun rāh-ı taḳvāda tūḳa

DER-BEYĀN-I TAḲVĀ

- Oldı taḳva terk-i şehvāt-ı herām
Ez-libās ü ez-şerāb ü ez- ṭa‘ām

هر چه اوله افزون اولور سه حلاله ديد عار با بروج اكا و باكب

820 Herçi ola efzūn olursa da ḥelāl¹⁰⁰

Didi erbāb-ı vera‘ aña vebāl

اولسه تقوی با رعلم و عمل صاحبین درگاهه یلیر اولخل

31b Olsa taḫvā yār-ı ‘ilm ü ‘amel

Şāhibin dergāha eyler ol maḥal

تا که تا کویدین منجرم کناه تو بقیل فالحال ایله آه و آه

Nāgehān ger idesin cürm-[ü] günāh

Tövbe kıl fi’-ḥāl eyle āh vāh

چون خواهک نقد اولوب بورد تو بیه نسیه و بروری کا سود

Çün günāhuñ naqd olup bula vücūd

Tevbe-i nesye virür mi aña sūd

کا هلی اولدی انابت خطا تو بده کا هلی اولان بولم عطا

Kāhili oldı inābetde ḥaṭā

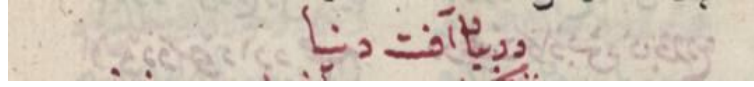
Tevbeden kāhil olan bulmaz ‘aṭā

چونکه تلخیر عمل افات اولور خیر و تلخیر اینی مآت اولور

825 Çünki te’ḥīr-i ‘amel āfāt olur

Ḥayrı te’ḥīr eyliyenler māt olur

¹⁰⁰ Vezin kusurlu

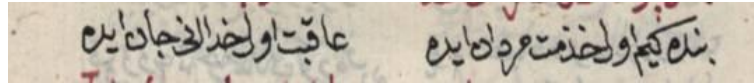

DER-BEYĀN-I AFĀT-I DŪNYĀ

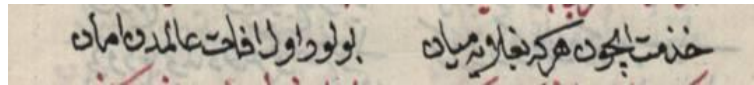
İktidāruñ olduğınca ey civān

Hızmet it pāre budur rāh-ı cinān

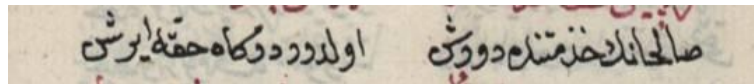
Bende kim ol hızmet-i merdān ide

'Ākıbet ol hudā anı cān ide

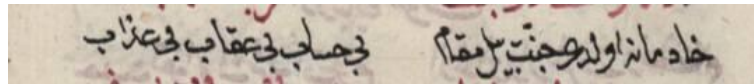
Hızmet için her ki bağlaya miyān

Bulur ol afāt-ı 'ālemden emān

Şālihānuñ hızmetinde dürüşen

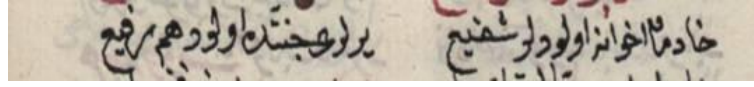
Ol dūrür dergāh-ı haqka irişen

830 Hādımāna oldı cennet bil maqām¹⁰¹

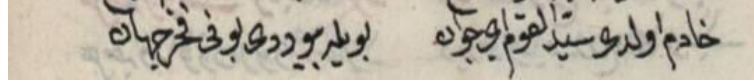
Bī-hesāb bī-'ikāb bī-'azāb

¹⁰¹ Kafiye kusurlu

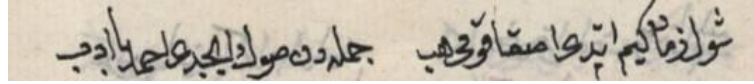
Hādīmān ihvāna olurlar şefî‘

Yirleri cennetde olur hem refî‘

Hādīm oldı *seyyid’ül-ḳavm* ey civān

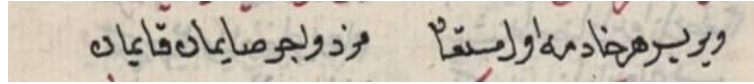
Böyle buyurdı bunı *Fahr-ı Cihān*

32a

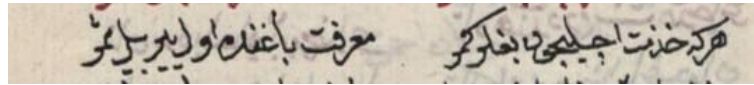
Şol zemān kim itdi [iṣḡā] ḳavmi hep¹⁰²

Cümleden soñ içti Aḥmed bā-edep

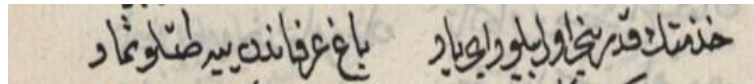
Viriser her ḥādime ol Müste‘ān

Mezd u ecr-i şāyimān [u] ḳāyimān

835 Her ki ḥizmet ecliçün bağlar kemer

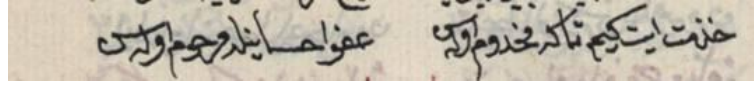
Ma‘rifet bāğında ol yir bil şemer

Hizmetüñ ḳadrini ol bilür î yār

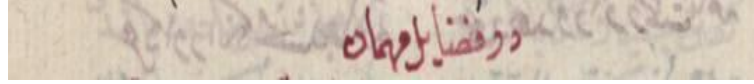
Bāğ-ı ‘irfāndan yiye ṭatlu şimār

¹⁰² Metin: ğ yerine ḳ kullanılmış

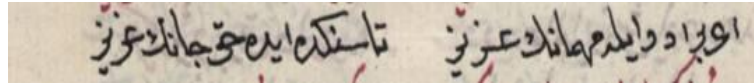

Hizmet it kim tā ki maḥdūm olasın

‘Avf [u] iḥsānıyla merḥūm olasın

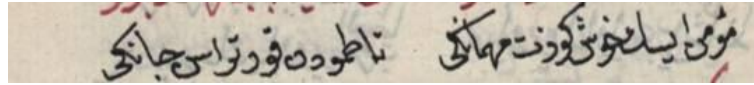

DER-FEŻĀYİL-İ MIHMĀN

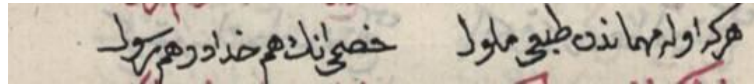
Ey birāder eyle mihmānuñ ‘azīz

Tā senūñde ide ḥaḳ cānuñ ‘azīz

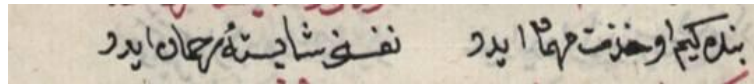
Mu'min iseñ ḥoş gözet mihmānuñı

Tā tāmudan ḳurtarasın cānuñı

840 Her ki ola mihmāndan tab'ı melūl

Ḥaşmı anuñ hem Ḥudādur hem resūl

Bende kim o ḥizmet-i mihmān ider

Nefsini şāyetse-i raḥmān ider

هر كه مهانه اوله اوله تازه رو نو حو تباند اوله ناد رو

Her ki mihmāna ola ol tāze-rû
Nūr-i ḥaḡ tābında ola tā der-û

اوله تکلفدن بره اوله مېزبان تا که غمگین اوله مېرمان

Ol tekellüfden beri ey mîz-bân
Tā ki ḡam-gîn olmaya bil mihmân

اوله عومها از عطاها ای کریم هر که اندن کر نو اوله اوله لیم

Oldı mihmân ez-‘aṭāhā-yı kerîm
Her ki andan gizlenür oldı le ‘îm

هر كه مهانه اکرام ایله اكا دخي حو لطف و انعام ایله

32b 845 Her ki mihmānına ikrām eyleye
Aña daḡi ḥaḡ luṭf vü in‘ām eyleye¹⁰³

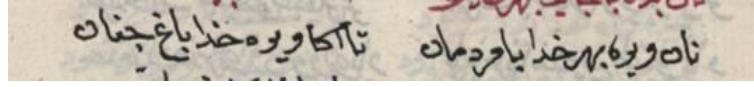
هر كه مهانه اوله از خط او وعام پیشنه احضا و ایدر انک طعام

Her ki mihmân ola ez-ḡās ü ‘ām
Pîşine ihzâr ide anuñ ṭa‘ām

خانه سندن بولنادن ماخضر اوکته احضا و ایدر ابو پسر

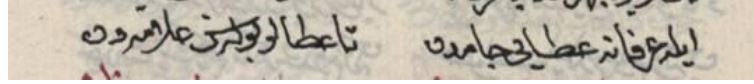
Ḥanesinde bulunandan mā ḡazar
Öñine ihzâr ide ey püser

¹⁰³ Vezin kusurlu

Nān vire behr-i ḥudā bā merdümān

Tā aña vire ḥudā bāğ-ı cinān

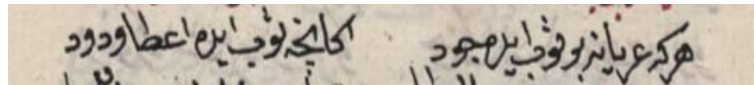
Eyle ‘irfāna ‘aṭāyı cāmedan

Tā ‘aṭālar bulasın ‘allāmeden

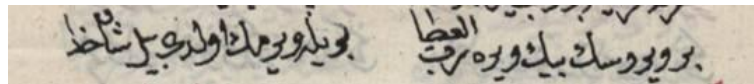
850 Her ki fuḳaraya cāme baḥş virür ¹⁰⁴

Ḥaḳ Te‘āla raḥmetinden nāme virür

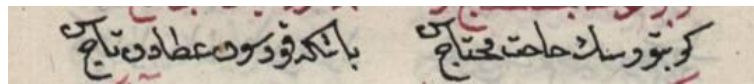
Her ki ‘üryāna bir şevb ide cūd

Aña niçe şevb ide i‘ṭā Vedūd

Bir viresiñ bin vire Rabb’ül-‘aṭā

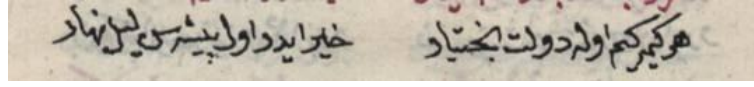
Böyle virmek oldı bil şān-ı Ḥudā

Ger bitürseñ ḥācet-i muḥtāc sen

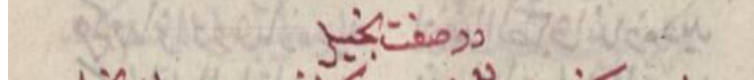
Başuña ḳorsun ‘aṭādan tac sen

¹⁰⁴ Kafiye kusurlu

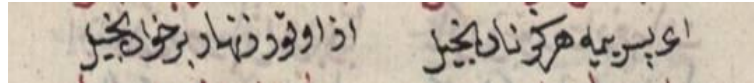

Her kime kim ola devlet baḥtiyār

Ḥayr ider ol pīşesi leyl nehār

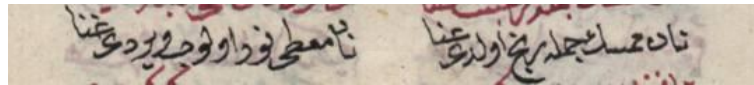

DER-ŞIFĀT-I BAḤĪL

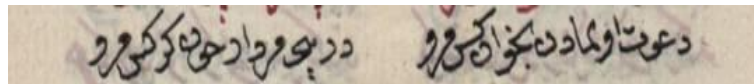
855 Ey pūser yeme hergiz nān-ı baḥīl

Az otur zinhār ber-ḥān-ı baḥīl

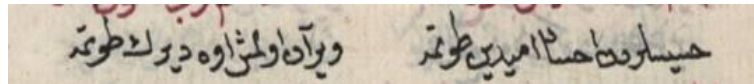
Nān-ı mümsik cümle renc oldı ‘anā

Nān-ı mu‘tī nūr olup virdi ğinā

Da‘vet olmadan be-ḥān-ı kes merev

Der-pey-i murdār çün kerges merev

33a Ḥasislerden iḥsān ümidin tütma¹⁰⁵

Virān olmış eve direk tütma

¹⁰⁵ Vezin kusurlu

خير ليس لك اني سئله سن
بلك ايدن اني قصدر ذوالمن

Ḥayr iderseñ anı senden bilme sen
Belki iden anı ḥaḫdur Zü'l-minen

دربان احمق

DER-BEYÂN-I AḤMAḲ

اوج علامتا اولدوسنا احمقا
عافل اولمقد راولا ازمستعا

860 Üç ‘alāmet oldı şān-ı aḥmaḳān
Ġāfil olmaḫdur evvel ez-Müste‘ān

هر كلامدن كشي بسيا رايك
كسب فدان ايلكدن عارايك

Her kelāmdan kişi bisyār eylemek
Kesb-i ‘irfān eylemekden ‘ār eylemek ¹⁰⁶

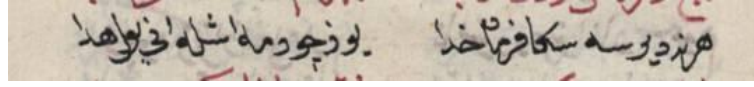
او بول احمق صفت جاهل مباح
ياد حقندن بر نفس غافل مباح

Ey püser aḥmaḳ şıfat cāhil mebāş
Yād-ı ḥaḫdan bir nefes ğāfil mebāş

ياد حقندن هر كي او عافل اولور
مقصدينه لجا اولور اصل او كور

Yād-ı ḥaḫdan her ki ol ğāfil olur
Maḫşadına nice ol vāşıl olur

¹⁰⁶ Vezin kusurlu

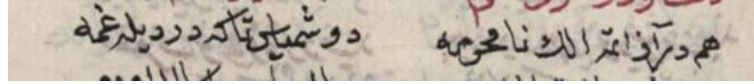
Her ne dirse saña fermān-ı ħudā

Yüz çevirme işle anı bul hüdā

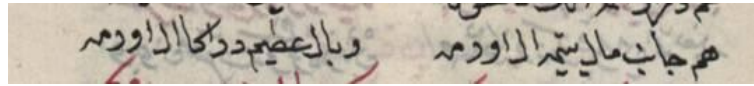
865 Bāṭıla hiç ey püser egme boyun

Hem daḥi nefsiñe olmağıl zebūn

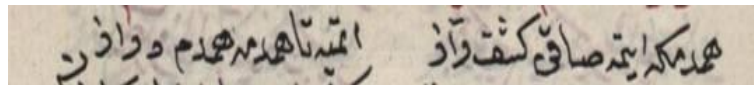
Hem dırāz itme elin nāmaḥreme

Düşmiyesin tā ki derd ile ğama

Hem cānib-i māl-ı yetime el urma¹⁰⁷

Vebāl aẓimdir aña el urma

Hem-demüñe ki itme şaķın keşf-i rāz

İtmiye tā hem-deme hem-dem dırāz

Serv-zāde kim olur erzān hemān

Keşf iderseñ irişür saña ziyān

¹⁰⁷ Vezin kusurlu

- 33b 870 Merd-i muḳbil oldürür ey ‘azīz
Bī-ṭama‘ ol eger dârî ‘azīz

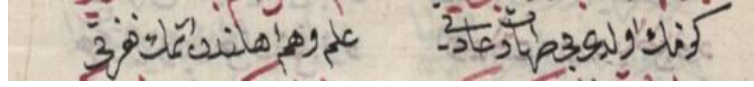
DER-‘ALĀMET-İ FĀSIKĀN

- Fāsīkānda oldı üç hûy der nihād
Oldı evvel dilde bil ḥubb-ı fesād

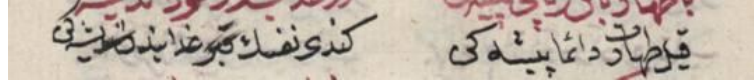
- Şāniya āzürden-i ḥalk oldı hû
Rāstdan nefret idüp dönderir dū

DER-‘ALĀMET-İ EŞQIYĀ

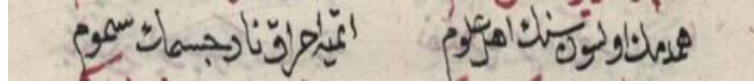
- Oldı peydā üç ‘alāmet der-şakī
Dāima yimek ḥarām ez-aḥmaḳī

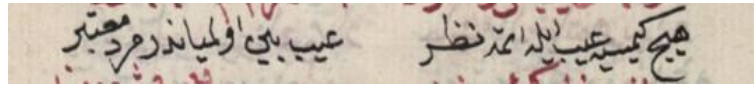
Gezmek oldı bī-ṭahāret ‘ādeti
‘İlm ü hem ehlinden itmek nefreti

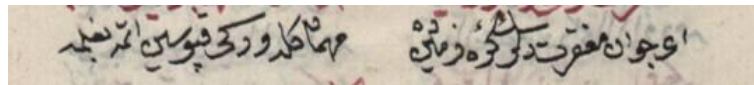
875 Kıl ṭahāret dāima pīşe kün
Kendi nefsün ḳabr ‘azabından endişe kün ¹⁰⁸

Hem-demün olsun senün ehl-i ‘ulüm
İtmeye iḥrāk-ı nār cismün semūm

Hîç kimseye ‘ayb ile itme nazar
‘Ayb-bīn olmayandur merd-i mu‘teber

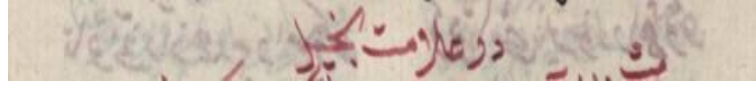

Ey civān mağfıret dilerseñ küre-i zeminde ¹⁰⁹
Mihmān geldürgi [?] ḳapusını itme bağlama ¹¹⁰

¹⁰⁸ Vezin kusurlu

¹⁰⁹ Vezin kusurlu

¹¹⁰ Vezin kusurlu.

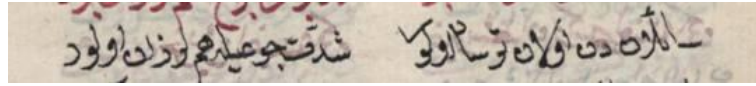

DER-‘ALĀMET-İ BAĦĪL

Üç ‘alāmet oldı zāhird er baĦil

Saña diyem anı diñle ey ħalil

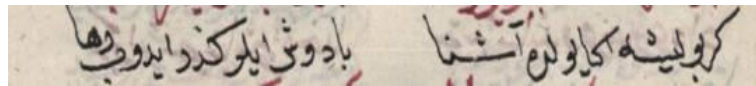
34a 880 Sāilāndan olan tersān olur

Şiddet-i cū‘ıyla hem lertzān olur

BuĦl için itse kaçan cū‘a heves

Bulmaz ecrāndan ol ħadr-ı meges

Ger bulışa aña yolda āşinā

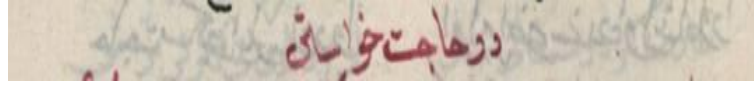
Bā-düş eyler gezer idüp reha

Kimse anuñ malından murāda iremez ¹¹¹

Sofrasın anuñ ħiç kimse göremez

¹¹¹ Vezin kusurlu

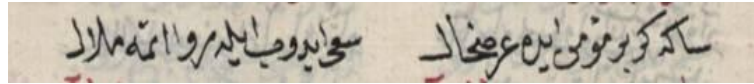

DER-ḤĀCET-I Ḥ-ĀSTEN

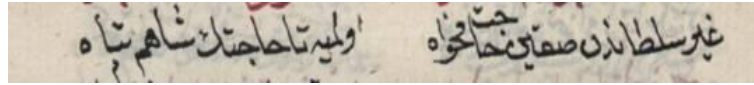
İsteme şaḳın murād ez-zışt-ḥū

İsteseñ olur revā ez-ḥüb-rū

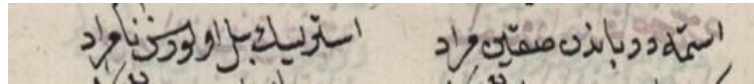
885 Saña ger bir mü'min ide 'arz-ı ḥāl

Sa'y idüp eyle revā itme melāl

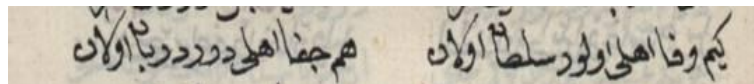
Ġayr-ı sulṭāndan şaḳın ḥācet feḥ-āh

Olmaya tā ḥācetuñ şāhum tebāh

İsteme derbāndan şaḳın murād

İster iseñ bil olursın nā-murād

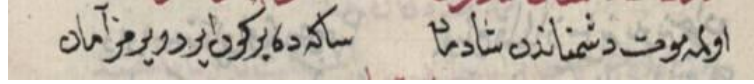
Kim vefā ehli olur sulṭān olan

Hem cefā ehli dūrür derbān olan

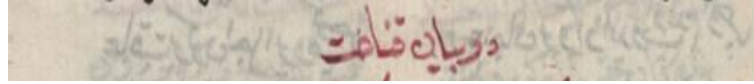
Hiç vefâ ehlinde hırmân ola mı

Hem cefâ ehlinde ihsân ola mı

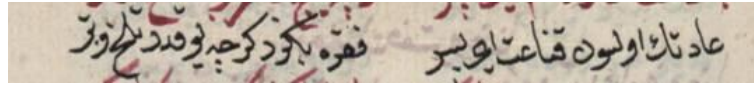

890 Olma mevt-i düşmenāndan şādmān

Saňa da bir gün irer vırmez emān

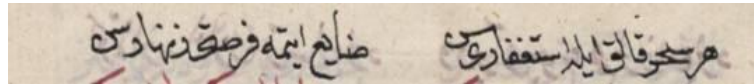

DER-BEYĀN-I KANA‘ĀT

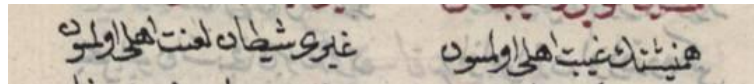
‘Ādetüñ olsun kanā‘āt ey püser

Fakra beñzer gerçi yokdur telḥ u ter

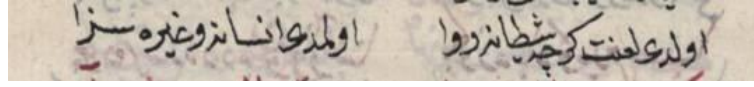
34b Her seher kalk eyle istiğfârı sen

Žāyi‘ itme fırsatı zinhâr sen

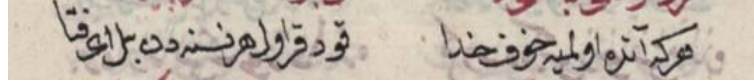
Hem-nişîniñ gâyib ehli olmasun

Ġayr-[1] şeytân la‘net ehli olmasun

Oldı la‘net gerçi şeytāna revā

Olmadı insāna ü gayra sezā

895 Her ki anda olmaya ḥavf-ı ḥudā

Ḳorḳar ol her nesneden bil ey fetā

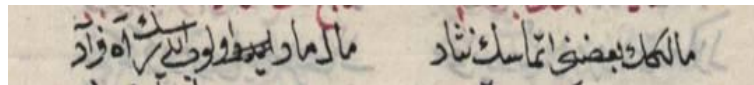
Ḥācet-i miskīni eylerseñ revā

Ola rażı senden ol şāh-ı verā

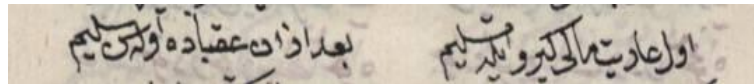
Oldı elde mal ü mülk ez-‘āriyet

İtmeseñ infāk olur azādiyet

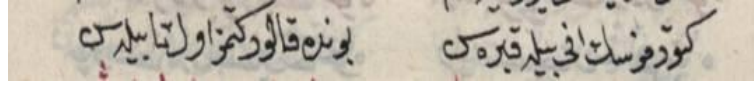
Mālikūñ ba‘zını itmeseñ nişār

Mâl mâr olup idersüñ āh u zār

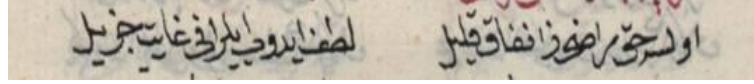

Ol ‘āriyet mālī girü eyle teslīm

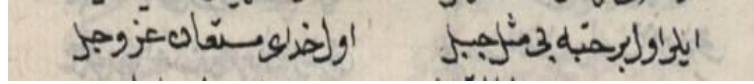
Ba‘d-ezan ‘uqbāda olasın selīm

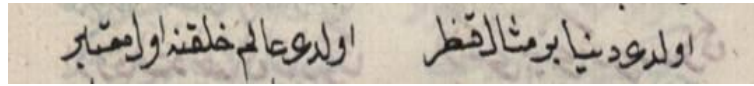
- 900 Getürmezseñ anı bile qabre sen
Bunda qalur gitmez ol tā bilesin

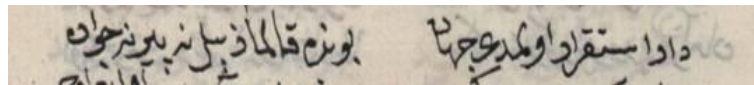
- Olsa haq rāzī zi-infāk-ı qalīl
Luṭf idüp eyler anı gāyet cezīl

- Eyler ol bir ḥabbeyi mişl-i cebel
Ol ḥudā-yı Müste‘ān-ı ‘izz ü cel

- Oldı dünyā bir mi şal-i qanṭar
Oldı ‘ālem ḥalqına ol mu‘teber

- Dār-ı istiqrār olmādı cihān
Bunda qalmaz bil ne pīr ne civān

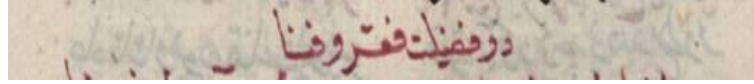

- 905 ‘Āqıbet bir gün ecel irüp göçer
Murğ-ı cān pervāz idüp ol dem uçar

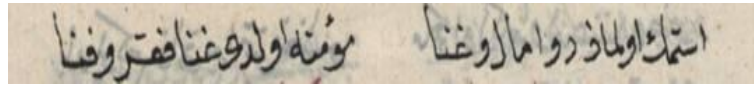

Dār-ı ‘u kbāda işit dār-ı qarār

Anda olmāz ne fenā vü ne qarār

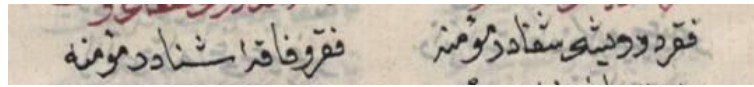
DER-FAZÎLET-İ FAQR U FENĀ

35a

İstemek olmaz revā mal ü ğinā

Mü’mine oldı ğinā faqr u fenā

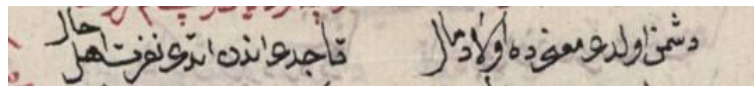
Faqr- ı dervīşī şifādur mü’mine

Faqr u fāqa âşinādur mü’mine

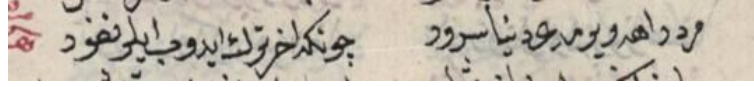
Râhatı ‘âşıklarun derd-i ta‘ab

Devletî şādıkların renc ü naşab

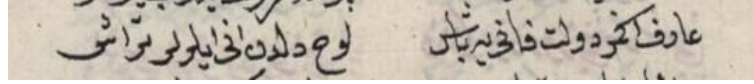

910 Düşmen oldı ma‘nide evlād māl

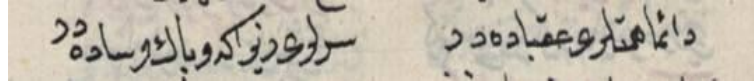
Çaçdı andan itdi nefret ehl-i hāl

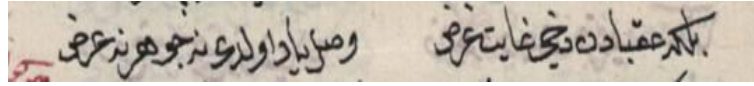
Merd-i rāha virmedi dūnyā sūrūr
Çünkü āhîr terk idüp eyler nūfūr

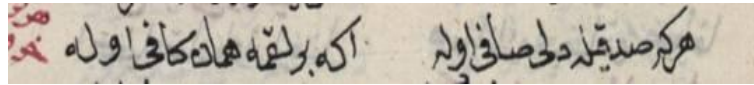
‘Ārif egmez devlet-i fāniye bāş
Levh-i dilden anı eylerler tırāş

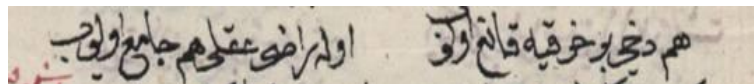
Dāimā himmetleri ‘uqbādatur
Serleri zīrāki ü pāk u sādedür

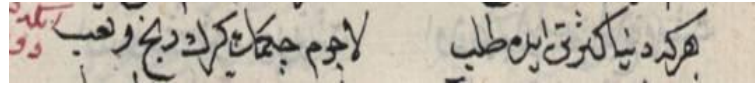
Belki ‘uqbādan daħi gāyet ğaraz
Vaşl-ı yār oldı ne cevher ne ‘arz

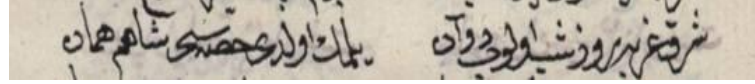
915 Her ki şıdkıyla dili şāfi ola
Aña bir loqma hemān kāfi ola

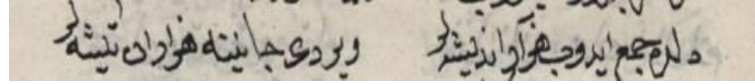
Hem daħi bir hırkaya kânī olup
Ola rāzı ‘aklı hem cāmī olup

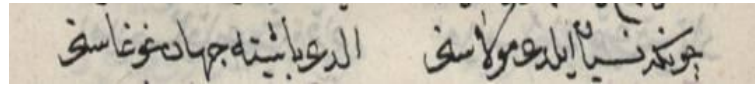
Her ki dünyā keşretiz ide taleb
Lā-cerem çekmek gerek renc ü ta‘ab

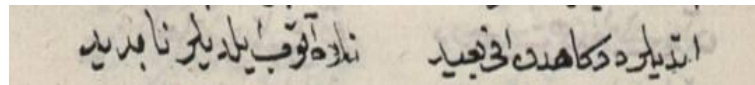
Şark u garba rüz şeb olup devān
Yelmek oldı hişşesi şāhum hemān

Dilde cem‘ idüp hezār endişeler
Virdi cānına hezāran tişeler

920 Çünkü nisyān eyledi Mevlā seni
Aldı başına cihān gavgāsını

İtdiler dergāhdan anı ba‘īd
Nānā ātup eylediler nā-bedīd

دوبنده كان خدا

DER-BENDEGĀN-I HUDĀ

بنده كان حق شاه کي فکان همت آينه نوب اولوب دون

Bendegān-ı haq şāh-ı kün fekān

Himmet atına binüp olup revān

دلدن ابدلوا خراج جا فکونی بغلویوب ان لجه جانان فکونی

Dilden itdiler iḫrac cān fikrini

Bağlayüp cān içre cānān fikrini

امدیله اهل اولاده نکاه ذکر حق یلویوب دائم بناه

İtmediler ehl ü evlāda nigāh

Zikr-i haqqı eyleyüp dāim penāh

بقماد بارهیم دنیا مالنه اولوبه مشغول عقب احالنه

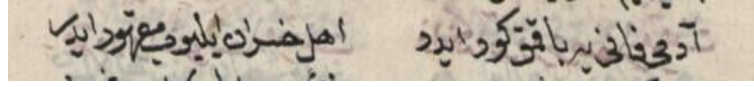
925 Bakmadılar hiç dünyā malına

Oluben meşgūl ‘uqbā ḥālīneş

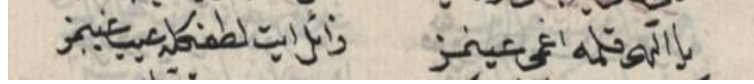
بلدیله کیم فانی بید اتمون نظر مکوا اول کیم اوله عینندن ضرر

35b Bildiler kim fāniye itmez nazar

Meğer ol kim ola ‘aynında zarar

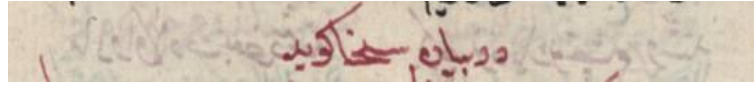
Ādemi fāniye baḳmaḳ kūr ider
Ehl- ḥusrān eyleyüp maḳhūr ider

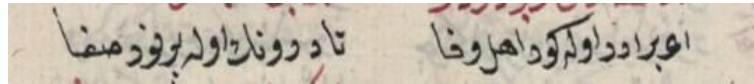
Yā İlāhî kılma a'mā 'aynūmūz
Zāil it luṭfīnla 'ayb-ı ğaybumuz

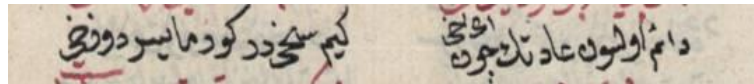
Göster eşyāyı kemāhî ey Kerīm
Budur senden temennā ey Raḥīm

DER-BEYĀN-I SEḤA GÜYED

930 Ey birāder olağör ehl-i fenā
Tā derūnuñ ola pür-nūr-ı şafā

Dāim olsun 'ādetūñ çün ey aḥî
Kim saḥīdūr görme yiser düzeḥi

اشخيا عقبا ده اولدي بر صفا همدم انلارده جنانم مصطفا

Eshiyā ‘uqbāda oldılar şafā
Hem-dem anlara cinānda Muştafā

اولدو جنت قوسنم بو توشت اولدو جاي اشخيا باغ بهيشت

Oldı cennet kapusunda bu nūvişt
Oldı cāy-ı eşiyā baġ-ı behişt

اشخيا يه بو جهنم مقام منزل انلارده همان دار السلام

Eshiyāya yoġ cehennemde maġām
Menzil anlara hemān dār’üs-selām

اهل احسان قلدو عجنده فراد اهل اساطت مفرق قعر نادر

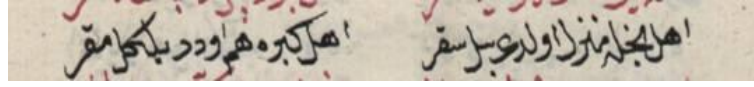
935 Ehl-i ihsān kıldı cennetde ġarār
Ehl-i imsākuñ maġarrı ġa‘r-ı nār

اهل بخالت پيشه سو تلبيس اولور همدمو طاموده هم بلبيس اولور

Ehl-i buġluñ pīşesi telbīs olur
Hem-demi ŧamuda hem iblīs olur

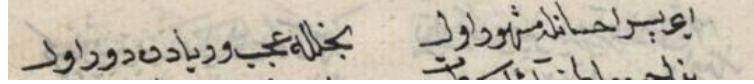
هيچ ميسك كودم و روز بهيشت ايرمدم هم انقنه بو عو بهيشت

Hiġ mümsik görmedi rüz-i behişt
İrmedi hem enfine bŷy-ı behişt

Ehl-i buh̄le menzil oldı bil saqar

Ehl-i kibre hem odur bikkül maqar

36a

Ey püser ihsânla meşhûr ol

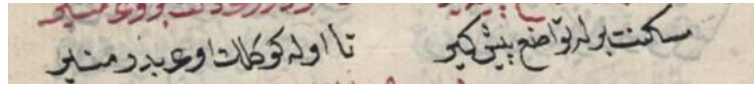
Buḫl ile ‘ucb ü riyâdan dūr ol

940

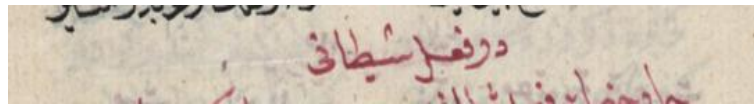
Bez̄l-i cûd u luṭfi dâim öñde tût

Tâ şafâlarla tola cânuñda kût

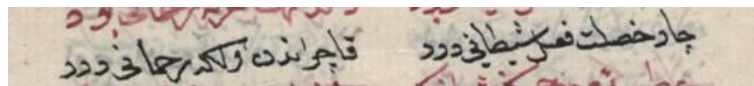

Meskenet birle tevâzu‘-pîş gîr

Tâ ola göñlüñ evi bedr-i münîr

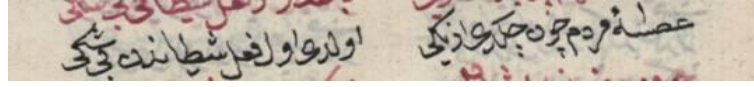

DER Fİ‘L-İ ŞEYṬĀNĪ

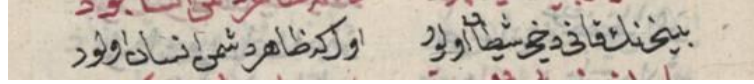
Çâr ḫaşlet fi‘l-i şeyṭānī dūrür

Qaçar andan ol ki raḫmānī dūrür

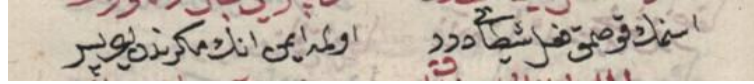
‘Aṭsa-i merdüm çün çekdi ez-yeki

Oldı ol fi‘l-ı şeyṭāndan bī-şeki

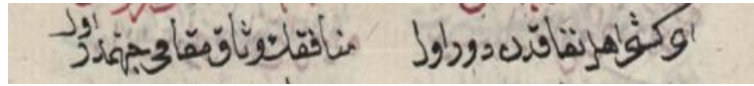
Beyninüñ kanı daḥi şeyṭān olur

Ol ki zāhir düşmen-i insān olur

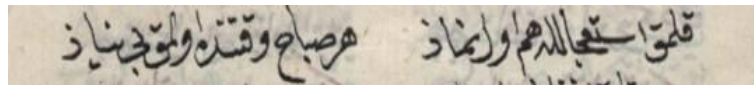
945 Esnemek kuşmak fi‘l-i şeyṭāni dūrür

Olma eymen anuñ mekrinden ey püser ¹¹²

Ey kişi ehl-i nifākdan dūr ol

Münāfikuñ veşāk maqamı cehennemdir ol ¹¹³

Qılmaq isti‘calle hem ol nemāz

Her şabāḥ vaktinde olmaq bī-niyāz

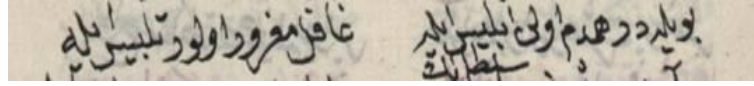
¹¹² Vezin kusurlu

¹¹³ Vezin kusurlu

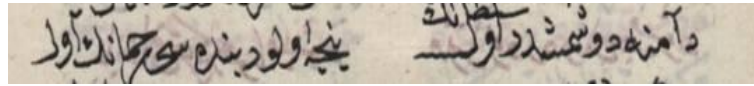
Hem hākāretle nazar faqr ehline

Hem meveddet eylemek kahr ehline

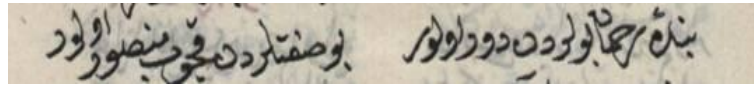
Böyle dūr hemdem olan iblīs ile

Ġāfil maḡrūr olur telbis ile

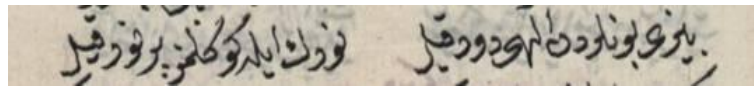
950 Dāmına düşmüşdür sulṭānuñ ol

Nice olur bendesi raḡmānuñ ol

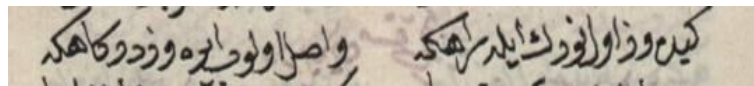
Bende-i raḡmān bulardan dūr olur

Bu şifatlardan kaçup mañşūr olur

Bizi bunlardan İlähi dūr kıł

Nūruñ ile göñlümüz pūr-nūr kıł

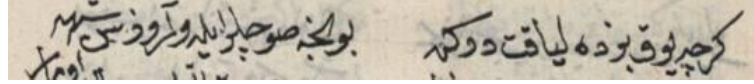
Gidevüz ol nūruñ ile rāhuña

Vāşıl olup irevüz dergāhuña

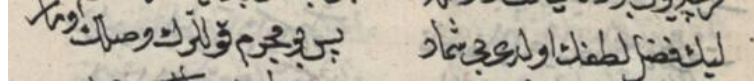
Vuşlatuñ eyle müyesser Rabbenā

Gerçi çoқdur zēnbümüz fāğfirlenā

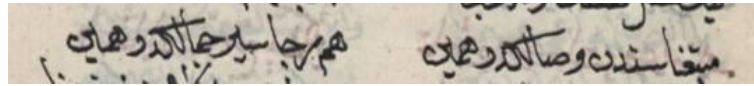
36b 955 Gerçi yok bizde liyākāt dergehe

Bunca [şuçlarla] varavuz sen şehe ¹¹⁴

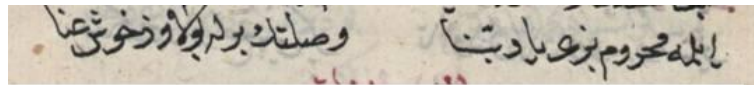
Līk-i faẓl-ı luṭfīñ oldı bī-şümār

Pes bu mücrim ḳullaruñ vaşluñ umar

Mübteğāsından vişaliñdür hemīn

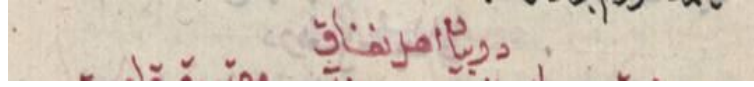
Hem ricā seyr-i cemāliñdür hemīn

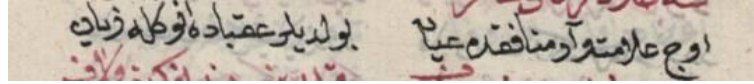
Eyleme maḥrūm bizi yā Rabbenā

Vuşlatuñ birle bulavüz hoş ‘anā

¹¹⁴ Metin: suçlar ile

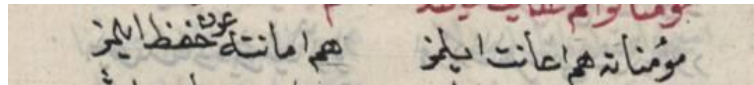
DER-BEYĀN-I EHL-İ NIFĀḲ

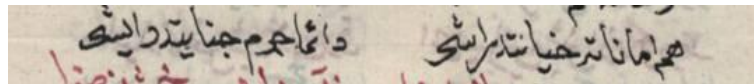
Üç ‘alāmet var münāfıķda ‘ayān
Buldılar ‘uķbāda anuñla ziyān

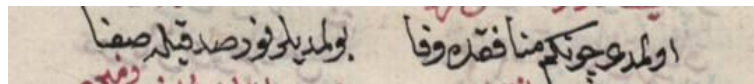
960 Va‘desi anlaruñ olup hep ħilāf
Fi‘l ü ħavli olur hem kızb ile lāf

Mü‘mināna hen i‘ānet eylemez ¹¹⁵
Hem emānete ‘avn-ı ħıfz eylemez

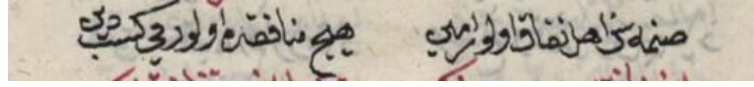

Hem emānāta ħıyānetdür işi
Dāimā cürm-i cināyetdür işi

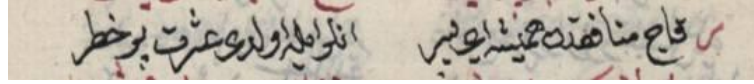

Olmadı çünkim münāfıķda vefā
Bulmadılar nūr-ı şıdķ ile şafā

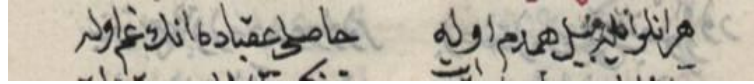
¹¹⁵ Kafiye kusuru

Şanma sen ehl-i nifāk olur emīn
Hiç münāfıkda olur mu kesb-i dīn

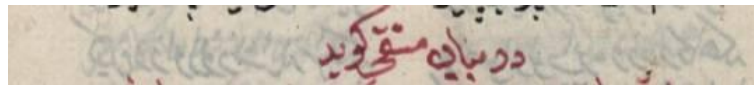
965 Kaç münāfıkdan hemīşe ey püser ¹¹⁶
Anlar ile oldı ‘işret pür-ḥaṭar

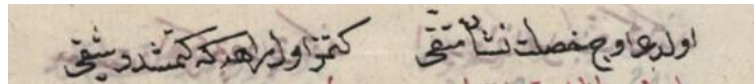
Her anlar ile meyil hemdem ola
Ḥaşılı uqbāda anuñ ğam ola

Dāim anlardan kaçup perhīz it
Tîġūñi qatl eylemek çün tīz it

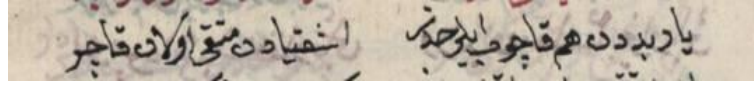

DER-BEYĀN-I MUTTAQĪ GÜYED

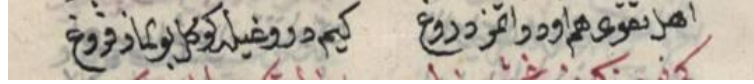
37a Oldı üç ḥaşlet nişān-ı muttaqī
Gitmez ol rāha ki gitmişdür şaķī

¹¹⁶ Kafiye kusuru

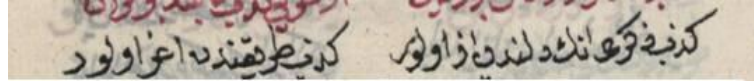
Yār-ı bedden hem kaçup eyler hāzer

Eşkiyādan muttākī olan kaçar

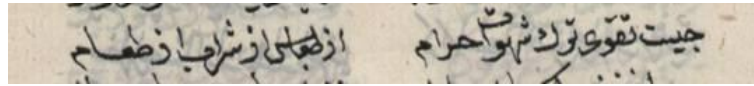
970 Ehl-i taqvā hem odur itmez dūrūg

Kim dūrūg ile gönül bulmaz fūrūg

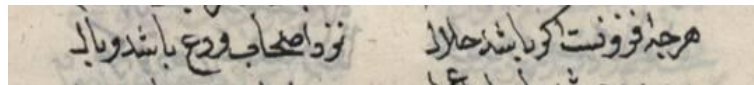
Kizb zikri anuñ dilinden az olur

Kizb tariķinden e‘azz olur ¹¹⁷

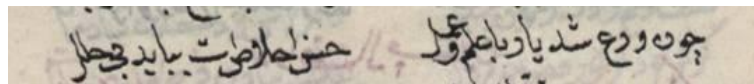
Çist taqvā terk-i şevvāt-i harām

Ez-libās ez-şerāb ez-ṭa‘ām

Herçi efzūnet eger bāşed ḥelāl

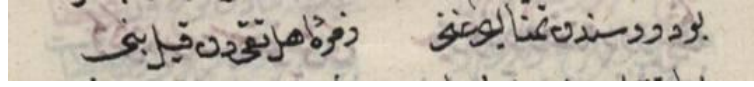
Nezd-i aşḥāb-ı vera‘ bāşed vebāl

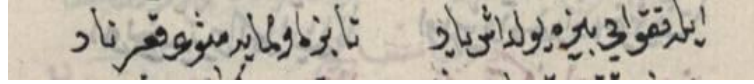
Çün ver‘ şūd yār bā ilüm ü ‘amel

Hüsn-i ihlās it beyāyed bī-ḥalel

¹¹⁷ Vezin kusurlu

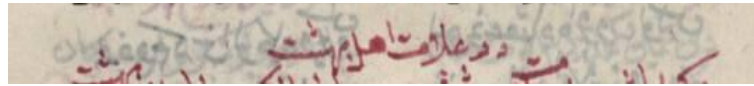
975 Budurur senden temennā ey Ġanī
Zümre-i ehl-i teḳādan ḳıl beni

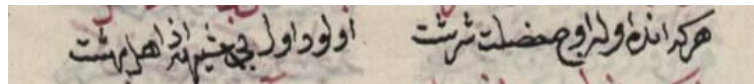
Eyle taḳvāyı bize yoldaş yār
Tā bize olmaya meşvā ḳa‘r-ı nār

Hem bize taḳvāyı ḳıl yār ü refīḳ
Cennet-i ‘adne olavüz tā ḥaḳīḳ

DER-ALĀMET-İ EHL-İ BEHİŞT

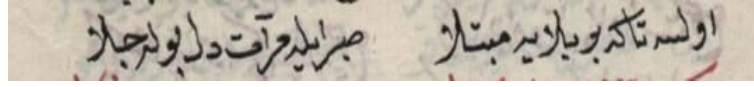
Her ki anda ola üç ḥaşlet şirist
Olur ol bī şübhe ez ehl-i behişt

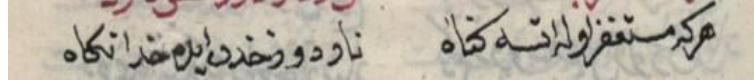
Ni‘mete şükür belāya şabr ide ¹¹⁸
Men‘ idüp nefsi-hevādan cebr ide ¹¹⁹

¹¹⁸ Kafiye kusuru

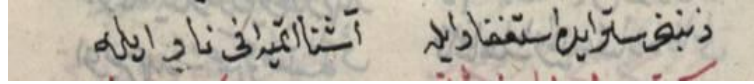
¹¹⁹ Metin: idüp

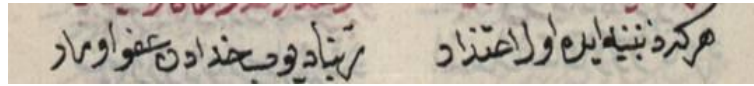
- 980 Olsa tā ki bir belāya mübtelā
Şabr ile mir'āt-ı dil bula cilā

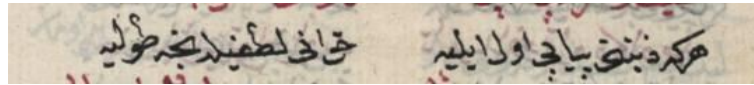
- Her ki müstağfer ola itse günāh
Nār-ı dūzahtan ide ẖudā nigāh

- Zēnbini setr ide istiğfār ile
Āşinā itmeye anı nār ile

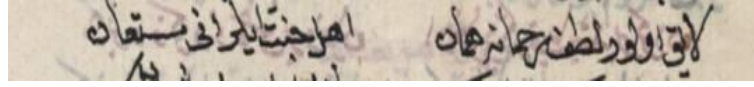
- Her ki zēnbine ide ol i'tizār
Rabbenā diyüp ẖudādan 'afv umar

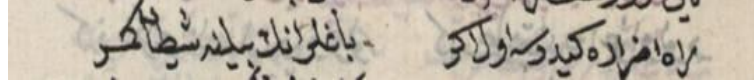
- 37b Her ki zēnbini pey-a-pey ol eyliye
Ḥaḡ anı luṭfiyla nice toylaya

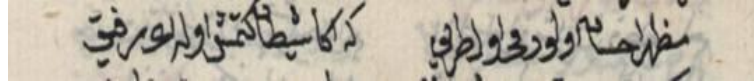
- 985 Ey püser dāim kıl istiğfār sen
Tā olasin her belādan sen esen

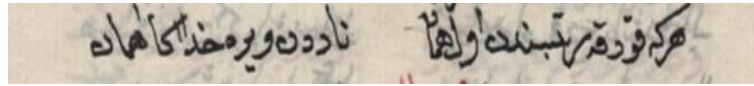
Lāyık olur luṭf-ı raḥmāna hemān
Ehl-i cennet eyler anı Müste‘ān

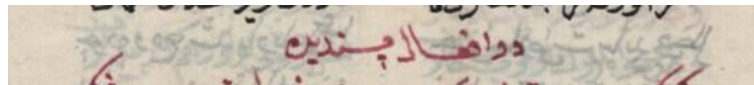
Rāh-ı ızrāra giderse ol eger
Bağlar anuñ beline şeytān kemer

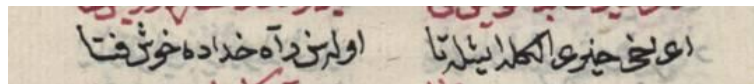
Mazhar-ı iḥsān olur mu ol tarīk
K’aña şeytān gitmiş ola ey refīk

Her ki qorqa rütbesinden ol hemān
Nārdan vire Ḥudā aña hemān

DER-EF‘ĀL-I PESENDĪDE

990 Ey aḥi ḥayrī elüñle işle tā
Olasın rāh-ı Ḥudāda hoş fetā

بدردم که سن او کله ویره
ابو عقیباده افزون بولرس

Bir direm ki sen elüñle viresin
Ücreti ‘uqbāda efzūn bulasın

یعنی اوله بودرهک بیک دیم
نزد رحماندن اولاسن میخترم

Ya‘ni ola bir dirhemiñ biñ direm
Nezd-i raḥmāndan olasın mıḥterem

کویوره سن خوردمادن برماند
صدقه هم حاله مردانه سن

Ger viresin ḥurmādan bir dāne sen
Şıdqla hem iḥlāşla merdāne sen

غول بندن کویوره سن صدقه
اول اوله بوندن خراوت ددیم

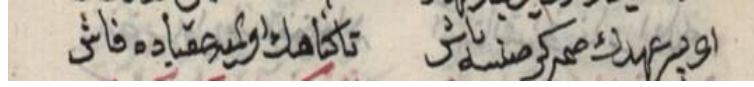
Ġayr elinden ger viresin sad ḥezār
Ol ola bundan firāvān der-şümār

امتنه کینکدن اصلان رجوع
کرا و کرده کافقر ایله رجوع

995 İtme baḥşışüñden aşla sen rücū‘
Ger irerse de saña faqr ile cū‘

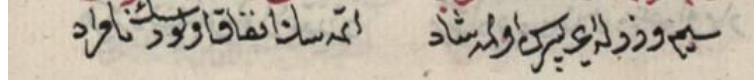
دونه ایستورکن ایچاز نهارد
کیم دور سیک سئل اولور دن اهاناد

Dönme işāruñdan ey cān zinhār
Kim dönerseñ bil olursun ehl-i nār

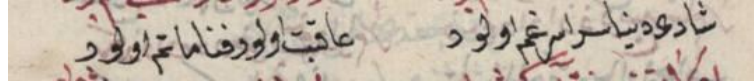
Ey püser ‘ahdüñ sima ger sınsa bāş

Tā günāhuñ olmaya ‘uqbāda fāş

Sīm u zerle ey püser sen olma şād

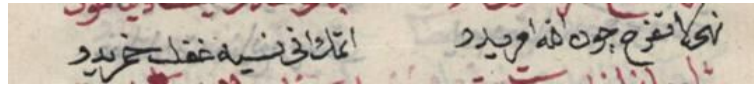
İtmeseñ infāk olursuñ nā-murād

38a

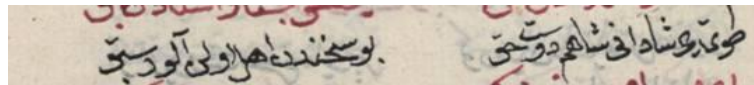
Şādī-i dünyā serāser ğam olur

Ākıbet olur fenā mātem olur

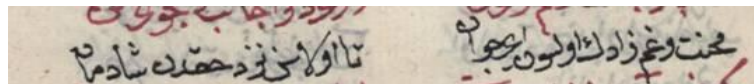
1000 Nehy-i Lā tefrah çün Allah emridür

İtmek anı nisye ğaflet ħamrıdur

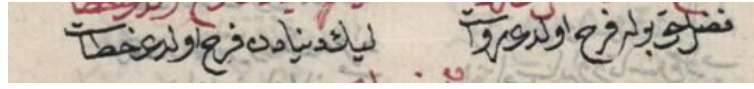
Ṭutmadı şādānı şāhm dost ħaķ

Bu süħandan ehl olan alur sebaķ

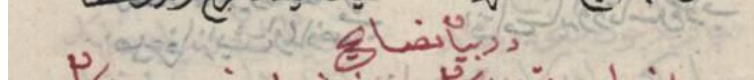
Mihnet ü ğam zāduñ olsun ey civān

Tā bulāsın nezd-i ħaķdan şādumān

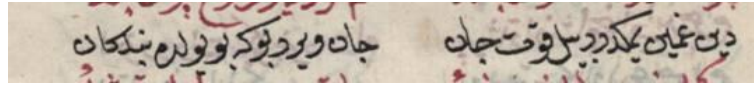

Faḍl-ı ḥaḳ birle feraḥ oldı revāst

Līk dūnyādan feraḥ oldı ḥaṭāst

DER-BEYĀN-I NEŞĀYİH

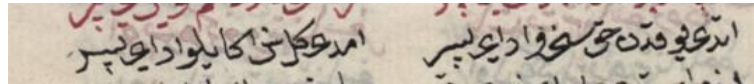
Dīn ğamın yemekdür bil kūt-ı cān

Cān virür buña bu yolda bendegān

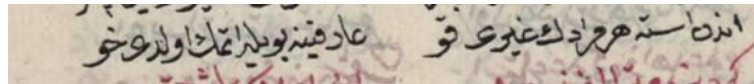
1005 Her ki yoḳdur dīn için endīşesi

Ġaflet olmuşdur anuñ bil pīşesi

İtdi yoḳdan ḥaḳ seni var ey püser

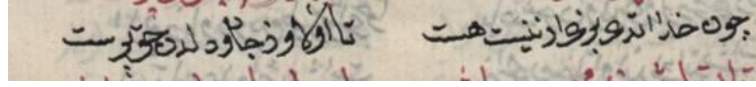
İmdi gel sen aña yalvar ey püser

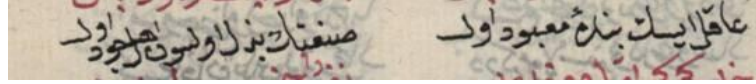
Andan iste her murāduñ ğayrı ḳo¹²⁰

‘ Ārifine böyle itmek oldı ḥū

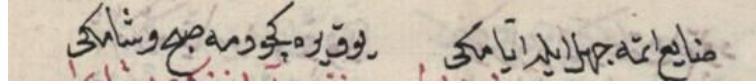
¹²⁰ Kafiye kusuru

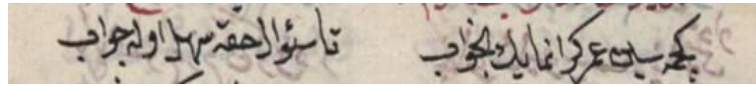
Çün Hudā itdi bizi ez-nist hest
Tā olavüz cān u dilden haq perest

‘Ākıl iseñ bende-i ma‘būd ol
Şan’atuñ bezl olsun ehl-i cūd ol

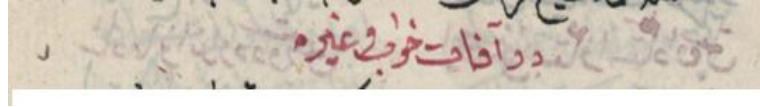
38b 1010 Zāyi‘ itme cehl ile eyyāmuñı
Yoq yire geçürme şubḥ u şāmuñı

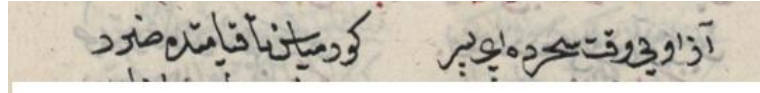
Geçmesin ‘ömr-i girān-mayñ be- ḥāb
Tā suāl-ı haqqa sehl ola cevāb

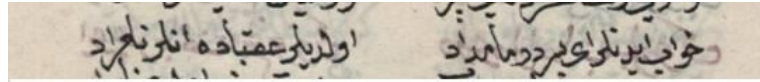
Ġaflet ile itme zāyi‘ fırsatı
Yevm-i ‘uqbāda çekersin zaḥmeti

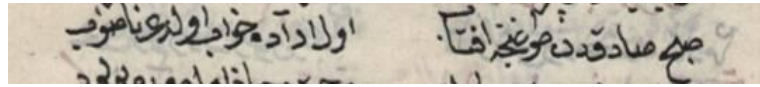
DER-ĀFĀT-I ḤĀB Ü ĞAYRİHİ

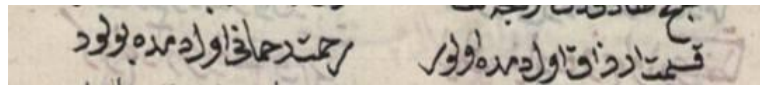
Az uyu vaqt-ı şehirde ey püser
Görmeyesin tā kıyāmetde zarar

ḤĀb idenler ey püser der-mā medād
Oldılar ‘uqbāda anlar nā-murād

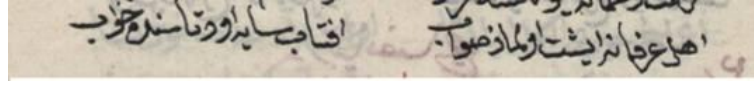
1015 Şubḥ-ı şādıkdan toğunca āfitāb
Ol arada ḥĀb oldı nā-şavāb

Qısmet-ı erzāk ol demde olur
Raḥmet-i raḥmānı ol demde bulur

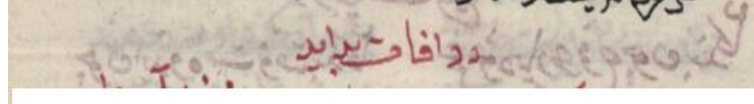

Raḥmet-i raḥmāna irmekse murād
Olma qāim olsa vaqt-i bāmdād

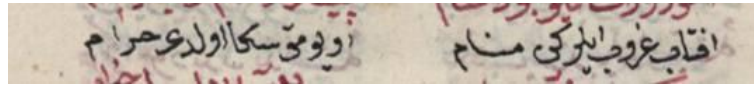

Ehl-i 'irfāna işit olmāz şavāb

Āfitāb-ı saye ortasında ḥ̣āb

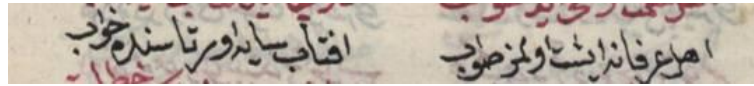

DER-ĀFĀT-I BEDĀYET

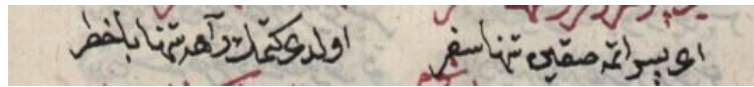
Āfitāb gurub eylerken menām

Uyumaḵ saña oldı ḥarām

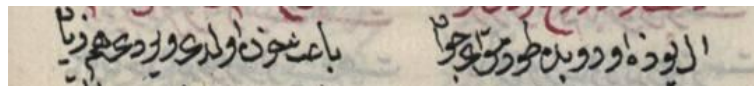
1020 Ehl-i 'irfāna işit olmaz şavāb

Āfitāb-ı saye ortasında ḥ̣āb

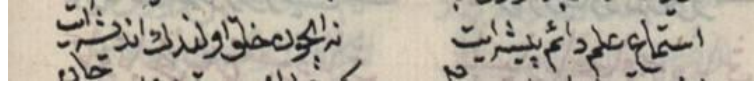
Ey püser itme şaḳın tenhā sefer

Oldı gitmek rāha tenhā bā-ḥaṭar

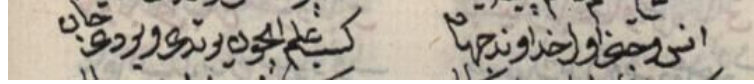

El yüze urup da ṭurmaḵ ey civān

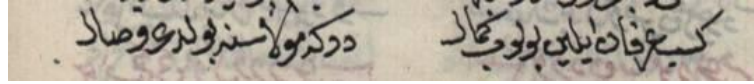
Bāiṣ-i ḥüzn oldı virdi hem ziyān

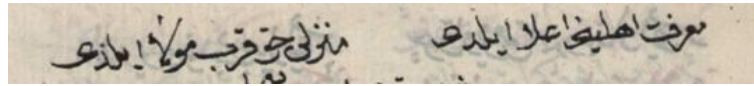
İstimâ‘-ı ‘ilm dâim pîşe it
Ne için halk olunduñ endîşe it

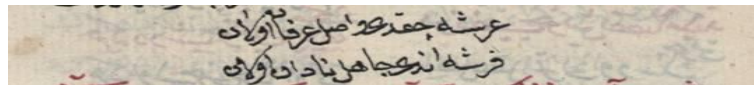
İns u cinni ol hudâvend-i cihân
Kesb-i ilm için yaratdı virdi cân

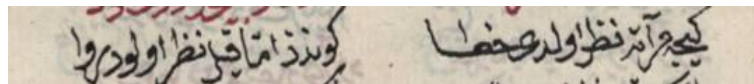
1025 Kesb-ı ‘irfân eyleyen bulup kemâl
Dergeh-i Mevlâsına buldı vişâl

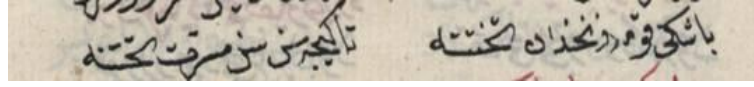
39a Ma‘rifet ehlini i‘lâ eyledi
Menzilin haq kurb-ı Mevlâ eyledi

‘Arşa çıkdı vâşıl-ı ‘irfân olan
Ferşe indi câhil-i nâdân olan

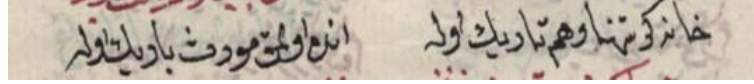

Gice mir‘âta nazar oldu haṭâ
Gündüz ammâ kıl nazar olur revâ

Başuñı kıoma zenaħdan taħtına

Tā ğiçesin sen meserret taħtına

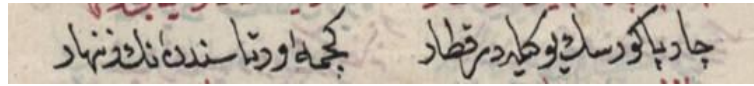
1030 Ĥāne ger tenhā ü hem tārık ola

Anda olmaķ mūrış-i bārık ola

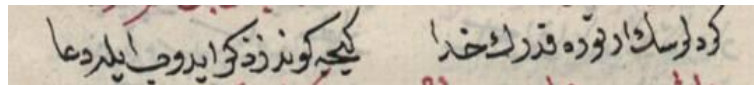
Elüñ çeneñ altına hiç kıoma

Ehl-i ‘aql kıatında şovakdur kıoma

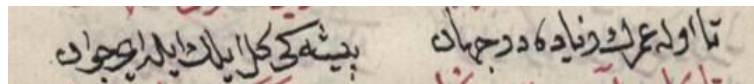
Çār-pā ğörseñ yükü ile der-kařar

Geçme ortasından anuñ zinhār

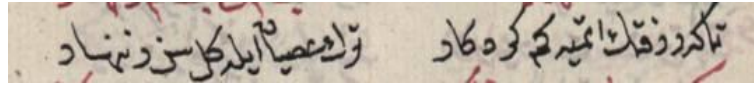
Ger dilerseñ artura kıadruñ Ĥudā

Gice ğündüz zıkr idüp eyle du‘ā

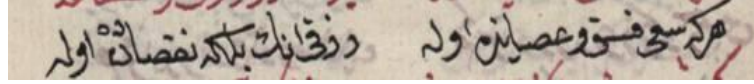

Tā ola ‘ömrüñ ziyāde der-cihān

Pişeñi ğel eylik eyle ey civān

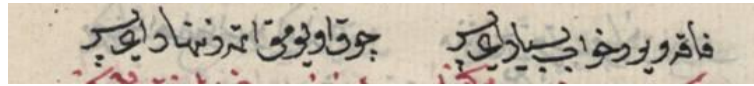
- 1035 Tā ki rızķuñ itmeye kem Kirdgār
Terk-i ‘ișyān eyle gel sen zinhār

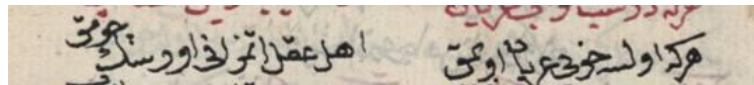
- Her ki sa‘yi fișķ u ‘ișyānda ola
Rızķı anuñ belki noķșānda ola

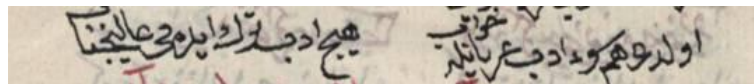
- Rızķına eger kișinüñ güftār-ı kizb
‘Ömrin ekser ādemüñ reftār-ı kizb

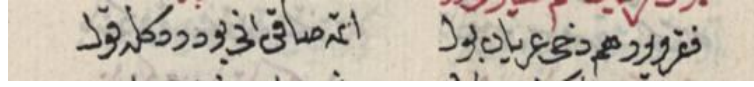
- 39b Fāķa virür ħ~āb-ı bisyār ey püser
Çoķ uyumaķ itme zinhār ey püser

- Her ki olsa ħ~avbı ‘uryān uyumaķ
Ehl-i ‘aķl itmez anı ursañ çomaķ

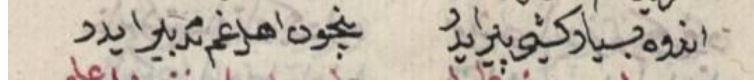

- 1040 Oldı hem su-i edeb ‘uryānla ħ~āb
Hıç edeb terk ide mi ‘āli-cenāb

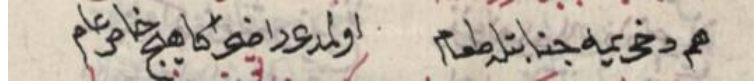
Faqr virür hem daği ‘uryān bevl

İtme şağın anı budur diñle qavl

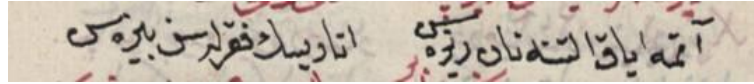
Endüh-ı bisyār kişi[yi] pīr ider

Niçün ehl-i gam tedbīr ider ¹²¹

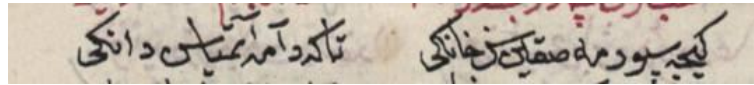
Hem daği yime cenābetle ta‘ām

Olmadı rāzı añā hiç haş-[u] ‘ām

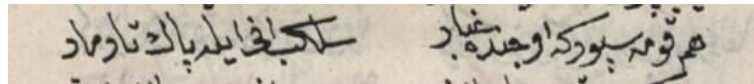
İtme ayak altına nān rīzesin

Atar ısañ faqr ile sen bizesin

1045 Gice süpürme şağın sen haneñi

Tā ki dāma atımıyasın dāneñi

Hem qoma süpürge ucunda gubār

Silkip anı eyle pāk tārumār

¹²¹ Vezin kusurlu

سکیمو چیمو غباریلانی محنت اندوهه صال اول سنو

Silmeyüp komaq ğubāriyla anı

Mihnet [ü] endüha şalar ol seni

ایتمه هر چوبله دنداندک خارول ادمه خسرا ویرد اولهم ویرال

İtme hem çupla dendānuñ ħilāl

Ādeme ħusrān virür ol hem vebāl

یومه آلاک بالچی ایله ایوجوان دست پاک ایتمو ولی ابره وان

Yuma elüñ balçık ile ey civān

Dest pāk itmez veli āb-ı revān

ایشله اوستندله و نوردمه اعبیر بو نیله اتمک کشیه ویرد ضرور

1050 İşik üstinde oturma ey püser

Böyle itmek kişiyе virür zarar

جامرکی اوستندک صافی دیکمه سن تا اولرین فاقه رخسندن سی

Cāmeñi üstinde şağın dikme sen

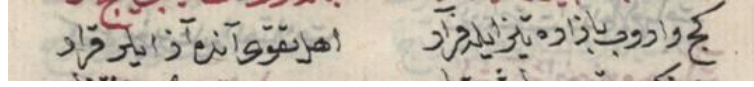
Tā olasın fākā zaħmından esen

دامنک بولر نوردکی اتمه پاک اولمیا سن فقرله تا کیم هلاک

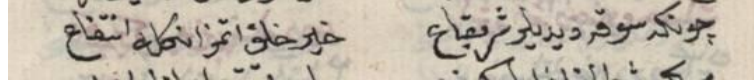
40a

Dāmenüñ birle yüziñi itme pāk

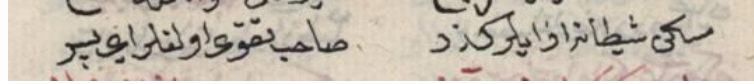
Olmayasın faqr ile tā kim helāk

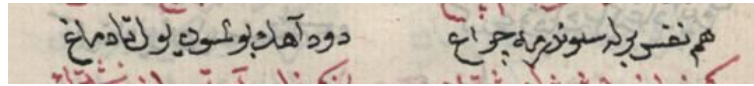
Geç varup bāzāra tiz eyle firār
Ehl-i taḳva anda az eyler ḳarār

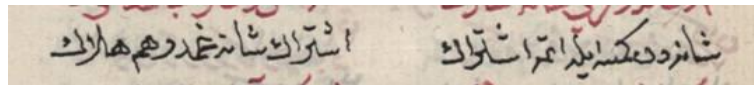
Çünkü sūḳa didiler şerr-i bīḳa‘
Ḥayr-ı ḥalk itmez anuñla intifa‘

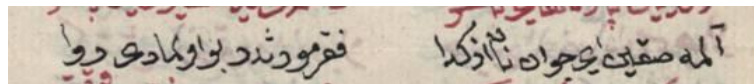
1055 Mesken-i şeyṭāna az eyler güzer
Şāḥib-i taḳva olanlar ey püser

Hem nefes birle söyündürme çerāḡ
Dūd-ı ahuñ bulmasın yol tā dimāḡ

Şāneden kimsele ile itme iştirāk
İştirāk-ı şāne ḡamdur hem helāk

Alma şaḳın ey civān nan ez-gedā
Faḳr mūrisdür bu olmadı revā

عنكبوتك بيتخوز خانهدن قورتلاسن تا که دام و دانهدن

‘Ankebūtuñ beytini boz ḥaneden

Ḳurtulasın tā ki dām u dāneden

خانده کوا ولسه بیت عنكبوت اولماز اول او ده غنا الا که قوت

1060 Ḥanede ger olsa beyt-i ‘ankebūt

Olmaz ol evde ğinā illa ki kūt

قوت کوا قائل اولوب کیرک رضا خاوردو که اولدی سن کی ایوفتا

Ḳūta ger ḳāil olup virseñ rızā

Ḥāş-ı dergāh olasın sen ey fetā

لیک استرک خدا ده سن غنا خاتره کی پاک ایله ندن بی غنا

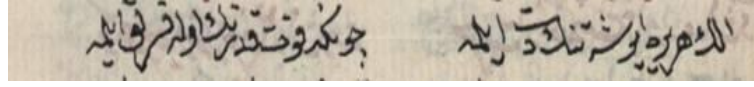
Līk isterseñ Ḥudādan sen ğinā

Ḥaneñi pāk eyle andan bī-‘anā

ایتمه بیرون خوجکی اندازده قورتلاسن تا که سن دروازده دن

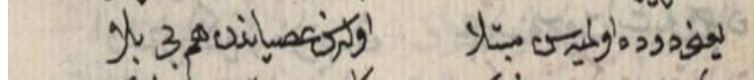
İtme bīrūn ḥavcūnı [?] endāzeden

Ḳurtulasın tā ki sen dervāzeden

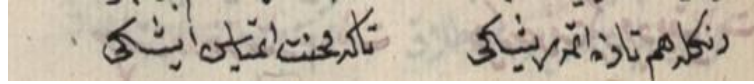
Elüñ her yire irişse teng-dest eyleme ¹²²

Çünki քüt քudretiñ ola farīk eyleme ¹²³

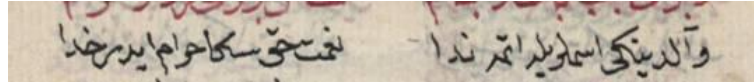
1065 Ya‘ni derde olmayasın mübtelā

Olasın ‘iṣyāndan hem bī-belā

Rengle hem tāze itme rīṣūñi

Tā ki miḥnet itmeyesin iṣūñi

40b Vālideynüñi isimleriyle itme nidā ¹²⁴

Ni‘met-ı ḥaḳ saña ḥarām ider Ḥudā ¹²⁵

Peder māderi yād itme benām

Saña ni‘met-ı ḥaḳ olur ḥarām

¹²² Vezin kusurlu

¹²³ Vezin kusurlu

¹²⁴ Vezin kusurlu

¹²⁵ Vezin kusurlu

Güft Peygamber 'Aleyhi's-şalāt

El-cennetū taḥe aḡdāmü'l-ümmehāt

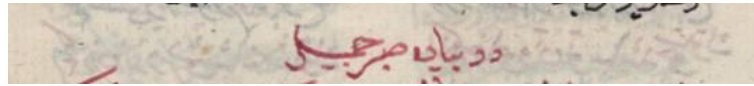
1070 Қапунуñ яны үзге аз җаян

Bu ḡaşletler zāradır bil 'ayān

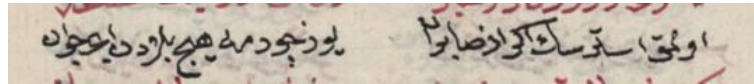

Ger ḡelā yerinde abdest alasin

Kendi vaḡtūn bil ki ḡāret idesin

DER-BEYĀN-I ŞABR-I CEMĪL

Olmak isterseñ eger ez-şābirān

Yüz çevirme hîç belādan ey civān

Ger olasin sen belādan türüş- rūy

Şabrdan enfüñe irişmeye bŷy

شولوقت باره صابرد کلین اهل صدق آتد شاکر کلین

Şol vaqt belāya şābir degilsin
Ehl-i şıdk katında şākir degilsin

صبریل اولور شاکایت زجیل اتمه شکر و حق اولور زلیل

1075 Şabr bil olur şikāyetsiz cemīl
İtme şekva haqdan olursın zelīl

اولماسک صابر بار وقتد کر صابران ملکده اتمسک سفر

Olmasaṅ şābir belā vaqtinde ger
Şābirān mülkine itmezsın sefer

فقرله کرایلر سک افتخار اهل تقوی ساک اتم اعتبار

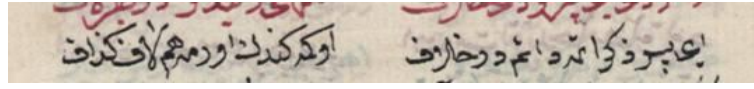
Faqr ile ger eylemezseṅ iftiḥār
Ehl-i taqva saṅa itmez i'tibār

اوله فرما نکر کو خانو جهان جمله نه حرمت ایت پیر و جوان

Olsa fermānuṅda ger ḥalq-ı cihān
Cümlesine ḥürmet it pir ü civān

قلبه خدمتده صفین زبولتیج خدمت مردان اولور آرام روح

41a Kaçma ḥizmetden şaḫın sen bul fütūḥ
Ḥizmet-i merdān olur ārām-ı rūḥ

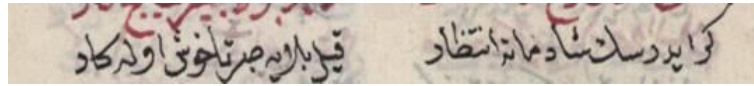
- 1080 Ey püser zıkr itme dāim der ھیlāf
Ögme kendüñ urma hem lāf-ı güzāf

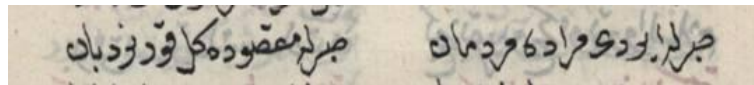
- Lāf idenler ھیaldıları maھرūm rāc
Derdine anlaruñ olmadı 'ilāc

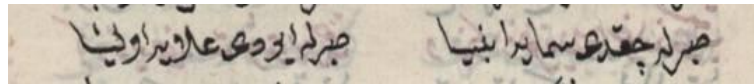
- Urmadılar başa devlet tācını
Buldılar ھیusrān ھیam tāracını

- Ger iderseñ şādumāna intizār
Kıl belāya şabr tā hoş ola kār

- Şabr ile irdi murāda merdümān
Şabr ile maqşūda gel ھیur nerdübān

- 1085 Şabr ile ھیıkdı semāya enbiyā
Şabr ile irdi 'alāya evliyā

دانی صبری شوکم الدواله حق یولندا ویرمدی عمری یله

Dāmen-i şabrı şu kim aldı ele
Hak yolunda virmedi 'ömrü yile

صبرله مردم اولور مقبول حق آجیلور عرفاندن کاهر ورق

Şabr ile merdüm olur maqbül-ı hak
Açılır 'irfāndan aña her varağ

بودررسندن تمنا یا معاین اهل صبریلر برحق اهنسایک

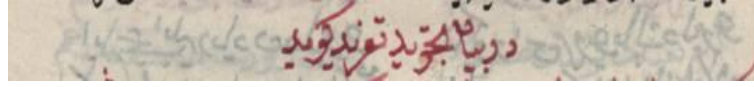
Budurur senden temennā yā Mu'ın
Ehl-i Şabrıla bizi kıl hem-nişin

صابراندا ایله دنیا ده رفیق تا ایجاورد اعضاءه حق

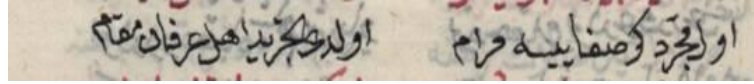
Şābirāna eyle dünyāda refik
Tā içevüz dār-ı 'uqbāda rahik

بیزی صابور قوللور کدن قلم یاز بودررسندن خدا یا بیل و آد

1090 Bizi şābir kullaruñdan kılma yād
Budurur senden Hudāya bil murād

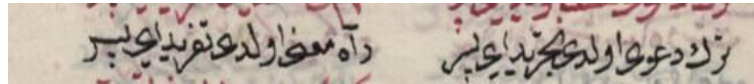

DER-BEYĀN-I TECRĪD-[Ü] TEFRĪD-GŪYED

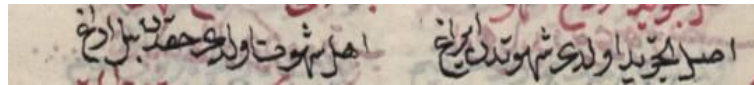
Ol mücerred ger şafā-pīşe merām

Oldı tecrīd ehl-[i] ‘irfān-maḳām

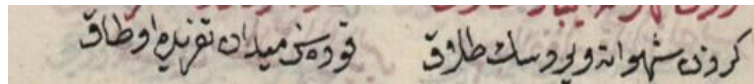
Terk-i da‘va oldı tecrīd ey püser

Rāh- Ma‘nā oldı tefrīd ey püser

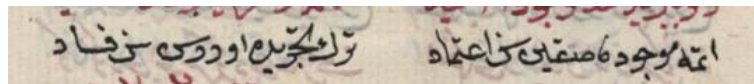
Aşl-ı tecrīd oldı şehvetden ırağ

Ehl-i şehvet oldı ḥaḳdan bil ırağ

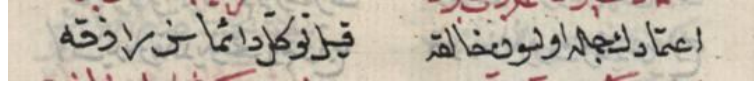
Ger zen-i şehvāta virürseñ ḫalāk

Ḳurasın meydān-ı tefrīde oḫāk

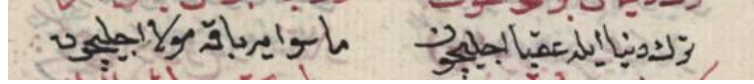

41b 1095 İtme mevcūda şaḳm sen i‘timād

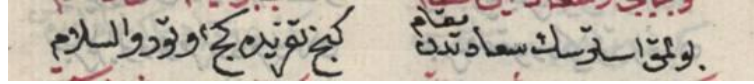
Terk-i tecride urursun sen fesād

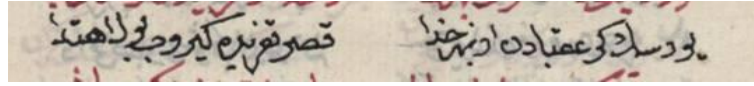
İ'timāduñ cümle olsun Hālîka
 Qıl tevekkül dāima sen rāzıka

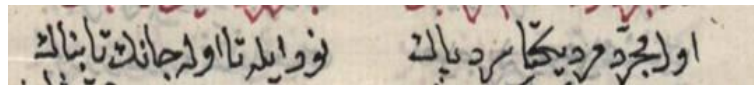
Terk-i dünyā ile 'uqbā ecliçün
 Māsivāya bakma Mevlā ecliçün

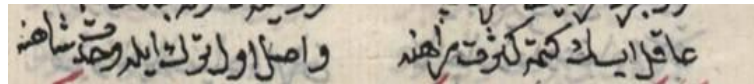
Bulmaq isterseñ sa'ādetden maqām
 Künc-i tefride geç otur vesselām

Yürüseñ ger 'uqbādan ez-behr-i Hudā¹²⁶
 Qaşr-ı tefride girüp bul ihtidā

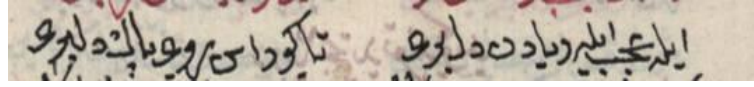

1100 Ol mücerred merd-i yektā serd-i pāk
 Nūr ile tā ola cānuñ tābnāk

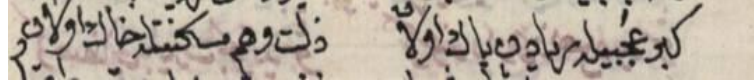
'Āqıl iseñ gitme keşret rāhına
 Vāsıl ol terk ile vaḥdet şāhına

¹²⁶ Vezin kusurlu

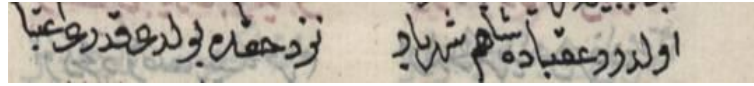
Eyle ‘ucb ile riyādan dil berī

Tā göresin rüy-i pāk-i dilberī

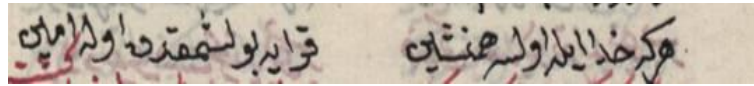
Kibr ‘ucb ile riyādan pāk olan

Zillet ü hem meskenetle hāk olan

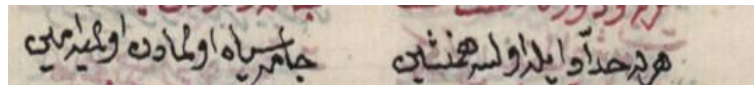
Oldurur ‘uqbāda şāhum şhriyār

Nezd-i haḫda buldı ḫadri i‘tibār

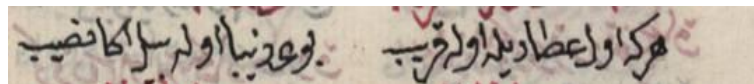
1105 Her ki Ḥudā ile olsa hem-nişīn

Ḳaraya bulaşmaḫdan ola [ol] emīn

Her ki ḫaddad ile olsa hem-nişīn

Cāme siyah olmadan olmaya emīn ¹²⁷

Her ki ol ‘aṭṭār ile ola ḫarīb

Buy-i dūnyā ola bil aña naşīb

¹²⁷ Vezin kusurlu

همنی صالحان اولی پیر فاسقاند دورا اولوی ایلر حذر

42a Hem-niṣīn-i ṣāliḥān ol ey püser
Fāsıqāndan dūr olup eyle ḥazer

ظالمه میل اتمه کز اولی عوین اهل ظلمه میل ایدن اولمز تمیز

Zālime meyl itme hergiz ey ‘azīz
Ehl-i zūlme meyl iden olmaz temīz

ظالمه میل ایلین ظالم اولور قلی قاسی جانیم مظلم اولور

1110 Zālime meyl eyleyen zālīm olur
Qalbi qāsi cānı hem muzlīm olur

اهل ظلم وجودن ایلد فرار طوممه نلر ایلد اولور اهل نادر

Ehl-i zūlm-u cevrden eyle firār
Tırma anlarla olursuñ ehl-i nār

صکبت ظالم ایشت آتدورر آتسه دوشن کسونا خوشدورر

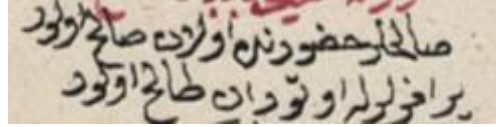
Şoḥbet-i zālīm işit ateş dūrūr
Ateşe düşen kişi nā-ḥoş dūrūr

اولمسن ارباب ظلمک حریف کورمیسین تاکه عقباده غمی

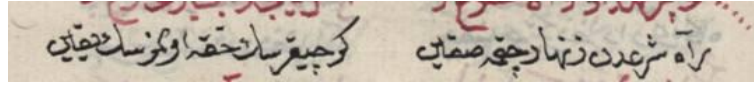
Olma sen erbāb-ı zūlmüñ maḥremi
Görmıyesin tā ki ‘uqbāda gāmı

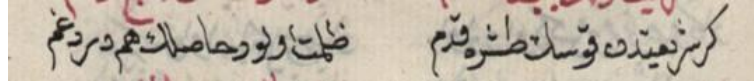
Her ki ol şālihler ile oldı yār
Nezd-i hāḡda bula ol ḡadr i'tibār

1115 Şālihler hūzurunda olan şālih olur¹²⁸
Yaramazlarla oturan tālih olur

Rāh-ı şer' den zinhār çıkma şāḡın
Ger çī ḡarsāñ ḡāḡḡa olmazsın yāḡın

Ger şeri' atdan ḡosañ ḡaşra ḡadem
Zulmet olur ḡāşılıñ hem derd-[u] ḡam

Her ki ol gide ḡalālet rāhına
Şūphesiz düşer cehennem cāhına

¹²⁸ Vezin kusurlu

حقى استه بده باطلدن كذر جور قبل بيته بخلدن قضا حد

Hakkı iste eyle bātıldan güzer

Cūd kııl pīşe buılden kııl hāzer

اولماسه راهك صراط مستقيم عاقبت نار الحوه و نور مقيم

1120 Olmasa rāhuñ şırāṭ-ı müstaḳīm

‘Aḳıbet nār içre olursuñ muḳīm

راه شيطان صفاي كتمه اخی كركيد رسك بل او نور دورجی

Rāh-i şeyṭāna şaḳın gitme aḫi

Ger giderseñ bil olursuñ dūzaḫī

هر ك اول كيد حقيقت مرهنه عاقبت واصل اولور الله

42b

Her ki ol gide ḥaḳīḳat rāhına

‘Āḳıbet vāşıl olur Allah’ına

نفسه صفاي اولمسين باه خلاف تاك نوريله بيره ي ايتلاف

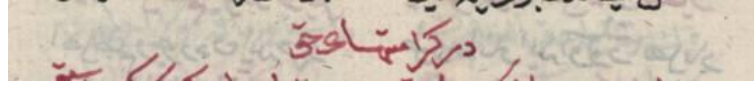
Nefse şaḳın olma sen eyle ḫilāf

Tā ki nūr ile idesin itilāf

نفس شيطانده بزويلا امين بود ورسنده تمننا لامعين

Nefs-i şeyṭāndan bizi eyle emīn

Bu dūrür senden temennā yā Mu‘īn

DER-KERĀMETHĀ-YI HAḤ

- 1125 Oldı dört şey ez kerāmethā-yı haḤ
Muḡbil oldur ala bundan ol sebaḤ

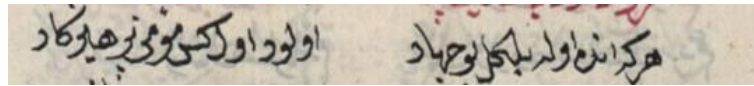
- Evvelā oldur ki ola rāst-u gūy
Hem seḡāvetle ola ol tāze-rūy

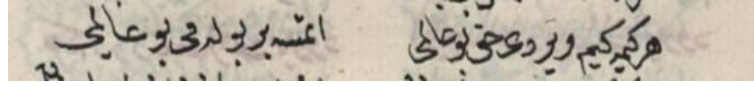
- Hem ide hıfz-ı emānet der-cihān
İtmiye hergiz ḡiyānet ey civān

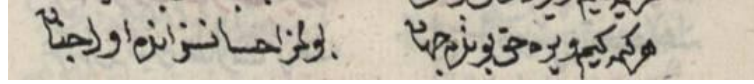
- Pes seḡāvetdur faẓl-ı ilah
Faẓl-ı haḤ ger naẓar dādī nigāh

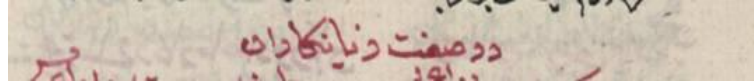
- Her ki anda ola bil-kül bu çihār
Olur ol kes mu'min-i perhizkār

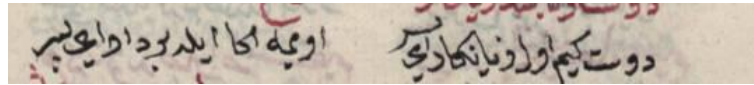
- 1130 Her kime kim virdi haḡ bu ‘ālemi
İtmese bir bula mı bu ‘ālemi

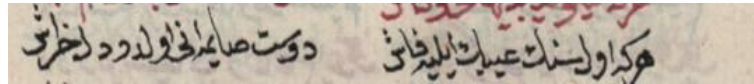
- Her kime kim virecek bunda cihān
Bulmaz iḡsānsız anda ol cinān

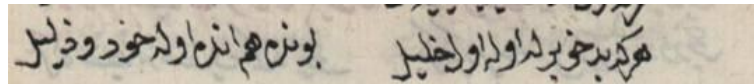
DER-ŞIFAT-I ZİYĀN-KĀRĀN

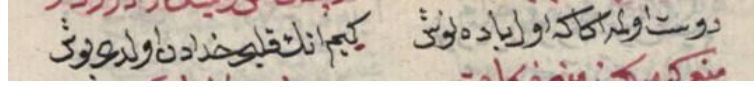
- Dost kim ol ziyānkār ey püser
Uyma aña eyle bir dād ey püser

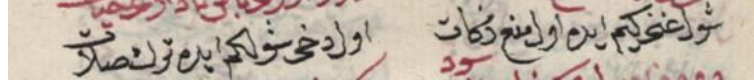
- Her ki ol senüñ ‘aybuñ eyliye fāş
Dost şayma anı oldur dil-ḡırāş

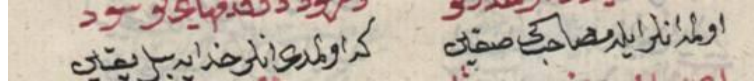
- Her ki bed-ḡū birle ola ol ḡalīl
Bunda hem anda ola ḡor ü zelīl

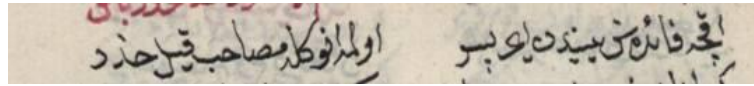
- 43a 1135 Dost olma aña ki ol bāde nūş
Kim anuñ qalbi ẖudādan oldı boş

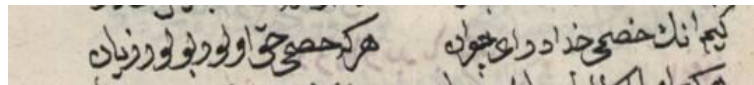
- Şol ğani kim ide ol men'-i zekāt
Ol daħi şol kim ide terk-i şalāt

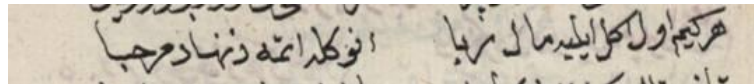
- Olma anlar ile muşāhib key şakın
K'olmadı anlar ẖudāya bil yakın

- Aqçe fāidesin yiyenden ey püser ¹²⁹
Olma anuñla muşāhib kıl ħazer

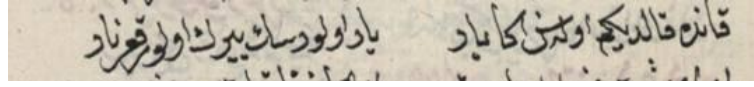

- Kim anuñ ħaşmı ħudādur ey civān
Her ki ħaşmı ħaq olur bulur ziyān

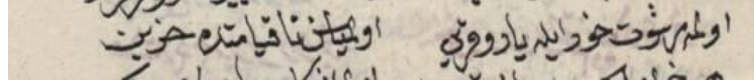

- 1140 Her kim ol ekl eyliye māl-ı ribā
Anuñ ila itme zinhār merħabā

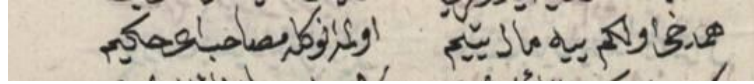
¹²⁹ Vezin kusurlu

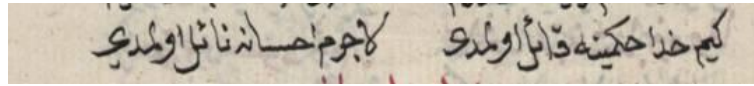
Qanda qaldı kim olasın aña yār
Yār olursañ yirũñ olur qa‘r-ı nār

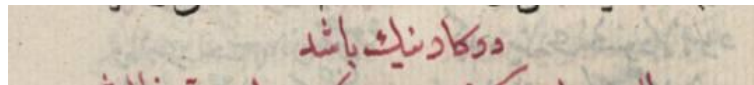
Olma rüşvet h̄or ile yār ü qarĩn
Olmayasın tā kıyāmetde hazĩn

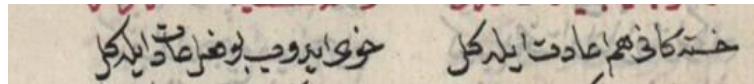
Hem daħi ol kim yiye māl-ı yetim
Olma anuñla muşāħib ey ħakim

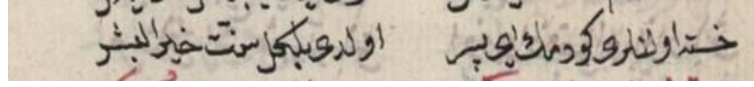
Kim Ĥudā ħükmine qāil olmadı
Lā-cerem iħsāna nāil olmadı

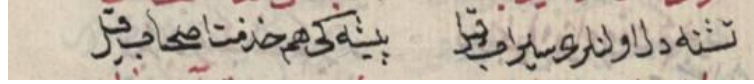
DER-KĀR-I NĪK-BĀŞED

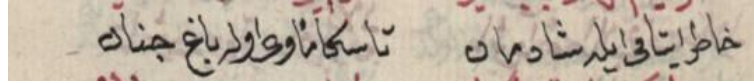
1145 Ĥastegānı hem i‘ādet eyle gil
Ĥũy idüp bu fi‘l [i] ‘ādet eyle gil

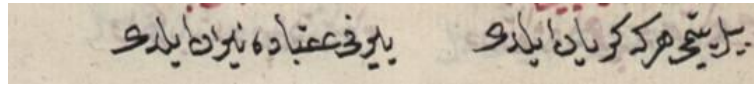
Ḥaste olanları görmek ey püser
Oldı bilgil sünnet-i ḥayrū'l-beşer

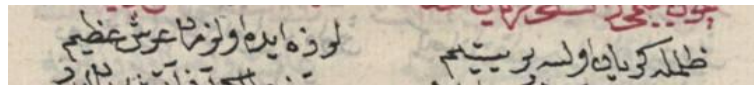
Teşne dil olanları sîr-âb kıl
Pîşeñi hem hizmet-i aşḥâb kıl

Ḥâṭır-ı eytāmı eyle şādumān
Tā saña me'vā ola bağ-ı cinān

Bil yetimi her ki giryān eyledi
Yirini 'uqbāda nirān eyledi

43b 1150 Zūlm ile giryān olsa bir yetim
Lerze ide ol zaman 'arş-ı 'azīm

Çün yetimi bir kişi giryān ider
Cehennem mālîki anı âteşe biryān ider¹³⁰

¹³⁰ Vezin kusurlu

Bir yetimi her ki ol ḥandān ide

Eyleyüp cūd-[u] ‘atā ferḥān ide

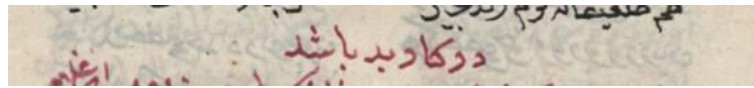
Ḥaḳ anı cināna lāyık eyliye

Luṭf-(u) iḥsānıyla fāyık eyliye

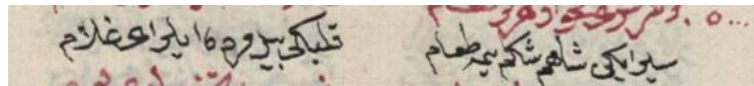

Hem za‘ifāna kerem oldı cemīl

Ehl-i bezle luṭf-i ḥaḳ olur cezīl

DER-KĀR-I BED BĀŞED

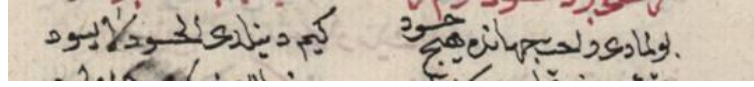
1155 Sîr iken şāhum şikem yime ta‘ām

Ḳalbūni bil mürde eyler ey gulām

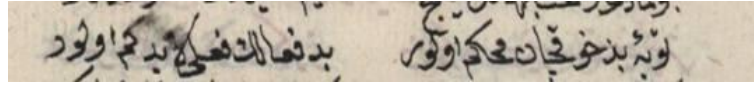
Hürden-i bisyār ider batnı ‘alil

‘Āḳıbet bīmār ider eyler zelīl

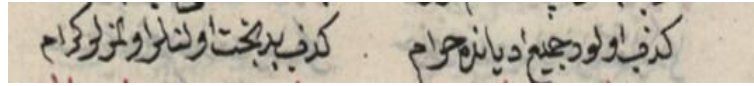
Bulmadı raḫat cihānda hiç ḫasūd

Kim diñildi el ḫasūd lā yesūd

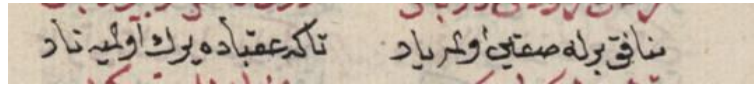
Tevbe-i bed ḫu kaçan maḫkūm olur

Bed-fai'ālūñ fi'li lā-būd kem olur

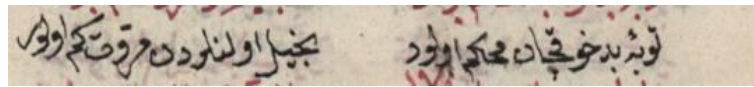
Kizb olur cemi' edyānda ḫarām

Kizb-i bedbaḫt olanlar olmazlar kirām¹³¹

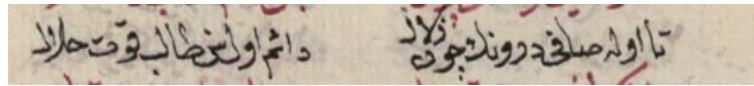
1160 Münāfiḫ birle şaḫın olma yār

Tā ki 'uḫbāda yerūñ olmaya nār

Tevbe-i bed-ḫū kaçan muḫkem olur

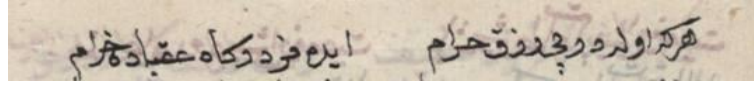
Baḫil olanlardan mürüvvet kem olur

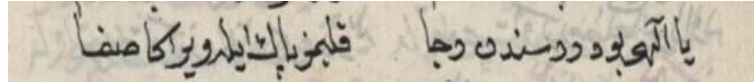
Tā ola şāfi-derūnuñ çün zülāl

Dāim ol sen ṭālib ḫūt-ı ḫelāl

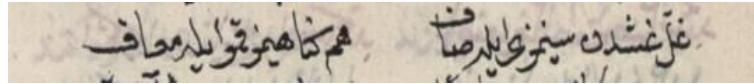
¹³¹ Vezin kusurlu

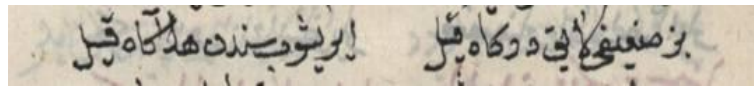
44a Her ki ola der-pey-i rizq-ı ħarām
İdemez dergāh-ı ‘uqbāda ħirām

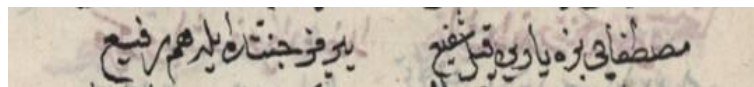
Yā ilahi budurur senden ricā
Qalbümüz pāk eyle vir aña şafā

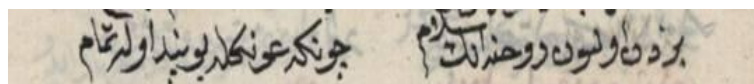
1165 Ğıl u ğışdan sinemüzi eyle şāf
Hem günāhumuz kamu eyle mu‘āf

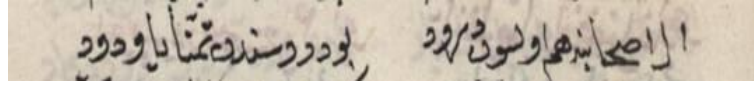
Biz za‘ifi lāyık-ı dergāh kıl
İrişüp senden hüdagāh kıl

Muştafāyı bize yarın kıl şefi’
Yerümüz cennetde eyle hem refi’

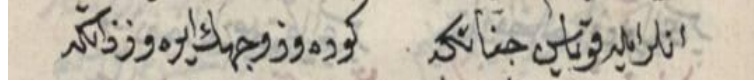

Bizden olsun ruĥına anuñ selām
Çünki ‘avnuñla bu pend ola temām

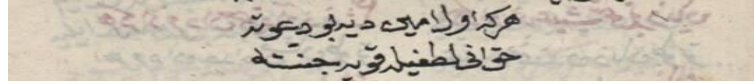
Āl aṣḥābına hem olsun dūrūd

Bu dūrūr senden temennā yā Vedūd

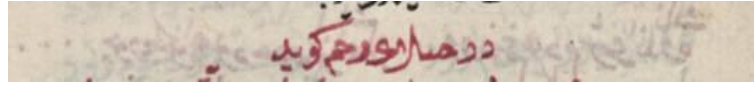
1170 Anlar ile qoyasın cennātuña

Görevüz vechüñ irevüz zatuña

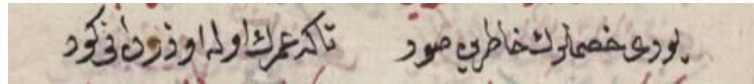

Her ki ol amīn diye bu da'vete

Ḥaḡ anı luṭfıyla qoya cennete

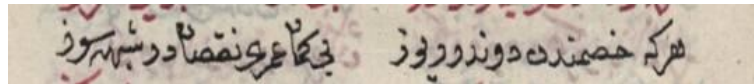

DER-ŞILA-YI RAḤM GÜYED

Yüri hışımlaruñ ḥatırını şor

Tā ki 'ömrüñ ola uzun anı gör

Her ki hışmından döndürür yüz

Bī-gümān 'ömri ñokşāndur şüphesüz

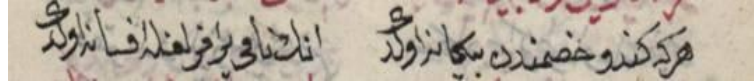
Her ki ol terk-i aḳārib ider

Cismini 'aḳreblere ḳūt ider

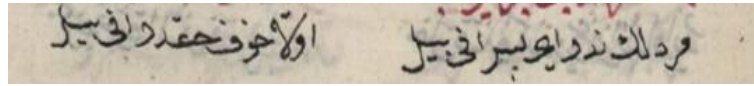
1175 Ḳaṭ'-ı raḥmden yaramaz ne olur

Naḳş -ı 'ömr naḳş-ı rızk hem mebüz[?] olur

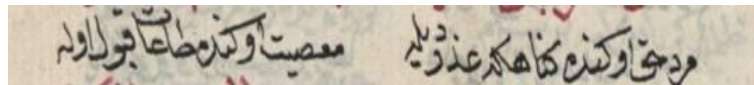
Her ki kendü ḥışmından bīgāne oldı ¹³²

Anuñ nāmı yaramazlıḡla efsāne oldı ¹³³

Merdlik nedür ey püser ānı bil ¹³⁴

Evvelā ḥavf-ı Ḥaḳdur ānı bil ¹³⁵

44b Merd-i Ḥaḳ öñünde günāhıña 'özü dile ¹³⁶

Ma'siyet öñünde ṭā'at ḳabül ola

¹³² Vezin kusurlu

¹³³ Vezin kusurlu

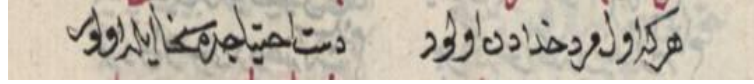
¹³⁴ Vezin kusurlu

¹³⁵ Vezin kusurlu

¹³⁶ Vezin kusurlu

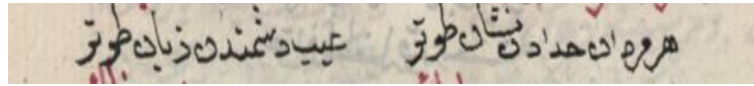
Her ki nîk merdānuñ işini eyler
Za'îflere luṭf-[u] iḥsān eyler

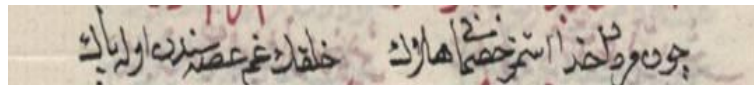
1180 Her ki ol merd-1 ḥudādan olur
Dest-i ihtiyāçda seḥā ile olur

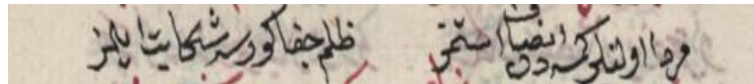
Merdān-1 ḥudāniñ şöḥbetine gel ey püser
Ḥaḳḳuñ faẓl-1 iḥsānın bul ey püser

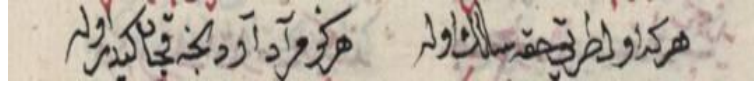
Her merdān-1 ḥudādan nişān tutar
'Ayb-1 düşmenden ziyān tutar

Çün merdān-1 ḥudā itmez ḥaşmānı helāk
Ḥaḳḳuñ ğam ğuşşasından ola pāk

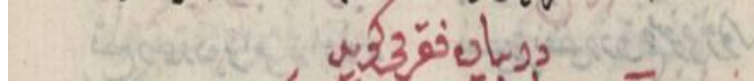
Merd olanlar kimseden inşāf istemez
Zulm cefā görse şikāyet eylemez

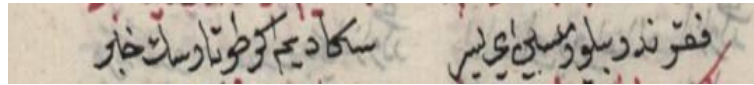
- 1185 Her ki ol ʔarīk-ı ʔaḫḫa sālik ola
Hergiz murād ardınca ʔaçar gider ola

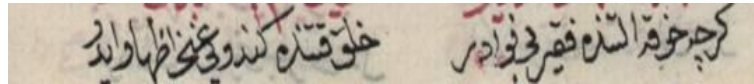
- Ey püser kendi terk-i murāduñı ʔut
Ba'de zān selāmet yolunı ʔut

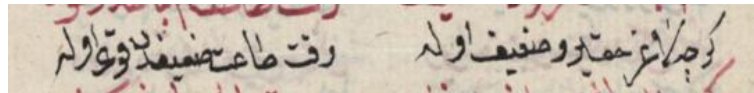
DER-BEYĀN-I FAḤR MĪ-GÜYED

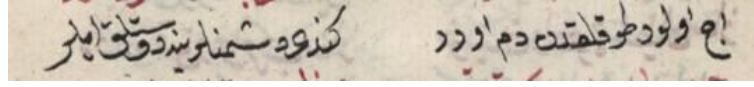
- Faḥr nedür bilür misin ey püser
Saña diyem eger ʔutarsañ ḫaber

- Gerçi ḫırḫa altında faḥir-i bī-nevādür
Ḥalḫ ḫatında kendüyi ğani izḫār ider

- 45a Gerçi lāġar ḫaḫīr ü za'īf ola
Vaḫt-ı ʔa'āt za'īfden ḫavī ola

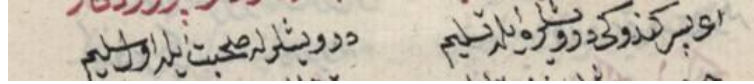
1190 Aç olur tokluğdan dem urur ¹³⁷

Kendi düşmenlerine dostluk eyler

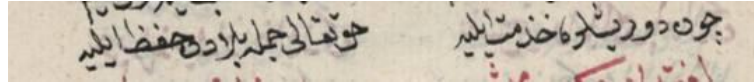
Ol fükarā ihtiyācı varken ğinā-yı ƙalb ƙutar ¹³⁸

Ne azuda semizlik ne ƙudret izhār ider ¹³⁹

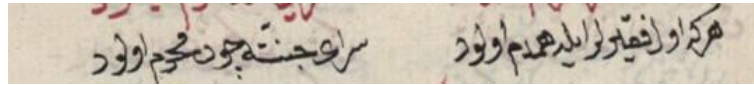
Ey püser kendüni derviřlere eyle teslim

Dervişlerle řořbet eyle ol selim

Çün derviřlere hizmet eyliye

Ħaƙ Te'āla cümle belādan Ħıfz eyliye

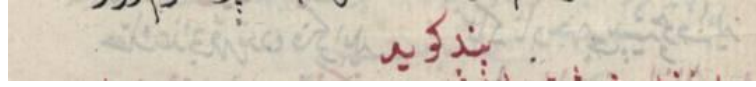
Her ki ol faƙirler ile hem-dem olur

Sarāy-ı cennete çün mařrem olur

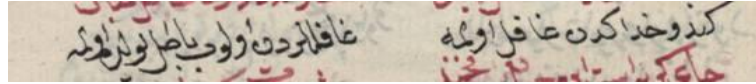
¹³⁷ Kafiye kusurlu

¹³⁸ Vezin kusurlu

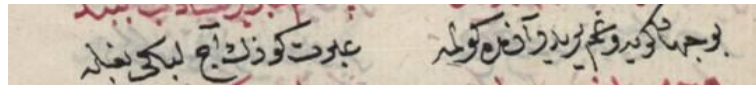
¹³⁹ Vezin kusurlu

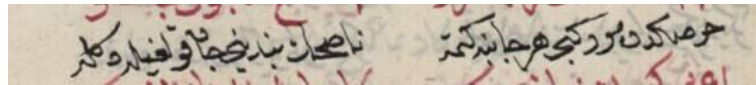
PEND GÜYED

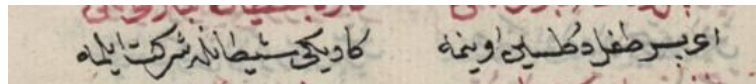
- 1195 Kendü Hūdāndan gāfil olma
Ġāfillerden olup bāṭıl yolda olma

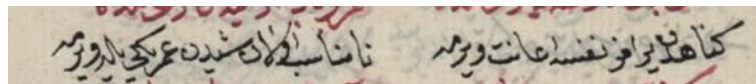
- Bu cihān girye vü ğam yeridür anda gülme
‘İbret gözün aç lebūni bağla

- Hırşuñdan mūr gibi her cānibe gitme
Nāṣihūñ bendini cān kulağıyla diñle

- Ey püser tıfl degilsin oynama
Kāruñi şeytānla şirket eyleme

- Günāhdan yaramaz nefse i‘ānet virme
Nā-münāsib olan şeyden ‘ömrüni yele virme

هر قنده تهمت اوله اوليره كتمه راه حقيقتاه ديجي كوردلجي كتمه

- 45b 1200 Her qānde tōhmet ola ol yere gitme
Rāh-ı ḥaḳīqate daḥi kōrler gibi gitme

عظيم دشمنی تواترسك اندن امين اولمه هم دركسز سفقان التدرع سكي اولمه

- ‘Azīm dūshmeni tūtarsuñ andan emīn olma
Hem dīreksiz saḳfuñ altında sākin olma

فيسق هو اولدك كوشش ايله كدوكي شيطانه مسحوه ايله

- Fısq hevā yolında kūşış eyleme
Kendüñi şeytāna maşhara eyleme

چون اولگن سفر تواترسك ازوق توت بوندي نصيحتته بر خوش قولى توت

- Çün öñüñde sefer tūtarsañ azıq tūt
Bu pend naşihata bir ḥoş ḳulluk tūt

بونديكده سفر تواترسك ازوق كدوكي باه فتايه ويرمه بوجاصل اولوبه توت ست اولمه

- Kendü ‘ömriñi bād-ı fenāya virme
Bī-ḥāşıl olup teḥī dest varma

اي پسرني اغلالدن فكري ايله يرافرنفسيكي ديمه ايله با مال ايله

- 1205 Ey püser sen aḡlālden fikr eyle
Yaramaz nefsuñi depme ile pa-māl eyle

حَقِّكَ عَذَابِ قَهْرٍ نَدْنِ فَكِّرْ اَيْلَهُ نَاكَ نَارِ جَهَنَّمِ بِسَبَبِ خَوْفِ اَيْلِهِ

Ḥaḳuñ 'azābı ḳahrından fikr eyle

Tā ki nār-ı caḥimi pīşe vü ḥavf eyle

چُون جَمَلِ دُوزَخِ اَوَزِ حَجَبِ اَوَلِ نَارِ سَعِيرِ شَادِ يَرِ اَوْلَمَا اَوَلِ

Çün cümle dūzaḥ üzre geçmek olur

Nār-ı sa'ir şād yeri olmāz ol

اَوَلَكِنْ تَسْخُو تَسَاكِ اَوِ بَسِ هَيْجِ خَوْفِ يَوْ قَدَرِ كَانَا دَسْفِرِ

Önüñde āteşi tūtarsañ ey püser

Hiç ḥavf yoḳdur saña nār-ı saḳar

اَوَلَمِ عَقِبِهِ لَوْ اَدْرَا يَوْ كَلِ بَسِ كَرِ سَعْيِ عَمَلِ اَيْلِهِ يَوْ كَلِ مَحْزُونِ بَكْرِ

Yolda 'uḳbālar var yüküñ pes girān

Sa'y i'ānet eyle yüküñ çekmez digeṛān

قِيَامَتِ كَوْنِي اَلِي كَوْرٍ رَسِي هَرِ نِهْ كَرِ اَوَلُو اَوَلِ جَوْدِ رَا بَسِي

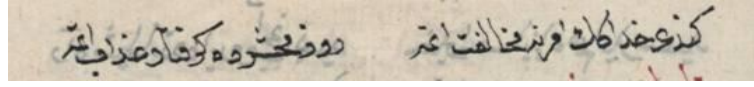
1210 Ḳıyāmet günü anı görürsün der-piş

Her ne ki olur olacaḳdur iş

اَعْبَادِ حَقِّكَ اَعْرَبِلِ اَوَلِ نَاكَ جَنَّتِ مَنِ رِزْوَانِي بُولِ

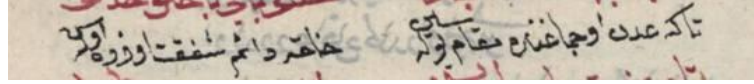
Ey birāder Ḥaḳıñ emriyle ol

Tā ki cennetde sen rızvānı bul

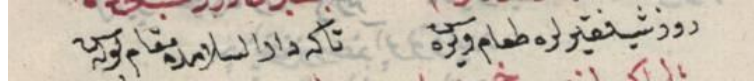
46a Kendi ẖudānīn emrine muḥālefet itme ¹⁴⁰

Rūz-i maḥşerde giriftār-ı 'azab itme ¹⁴¹

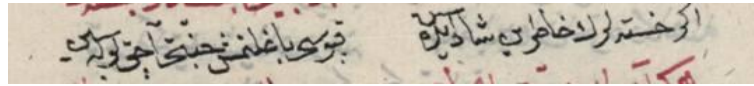
Tā ki 'adn uçmağında maḳām bulasın

Ḥalka dāim şefkat üzre olasın

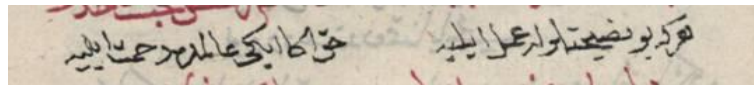
Rūz şeb faqirlere ṭa'ām viresin

Tā ki dār'ūs-selāmda maḳām bulasın

1215 Eger ḥastalarñ ḥatırın şād idesin

Ḳapusu bağlanmış cenneti açığı bulasın

Her ki bu naşīhatlerle 'amel eyliye ¹⁴²

Ḥaḳ aña iki 'ālemde raḥmet eyliye ¹⁴³

¹⁴⁰ Vezin kusurlu

¹⁴¹ Vezin kusurlu

¹⁴² Vezin kusurlu

¹⁴³ Vezin kusurlu

هر کي که بوضيحت از حجرتي
چونک شهبه اوله دد دور اولد

Her kim ki bu naşihatler ile 'amel itmiye

Bī-şek şüphe ol Hudādan dūr ola

ناجيات

MÜNACAT¹⁴⁴

مرادى رحمتى كى پرماده
عفو كى جمله كناه ماهه

عاجزيم و جومها كوده پى
نيت ماذا غيرونو ديگو كسى

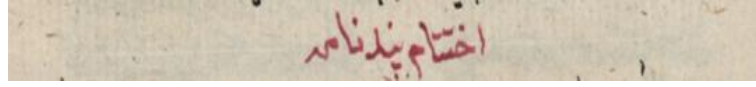
1220

كز الحوائى رد برافى بنده ايم
هر چه حكمت نوت ازان خرسيدم

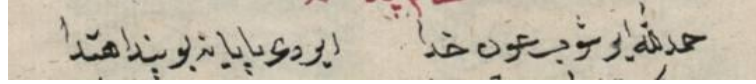
رحمت خود باد بر روح كسى
كاین نصايح بر الجواند او پى

دستم بزيخالت چو خواهد شد گاه
باوى بياد كاد بماند خط سياه

¹⁴⁴ Bu bölüm (münacat) Farça yazılmıştır

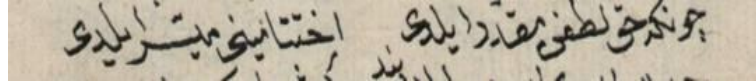

İHTİTĀM-I PEND-NĀME

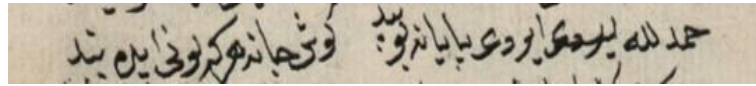
Ḥamdulillah iriṣūp ʿavn-ı Ḥudā

İrdi pāyāna bu pend ihtidā

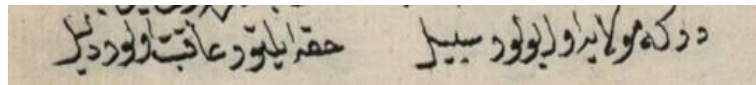
Çünkü Ḥaḳ luṭfin muḳadder eyledi

İhtitāmını müyesser eyledi

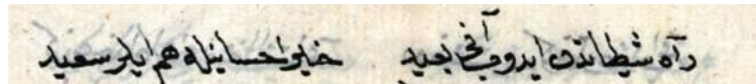
1225 Ḥamdulillah irdi pāyāna bu pend

Gūṣ i cāna her ki bunı ide pend

Dergeh-i ki Mevlāya ol bulur sebīl

Ḥaḳḳa iltür ʿāqıbet olur delīl

46b Rāh-ı şeyṭāndan idüp anı baʿīd

Ḥayr iḥsānıyla hem eyler saʿīd

و نصیحت نامه ای دن قبول
اولدور عاقل و کلدر اولجور

Bu naşihatnāmeyi iden qabūl
Ol dūrūr 'āqıl deǵıldūr ol cehūl

هر کس بو نصیحتیه اول عامل اولد
ایریشول طیف خد کامل اولد

Her ki bu nuşh ile ol 'āmil ola
İrişüp luţf-i Ĥudā kāmil ola

چایغوز خد ابروور ایدر
جننه قویوغی مسرور ایدر

1230 Cānunı nūr-i Ĥudā pūr-nūr ider
Cennete qoyup anı mesrūr ider

قوییه کتیه شیطان رَاهنه
جذب این آنی آنورد کاهنه

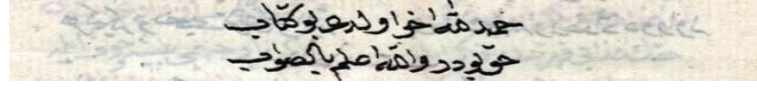
Qomıya gitmiye şeytān rāhına
Cezb ide anı āḫir dergāhına

یا ایلاهی دگمه کی قیل نصیب
بود در سندن تمنا یا معجیب

Yā İlahi dergehüni kıl naşīb
Budurur senden temennā yā Mucīb

دو کاهکن لطف ایتمه دور
بود در سندن رحا فریا ناگور

Dergāhuñdan luţf it itme dūr
Budurur senden ricāmuz yā Şekūr

1234 Hamdulillah aħir oldı bu kitāb

Ḥaḡ budur Vallahu a'lem bış- ŝavāb

Temmeü'l-kitab bi'avni'l-lahi'l-meliki'l-Vehhāb. Sene 1170/1757.

SONUÇ

Klâsik Türk edebiyatında öyle edebî eserler mevcuttur ki, dönemlerindeki eserlere nazaran başarılı olmalarına rağmen edebiyat sahnesinde hak ettikleri değeri görememişlerdir. Söz konusu bu eserlerin bir kısmı, ya müellifi saptanamaması, ya tek yazma nüsha olması ya da yazıldığı tarihin bilinmemesi dolayısıyla bilim âlemince yeteri kadar tanınmamış ve hak ettiği değeri alamamıştır.

İşte tez konumuz olan Abdülmecîd Bin Şeyh Nasûh Efendi'nin Şerh-i Pendnâme li-l Attar adlı mesnevisi, yapılan dikkate değer evrensel mesajları ve daha bir çok önemli özelliğiyle nasihat-nâme türleri içinde meçhul bir eserin edebiyat tarihine kazandırılması bakımından önemlidir.

Çalışmamızın sonunda vardığımız sonuçlardan bir diğeri de Şerh-i Pendnâme li-l Attar'ın müellifi Abdülmecîd Bin Şeyh Nasûh Efendi'nin metinde yaptığı nasihatlerden anlaşıldığı üzere Kur'ân, Hadis, Siyer, Enbiya Kıssaları, Tasavvuf gibi ilimlere hâkim olduğudur.

Eserin bir başka önemli tarafı ise: içerisinde toplumsal yaşamın temel taşları denilebilecek, ayet, hadis ve toplumsal deneyimler sonucu oluşan atasözü ve deyimlerle desteklenip, doğruluğu ispat olunan ve insanlar arasındaki iç huzur ve dayanışmanın, samimiyet ve kardeşiliğin tesisini sağlayacak konularda tavsiyelerde bulunmasıdır.

Yazar Abdülmecîd Bin Şeyh Nasûh'un bu manadaki vermek istediği mesajları genel anlamda şu şekilde ifade etmek mümkündür:

Eser diğer dini eserlerde olduğu gibi münacat, naat ve halifelere övgü ile başlamıştır. Akabinde ise eserin telif sebebini açıklayıp şerhe başlamıştır.

Şerh kısmında verilmiş olan mesajları genel anlamda ifade edecek olursak, eser içerik olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır

Nefse uymamak ve sakinlik, amel-i Salih, dünyayı terk etmenin faydaları, afiyette olmanın sıfatları, fakirlik ve külfetten uzak durma, eblehlerin, düşüncesizlerin beyanı, belâlardan kurtulup, afiyete ermenin yolu, ehl-i halin özellikleri, doğruluğun alametleri, Allahı zikretmenin faziletleri, ömrü artıran şeyler, cömertlik, Müslümanlığın alametleri, mutlu olmanın yolları, sır saklama, tevazu ve alçak gönüllülük, kaza ve kadere rızanın getirileri, takvanın üst mertebesi vera, kötülüğü, misafir perverlik, cimrilik, fasıkların alameti, kanaat, şeytanın hileleri, ehl-i nifakın alametleri, cennet ehlinin özellikleri gibi hususlardır.

Kısacası müellif, bu didaktik eserini İslâmî bir temele dayanan ahlâk ve edep kurallarını kısa ve özlü olarak halka, özellikle gençlere telkin etmek için kaleme almıştır. Eserde pratik ahlâk kuralları, insanlık duyguları, beşerî faziletlerle muâşeret usulleri ve en basit hayat tarzları anlatılmıştır.

Elbette bu ifade edilen şeyler gayet lüzumlu olduğundan bu bilgilerle de ilgilenecek olanlara okuma imkânı sağlamış olmayı, toplumsal açıdan sevindirici bir durum olarak görmekteyiz.

KAYNAKÇA

Abdülmecîd b. Şeyh Nasûh, *el-Matlabü'l-A'lâ fi şerhi Esmâi'llâhi'lhüsnâ*, Süleymaniye Ktp., Bağdatlı Vehbi, nr., 960.

_____, *Cevâhiru'l-Kur'ân ve zevâhiru'l-furkân*, Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi, nr. 230

AKALIN, Ş. H., R. Toparlı ve B. Tezcan Aksu, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, 2009

AKSOY, Ömer Asım: *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü - Atasözleri Sözlüğü*, İnkılâp Kitabevi: İstanbul 1999

AKSOY, Ömer Asım: *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü - Deyimler Sözlüğü*, İnkılâp Kitabevi: İstanbul 1997

ATEŞ, Ahmet: *İslam Ansiklopedisi*, “Mesnevi” maddesi (cilt 8), MEB Yay: İstanbul 1998

BİLGİN, Azmi: *Emre, Terceme-i Pendnâme-i Attâr*, Enderun Kitabevi: İstanbul 1998

BULUÇ, Sâdeddin: *Eski Anadolu Türkçesiyle Bir Kâbûs-nâme Çevirisi*, TDAY Belleten: Ankara 1969

CANAN, İbrahim: *Hadis Ansiklopedisi Kütüb-i Sitte* (18 Cilt), Akçağ Yayınları: İstanbul 2004

CANAN, İbrahim: *Kütüb-i Sitte, Muhtasarı Tercüme ve Şerhi*, Akçağ Yayınları: İstanbul 2001

ÇALKA, Mustafa S: *Mustafâ Efendi ve Gülşen-i Pend Mesnevisi*, Celal Bayar Üniversitesi, Manisa 2007

CEBECİOĞLU, Ethem: *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, Rehber Yayınları: Ankara 1997

- ÇELEBİOĞLU, Âmil: *Akşemseddin-zâde Hamdullah Çelebi ve Pend- nâmesi, Kâbûs-nâme Tercümesi Murad-nâme'ye Dâir*, Ankara 1978
- ÇETİN, Nihad M: *Arap*, DİA: İstanbul 1991
- DEVELLİOĞLU Ferit: *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi: Ankara 1991
- ELMALI, Hamdi Yazır: *Hak Dini Kur'an Dili*, İstanbul
- ERTAYLAN, İsmail Hikmet: *Ahmed-i Dâî Hayatı ve Eserleri*, İstanbul 1952
- Feridüddin Attar, *Pendnâme: Öğüt Kitabı* (çev. M. Nuri Gençosman), İstanbul 1968
- İbn Manzur, *Lisânü'l-'Arab*, Beyrut
- İPEKTEN, Haluk: *Eski Türk Edebiyatı (Nazım Şekilleri ve Aruz)*, Dergâh Yayınları: İstanbul 1999
- KAFESOĞLU, İbrahim: Büyük Selçuklu Veziri Nizâmü'l-Mülk'ün Eseri: *Siyâsetnâme ve Türkçe Tercümesi*, İstanbul 1955
- KAPLAN, Mahmut: *"Türk Edebiyatında Manzum Nasihat-nâmeler"*, Ankara 2002
- KARTAL, Numan: *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, İnkılâp Kitabevi: İstanbul 1999
- KOCAKAPLAN, İsa: *Açıklamalı Edebî Sanatlar*, Damla Yayınları: İstanbul 1992
- KÖPRÜLÜ, M. Fuad: *Türk Edebiyatı Tarihi*, Akçağ Yayınları: İstanbul 2003
- Kur'ân- ı Kerim Açıklamalı Meali*: TDV Yayınları: İstanbul 2007
- İslam Ansiklopedisi*: TDV Yayınları: İstanbul 1991
- KÜLEKÇİ, Numan: *Açıklamalar ve Örneklerle Edebî Sanatlar*, Ankara 1999
- LEVEND, Agâh Sırrı: *Ümmet Çağında Ahlâk Kitaplarımız*, TTK. Yayınları: Ankara 1963
- MACİT, Muhsin: *Divan Şiirinde Âhenk Unsurları*, Kapı Yayınları: İstanbul 2005
- MENGİ, Mine: *Divan Şiiri Yazıları*, Akçağ Yayınları: Ankara 2000
- OKUYUCU, Cihan: *Divan Edebiyatı Estetiği*, Kapı Yayınları: İstanbul 2010
- ÖZDEMİR, Emin: *Açıklamalı Atasözleri Sözlüğü*, Remzi Kitabevi: İstanbul 1997
- PALA, İskender: *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yayınları: İstanbul 2009

- REDHOUSE, J.W: *A Turkish And English Lexicon*, Beyrut 1884
- RITTER, Helmuth: *Attâr*, İA: İstanbul 1942
- SERTKAYA, Osman R: *Eski Türk Atasözleri Üzerine*, Ankara 1983
- SOSYAL, M.Orhan: *Edebî Sanatlar ve Tanınması*, İstanbul 1988
- ŞAHİNOĞLU, Nazif: Attar, *Feridüddin*, DİA: İstanbul 1972
- Şemseddin Sami: *Kâmûs-i Türkî*, Çağrı Yayınları: İstanbul 2009
- Türkçe Sözlük*. TDK Yayınları: Ankara 2005
- Tarama Sözlüğü 1-8*: TDK Yayınları: Ankara 2009
- TEZCAN, Semih: *En Eski Türk Dili ve Yazını*, Ankara 1978
- TOLASA, Harun: *15. Yüzyıl Türk Edebiyatı Anadolu Sahası Mesnevileri*, İzmir 1982
- TOSKA, Zehra: *Türk Edebiyatında Kelile ve Dimne Çevirileri ve Kul Mesûd Çevirisi*, İstanbul 1989
- ÜNVER, İsmail: *Mesnevî, Türk Dili: Türk Şiiri Özel Sayısı II*, Ankara 1986
- Zebîhullah Safâ: *Genc-i Sühan*, Tahran 1339